

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

BALKANLAR'DA SIRP-BOŞNAK İLİŞKİLERİ
(1945–1995)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Ergünöz AKÇORA

HAZIRLAYAN
İsmail ÜLKER

2011

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

BALKANLAR’DA SIRP-BOŞNAK İLİŞKİLERİ (1945–1995)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

Yrd. Doç. Dr. Ergünöz AKÇORA

İsmail ÜLKER

Jürimiz, ...tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. **Prof. Dr.**

2.

3.

4.

5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****Balkanlar’da Sırp-Boşnak İlişkileri (1945–1995)****İsmail ÜLKER**

**Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı
Elazığ – 2011, Sayfa: XII+ 198**

Güneydoğu Avrupa’da yer alan Balkanlar Avrupa’nın en yoksul ve sorunlu bölgelerinden biridir. Balkan Yarımadası, güneyde Akdeniz, batıda Adriyatik ve Yunan Denizleri, doğuda Karadeniz ve Adalar denizi, kuzeyde ise Tuna ve Drava nehirleri ile sınırlıdır. Balkan Devletleri, Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Sırbistan, Karadağ ve Bosna-Hersek’tir. Türkiye, Balkanlar’da bir miktar toprağı olduğundan, Romanya, Hırvatistan, Slovenya, Macaristan ve Moldova ise tarihî bağlarından ötürü bazen Balkan ülkesi sayılırlar. Balkanlar’da başlıca beş etnik grup vardır. Bunlar; Arnavutlar, Yunanlılar, Bulgarlar, Güney Slavları (Boşnaklar, Makedonlar, Sırlar, Hırvatlar, Slovenler, Karadağlılar) ve Türklerdir.

18.Yy.’ın sonlarında Avrupa’da ortaya çıkan milliyetçilik akımının 19.Yy.’da Balkanlar’a sıçramasıyla Balkanlar’da Osmanlı Devleti’ne karşı isyan hareketleri başlamıştır. İsyenlarla birlikte Balkanlar’da yaşayan Müslümanlara Yunanlılar, Bulgarlar, Ruslar ve Sırlar tarafından işkence ve katliamlar yapılmaya başlanmıştır. 20.Yüzyılın sonlarında da yine Sırlar, Yugoslavya’nın dağılmasıyla Bosna-Hersek’te, Srebrenica’da ve Kosova’da etnik temizlik hareketine girişmişler ve tarihin kaydettiğı en kanlı katliamları yapmışlardır. Sırların Bosna’da ve Kosova’da uyguladıkları bu zulüm 1389 Kosova Savaşı’ndaki yenilgi ile bağlantılı olup 500 yıl içlerinde saklı kini Kosova Savaşının 500. Yıl dönümünde kusarak eski Sırbistan hayaliyle Kosova ve Bosna-Hersek’i geri almak faaliyetlerinin son safhaları olarak değerlendirilebilir.

Srebrenica ise BM tarafından 1993’te güvenli bölge olarak ilan edildikten iki yıl sonra, 1995 yılının yaz ayında II. Dünya Savaşı’ndan sonra meydana gelen en büyük

III

toplu katliamın kurbanı olmuştur. 6 Temmuz 1995'te Srebrenica, Sırp tarafından kuşatılmış, kent beş gün boyunca bombalanmıştır. 11 Temmuz'da BM yalnızca iki F16'ya kent üzerinde uçuş yaptırmış, bir-iki tane Sırp tankı vurulmuştur. Hollandalı askerler bir gece yarısı Bosna'daki BM Barış Gücü komutanı, Fransız General Janvier'den aldıkları emirle yakındaki Potoçari kampına çekilerek kenti boşaltmışlardır.

11 Temmuz 1995'te, Ratko Mladić komutasındaki Sırp kente girmişler, beş günde 8.000 Müslüman'ı kurşuna dizerek, yakarak ve diri diri gömerek katletmiştir. Bu katliamın Karadziç ve Mladić'ten sonra başlıca sorumlusu Sırp Kumandan General Obrenovic'dir. Obrenovic ve adamları Srebrenica katliamı haberinin yayılmasını engellemek için cesetleri toplu mezarlara gömmüşler, ancak toplu mezarlar savaş sonrası birer birer ortaya çıkmıştır. 1992–1995 arasında Uluslararası Kızılhaç Örgütü verilerine göre Bosna-Hersek'te 312.000 kişi hayatını kaybetmiş, 2 milyon Müslüman evlerinden sürülmüştür. Bu kayıpların 200.000 kadarı Boşnak olup Bosnalılar dünyanın gözü önünde sistematik bir soykırıma tabi tutulmuştur. Bosna'da 800 cami ortadan kaldırılmıştır. 35.000 çocuk ölmüş, 80.000 kadın ve kız çocuğuna tecavüz edilmiştir.

1995'de Amerika baskısı ve NATO bombardımanının ardından savaş sona ermiştir. ABD'nin Ohio eyaletine bağlı Dayton kasabasında karara bağlanan ve 14 Aralık 1995'te Paris'te Tudjman, İzzetbegović ve Milosević arasında imzalanan Dayton Barış Anlaşmasına göre Bosna, Müslüman-Hırvat Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti'nden oluşmuştur. Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegović 'in ifadesiyle “Adil olmasa da olabileceğin en iyisi” olan bu anlaşma da türünün tek örneğidir. Ülkede konuşlanan barış gücü, 1997'den itibaren İstikrar Gücü haline gelmiş ve halen bölgede 31 bin kişilik uluslararası askeri ve polis gücü bulunmaktadır.

Sırpların unutulmayacak bu vahşeti tarih önünde kara bir leke olarak kalacaktır. Türk milleti tarih boyunca pek çok vahşet yaşamıştır. Bunun için bizler milli birlik ve beraberliğimizi güçlendirmeli ve mücadelemizi devam ettirmeliyiz. Nazi zulmünü hala gündemde tutanlardan, bu insanlık dramının suçlularını, savaş suçlusu olarak yargılamalarını beklemek saflık olur. Çünkü Türk ve Müslüman unsurların karşısında bir haçlı zihniyeti olduğu müddetçe bu gibi olayları görmek daima mukadder olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Bosna-Hersek, Boşnaklar, Dayton, İsyan, Sırp, Soykırım, Srebrenica, Toplu mezar.

ABSTRACT**Master Thesis****Bosniak-Serb Relations in Balkans (1945-1995)****İsmail ÜLKER**

**The University of Firat
The Institute of Social Science
Andpost Graduate Study in History
Elazığ – 2011, Page: XII + 198**

Balkans is one of the poorest and the most problematic areas in the southeastern Europe. The Balkan Peninsula is located between the Adriatic Sea and Ionian Sea on the west, the Mediterranean Sea on the south, the Black Sea and Aegean Sea on the east and Danube and Drava River on the north. Balkan States are Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Greece, Macedonia, Serbia, Montenegro, and Slovenia. As Turkey has some land in Balkans and as Romania, Croatia, Slovenia Hungary and Moldova have some historical connections, all of them are sometimes accepted as Balkan countries. There are five ethnic groups in Balkans. These are Albanians, Greeks, Bulgarians, Southern Slavs (Bosniaks, Macedonians, Serbians, Croations, Slovenians and Montenegrins) and Turks.

Nationalism trend which arose in Europe at the last of the 18.century spreaded to Balkans in 19. Century and rebellion movements started against to Ottoman State. Following the rebellions, Greeks, Bulgarians, Russians and Serbians started to make torture and massacre to Muslims who lived in the Balkans. At the end of 20.century, following the collapse of Yugoslavia, Serbians made ethnic cleansing movements and they did the most bloody massacres which history recorded in Bosnia Herzegovina, in Srebrenica and in Kosovo. Serbian's cruelty which was applied in Bosnia and Kosovo is connected with 1389 Kosovo War's lose of Serbian's and they throw up their secret hate inside at the 500th anniversary of Kosovo War to take back Kosovo and Bosnia Herzegovina for old Serbia dreams and it can be evaluated as last part of this dream.

After 2 years even though Srebrenica was declared as a safety zone in 1993 by United Nations, it became the victim of the most outrageous genocide happened after World War II in the summer of 1995. Srebrenica was surrounded by Serbians on 6th July 1995 and city was bombarded during 5 days. On 11th of July, UN made permission to two F16 planes for flight over the city and one or two Serbian tanks was struck by UN. In a night Dutch soldiers left to unload city and they went to nearby Potocari Camp taking order of Bosnia UN Peace Force Commander French General Javier.

The Serbs, under the command of Ratko Mladić had entered the city on 11th of July in 1995. They massacred 8000 Muslims by shooting, burning and burying in 5 days. The main responsible for this slaughter is the Serbian commander General Obrenovic in addition to Karadzic and Mladic. Obrenovic and his men buried the corpses in mass graves to prevent the spread of the news of the Srebrenica massacre but mass graves have emerged one by one following the war. According to data from the International Red Cross; 312,000 people died and 2 million Muslims were spread from their houses in Bosnia - Herzegovina between 1992- 1995. Roughly of these losses are 200.000 Bosnians, Bosnians are kept a systematic genocide before the eyes of the world. 800 mosques were destroyed, 35.000 children died, 80,000 women and girls have been raped in Bosnia.

After pressure from America and NATO bombing, the war had ended. According to the Dayton Peace Agreement, decided in the town of Dayton, Ohio, U.S. and signed between Tudjman, İzzetbegović and Milosević on 14 December 1995 in Paris, Bosnia was formed by Muslim Croat Federation and Serb Republic. With the expression of Aliya İzzetbegović is the first president of the Republic of Bosnia and Herzegovina, this agreement is not fairly but the best example of its kind. Peacekeeping forces deployed in the country has become Stability Forces since 1997 and there are still international military and police forces consisting of 31.000 people in the region.

The Serbian's unforgettable massacre would remain as symbol of shame in the history. Because of that, we must strengthen our unity and solidarity and go on to struggle. With those of Nazi persecution is still on the agenda, it is purity to wait for the criminals of this human drama to be judged as war criminals. As there is crusade mentality against Turks and Muslims, it will always be destined to see such events.

Key Words: Balkans, Bosnia- Herzegovina, Bosniaks, Dayton, Rebellion, The Serbs, Genocide, Srebrenica, Mass Grave.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	VI
ÖNSÖZ	X
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BALKANLAR'IN JEOPOLİTİK, COĞRAFİ, SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK YAPISI	5
1.1. Balkanların Jeopolitik ve Jeostratejik Açısından Yapısı	5
1.2. Balkanlar'ın Coğrafi Yapısı	8
1.2.1. Toprak ve Bitki Örtüsü	10
1.2.2. Akarsular ve Gölleri	10
1.3. Balkan Tarihi	11
1.3.1. Eskiçağda Balkanlar	12
1.3.2. İlkçağda Balkanlar.....	13
1.3.3. Ortaçağda Balkanlar	14
1.3.4. Osmanlı Döneminde Balkanlar.....	19
1.3.4.1. Milliyetçilik akımları ve 20'inci yüzyılda Balkanlar	20
1.4. Balkanlar'ın Kültürel ve Sosyal Yapısı.....	25
1.5. Balkanlar'ın Ekonomik Yapısı	27
1.6. Balkanlarda Demografik Yapı.....	29
2. BALKANLAR'DA DİNİ YAPI VE ETNİK YAPI.....	29
2.1. Balkanlar'da Dini Yapı	29
2.2. Balkanlar'ın Etnik Yapısı.....	32
2.2.1. Arnavutlar	32
2.2.2. Yunanlar	33
2.2.3. Bulgarlar	34

2.2.4.Güney Slavları (Boşnaklar – Makedonlar – Sırp - Hırvatlar-Slovenler - Karadağlılar).....	36
2.2.4.1.Boşnaklar	37
2.2.4.2.Makedonlar	37
2.2.4.3.Sırp - Hırvatlar	39
2.2.4.4.Hırvatlar	39
2.2.4.5.Slovenler	40
2.2.4.6.Karadağlılar.....	41
2.2.5.Türkler	41
2.2.6.Pomaklar	42
2.2.7.Romenler.....	42
2.2.8.Ulahlar	43
2.2.9.Romanlar (Çingeneler)	43
2.2.10.Kıptiler.....	43
2.2.11.Diğer Etnik Gruplar.....	44
3.BALKANLAR’IN SİYASİ YAPISI.....	44
3.1.Yunanistan.....	47
3.2.Batı Trakya	48
3.3.Bulgaristan.....	63
3.4.Makedonya	65
3.5.Arnavutluk.....	68
3.6.Romanya.....	69
3.7.Sırbistan.....	71
3.8.Karadağ	73
3.9.Bosna-Hersek.....	75
3.9.1.Bosna-Hersek’te Çatışmaya Yol Açan Olaylar	77
3.10.Kosova.....	80
3.11.Hırvatistan	83
3.12.Slovenya	85

İKİNCİ BÖLÜM

II: ANADOLU'DAN BALKANLAR'A YAPILAN TÜRK GÖÇLERİ VE İSKANLARI	88
1. BALKANLAR'DA TÜRK-İSLAM İZLERİ	88
1.1.Osmanlı Dönemi Öncesi	88
1.2.Osmanlı Dönemi	89
2.BALKANLAR'DAN ANADOLU'YA YAPILAN TÜRK GÖÇLERİ.....	97
2.1.Göçleri Doğuran Sebepler	98
2.2.Göçlerin Başlaması ve Yapılması.....	98
3.BALKANLAR'DA BASKI VE ZULÜMLER	102
3.1.Dini Baskılar.....	103
3.2.Ekonomik ve Sosyal Baskılar.....	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1.BALKANLAR'DA TÜRKLER'E YAPILAN BASKI VE ZULÜMLER.....	106
1.1. 19.Yüzyıl Sonları ve 20.Yüzyılın Başlarında Balkanlar'da Bulgarlar, Sırp, Yunanlılar ve Ruslar'ın Türklere Karşı Mezalimin Altında Yatan Gerçekler ve Sebepleri	106
1.2. Yunanlılar Tarafından Türkler'e Yapılan Baskı ve Zulümler	108
1.3. Bulgarlar Tarafından Türkler'e Yapılan Baskı ve Zulümler.....	113
1.4.Sırp Tarafından Türkler'e Yapılan Baskı ve Zulümler	122
1.4.1.Bosna-Hersek'te Yapılan Katliamlar (1992-1995)	130
1.4.2.Kosova'da Yapılan Katliamlar (1998-1999)	132
1.4.3.Srebrenica Katliamı (1995).....	134
2.TÜRKLER'E YAPILAN DİĞER BASKI VE ZULÜMLER.....	136

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1.BALKANLAR'DA SIRP-BOŞNAK İLİŞKİLERİNDE TARİHSEL PLAN (1945 ÖNCESİ DÖNEM)	137
1.1.Osmanlılar Öncesi Dönem (10.Yüzyıl-14.Yüzyıl Sonu)	137
1.2.Osmanlılar Dönemi (14 Yüzyıl -20.Yüzyıl).....	138

1.3.Yugoslavya Dönemi (1918–1945)	141
2.BALKANLAR’DA SIRP-BOŞNAK İLİŞKİLERİ VE BAĞIMSIZLIK	
HAREKETLERİ (1945-1995)	144
2.1.Sırp-Boşnak Savaşı (1992-1995)	148
2.1.1. Mayıs-Eylül 1992 Olayları	152
2.1.2. Aralık 1992 – Nisan 1993 Olayları	153
2.1.3.Srebrenica ve Jepa “Güvenli Bölgeleri”	156
2.1.4.NATO ve BM’nin Müdahalesi	158
2.1.5.Batı Slavonya Etnik Temizliği.....	161
3.SREBRENİCA KATLİAMI (1995)	162
3.1.Srebrenica’nın Düşmesi	163
3.2.Potaçari Kampı-Mültecilerin Tahliyesi.....	166
3.3.Toplu Mezarlar	168
3.4.Ölü Sayısı	170
3.5.Son Gelişmeler.....	171
3.6.Türkiye'nin Çabaları.....	174
SONUÇ	175
KAYNAKLAR	181
EKLER	185
ÖZGEÇMİŞ	198

ÖNSÖZ

Güneydoğu Avrupa’da yer alan Balkanlar Avrupa’nın en yoksul ve sorunlu bölgelerinden biridir. Osmanlı hâkimiyetinde yaklaşık 500 yıl huzurlu bir dönem geçiren Balkanlar, Osmanlı’nın bölgedeki hâkimiyetinin bittiği 19.Yüzyıldan itibaren günümüze kadar sürekli çatışma içinde olmuştur. Bunda 19. Yüzyılın başından itibaren gelişen milliyetçilik duygusunun, Balkanların etnik ve dini yapısının çok çeşitlilik göstermesinin ve bölgenin jeopolitik yapısının önemli bir rolü olmuştur.

Bu bağlamda, ülkemizin bölgedeki rolü ve misyonu açısından Balkanları daha iyi tanıyabilmek için bölgenin jeopolitik, sosyal ve kültürel yapısını iyi öğrenmek gerekir. Bunun yanında bölgede çok çeşitlilik arz eden etnik, dini ve siyasi yapıyı da iyi anlamak lazımdır. Çünkü günümüzde bile Balkanlardaki (özellikle eski Yugoslavya bölgesindeki) bazı etnik gruplar diğer ülke sınırları içinde yaşayan millettaşlarını bahane ederek sınırlarını genişletmek istemektedirler. Bu da Balkanlar’da huzursuzluğa yol açmaktadır. Balkanlarda yaşayan Türkler, Müslümanlar ve Müslüman ülkeler uluslararası arenada Müslüman Türkiye’nin maddi ve manevi desteğine daha önce olduğu gibi bugün de ihtiyacı vardır.

Ayrıca tarihte Balkanlar sürekli göçlerle anılmıştır. Türk sosyal hayatında “göç”ün özel bir önemi vardır. Göç bazen bir yurt edinmek, bazen düşman istilasından, tabi afetlerden korunmak ve bazen de eski yurtlarından Anavatan’a kavuşmak için olmuştur. Hatta öyle ki, göç en eski destanlarımızdan başlayarak, milli folklorumuzda yerini almıştır.

15.Yüzyıldan itibaren Anadolu’dan Balkanlara yapılan Türk göçleri bir yurt edinmek ve İslami Balkanlara götürmek için yapılmıştır. Balkanların İslamla ve Osmanlı adaletiyle tanışmasıyla bölgeye huzur gelmiş, Türk-İslam izlerine her yerde rastlanılmıştır. 19.Yüzyılın sonlarından itibaren Balkanlardan Anadolu’ya yapılan göçler ise; Müslüman ve Türk oldukları için Hristiyan etnik gruplardan orada gördükleri akla hayale gelmeyecek işkence, zulüm ve katliamlardan dolayı eski yurtlarını bırakmak zorunda kalan insanların Anavatan’a gelişlerinin hikâyesidir.

18.Yüzyılın sonlarından itibaren Avrupa’da ortaya çıkan milliyetçilik akımının 19.Yüzyılın başlarında Balkanlar’a sıçramasıyla Balkanlar’da Osmanlı Devleti’ne karşı isyan hareketleri başlamıştır. Bu isyan hareketleri ile birlikte Balkanlar’da yaşayan Türklere ve Müslümanlara işkence, zulüm ve katliamlar yapılmaya başlanmıştır. Bu

işkence ve katliamlar özellikle Yunanlılar, Bulgarlar, Ruslar ve Sırp-Boşnaklar tarafından yapılmıştır. Bu katliamların en önemli sebebi bu insanların Türk ve Müslüman olmalarıdır.

20.Yüzyılın sonlarında da yine Sırp-Boşnaklar, Yugoslavya'nın dağılmasıyla önce Bosna-Hersek'te sonra Kosova'da etnik temizlik hareketine girişmişler ve tarihin görmediği işkence, zulüm ve katliamlarda bulunmuşlardır.

Bosna-Hersek, Osmanlı'nın şirin beldesi. Osmanlı egemenliği altında Sırp-Boşnaklar uzun yıllar beraberce aynı bölgede yaşamışlardır. Ancak 19.Yüzyılda Sırp-Boşnakların bağımsızlığını kazanmasıyla ilişkiler bozulmuş, Sırp-Boşnaklar bölgede yaşayan Boşnaklara, Türklere ve Müslümanlara işkence ve zulüm yapmaya başlamışlardır.

20.Yüzyılın sonlarında ise yine Avrupa'nın sözde medeniyetin göbeğinde Bosna-Hersek'te, Srebrenica'da tarihin kaydettiği en kanlı katliamları yapmışlardır. Sırp-Boşnaklar, bu katliamlarını Avrupa'dan ve Balkanlar'dan Türk ve Müslüman izlerini kökünden silmek için Uluslar arası arenanın gözü önünde pervasızca yapmışlardır. Uluslar arası Kuruluşlar burada çifte standartlığını çok güzel olarak göstermişler, katliamları basit kınamalarla ve uyarılarla geçiştirmişlerdir. Savaşın sonuna doğru Boşnakların bazı bölgelerde zaferler kazanması üzerine Uluslar arası Kuruluşlar duruma müdahale ederek anlaşma zemini hazırlamışlar ve savaşı sonlandırmışlardır. Tabii Sırp-Boşnakların yapmış olduğu etnik temizlik için ciddi yaptırımlar uygulanmamıştır.

İşte bütün bunların ve Avrupa'daki Türk düşmanlığının nedenlerinin iyi anlaşılması için araştırmamda, Balkanların yapısı, Balkanlardan Anadolu'ya yapılan göçler, Balkanlarda Türklere yapılan baskı ve zulümler ve Balkanlar'da Sırp-Boşnak ilişkileri (1945-1995) incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamla ilgili olarak, ilk başta her zaman yakın ilgi ve teşviklerini gördüğüm, Balkanlar konusunda engin tecrübelerinden faydalandığım; yerinde tenkit ve ikazlarıyla beni yönlendiren değerli hocam Yard. Doç. Dr. Ergünöz AKÇORA ile kıymetli hocalarım Prof. Dr. Erdal AÇIKSES, Prof. Dr. Rahmi DOĞANAY ve Doç. Dr. Ömer Osman UMAR'a sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca bu çalışmamda, bana katkıları olan kıymetli devrelerime ve meslektaşlarıma, manevi desteğini her zaman yanımda hissettiğim değerli eşime ve biricik oğluma çok teşekkür ederim.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Age	: Adı geçen eser
AGİT	: Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
Agm	: Adı geçen makale
AT	: Avrupa Topluluğu
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
c	: Cilt
çev	: Çeviri
Dr	: Doktor
EULEX	: The European Union Rule Of Law Mission In Kosova
KFOR	: NATO Kosova Force (Kosova Barış Gücü)
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
NATO	: North Athlantic Tarty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
S	: Sayı
s	: Sayfa
SDS	: Sırp Demokrat Partisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNMIK	: United Nations Interim Administration Mission In Kosova
vb	: Ve benzeri
y.y	: Yüzyıl

GİRİŞ

Bölgenin adı olan Balkan kelimesi sıradağ, dağ silsilesi veya dağlık anlamına gelen Türkçe bir kelime olup Osmanlı devrinde sıkça kullanılmıştır.

Avrupa kıtasının güneydoğusunda yer alan topraklara Balkanlar, Balkan Yarımadası, ya da Güneydoğu Avrupa denilir. Bu bölge Avrupa'nın en yoksul, geri kalmış ve sorunlu yerlerinin başında gelir.

Balkan Yarımadası, bir coğrafya parçası olarak adını dahi Türkçe'den almış, Türk kültürüne tarih boyunca beşik olmuş, Türk Slav ve Germen kültürlerinin dönem dönem hakimiyet mücadelelerine sahne olmuş, dünyanın hem en güzel hem de en hassas bölgesidir.

Günümüzde Balkan Yarımadası takriben 450 bin kilometrekarelik bir alan kaplamakta ve üzerinde 68 milyon kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun yaklaşık 10 milyonu Türk veya Müslüman'dır. Bu çerçevede Balkanların Türkiye için önemini birkaç madde ile şu şekilde özetlemek mümkündür.

Balkanlar jeostaretejik açıdan Türkiye'nin Orta ve Batı Avrupa ile coğrafi bağıni oluşturmaktadır. Balkan gelişmeleri, Türkiye'nin Avrupa ile olan kara ulaşımının bölgeden geçmesi sebebiyle sosyal yönün yanı sıra ekonomik bakımdan da son derece önemlidir

Tarih boyunca Avrupa'nın hiçbir bölgesi Balkan Yarımadası kadar saldırı, istila ve işgale uğramamıştır. Uzun tarihi boyunca sık sık, doğudan ve batıdan gelen değişik orduların saldırısına uğrayıp ele geçirilen bölge, sırasıyla; Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Hunlar, Avarlar, Bulgarlar, Bizanslılar, Sırlar, Türkler, Avusturyalılar ve daha başka uluslar tarafından uzun yıllar boyunca yönetilmiştir.

Balkanlar'ın yerli halkı olan topluluklar kısa süreli dönemler hariç tarih boyunca hep başka milletlerin idaresi altında yaşamışlardır

Balkan Devletleri; Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Arnavutluk, Kosova Sırbistan, Karadağ ve Bosna-Hersek olarak gösterilmekle birlikte Türkiye, Balkan Yarımadası'nda bir miktar toprağı olduğundan, Romanya, Hırvatistan, Slovenya, Macaristan ve Moldova ise tarihî bağlarından ötürü bazen Balkan ülkesi sayılırlar.

1830 yılına kadar herhangi bir sorun olmadan Osmanlı tebaası olarak yaşayan Yunanlıların bu tarihte kukla bir devlet olarak kurdurularak bağımsızlığa kavuşturulmalarından sonra Balkanlar coğrafyasında huzur ve güven kalmamıştır.

Rusların sürekli kışkırtmalarıyla 1878 yılında Sırp-Boşnakların da tam olarak bağımsızlığını kazanmasıyla bu bölge iyice karışmıştır.

Osmanlı Devleti'nin bölgedeki hâkimiyetinin bitişinden yani 19. Yüzyıl sonlarından itibaren Balkanlar'ın paylaşımına dair sıkıntılar günümüze dek sürmüştür

Bunların sonucunda Osmanlı'nın çöküş ve yıkılış dönemi olan 19.yüzyıl ve 20. yüzyılın başları acı, kan ve gözyaşımız ile dolmuştur.

Özellikle 1876'dan 1923'e kadar olan sürede Türkiye'nin düşmanları planlı, kararlı ve sabırlı olarak Türkiye'yi bölmeye ve yıkmaya çalışmışlar, Türkleri Tuna ve Adriyatik'ten, Meriç çizgisine çekilmeye zorlamışlardır. Türkiye bu dönemde kendisini, hazırlanan tuzaklardan kurtaramamıştır. Bunda bizdeki ihanetler olduğu kadar Osmanlı'yı haritadan silmeye kararlı düşmanların birliği de rol oynamıştır.¹

20.Yüzyılın sonlarında Bosna-Hersek'te ve Kosova'da olduğu gibi, Balkanlar'da özellikle Bulgarlar, Sırp-Boşnaklar, Yunanlılar ve Ruslar gerek düzenli ordu birlikleri gerekse çeteler olarak, sivil Müslüman-Türk ve Boşnak ahaliye karşı çoluk çocuk, kadın yaşlı demeden bir imha savaşı yürütmüştür.

Türklere ve Boşnaklara karşı girişilen her türlü baskı, asimilasyon ve zulüm hareketinin en acımasız örnekleri Balkanlar'da yaşanmıştır. Sırp-Boşnaklar da 1878 yılında bağımsızlığını kazanmasıyla bölgelerinde yaşayan Boşnaklara ve Türklere zulüm ve işkence yapmaya başlamışlardır. Sırp-Boşnak ilişkileri özellikle bu tarihten günümüze kadar etnik ve dini yapılarının farklı oluşu sebebiyle hep sorunlu olmuştur.

Bu sebeplerden dolayı talan, soygun, işkence, cinayet ve tecavüzle Balkanlardaki Müslüman izi kökünden silinmek istenmiştir. Balkan müttefik devletleri ortak katliamlarda da bulunmuşlar, işgal ettikleri yerlerde bulunan Müslümanlara tarihte örneğine rastlanmayacak saldırılarda bulunmuşlardır.²

19.Yüzyıl sonları ve 20.Yüzyılın başlarında Müslüman Türkler'e yapılan bu zulümlerden dolayı Balkanlar'dan, Kırım'dan ve Kafkasya'dan Osmanlı Devleti'ne büyük göç hareketleri olmuştur. Bu göç hareketleri, alınan her türlü tedbire rağmen yıkılış döneminde Osmanlı Devleti'ni en çok meşgul eden meselelerden biri olmuştur.³

¹ Yılmaz Öztuna, **Rumelini Kaybımız**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1990, s 7: Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan **Balkanlar**, El Kitabı,Vadi Yayınları, Çorum/Ankara, Nisan 2006,Cilt I, s.13

² Ahmet Halaçoğlu, **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994, s 38

³ İlker Alp: Batı Trakya Türkleri ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: XI, Kasım 1995, s.4: Ahmet Halaçoğlu, a.g.e., s 29:

Türkiye'nin Balkanlar'da etkili olması, ülke bütünlüğünü ve güvenliği açısından da son derece önemlidir. Bölgede oluşturulmaya çalışılan ittifakların hemen hemen tamamı Türkiye'nin milli menfaatlerinin aleyhinde, küresel dengelerin yeniden tesisi yönündedir.

Bölgede Alman-Rus-ABD menfaatleri çarpışmaktadır. Bütün bu gelişmelerin ışığında Türkiye'ni milli menfaatlerinin, öncelikle Balkanlar'da, ABD ile Rusya Federasyonu arasında bir köprü ve doğru bilgi alışverişinden geçtiğinin Türk dış politikasında temel varsayım olarak algılanması ve bu doğrultuda politikalar üretilmesinin kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Stratejik konum, fiziki coğrafya ve etnik ve dinsel yapı açılarından, bölgenin stratejik ve jeopolitik çekirdeği eski Yugoslavya'dır. Rusya'nın emperyalist dürtülerle Güney Slavlarını kendi nüfuzu ve Sırp'ların egemenliği altında bir Güney Slavları birliği halinde toplamak için kurulmasına çaba gösterdiği "Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı" ve daha sonraki Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin iç ve dış sınırlarının jeopolitik faktörler gözetilmeksizin çizilmesi, diğer bir deyişle, Yugoslavya Federasyonunun, etnik grupların amaç ve iradeleri gözetilmek suretiyle değil, Lenin ve Stalin'in yaptıkları gibi, yukarıdan empoze edilmek suretiyle kurulması, bölgenin kararsız ve karmaşık doğasının önemli nedenlerinden biri olmuştur.⁴

Balkanlar, İslam ve Hristiyan dünyalarının birleştiği başlıca yerlerden biridir. Büyük İskender, Balkanlardan yola çıkarak Anadolu üzerinden Afrika ve Asya'ya geçmiştir. Romalılar, Akdeniz'den ve Balkanlardan Anadolu'ya geçerek Avrupa'da sağladıkları büyük güç birikimini aynı yoldan Asya topraklarına aktarmışlardır. Daha sonraki çağlarda Hristiyanlık, Boğazlar üzerinden Balkanlara ve oradan da Avrupa kıtasına yayıldığı gibi; İslamiyet de Anadolu'dan Boğazlar üzerinden balkanlara yayılmıştır.⁵

Balkanlar, Orta ve Doğu Avrupa'da başlayan, Boğazlar ve Süveyş bölgeleriyle ana petrol alanlarını hedef alan askeri operasyonların üs ve destek bölgesi olma özelliğini de taşımaktadır. Diğer taraftan Orta ve Doğu Avrupa'da cereyan eden bütün savaşlarda, Balkanlar, savunan ve taarruz eden taraflar için daima büyük önem taşımıştır. Bu bakımdan, Balkanların Avrupa'nın bütünleşmesi ve güvenliği olayında da önemli bir stratejik işlevi vardır. Balkanların stratejik konumu, Avrupa Kıtasına,

⁴ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

⁵ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

Akdeniz ve Ortadoğu politika ve stratejisinde etkili olma imkânı sağlamaktadır. Balkan ve Anadolu Yarımadalarını birbirinden ayıran ve birbirine bağlayan Türk Boğazları, Trakya ile birlikte bütün Balkan Yarımadasını, Türkiye için kritik bir ileri savunma bölgesi durumuna getirmiştir. Türklerle ortak tarih ve kültür değerlerini paylaşan ve kuzeyde Moldova'dan güneyde Yunanistan'a kadar bütün Balkan ülkelerinde yaşayan Türk azınlıklar olduğu gibi, Müslüman dünyasında sadece Türkiye'ye ilgi ve bağlılık duyan 8.500.000 nüfusa sahip Balkan Müslümanları da, Balkanların Türkiye için taşıdığı önemin bir başka boyutunu sergilemektedir.⁶

Balkanlar'da yaşayan 10 milyonu aşkın Türk veya Müslüman nüfus açısından Türkiye "anavatan"dır. Tarihi ve sosyolojik bağlarla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Balkan göçmenleri aracılığı ile bölge olayları Türkiye'nin hem iç hem de dış ilişkilerini her boyutta ilgilendirmektedir. Bu ilişki örgüsü Türkiye'nin siyasi yapısını da etkilemekte, bütün siyasi yapılar en azından göçmen olaylarını kendilerine çekebilmek için politika oluşturmak zorunda kalmaktadır.

Türk milleti, kurmuş olduğu devletlerin çatısı altında yaşayan yabancı unsurlara kendi kültürel değerlerini yaşama ve geliştirme hürriyetini her zaman tanımış, dolayısıyla bu yabancı unsurlar hiçbir kültür erozyonuna uğramadan kimliklerini koruyabilmişlerdir. Türk Milletinin bu hoşgörü anlayışına rağmen yabancı unsurlar yüzyıllar boyu aynı devletin çatısı altında kader birliği ettiği Türk Milletine ve hiçbir ayırım gözetilmeden hak, görev ve sorumluluk sahibi oldukları Osmanlı Devleti'ne karşı emperyalist amaçlı Avrupa Devletlerinin işbirlikçisi olma yolunu tercih etmişlerdir.

⁶ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BALKANLAR'IN JEOPOLİTİK, COĞRAFI, SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK YAPISI

1.1. Balkanların Jeopolitik ve Jeostratejik Açısından Yapısı

Jeostratejik Avrupa'nın en büyük yarımadalarından biri olan Balkan Yarımadası, Orta Avrupa'ya ve Akdeniz'e uzanan Jeostratejik konumu ile önemli özelliklere sahiptir. Balkanların tarihinde büyük bir yeri olan Balkan Yarımadası'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi konumunda olması, bu kritik coğrafi bölgeyi, İngiltere, Rusya, Habsburg (Avusturya-Macaristan) İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Almanya ile çıkarlarının çakıştığı bir bölge durumuna getirmiş ve sayısız müdahale, isyan ve savaşlara yol açmıştır.⁷

Coğrafyayı politikada kullanma sanatı olan jeopolitik, özellikle hükmetme ve iktidar olma bilimi olarak kabul edilmekte ve bu kapsamda Balkanlar başta siyaset adamları olmak üzere tüm komutan ve devlet adamları için ideal bir uygulama alanını meydana getirmektedir. Özellikle jeopolitik; jeostrateji ile birlikte daha da anlam kazanmakta ve günümüzde uluslar arası ilişkilerde ve güvenlik alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır.

Balkan Yarımadası, Orta Avrupa'ya ve Akdeniz'e uzanan jeostratejik konumu ile önemli özelliklere sahiptir. Eski çağlar bir yana, Balkanların tarihinde büyük yeri olan Osmanlılar zamanında, Balkan Yarımadasının ve Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezi konumu, bu kritik coğrafi bölgeyi, İngiltere, Rusya ve Habsburg İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Almanya'nın çıkarlarının çakıştığı bir bölge durumuna getirmiş ve sayısız müdahale, isyan ve savaşlara yol açmıştır.

Balkan Yarımadasının coğrafi konumu, Avrupa'nın diğer bölgelerine geçit veren, Asya'nın bitişiğinde ve bu bölgenin, daima imparatorluklar arasında bir buluşma ve mücadele alanı ve çekici bir hedef olmasına sebep olmuştur.⁸

Balkan Yarımadasının kıyıları, Akdeniz sistemine dâhil olan altı denize açılmaktadır. Balkanların, Akdeniz stratejisindeki çok boyutlu yerini vurguladığı gibi,

⁷ Özender, M.Cihat, "Balkan Gelişmeleri: Makedonya Sorunu", **Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı**, c.3, s.203-204

⁸ Jelavich, Barbara; **Balkan Tarihi** (19 Ve 20.Yüzyıl) , Ankara, Ekim 2006.: Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e** s.32

Balkan ülkelerinin çoğunu deniz ulaştırması ve denizcilik alanlarındaki gelişmelerine de ışık tutmaktadır.

Yine Balkanlar, İslam ve Hristiyan dünyalarının birleştiği başlıca yerlerden biridir. Büyük İskender Balkanlardan yola çıkarak Anadolu üzerinden Asya'ya geçmiştir. Daha sonraki çağlarda Hristiyanlık, Boğazlar üzerinden Balkanlara ve oradan da Avrupa Kıta'sına yayıldığı gibi, İslamiyet de Anadolu'dan Boğazlar üzerinden Balkanlara yayılmıştır.

Aynı zamanda Romalılar, Akdeniz'den ve Balkanlardan Anadolu'ya geçerek Avrupa'da sağladıkları büyük güç birikimini aynı yoldan Asya topraklarına aktarmışlardır. Üç kıtanın sınır çizgisi üzerinde bulunduğundan her çeşitli istila için doğal bir geçit ve yayılma yolu olmuştur. Balkanlar, tarihin her döneminde güneydoğudan kuzeydoğudan ve kuzeyden gelen kavimlerin istilasına uğramıştır.⁹

Günümüzde Balkan yarımadası takriben 450 bin km² 'lik bir alanı kapsamakta ve üzerinde yaklaşık 70 milyon kişi yaşamaktadır. Bu nüfusun 8.5 milyon kadarı Türk ve Müslüman'dır. Bu çerçevede Balkanların Türkiye için önemini her zaman korumuştur ve korumaya da devam edeceği değerlendirilmektedir.

Özellikle jeostratejik açıdan bu bölge Türkiye'nin Orta ve Batı Avrupa ile coğrafi bağıni oluşturmaktadır. Bundan dolayı Balkanlarda meydana gelen herhangi bir gelişmenin Türkiye'nin Avrupa ile olan kara ulaşımını, siyasal, sosyal ve ekonomik durumunu direkt olarak etkilemesi bakımından büyük önem arz etmektedir.¹⁰

Balkanlar makro düzeyde, Orta ve Doğu Avrupa'da başlayan ve Boğazlar ve Süveyş bölgeleriyle ana petrol alanlarını hedef alan askeri operasyonların üs ve destek bölgesi olma özelliğini de taşımaktadır. Diğer taraftan Orta ve Doğu Avrupa'da cereyan eden bütün savaşlarda, Balkanlar, savunan ve taarruz eden taraflar için daima büyük önem taşımıştır. Bu bakımdan, Balkanların Avrupa'nın bütünleşmesi ve güvenliği olayında da önemli bir stratejik işlevi bulunmaktadır. Balkan Yarımadasının stratejik konumu, Avrupa Kıta'sına, Akdeniz ve Ortadoğu politika ve stratejisinde etkili olma imkânı sağlamaktadır.

⁹ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, a.g.e s.32: Jelavich, Barbara; **Balkan Tarihi** (19 Ve 20.Yüzyıl) ,Ankara, Ekim 2006.

¹⁰ Özender, M.Cihat, '' Balkan Gelişmeleri: Makedonya Sorunu'', **Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı**, c.3,s.203-204

Balkan ve Anadolu Yarımadalarını birbirinden ayıran, fakat aynı zamanda bu iki yarımadaı birbirine bağlayan Türk Boğazları, Trakya ile birlikte bütün Balkan Yarımadasını, Türkiye için kritik bir ileri savunma bölgesi durumuna getirmiştir.

Türklerle ortak tarih ve kültür değerlerini paylaşan ve kuzeyde Moldova'dan güneyde Yunanistan'a kadar bütün Balkan ülkelerinde yaşayan Türk azınlıklar olduğu gibi, Müslüman dünyasında sadece Türkiye'ye ilgi ve bağıllık duyan sekiz milyondan fazla nüfuza sahip Balkan Müslümanları da, Balkanların Türkiye için taşıdığı önemin bir başka boyutunu sergilemektedir.

Balkanlar, tarih boyunca birçok kavimlerin ve orduların istilasına hedef olmuştur. İstilacılar, genellikle Boğazlar ve Trakya'dan; Güney Rusya ve Aşağı Tuna vadisinden ve Avusturya ve Macaristan'dan Balkanlara girmişlerdir. Bu istila ve göçlerin bıraktığı izler ve kültür mirası bugün de yer yer Balkanlarda yaşamaktadır. Bu bakımdan Balkanların siyasi coğrafyasının bugünkü karışık durumunu yansıtan jeopolitik bölünmeler ve bunlara paralel ulusal nitelik ve demografik özelliklerin çeşitliliği; daima rekabet ve mücadele karakteri taşımış; yerel gerginlik ve sürtüşmeler, iç kararsızlık ve kendi güvenlik ve bekaların sağlamak için bölge dışından müttefik edinmeleri dış müdahaleleri davet etmiştir. Bugün Yugoslavya'nın parçalanması ile Balkanlar'da sayıları ona kadar çıkan siyasal birimde, en az 9-10 ayrı konuşma dili ve üç tek tanrılı dine bağlı yetmiş beş milyondan fazla insan yaşamaktadır.

Rusya'nın emperyalist dürtülerle Güney Slavlarını kendi nüfuzu ve Sırpların egemenliği altında bir Güney Slavları birliği halinde toplamak için kurulmasına çaba gösterdiği "Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı" ve daha sonraki Yugoslavya Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin iç ve dış sınırlarının jeopolitik faktörler gözetilmeksizin çizilmesi, diğeri bir deyişle, Yugoslavya Federasyonunun, etnik grupların amaç ve iradeleri gözetilmek suretiyle değil, Lenin ve Stalin'in yaptıkları gibi, yukarıdan empoze edilmek suretiyle kurulması, bölgenin kararsız ve karmaşık doğasının önemli nedenlerinden biri olmuştur.

Balkanlar, Orta ve Doğu Avrupa'da başlayan, Boğazlar ve Süveyş bölgeleriyle ana petrol alanlarını hedef alan askeri operasyonların üs ve destek bölgesi olma özelliğini de taşımaktadır. Diğeri taraftan Orta ve Doğu Avrupa'da cereyan eden bütün

savaşlarda, Balkanlar, savunan ve taarruz eden taraflar için daima büyük önem taşımıştır.¹¹

Bu bakımdan, Balkanların Avrupa'nın bütünleşmesi ve güvenliği olayında da önemli bir stratejik işlevi vardır. Balkanların stratejik konumu, Avrupa Kıtasına, Akdeniz ve Ortadoğu politika ve stratejisinde etkili olma imkânı sağlamaktadır. Türklerle ortak tarih ve kültür değerlerini paylaşan ve kuzeyde Moldova'dan güneyde Yunanistan'a kadar bütün Balkan ülkelerinde yaşayan Türk azınlıklar olduğu gibi, Müslüman dünyasında sadece 8.500.000 nüfusa sahip Balkan Müslümanları da, Balkanların Türkiye için taşıdığı önemin bir başka boyutunu sergilemektedir.

1.2.Balkanlar'ın Coğrafi Yapısı

Balkan Yarımadasının ilk dikkati çeken coğrafi özelliği dağlık oluşudur. Balkanlar, Avrupa'nın güneyindeki üç yarım adadan en doğuda olanını ve bu coğrafyada yer alan ülkeleri ifade eder. XIX. Yüzyılın başından itibaren kullanılmaya başlanan “Balkanlar”, Türkçe kökenli bir kelime olup, “sık ormanlarla kaplı sıra dağ” anlamına gelir.

Bölge irili ufaklı sıra dağlarıyla kaplı olduğundan bu ismi almış olabileceği değerlendirilmektedir. Ancak, çeşitli dil, din ve ırk farklılıklarına sahip birçok toplumun adeta etnik bir mozaiki oluşturması, bu toplumun hem kendi aralarında ve hem de diğer ülkelerle olan bitmez tükenmez kavgaları nedeniyle Balkan kelimesi “balcanize, balcanization” şeklinde, küçük parçalara bölünme anlamında, XX. Yüzyıldan itibaren Batı dillerinde kullanılmaya başlanmıştır.

Yakın zamanlara kadar Arnavutluk, Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye'nin yer aldığı Balkanlar'da, Yugoslavya'nın dağılması sonucu, Makedonya, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek adı ile yeni bağımsız devletler ortaya çıkmış; Sırbistan ve Karadağ da 1992 yılında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti adı altında bir araya gelmişlerdir 12.

Siyasal coğrafyası itibariyle Balkanlar, yaklaşık 788 bin kilometrelik bir alanı ve 1991 yılı verilerine göre yine yaklaşık 76 milyonluk bir nüfusu içerir.

¹¹ Osman Metin Öztürk, **a.g.e.**, s.234

¹² Osman Metin Öztürk, “**Balkanlar: Genel Durum ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**”, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı”, c.1, s.233.: Jelavich,Barbara;“**Balkan Tarihi** (19 Ve 20.Yy'lr)“,Ankara, Ekim 2006.s.11: Yaşar Mehmet Kaynak-Hamit Pehlivanla;Balkanlarda Değişen Dengeler ve Etnik Grupların Mücadeleleri,**Silahlı KuvvetlerDergisi**,S.338,Ankara,1993,s.21

Yukarıda da belirtildiği gibi Balkanlar, Batı ve Orta Avrupa ile Orta Doğu arasında bir köprü durumundadır. Bölge yoğun göç ve istilalara uğramaktan kurtulamamıştır. Göçler ve istilalar, daha çok kuzey ve kuzey doğudan gelmiştir. Ayrıca, doğu-batı istikametinde gerçekleşen büyük göçler ve istilalarda, Balkanlar ve geçiş bölgesi olarak kullanılmıştır¹³.

Avrupa'nın Güneydoğu kesiminde, Arnavutluk, Romanya, Yunanistan, Bulgaristan ve Türkiye'nin Trakya bölümünü içine alan, Karadeniz, Marmara ve Boğazlar, Ege Denizi ve Adriyatik Denizi ile çevrelenen bölge de "Balkanlar" olarak adlandırılmaktadır.

Alp ve Pirene Dağları ile Avrupa kıtasından kesin çizgilerle ayrılan İtalya ve İberik yarımadalarından farklı olarak herhangi bir doğal engel olmaksızın Avrupa ile bütünleştiğinden, bu bölge için Balkan Yarımadası yerine "Balkanlar" tabiri kullanılmaktadır¹⁴.

Balkan yarımadasının iklimi, güneyden kuzeye ve deniz kıyısından iç kesimlere doğru değişim göstermektedir. Güneyde Akdeniz iklimi hüküm sürmektedir. Burada kışlar ılık ve yağışlı, yazlar sıcak ve kurak geçer. Kuzey ve iç kesimlere doğru gidildikçe, iklim karasallaşır ve sertleşir. Kuzeye doğru gidildikçe arazi hem engebeleşir ve hem de iklim sertleşir. Dağlık bölgelerde, Eylül veya Ekim aylarında yağan kar, Haziran ayına kadar yerde kalır.

Balkan yarımadasının Dağlar bakımından konumu ile dört ana dağ silsilesi görülür. Bunlar;

Birincisi; Alp dağlarının devamı olan Adriya denizi boyundan güneye uzanan Dinar silsilesidir. Bu dağlar Pindus adı altında Yunanistan'a uzanarak Mora yarımadasından Akdeniz'e ulaşır.

İkincisi; Romanya'nın kuzeyinden güneye doğru uzanan ve Tuna nehri yakınlarında batıya devam eden Demirkapı bölgesinde güneydoğuya yönelen Karpatlar'dır.

¹³ Osman Metin Öztürk, *a.g.m*, Ankara ,C.1.s.2: Sloane, William M (Çeviri:Sibel Budun); "**Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar**",Nesnel Yayınları,2.Baskı, İstanbul, 2008.35: Sloane, William M (Çeviri: Sibel Budun); "**Bir Tarih Laboratuvarı Balkanlar**",Nesnel Yayınları,2.Baskı, İstanbul,2008.: Türbedar Erhan, **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, Asam Yayınları, Ankara, 2003.s.220: Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan: *a.g.e*, s.13

¹⁴ Soner Polat, "Balkan Gerçeği", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, sayı 333, s.61.: Osman Karatay-Gökdağ Bilgehan *a.g.e*, s.13

Üçüncüsü; Bulgaristan'ı batıdan doğuya ikiye bölen Balkan dağlarıdır. Dördüncüsü ise Balkan dağlarının batısından güneye doğru indikten sonra doğuya doğru kıvrılan ve Trakya'nın kuzeyinden geçerek Türkiye üzerinden Karadeniz'e uzanan Rodop'lardır.¹⁵

1.2.1.Toprak ve Bitki Örtüsü

Balkanların dağlık alanların güneye bakan yamaçlarında, Kestane step veya kurakçıl orman toprağı geniş yer kaplar. Güneyde Akdeniz kıyılarında kırmızı toprak görülmektedir. Yunanistan'da iskelet topraklar bir hayli yaygındır.

Balkanlarda toprak dağılışı haritası ile bitki örtüsü haritası hemen hemen birbirlerine benzerler. Bu kapsamda; Akdeniz kıyı bölgelerini oluşturan Güney Avrupa'da Akdeniz Bitki türleri yer alır. Bunlar yaz kuraklığına dayanıklı türlerdir. Maki, meşe ve çam türleri yaygındır.

Kuzey bölgelerde ve genellikle dağlık kesimlerde büyük gövdeli ve çok yapraklı ağaç türleri daha çoktur. Balkan yarımadası dağları ormanlarla kaplıdır. 1500 metreye kadar yaprak döken ağaçlar, 1500-1800 m. arası iğneli yapraklı ormanlar, yüksek yerlerde ise otluk formasyonlar hâkimdir. Kıyılarda ise yaprak dökmeyen Akdeniz ağaçları ve makiler yaygındır.¹⁶

Bunlar yaz kuraklığına dayanıklı türlerdir. Maki, meşe ve çam türleri yaygındır. Kuzey bölgelerde ve genellikle dağlık kesimlerde büyük gövdeli ve çok yapraklı ağaç türleri daha çoktur.¹⁷

1.2.2.Akarsular ve Gölleri

Balkan yarımadasında yer alan dağların uzanışı, akarsuların yönlerini tayin eder. Dolayısıyla yarımada üzerinde iki farklı akarsu akaçlama havzası belirginleşmiştir. Birincisi kuzeyde Tuna nehri ve kollarını içine alan ve sularını Karadeniz'e boşaltan kuzey havzası, ikincisi dağların uzanışına bağlı olarak şekillenmiş ve güneyde Ege denizine boşalan gün havzasıdır. Balkanlarda 152 nehir ve çay bulunmaktadır

Nehirler Dağların uzanışı, nehirlerin kuzeyde Tuna nehrine veya güneyde Ege Denizine dökülmelerini tayin eder. En büyük akarsuyu Tuna'dır (Karadeniz'e akar). Balkanların büyük nehirleri Sava, Drava, Morava ve Drina eski Kuzey Yugoslavya'da

¹⁵ Osman Karatay-Gökdağ Bilgehan **a.g.e**, s.14

¹⁶ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan,**a.g.e**, s.27

¹⁷ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan,**a.g.e**, s.27

olup Tuna'ya katılır. Olt ile Prut ve kısmen de Tiza ise kuzeyden eklenerek Tuna'ya dökülür. Güneyde Ege denizine dökülen nehirlerin en önemlileri Vardar, Struma-Karasu, Mesta-Karasu ve Meriç'tir.¹⁸

Bazı coğrafyacıların bölgenin kuzey sınırını Tuna ve Drava nehirleri olarak kabul etmeleri yanında bu sınırı Karpat Dağlarının doğusundan geçirenler de vardır. Aslında Roma döneminden beri Tuna Irmağı yarım adanın kuzey sınırı olarak belirlenmiştir.

Balkanların batısına doğru Vidin ve özellikle Belgrad bir kilit noktası rolünü oynamış ve Belgrad'dan sonra Sava ırmağı Batı Balkanları Syrmia ve Macaristan'dan ayıran bir sınır oluşturmuştur. Yapısı icabı batı tarafı göçe ve kolay işgale kapalı olan Balkanlar'a akınlar, az oranda güney doğudan, daha çok kuzey ve kuzey doğudan gelmiştir. Büyük göçler Balkan yarımadasını bir geçit alanı yapmıştır.

Balkanlardaki göller, kısmen tektonik ve kısmen kalker yereyin özel aşınımına bağlı oluşmuşlardır. Kuzeydeki İşkodra Gölü(368 km. kare) Balkanların en büyük gölüdür. Ohri Gölü 362 km.kare olup güney-doğudadır ve Balkanların en derin gölüdür. Prespa Gölü ise Makedonya, Yunanistan ve Arnavutluk sınırları arasındadır. Bunların dışında kuzey ve kuzeydoğunda küçük alp gölleri mevcuttur.¹⁹

Denizler Jeopolitik durumunun sonucu olarak uzun çağlar bir tarih ve kültür birliği gösteren Balkan Yarımadası bir tarihi bölge olarak güneyde Akdeniz'le sınırlıdır. Batıda Adriyatik ve Yunan Denizleri, doğuda ise Karadeniz ve Adalar denizi yer alır. Balkan Yarımadasının kıyıları, Akdeniz sistemine dahil olan altı denize açılmaktadır. Bu durum, Balkanların, Akdeniz stratejisindeki çok boyutlu yerini vurguladığı gibi; Balkan ülkelerinin çoğunun deniz ulaştırması ve denizcilik alanlarındaki gelişmelerine de ışık tutmaktadır.²⁰

1.3.Balkan Tarihi

“Balkan” sözcüğü; ayrışma, parçalanma, çatışma gibi olumsuz anlamları taşımaktadır. Yakın tarihe baktığımızda, Balkanlar'ın hep ihtilaf ve çatışmaların yaşandığı bir huzursuzluk kaynağı olduğu görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Bölgenin bütününde hâkimiyet kurmuş olmasının, güçlü dönemlerinde, aslında bütünleştirici ve barışı sağlayıcı bir istikrar unsuru oluşturduğu yadsınamaz. Sovyet

¹⁸ <http://www.teknocep.net>, 24.06.2009

¹⁹ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, a.g.e, s.25-26

²⁰ Noel Malcolm, Çeviri:Aşkım Karadağlı, **Balkanların Gülen Çehresi**, Ankara, 1999

hegemonyasının hüküm sürdüğü dönemlerde de Bölgenin, tek ideolojiye bağlı bir istikrara kavuştuğu da bilinmektedir. Buna karşın, Osmanlı İmparatorluğunun çöküş döneminde bölge büyük çalkantılar içine girmiştir. Makedonya örneğinde olduğu gibi, bölgenin bugün dahi tarihten kaynaklanan çekişmelere sahne olmaya devam ettiği de görülmektedir.

Tarih boyunca Avrupa'nın hiçbir bölgesi Balkan Yarımadası kadar saldırı, istila ve işgale uğramamıştır. Balkanlar birçok topluma yurt olmuştur. Bunlar arasında Kimmer, İilir, Galat, Kelt, İskit, Avar, Hun, Vizigot, Ostrogot, Peçenek, Kuman, Bulgar, Slav gibi toplumlar sayılabilir. Bununla birlikte en eski Balkan toplumu deyince Yunanlılar ile İllirya kökenli Arnavutlar gelmektedir. Bu gruplar Balkanların güney bölgelerine yönelmişlerdir. Yunanlılar, Miken medeniyeti ve Girit halkı ile kaynaşmış, Arnavutlar ise Adriyatik kıyılarında Arnavut halkının doğmasını sağlamışlardır.²¹

1.3.1.Eskiçağda Balkanlar

Günümüzden Yedi Bin yıl öncesi süreçte şekillenmiş kültürler Balkanlarda önemli bir varlık göstermişlerdir. Bu aşamanın izlerini gösteren yerlerin başında Doğu Trakya 'da İstanbul sınırları içinde kalan Yarımburgaz mağarası gelmektedir. Ayrıca yine bu kalıntılardan Hırvatistan'daki Krapina ve Vindiya mağaralarıyla, erken bir arkaik insan kafatasının bulunduğu Yunanistan'da Kalkidiki Yarımadası çevresinde bulunan Petrolona mağarası günümüzden 7.000 yıl öncesine tarihlenen yerler olarak önem taşır.²²

Eski-Paleolitik veya Mezolitik Dönem de önemli buluntularla temsil edilmektedir. Günümüzün doğal yapısının şekillendiği bu aşamada Balkanlarda insan varlığı dikkat çekicidir. Bulgaristan'da Varna civarındaki Pobiti Kamani'de önemli buluntular veren Mezolitik kültür izlerine başka yerlerde de rastlamak mümkündür. Özellikle, Yunanistan'da Franchti mağarasında önemle izlenen Mezolitik ve daha sonra Neolitik döneme geçiş, bir başka örneğini Tuna nehri üzerinde Demir Kapılar bölgesinde yer alan ünlü Lepenski Vir'de ortaya koymuştur.²³

Balkanlarda Erken Neolitik dönemin ve dolayısıyla da en erken tarımın başlangıç yeri güney bölgelerde (Yunanistan'ın Tesselya'sında Larrisa yakınında) olmuştur. M.Ö.4500-3900 arasında; Orta Neolitik aşamada Tesselya'da Sesklo, Güney

²¹ Öztürk, Osman Metin, **a.g.m.**, s.234

²² Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan,**a.g.e** s.37

²³ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan,**a.g.e** s.38

Bulgaristan'da Veselinova, Tuna çevresinde Romanya ve Bulgaristan'da Vadastra ve Dudești vb.kültürlere rastlanmaktadır.

Daha sonraki dönem olan Geç Neolitik aşamadaysa, bu sefer Tesselya'da Porodin, Kuzeydoğu Bulgaristan ve Güneydoğu Romanya'da Hamangia, Kosova ve Sırbistan civarında Vinča-Ploçnik kültürlerinin yer aldığı görülmektedir.²⁴

MÖ 2500'lerde başladığı kabul edilen Erken Bronz Çağı, Balkanların en önemli süreçlerinden biridir. Tarih olarak Girit adası başta olmak üzere Ege Denizi'ne açılan bölgelerde Bronz Çağı daha erken başlamıştır. Özellikle maden teknolojisindeki ve sosyal sistemlerdeki gelişmeler yanında daha sonraki süreçte damgasını vuracak etnik ve sosyal yapılanmalarla dikkati çeker.

Yer yer MÖ 1800'lere kadar sürer.²⁵ MÖ 1800-1400 yılları arasını kapsayan Orta Bronz Çağının en önemli özelliği ilk sarayların yani belirli merkezleri yöneten sınıfların oluşmasıdır. MÖ 1400-1000 yılları ise Geç Bronz Çağı olarak nitelendirilmekte ve bu dönemde ise Balkan tarihinin önemli halkları olan Trak ve İlir kültürleri yanı sıra, daha güneyde Yunan uygarlığının ilk şekillenme ve ortaya çıkış aşamasıdır.

MÖ 8-7 yy. içinde Kimmerler ve 4.yy. ise İskitler gibi Balkanlara akınlar yapan toplulukların iskânı görülmezken, göç ederek gelen Keltlerin Galata/İstanbul'a kadar süren göç ve yerleşimleri görülmektedir. MÖ. 4.yy. İlir devletlerinin başladığı aşamadır. Bunlar arasında özellikle Monuni tarafından günümüz Arnavutluk topraklarının güneyinde kurulan krallık önemlidir.

MÖ 3.yy.da German topluluklarının öncüsü Bastarnaeler Trakya'ya akınlar düzenlemişlerdir. MÖ 229-219 tarihleri arasında İlliryalılarla Romalılar arasına yapılan savaş ve bu savaşın sonucunda Romalıların galibiyeti ve Roma hâkimiyeti görülmektedir.²⁶

1.3.2.İlkçağda Balkanlar

Balkanlarda bu dönemin en belirgin özelliklerinden birini "polis"adı verilen bağımsız şehir devletlerinin çekirdeğinin oluşturulmasıdır. Polisler gerek siyasi, gerekse şehrin fiziki yapısı itibariyle eski çağ Doğu medeniyetlerinde görülenlerden farklı bir özellik taşımaktaydı. MÖ 750'lerden sonra özellikle Yunanistan'da kurulan ve Balkan

²⁴ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e** s.38-39

²⁵ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e** s.42

²⁶ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e** s.45-47

ve Yunan siyasi hayatında ağırlık kazanan şehir devletlerinden en önemlileri Atina, Sparta, Thebai, Korinthos ve Argos'tu.²⁷ Daha sonra Yunan şehir devletleri

MÖ VI. yüzyıl ortalarında Doğu'da yeni bir güç olarak yükselen Persler tehdidiyle karşı karşıya kaldıysa da, Yunanlılar ile MÖ 490-449 yılları arasında yapılan savaşlarda yenildiler ve bu tehdit MÖ 449 yılında yapılan Kallias Barışı ile ortadan kalkmış oldu. Bu dönemin önem arz eden bir diğer özelliği de Büyük İskender ve onun büyük fethileridir.

MÖ 336-323 yılları arasında Büyük İskender güçlü bir ordu ile Asya'ya geçerek önce Mezopotomya'yı ele geçirdi. Daha sonra da Nil ve Indüs vadilerini ele geçirerek sadece Yunan şehirlerinin hâkimiyetini almakla kalmamış ve aynı zamanda Pers devletini ortadan kaldırmış, bu devletin de mirasçısı olarak Hindistan ve Mısır'a kadar uzanan geniş bir coğrafyaya hâkim olmuştur.²⁸ Bu dönemin daha sonraki bölümü Roma ve Makedonya savaşları ile görülmektedir.

1.3.3.Ortaçağda Balkanlar

Ortaçağda Balkanlarda ilk dikkati çeken gelişme Hunlar ile olmuştur. Hunlar ilk defa 370 yılında Avrupa önlerinde görüldüler. Hunlar, Don nehrini geçerek Ostragotları yenip idareleri altına aldılar (MS 374-375). Bazı Hun birlikleri ise Pannonia ve Karpatlar üzerinde baskınlar düzenlediler, bu baskınların sonucunda burada bulunan Gotlar panik içerisinde Hun devletinden kurtulmak için Doğu Roma topraklarına sığınmaya başladılar. Doğu Roma İmparatoru başlangıçta mülteci olan Gotlara iyi davrandıysa da daha sonra kıtlık nedeniyle meydana gelen anlaşmazlıkta Hunlarla işbirliği yapan Gotlar ile Romalılar savaştılar. Gotlar 377 yılında Romalıları yenilgiye uğrattılar.²⁹

Yaklaşık 375-400 yılları arasında Hunlar, Doğu Roma İmparatorluğu'nun Avrupa'daki toprakları üzerinde direkt bir harekette bulunmadılar. Fakat bu arada İmparatorluktaki olayları da yakından takip ettiler. Nitekim her iki Roma İmparatorluğunun birbiri ile savaşa tutuştukları zamanda Hunlar ilk saldırısını yaptılar. Hunların saldırıları çok çabuk yayıldı ve önce Alplere akınlar yapıldı, daha sonra da Balkanlar, İllirya ve Trakya'ya kadar ilerlediler.

²⁷ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e** s.57-58

²⁸ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e** a.g.e , s.61

²⁹ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e**, s.74

Hunların esaslı şekilde Romalılara saldırısı 422 yılında gerçekleşmiştir. Bu saldırı sonucunda Hunlar Roma'yı 350 libre altın vergi vermeye mecbur bıraktılar. Romalılar Hunlara karşı müttefik arayışı içinde olunca iki devlet arasındaki ilişki bozuldu. Bu dönemde Hunlar Attila ile en parlak dönemini yaşamıştır. Attila Doğu Roma İmparatorunu 434 de yenilgiye uğratmıştır. Bu yenilgi sonucu iki devlet arasında Margus Barışı imzalanmıştır. Bu dönemde Attila'' Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar her yeri fethederim'' diye Doğu Roma elçilerini tehdit eden görüşü onun gerçek Hun Politikasını oluşturuyordu. Hunlar,441 yılında Balkan seferine çıkmıştır. Hunlar yaptığı savaşlar ve elde ettiği başarılar ile kısa sürede Balkanlarda hâkim duruma gelmişlerdir. Attila'nın hedefi, Doğu Roma'yı kesin bir mağlubiyete uğratıp Batı Roma'ya yönelmektir. Nitekim bu fırsatı elçiler krizini bahane edip Doğu Roma'ya 447 yılında savaş ilan ederek gerçekleştirdi. Bu savaşta Doğu Roma yenildi ve barış istemek zorunda kaldılar. Anatolius Barışı diye bilinen bu antlaşmada; Romalılar ağır bedel ödemek zorunda kalmıştır.

Atilla devrinde Doğu Roma'ya karşı gerçekleştirilen iki Balkan seferi neticesinde, Tuna boyundaki Doğu Roma savunma mekanizması çöktü. Artık, Hunlara mani olacak hiçbir engel kalmamış oldu. Zaten Doğu Roma İmparatoru, Attila'nın isteklerini bir efendinin emirleri olarak görüyor ve yerine getiriyordur. Böylece Doğu Roma ağır bir vergiye bağlanmış ve Hunların istekleri doğrultusunda hareket etmeye zorlanmıştı. Bu da Türk Devlet geleneğine göre bir devletin kesin olarak hâkimiyet altına alınması için yeterli idi. Yine bunun sonucunda Doğu Roma'dan alınan altınlarla Hun hazinesi dolmuş ve Balkanlar'daki sınırları da olukça genişlemişti.³⁰ Attila'nın ölümünden sonra 453 yılında; Hun tahtına büyük oğlu İlek çıktı ise de bu hâkimiyeti koruyamadı ve 454 yılında yapılan savaşta kendisi de öldü. Hunlar geri çekilmeye başladı. Daha sonra da artık Balkanlarda Hun hâkimiyet izlerine rastlanılmadı.

Ortaçağda Balkanlarda diğer önemli bir olay Avarların hâkimiyeti ile Balkanların Slavlaşması olmuştur. Avarların kimliği ve tarihi hakkında değişik yorumlar olmakla birlikte; bir bakıma Avarları Attila'nın Hunlarıyla aynı kaynaktan geldiği de kabul görmektedir. Avarlar Bizans ile hep savaş halinde bulundu. Savaşlar kesintilerle 574 tarihine kadar sürdü. Bu süre içinde ise Avarlar Dalmaçya ve Bosna'yı yağmaladılar. Bu tarihten hemen sonra ise Balkanlarda Slavlaşmanın başladığı görülmektedir.

³⁰ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, a.g.e, s.79

Slavlar, Hunların Almanları yenerek ana yurtları olan Pripet Nehri kıyısından uzaklaştırılmasından sonra rahata kavuşmuşlar ve üç yönde; doğu, batı ve güneye ilerlemeye başlamışlardır. Doğu Slavlar Karpat havzasına, Batı Slavlar ise Orta Tuna boylarına akmışlardır. Bu dönemde Balkanlar Avar-Slav ortak akımına maruz kalmıştır. Bu akınlar sonucu 602 yılında Bizansların kuzeyde denetimi tamamen yitirmesiyle Balkanlar artık bir Slav mülkü haline gelmiştir. Avarların Balkan hâkimiyeti ise daha sonra zayıflayarak 791 yılında devletin yıkılması ile son bulmuştur.³¹

Ortaçağda kendisinden söz edilmesi gereken bir diğer devlet de Hırvatlardır. Galiçya civarında kalarak Dalmaçya'ya gelen ve Bizans yardımıyla Avarları kovup burayı yurt edinen Hırvatlar, Kafkasların kuzeyindeki düzlüklerde yaşarken ortadan kaybolan Sarı Oğurlardan bir topluluktur. Avarlar geldiğinde ilk Sarı Oğurlar ile karşılaştıklarını tahmin etmek mümkündür. Bununla birlikte Hırvatların Balkanlardaki erken tarihi hakkında çok şey bilinmemektedir. Bugünkü Türkçe ile boz kuş şeklinde okuyabileceğimiz, ikinci kuşaktan Porgas adlı birinin iradesindeyken, daha 7.yüzyılda Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. Hırvatların Ortaçağdaki hâkimiyeti Osmanlı İmparatorluğunun Mohaç Meydan muharebesini kazanmasıyla tamamen ortadan kalkmıştır.³²

Balkan tarihinde; Ortaçağında; Bulgarların önemli bir yeri vardır. Bulgarların kaynağı ile ilgili olarak değişik söylemler bulunmaktadır. Bununla birlikte; 453 yılında Batı Hun Devletinin hükümdarı Attila'nın ölümü üzerine bir grup Hun onun oğlu İrnek önderliğinde Macaristan topraklarından ayrılarak doğuya hareket eder.

Burada menşeleri Orta Asya'da Ting Ling olarak bilinen kavme kadar uzanan Ogurlarla karışırlar. Bu karışımdan Bulgarlar (Bulgar Türkleri) ortaya çıkar. Zaten Bulgar adı da "bulgarmak" yani karışmak fiilinden türemiş bir kelimedir.

Kaynaklar, Bulgarlardan ilk defa 482 yılında Ostgot Kralı Teodorik'e karşı Bizans İmparatoru Zenon'un müttefiki ve Karadeniz'e doğru ilerleyen Avarların yardımcıları olan ve kuzey kavimleri tabiiyeti altına alan bir kavim grubu olarak bahsederler. Bu tarihlerde Bulgarlar, Hazar Denizi ile Tuna arasındaki saha üzerinde görülürler.

Bulgarların ismi bilinen ilk kağanı Göstun adında birisidir. Bu kişinin 605 yılına kadar Bulgarların başında bulunduğu bilinmektedir. 605 yılında Dulo ailesine mensup

³¹ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.86-93

³² Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.95-103

ve Gostun'un yeğeni olan Kubrat Bulgarların başına geçer. Kubrat 635 yılında beş yıllık bir mücadele sonucunda Avar hâkimiyetine son verir ve Han unvanı alarak Büyük Bulgaristan adı altında bir kavimler birliği kurmayı başarır. Bu devletin sınırlarını doğuda Kuban nehri, batıda Dinyeper, kuzeyde Donets, güneyde ise Karadeniz ile Azak denizi oluşturur.³³ 1018 yılında I.Bulgar Devleti Bizans tarafından yıkılana kadar 169 yıl egemenliğinde kalmıştır.³⁴

Balkan tarihinde Ortaçağda önemli köklü değişimlere yol açan devletlerin biriside Sırlardır. Balkanlarda Sırp Devleti, Nemanich hanedanından gelen despotlar döneminde yükselişe geçer. Bu hanedanlığın kurucusu Stefan Nemanich(1167-1196) idi. Stefan Nemanich, XII. Yüzyılın ikinci yarısında, Ortaçağ Sırp devletinin ana bölgesini oluşturan ve Raška ırmağı boyunca uzanan ve kaynaklarda Raška diye geçen toprakların büyük sahibi idi. Bu göreve 1165-1168 yılları arasında Bizans İmparatoru I. Manuel Komnenos tarafından atanmıştı. Ancak Nemanich, 25 Mart 1196 yılında Macarlar ve Venedik'in yardımı ile Bizans'a karşı isyan etti ve kardeşlerini tabi kılarak çeşitli knezlikleri birleştirdi. Böylece Bizans'ın vassallığını kabul ederek Nemanich, Raška, Zeta ve Niş'de hâkimiyet kurdu.

1200 yılında babası Nemanich'in yerine geçen I. Stefan, Bizans İmparatoru II. İsakios Angelos'un yeğeni Eudokia ile evlendi ve sebastokrator unvanı aldı. 1217 yılında Papa III. Honorius'un bir temsilcisinin de katıldığı bir törenle, bir Sırp idarecisine ilk defa olarak kral unvanı verildi. II. Stefan Uroş Milutin (1282-1321) zamanında Sırp Devleti oldukça gelişmiş ve güçlenmiştir. Cesur bir savaşçı olan ve etrafında devletin sınırlarının genişletilmesini isteyen kişilerin bulunduğu Milutin, Bizans İmparatorları VIII. Mihail Paleologos ve oğlu II. Andronikos arasındaki savaşa katılmıştır.

II. Stefan Uroş Milutin, ayrıca Üsküp, Draç ve Makedonya'nın büyük bir kısmını ele geçirerek Sırp Devletinin topraklarını oldukça genişletti. 1321 yılında ölen Milutin'in yerine oğlu III. Stefan Uroş Deçanski geçti. O, oğlu Stefan IV. Uroş DuşanI Ocak 1322'de tahta ortak kral yaptı. Böylece Sırp Devleti, Balkan bölgesinde en etkili güçlerden biri oldu ve evlilik yolu ile bu gücünü daha da artırdı.

Deçanski, önce Bulgar çarının kızı Theodora, sonra da Bizans İmparatoru Ioannes Paleologos'a karşı dedesi II. Andronikos'u destekledi. Bunun karşılığında da

³³ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.105

³⁴ Osm Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.233

Prosek'i aldı. Ancak III. Andronikos'un Bulgar Çarı Mihail Şişman ile ittifak kurması sonucunda Deçanski, Bulgarlarla savaşmak zorunda kaldı. Balkan tarihinde bu dönüm noktası olan Velbujd(Köstendil) savaşında(1330) Deçanski, Bulgar ve Bizans ordularını yenmeyi başardı.

IV. Stefan Duşan, iktidara geldiği 1331 yılından, öldüğü 20 Aralık 1355 tarihine kadar yıl içinde Sırp despotluğunu, Bizans İmparatorluğunu tehdit edecek şekilde; Balkanlardaki en güçlü siyasi teşekkül haline getirmeyi başardı. Ancak onun ölümünden sonra Sırp Devletinin dağılması ve bu tarihte artık askeri teknoloji ve savaş tecrübesi açısından Sırlardan daha üstün olan Osmanlı Türkleri ile karşılaşması neticesinde Balkanlardaki siyasi durum değişmeye başlamış ve halefleri döneminde Sırp Devleti, Osmanlılara karşı sürekli toprak kaybetme sürecine girmiştir. Bu durum I. Kosova (1389) yılına kadar sürmüştür.³⁵

Karadağ da Ortaçağda kendisinden söz edilmesi gereken devletlerden birisidir. Zeta Prensligi adıyla bağımsız bir il olarak kurulan Karadağı, Ortaçağda; 12.yüzyıl sonlarında Sırp egemenliğine girdi. 1389'da Sırlar Kosova'da Osmanlılara yenildikten sonra da bağımsızlığını korudu.³⁶

Ortaçağda Bosna Devleti Akdeniz kıyısındaki diğer şehirler gibi Bosna'da tarih sahnesindeki yerini Roma İmparatorluğu içerisinde almıştır. Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra Bosna'nın yönetimi 1200'lü yıllarda bağımsızlığını elde edene kadar çeşitli kereler el değiştirmiştir. Bağımsızlığını 260 yılı aşkın bir süre koruyan Bosna Krallığı bu süre boyunca Macarlar ve Sırlara karşı topraklarını savunmak zorunda kalmıştır.³⁷

Bosna Ortaçağda; öncelikle Sırp egemenliğinde, daha sonra Bizans ve Karadağı egemenliğine girmişse de bu uzun sürmeyerek tekrar Bizans egemenliğine girmiştir.³⁸ Bizans döneminde Bosna özerk kalmıştır. Ortaçağda ayrıca Macarlar, Peçenekler, Uzlar ve Kumanlarda hüküm sürmüşlerdir.

Balkanların en eski ırklarından biri olan Arnavutlar müteakip bölümlerde inceleneceğinden burada değinilmemiştir.

³⁵ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.128-131

³⁶ <http://www.bilgi.com/Karada%C4%9F-Tarihi>

³⁷ http://tr.wikipedia.org/wiki/Bosna-Hersek_tarihi

³⁸ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.154-155

1.3.4.Osmanlı Döneminde Balkanlar

Balkanların tarihinde Osmanlı Devletinin özel bir yeri bulunmaktadır. 1299 yılında Söğüt'te kuruluşundan kısa süre sonra batıya genişlemeye başlayan Osmanlı Devletinin Balkanlarda bir güç olarak ortaya çıkmasında, dış şartlar bakımından önemli gelişmeler meydana gelmiştir.

Bunlar; İran ve Anadolu'da hâkim Moğol İlhanlı Devleti'nin çöküşü, Türkmen Beyliklerinin yükselişi, Latin koloni devletlerinin 1204-1320 döneminde siyasi-ekonomik baskısı sonucu Bizans'ın çöküşü ve Rumlar arasında Kantakuzenos gibi Türklerle işbirliği yapmak isteyenlerin ortaya çıkması, Bizans'taki saltanat mücadelesi, 1396'ya kadar batı Hristiyan âleminde Haçlı Seferi organizasyonunun yapılamaması, Batı Anadolu'daki Türk beyliklerinin özellikle Aydınogulları Beyliğinin yükselişi ve Orhan Bey'le temasa geçmesi, Balkanlarda Sırp ve Bulgar devletlerinin parçalanması ve Osmanlıların 1352'den itibaren Venedik ve Latinlere karşı Cenevizlerle ittifak kurmaları olmuştur.³⁹

Osmanlılar; ilk olarak 14.yy. ortalarında Rumeli'ye geçerek tarihinde önemli bir dönüm noktasını gerçekleştirmişlerdir. Zira Osmanlılar Balkan Yarımadasına ayak bastığında, kendilerine karşı gelebilecek ne güçlü bir siyasi birlik ne de güçlü bir devlet bulmuş ve o dönem Balkanların en güçlü devleti olan Sırp Krallığı bile Osmanlıların askeri gücüne dayanamayarak 15.yy. ortalarında çökmüştür.

Osmanlılar Balkanlara ayak bastıktan sonra yavaş yavaş ilerlemeye başlamıştır. Bununla birlikte; Bizans İmparatorluğunun Türkler karşısındaki aciz durumu ve buna mukabil Balkan devletlerinin kışkırtması; aralarında çeşitli dini, siyasi, askeri vb. sorunlar olan Balkan halklarının (Bulgar, Sırp, Arnavutlar, Bosnalılar, Eflâklılar, Buğdanlılar, Hırvatlar, Slovenler) bu sorunlarını bir kenara bırakmaya ve yaklaşan "Türk" tehlikesine karşı birleşerek kutsal ittifak kurmalarına sebep olmuştur.⁴⁰

Kutsal ittifak kuvvetlerine, Balkan devletleri dışında zaman zaman, bölgenin hamiliği rolünü üstlenen Macar Krallığı doğrudan; İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya, Lehistan(Polonya) ve İskoçya gibi çeşitli Avrupa ülkeleri de bir miktar asker göndererek dolaylı yönden iştirak etmişlerdir. Osmanlı egemenliği altına giren Balkanlar Fransız İhtilalının sonucunda uluslar arası ortamda etkinliği giderek artan

³⁹ Fahir Armaoğlu;Balkanlarda Yeni Yapılanma,Siahlı Kuvvetler Dergisi,S.339,Ankara,1994,s.6: Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan: **a.g.e.**, s.13s.287

⁴⁰ Kutlu, Sacit, Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti, İstanbul Bilgi Üniversite Yayınları, İstanbul, Haziran 2007,s.14

milliyetçilik akımından etkilenerek parçalanma sürecine girmiş ve böylelikle yeniden bir karmaşa ortama meydana gelmiştir.

1.3.4.1.Milliyetçilik akımları ve 20'inci yüzyılda Balkanlar

Fransız İhtilali'nin Avrupa sahnesine sunduğu milliyetçilik hareketleri, Avrupa'nın ortasında iki büyük devlete (Almanya ve İtalya) ulusal birliklerini armağan ederken, Osmanlı devletinin Balkan ve Ortadoğu'daki topraklarında yaşayan ulusların, bağımsızlıklarını alıp devletten ayrılmaları sonucunu getirecek süreci başlatmıştır. İhtilalın ilkeleri, Napolyon istilalarının ortaya çıkardığı siyasal istikrarsızlık ve Avrupa siyasal haritasının sürekli olarak uğradığı değişiklikler, Batı ve Orta Avrupa'da olduğu gibi, Doğu Avrupa'da önemli gelişmelere yol açmıştır. Bu gelişmeler içinde en önemlisi, ulusçuluk ilkesinin kazandığı başarılarıdır.19.yüzyılda bu güç, Balkanların egemen olan Osmanlı devletinin kapılarını zorlamaya başlamıştır. Böylece,19.yüzyılda, azınlıkların teker teker bağımsızlıklarını almaları devletin siyasi, coğrafi ve kültürel parçalanma sürecini de başlatmıştır. .

Öte yandan bu parçalanmaya katkı sağlayan ve batı kaynaklarında pek anlatılmayan bir nokta daha bulunmaktaydı. Bu da; Osmanlı hoşgörü üzerinde duran bir devlet olması idi. Üzerinde egemenlik kurulan ülkelerden, devlete karşı maddi yükümlülüklerini yerine getirdikleri sürece, bölgesel yönetime doğrudan karışılmamış, kültürel ve dinsel baskı uygulanmamıştır. Böylece sürdürülen bölgesel özeklik, bağımlı ülkelerdeki ulusal benliğin sürdürülmesine yardımcı olmuştur.

Ulusçuluk akımı Balkanlara geldiği zaman, burada uygun ortam bulabilmiş ve Osmanlıların bu hoşgörülü yönetimi, bir bakıma devletin parçalanmasında etkili olmuştur. Mesala Yunanistan'ın bağımsız olmasında Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren Osmanlı yöneticileri İstanbul'daki Yunan Patrikhanesinin faaliyetlerine büyük hoş görüyle bakmışlardır. Böylece, İstanbul'daki Yunan Patrikhanesi yalnız Ortodoks Klisesinin temsilcisi olarak kalmamış, aynı zamanda Osmanlı merkez yönetimi ile Grekler arasında resmi iletişim kanalı olmuştur. Bu Osmanlının azınlıklara sağladığı özgürlüklere en iyi örneklerden birisini teşkil etmektedir.⁴¹

Balkanlarda görülen bu çözülmenin temelini devrin Avrupa devletlerinin menfaat politikaları oluşturmuştur. Bu kapsamda ilk olarak Rusya'ya bakılacak olursak; Rusya; Sultan II. Abdülhamit'in tahta çıktığı sıralarda Sırbistan, Karadağ, Hersek

⁴¹ Zerrin Balkaç, Batı Trakya Türkleri, Tükler, C,20, Ankara, 2002, s, 470.

isyanlarını destekleyenlerin başında yer almıştır. Balkan Slav topluluklarını kışkırtarak Pan-Slavizm gerçekleştirmek istemiştir. Rusya'nın bir tek hedefi vardı; o da Balkanlardaki Slavları, Türk hâkimiyetinden çıkarmak kendi yönergesine almaktır.

Avusturya'ya gelince; onun da hedefi; Bosna ve Hersek'i hâkimiyetine aldıktan sonra Arnavutluk ve Makedonya'ya el uzatarak Selanik'e varmak istiyordu.

Almanya ise Fransa'nın Avusturya ve Rusya anlaşması sonunda kendisinden bir intikam almasından korkması ve onun Balkanlara yönlendirerek onları meşgul etmesi idi. İngiltere ise tamamı ile kendi bu bölgede sükûnun kendi menfaatine olduğunu düşünüyordu.

Balkanlarda ilk kıvılcım, 1804 yılındaki Sırp isyanı ile başladı, ancak Balkan ülkeleri arasında ilk bağımsızlığı 1929 Edirne Antlaşması ile Yunanistan aldı. Bunu daha sonra Berlin Antlaşması ile Sırbistan, Karadağı ve Romanya izlemiştir. Bunu; 1912-1913 Balkan savaşları sonunda da başta Arnavutluk olmak üzere diğer Balkan ülkeleri izlemiştir.⁴²

1990'lı yılların başında AB içinde Batı Balkanlar'a yönelik bölgesel, geniş çaplı ve en önemlisi ortak bir yaklaşımın bulunmaması, Yugoslavya'nın dağılma sürecinde yaşanan gelişmelerin önüne geçilememesine neden olmuştur. AB'nin Bosna Hersek ile ilişkileri resmi olarak, birliğin Nisan 1992'de Bosna Hersek'i bağımsız ve egemen bir ülke olarak tanınmasıyla başlamıştır.

Sırbistan ve Karadağ'ın oluşturduğu yeni Yugoslavya'nın Bosnalı Sırpların yardımıyla Nisan 1992' de Bosna Hersek'e saldırmasıyla başlayan savaş, Aralık 1995'te imzalanan Dayton Anlaşması ile sona ermiştir.

Savaşların bitmesinden hemen sonra, 1996 yılında AB, Batı Balkan ülkelerine yönelik bir politika olan “Bölgesel Yaklaşım”ı geliştirmiştir. AB Komisyonu'nun hazırladığı “Bölgesel Yaklaşım'da Öngörülen Ülkelerin AB ile İlişkilerinin Geliştirilmesinde Şartlılık Uygulanması” raporu ışığında, 29 Nisan 1997 tarihinde AB Konseyi, Bosna Hersek'in de içinde bulunduğu “Bölgesel Yaklaşım” çerçevesinde, AB ile ortaklık ilişkisi bulunmayan tüm Batı Balkan ülkelerini içine alacak şekilde, mali yardımları, ticari-ekonomik işbirliğini ve anlaşmaları da kapsayacak biçimde ikili ilişkilerin geliştirilmesi için yerine getirilmesi gereken kriterleri ve her ülke için ayrı şartları belirlemiştir.

⁴² İbrahim S.Canpolat;Yeni Dünya Gerçekliğinde Balkanlar ve Türkiye, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara,1994.S.341,s.9: Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan,a.g.e, s.399-405

Bölgesel Yaklaşım'da belirtilen genel şartların yanı sıra, Bosna Hersek tarafından yerine getirilmesi beklenen şartlar aşağıda sıralanmıştır:

- a) Anayasada belirtilen işlevsel kurumların kurulması ve ülkenin gümrük mevzuatının yanı sıra, dış ticaret politikasının geliştirilmesi,
- b) Tüm Bosna Hersek'i kapsayacak kişilerin, malların ve sermayenin serbest dolaşımını sağlayacak sürecin başlatılması,
- c) Brcko konusu dâhil olmak üzere, Yüksek Temsilci Kurumu ile işbirliği,
- d) Mostar şehrinin ortak yönetiminin ve Mostar şehrinin ortak polis teşkilatının kurulmasına dair ve Bosna Hersek Federasyonu'nun kuruluşunu ve işlevselliğini gösteren somut göstergeler.
- e) Yüksek Temsilci Kurumu'nun "Barış İçin Genel Çerçeve"ye aykırı bulduğu tüm yapıların kaldırılması.
- f) Uluslararası Mahkeme ile işbirliği; temelde, Bosnalı savaş suçu zanlılarının yakalanıp Mahkeme'ye gönderilmesi.

Bu şartlara uyulmaması halinde, AB'nin tanıdığı ticari ayrıcalıkların askıya alınabileceği, mali yardımların sadece barış anlaşmalarının öngördüğü şartlarının yerine getirildiği takdirde ve mültecilerin geri dönmesi halinde kullanabileceği açıkça belirtilmiştir.

Bu dönemde AB, Balkanlar'ı Doğu ve Batı olarak ikiye ayırmaktaydı. Kendisi de bir Balkan ülkesi olan Yunanistan, tam üyeliğinin verdiği avantajla, hem AB'nin ilgisini bölgeye yönlendirmeye gayret sarf ediyor, hem de bölge ülkelerine bu kapsamda hamilik yaptığı imajını yaymaya çalışıyordu. Bu politika, dâhil olduğu Balkanlar'ı geleneksel tanımlamasıyla bir bütün olarak gören ve doğal olarak yakın ilgi duyan Türkiye'yi rahatsız etmekteydi.

Slovenya, Bulgaristan ve Romanya bu dönemde zaten AB'ne üyelik yolundaydılar (Şu anda üyeliklerini tamamlamışlardır). Başta Almanya olmak üzere, kendisini tarihi nedenlerle yakından destekleyen üye ülkeler bulunan ve esasen kalkınmışlık düzeyi nedeniyle üyeliğe görece daha yakın olan Hırvatistan da bölünmeden hemen sonra üye adayı yapılarak müzakerelere başlandı.

Üyelik için ne siyasi ne de ekonomik açıdan hazır olmayan diğer Balkan ülkeleri yönünden, Bölgeye istikrar ve barışın olabildiğince süratle geri getirilmesi yolunda, AB üyeliği perspektifi bir teşvik olarak kullanıldı. Bu kapsamda Makedonya ve Arnavutluk ile daha sıkı bağlar kuruldu.

Kosova konusunda Ahtisaari Planı çerçevesinde kaydedilen gelişmelerden sonra AB bu ülkeye de kapılarını açtı. Sırbistan'da yaşanan olumlu gelişmeler, bu ülkenin de uzak olmayan bir gelecekte AB ile daha sıkı ilişki içine gireceğini düşündürüyor. Dolayısıyla, AB'nin teşvik politikasının işe yaramadığını ileri sürmek mümkün değildir. Esasen bütün bu oluşumu müteakip, AB Bölgenin adını "Güney Doğu Avrupa" olarak değiştirerek, tanımlamada da bütünlük anlamında yeni bir adım atmış ve son tahlilde, Balkanlar, AB'nin parçası haline gelmiş bulunuyor.

Bu dönemde AB, Balkanlar'ı Doğu ve Batı olarak ikiye ayırmaktaydı. Kendisi de bir Balkan ülkesi olan Yunanistan, tam üyeliğinin verdiği avantajla, hem AB'nin ilgisini bölgeye yönlendirmeye gayret sarf ediyor, hem de bölge ülkelerine bu kapsamda hamilik yaptığı imajını yaymaya çalışıyordu.

Slovenya, Bulgaristan ve Romanya bu dönemde zaten AB'ne üyelik yolundaydılar (Şu anda üyeliklerini tamamlamışlardır). Başta Almanya olmak üzere, kendisini tarihi nedenlerle yakından destekleyen üye ülkeler bulunan ve esasen kalkınmışlık düzeyi nedeniyle üyeliğe görece daha yakın olan Hırvatistan da bölünmeden hemen sonra üye adayı yapılarak müzakerelere başlandı. Üyelik için ne siyasi ne de ekonomik açıdan hazır olmayan diğer Balkan ülkeleri yönünden, Bölgeye istikrar ve barışın olabildiğince süratle geri getirilmesi yolunda, AB üyeliği perspektifi bir teşvik olarak kullanıldı. Bu kapsamda Makedonya ve Arnavutluk ile daha sıkı bağlar kuruldu.

Kosova konusunda Ahtisaari Planı çerçevesinde kaydedilen gelişmelerden sonra AB bu ülkeye de kapılarını açtı. Sırbistan'da yaşanan olumlu gelişmeler, bu ülkenin de uzak olmayan bir gelecekte AB ile daha sıkı ilişki içine gireceğini düşündürmeye başladı

. Dolayısıyla, AB'nin teşvik politikasının işe yaramadığını ileri sürmek mümkün değildir. Esasen bütün bu oluşumu müteakip, AB Bölgenin adını "Güney Doğu Avrupa" olarak değiştirerek, tanımlamada da bütünlük anlamında yeni bir adım atıldı ve son tahlilde, Balkanlar, AB'nin parçası haline geldi.

AB'nin böylece Balkanlar'a inişi, NATO üyeliklerini izleyen süreçte Bulgaristan ve Romanya'nın, Sovyetler Birliği'nden kalan endişe ve kuşkularına bağlı olarak, bu yeni statülerinden bilistifade, Rusya'nın olası baskılarına karşı koyabilmek veya en azından bu ülkeyi olabildiğince izole edebilmek amacıyla, İttifak'ın şemsiyesi altında ABD'yi de Karadeniz'e sokma niyet ve girişimleri de dikkate alındığında, Balkanlar

artık sadece sahil dar ölkelere alt kapalı bir havza olma niteliğini kaybetme riski altına girmiş bulunmaktadır.

Türkiye açısından Balkanlar büyük önem taşımaktadır. Kısaca, Türkiye de bir Balkan ölkesidir. Bu jeopolitikte yaşanan her gelişme kendisini de yakından etkilemekte ve dolayısıyla ilgilendirmektedir. Tarihi nedenlerle Türkiye'nin bölgede farklı bir konumu vardır. Genelde bakıldığında, asırlar süren Osmanlı hâkimiyeti nedeniyle, bölge ölkelerinde Türkiye'ye karşı, saygılı olsa bile, sevgisiz bir yaklaşım bulunmaktadır. Osmanlıyı müstevli olarak değerlendirenlerin sayısı hiç de az değildir. Bölgede yaşayan Türk azınlıklara her zaman ilimli bir köprü işlevi üstlenme fırsatı tanınmamış, bilakis bunlar yer yer ciddi baskı görmüşlerdir.

Din faktörü ayrıştırıcı bir nitelik taşımıştır. Bosna ve Kosova örneklerinde görüldüğü gibi, olaylar Türkiye'nin aktif katılımını gerektirecek kadar ciddi niteliğe bürünebilmiştir. Balkanlar, Türkiye'nin Batı ve Orta Avrupa veya kısaca, en büyük ticari partneri AB ile irtibatını sağlayan tek kara bağlantısıdır.

Balkanlar, Türkiye üzerinden geçecek ve ölkemizi enerji koridoru haline getirecek nakil hatlarının transit güzergâhıdır. Türkiye'nin en yakın komşularından olan Balkan ölkeleri, ekonomik ilişkilerimiz açısından da önemli bir yere sahiptirler. Artık tam üye olarak AB şemsiyesi altına girmiş bulunan Balkan ölkelerinin, AB yolunda ilerleyen ölkemize, bizim onlara NATO için yaptığımız gibi, destek vermelerinin önemi de göz ardı edilemez.

Balkanlar'ın gerçek anlamda bir istikrar ve barış bölgesi olması için AB çatısı altında birleşip bütünleşme önemli bir fırsat teşkil etmektedir. AB'nin kuruluşunda Fransa ve Almanya tarihi çekişmelerinin üstesinden bu şekilde gelmeyi başarmışlardır. AB'ye yeni giren ölkeler de aralarındaki asırlık ihtilafların üstesinden bu kapsamda gelmişlerdir.

Türkiye'nin de AB üyeliğinin gerçekleşmesiyle, Balkan ölkeleri tarihte ilk kez, bir dış güç olmadan, kendi hür iradeleriyle bütünleşme aşamasına gelmiş olabileceklerdir. Bu açıdan, AB'nin birleşmeyi teşvik edici politikasının, kendi geleceği için olduğu kadar, Türkiye bakımından da menfaatinedir. Türkiye'nin AB üyesi olamaması, Balkanlar'da yeni sıkıntıları ve çekişmeleri beraberinde getirmesi ihtimali

vardır. Bu itibarla, Türkiye'nin AB'ne ve dolayısıyla Avrupa'ya kazandırabileceği avantajlar meyanında, bu faktörün de hatırd tutulmasında yarar vardır.⁴³

1.4.Balkanlar'ın Kültürel ve Sosyal Yapısı

Balkanlar kültür ve medeniyetlerin değil, jeokültürel yapıların kavşak noktasıdır. Kültür ve medeniyetler dünyanın her köşesinde birbirleriyle buluşabilir, ancak jeokültürel fay hatları için bu böyle değildir. Bu yarımada bir tarafıyla Avrasya'ya bağlıdır, bir tarafıyla Avrupa'ya aittir, bir tarafıyla Akdeniz ikliminin etkisindedir ve bir tarafıyla da büyük kardeşi Anadolu vasıtasıyla Ortadoğu'ya alabildiğine açıktır. Böylece bir kültürel fay hattında değil, fay hatlarının birbirini kestiği bir noktada bulunmaktadır. Dünyanın başka bir yerinde böyle bir yapıya rastlamak zordur.⁴⁴

Bölgenin kültürel ve sosyal yapısında göze çarpan ilk unsur; çok farklı grupların, kurumların ve ideolojilerin bir arada yaşamasıdır. Bölgenin coğrafi konumu ve özelliklerine ek olarak, bu durumun arkasında yatan önemli bir neden Roma, Bizans. Osmanlı ve Habsburg hanedanlarının birbirinden farklı izler bırakmış olmalarıdır. Ortodoks Slavlar bir ölçüde Bizans, Hırvatlar ve Slovenler Habsburg, Boşnaklar ise Osmanlı'nın izlerini taşıırken; Arnavutlar kendilerine özgü bir kimlik geliştirmişlerdir. Öte yandan, bölge halkları, tarih boyunca komünizm, liberalizm, sosyalizm, kapitalizm ve Panslavizm gibi birbirleriyle çatışan büyük ideolojilerin takipçisi olmuşlar, 20. yüzyılda karşıt ideolojik bloklarda yer almışlardır. Soğuk Savaş döneminde Türkiye ve Yunanistan'ın NATO üyesi, Bulgaristan ve Romanya'nın Komünist bloğa mensup, Yugoslavya'nın Bağlantısızlar hareketinin lideri, Arnavutluk'un ise dış dünyaya kapalı tek Balkan ülkesi olması; uzun yıllar boyunca bu duruma çarpıcı bir örnek teşkil etmiştir.⁴⁵

Bölgenin göze çarpan diğer önemli karakteristiği, Balkan uluslarının kültürel ve siyasal yapılarını çoğu zaman köklü biçimde değiştiren dış güçlerin varlığına duyulan tepkinin körüklediği yabancı düşmanlığıdır. Ayrıca, nüfus açısından küçük olan Balkan uluslarının; Türkler, Macarlar, Ruslar ve İtalyanlar gibi güçlü ve sayıca büyük uluslara komşu olmaları, çaresizlik duygusunu da beraberinde getirmiştir. Öte yandan, bölge ulusları nispeten güçlü Balkan uluslarından da çok çekmişler; Sırp, Yunanlılar ya

⁴³ İhsan GÜRKAN: **Jeopolitik ve stratejik yönleriyle Balkanlar ve Türkiye**,Balkanlar,Ortadoğuve Balkan İncelemeleri Vakfı,İstanbul,1997,s.127-130

⁴⁴ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.8

⁴⁵ Mehmet Türker Acaroğlu, Balkan Araştırmaları Kaynakçası, Tanıtan, Küçükçekmece, 1990, s 3-5

da Bulgarlar kimi dönemlerde işgalci bölge güçleri olarak algılanmışlardır. Ayrıca her ulus, üstün olduğu iddiasıyla komşu topluluklara karşı düşmanlık ve aşağılama duyguları beslemiştir.

Yunanlılar tüm komşularını barbar olarak nitelendirirken, komşuları onları kibirli bir ulus olarak görmüş; benzer şekilde Hırvatlar, Sırları kültürsüz ve köylü bir toplum olarak kabul etmiştir. Benzer algılamalar bugün de çok yaygındır. Bu tarihsel gelişmeler ve algılamalar yüzünden, bölge ulusları kendi ülkelerindeki azınlıklar başta olmak üzere, her yabancı unsura şüpheyle yaklaşmışlardır.

Dinin oynadığı önemli rol, bölgenin dikkate değer başka bir özelliğini oluşturmaktadır. Aynı etnik kökenden gelen bir Pomak ile Bulgarı ya da Boşnak ile Sırbı birbirinden ayıran din unsuru, Balkan devletlerinin homojen bir ulus inşası girişimlerini baltalayan en önemli faktör olmuştur. Bölgede Osmanlı mirası olan Müslüman azınlıklar, Müslüman olmayan milletler tarafından eski “işgalci” yönetimin kalıntıları olarak görülmüş ve genelde şüphe ve husumetle yaklaşmıştır. Osmanlı’nın uyguladığı millet sistemi, dinin bu bölgedeki rolünü daha da perçinlemiştir. Din temelinde ayrıışan gayri Müslim ahaliyi temsil eden “millet başılar” kendi cemaatlerini yönetme ve vergi toplama gibi önemli yetkilere sahipti.⁴⁶

Balkan coğrafyasında öne çıkan başka bir konu da bölgedeki azınlıklardır. Genelde anavatanlarıyla, bulundukları devletin sınır bölgelerinde yaşayan Balkan azınlıklarına Batı Trakya Türkleri ve Kosova Arnavutları örneğinde olduğu gibi, bulundukları ülkenin hükümetleri tarafından kuşkuyla bakılmış, bu azınlıklar bazen de Balkan ülkelerinin birbirlerinin işlerine müdahale amacıyla kullanılmıştır.

Balkan ülkeleri, azınlık sorunlarını çözebilmek için Bulgaristan Türklerinde görüldüğü gibi göçe, Kuzey Yunanistan azınlıklarına uygulandığı gibi eğitim ve basın yoluyla yürütülen gizli asimilasyona, Bulgaristan Türkleri üzerinde tatbik edildiği biçimde zorunlu asimilasyona veya Yunanistan’ın yaptığı gibi azınlıkları yok sayma yöntemlerine başvurmuşlardır.

Kuzey Yunanistan’da yaşayan Ulahlar ile Bulgaristan’ın Karadeniz kıyılarında yaşamış olan Yunan toplumunun asimilasyonu başarılı sonuçlar vermesine rağmen; azınlıkları asimile etme yolundaki çabaların büyük çatışmalar ve kitlesel cinayetlerle son bulması da önlenememiştir. Azınlıkların asimilasyonunda din faktörü de önemli bir

⁴⁶ Balkanlar İçinde: Türkiye Dışındaki Türkler Bibliyografyası 1.Cilt, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 1992, s 322

rol oynamıştır. Yunanistan'daki Pomaklar örneğinde olduğu gibi, farklı dine mensup azınlıkların asimilasyonu başarısız olmuş, aynı yörede yaşayan Müslüman azınlıklardan büyük grubun daha küçük Müslüman grupları asimile ettiği görülmüştür.⁴⁷

1.5.Balkanlar'ın Ekonomik Yapısı

Bazı üyeleri Avrupa Birliğine üye olmuş (Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Slovenya, Macaristan), bazıları üyelik aşamasında olan (Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya Cumhuriyeti) veya olası resmi adaylar olan (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Kosova) Balkan ülkelerinde birçok değerli maden vardır.

Sırbistan çok miktarda bakır, krom, kurşun, çinko ve boksit üretir. Zengin demir ve kömür yatakları da vardır. Bulgaristan'da da çeşitli madenler bulunur. Bulgaristan'ın en önemli madencilik bölgesi Sofya yakınlarındaki Pernik kömür madenleri yöresindedir. Çok sayıda petrol kuyusu olan Romanya, İngiltere ve SSCB'den sonra Avrupa'nın en çok petrol üreten ülkesidir. Eski Yugoslavya bölgesi ve Arnavutluk'ta da petrol kaynakları değerlendirilmeye başlanmıştır.

Balkan ülkelerinde hafif sanayi kuruluşları da vardır. Tarım ürünlerini işleyen fabrikalar bu sanayinin en önemli bölümünü oluşturur. Temel ekonomik etkinlik tarımdır; yarımadanın kuzey ve orta bölgelerinde tahıl ve sebze üretilir, hayvancılık yapılır. Balkanlar'da ayrıca balıkçılık, ormancılık yapılır ve tütün de yetiştirilir. Ayrıca kıyı şeritlerinde turizmci de gelir kaynakları arasındadır.

Balkanların ekonomik yapısında şüphesiz geçmişten günümüze önemli faktörler ticaret, ziraat, sanayi vb.bir çok faktörler yer almıştır. Bölgenin geçiş noktasında olması nedeniyle, super devletlerin bölgede kendi amaçları doğrultusunda menfaatlerini korumak için pek çok baskılar ve siyasi yaklaşımlarla bu ulusları kullanmak istemişlerdir.

Geçmişte Balkanlar ülkelerinin ekonomik konumlarına baktığımızda, görünür ki yarımada, zengin tarım imkânları sunmaktadır. 16.yy.dan itibaren bölgenin toprak yapısında tahıl ürünlerinin zaman zaman çok miktarda elde edilmesi ve bölge ekonomisine katkı vermesi bütçelerine büyük katkılar yapmıştır.

⁴⁷ Anna S. Tveritin, Çev:Ataöy Türkkaya, Doğu Kaynaklarının Genel Olarak Tarih ve Balkan Halklarının Kültürel Tarihi İçin Önemi, **Ankara Üniversitesi-Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C:25, No:2, 1970, s 155,159: Türbedar Erhan, **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, Asam Yayınları, Ankara, 2003,s.213-215

Yine Karpatlar'ın yamaçlarına dek üzüm bağları gelişip büyürken, pirinç, pamuk, tütün, komşu vadilerde yetişen ürünler arasında yer almış, bölgede meyvecilik gayet başarılı bir şekilde yürütülmüştür.

Hayvancılıkta bölgenin coğrafi konumu ve iklim yapısından dolayı, büyük bir gelişme göstermiş; genellikle güneyde koyun, kuzeyde sığır yetiştiriciliği yapılmış ve bölge ekonomisine katkılar olmuştur.⁴⁸

Son dönemlerde; büyük çoğunluğu Avrupa Birliği'ne(AB) üye veya üyelik başvurusunda bulunmuş Balkan ülkelerinin, ekonomik yapısını AB'den ayrı ve bağımsız düşünmek artık mümkün değildir. Soğuk Savaş'ın hemen sonrasında, Rus tehdidinin ortadan kalkması, Balkanlar da önemli bir değişime yol açmıştır. Bazı üyeler hemen AB içine dâhil edilme yoluna girmişlerdir.

Bugün Türkiye, Arnavutluk, Makedonya hariç hemen hemen tüm Balkan ülkeleri AB üyesi olmuştur. Henüz AB üyesi olamayan Arnavutluk ve Makedonya'nın da kısa süre içinde AB üyeliğine girebilmek için büyük çaba sarf ettiği gözlenmiştir.

Balkan Ülkelerinin, ekonomik yapısını AB'den ayrı ve bağımsız düşünmek artık mümkün değildir. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra Avrupa Birliği (AB)'nin Doğu Avrupa politikasında köklü bir değişim yaşandı. AB, Doğu Bloğunun eski ülkelerini (genellikle Balkan Ülkeleri) bünyesine katma kararı aldı. Aslında bu ülkeler ne demokrasi ne de ekonomi yönünden tam üyeliğe ehil değildiler. Ancak, bir yandan İkinci Dünya Savaşı'ndaki hatasını telafi etmek, diğer yandan Rusya ile arasında tampon bölge oluşturmayı sağlamak amacıyla, hazır olmasalar da, AB bu ülkeleri, esas itibarıyla siyasi bir kararla tam üye yapmayı benimsedi. Buna karşılık, aynı tarihlerde tam bir kaos içindeki Yugoslavya'yı bu kapsama dahil etmedi. Hatta kıtasal sorumluluğuna karşın, siyasi ve askeri bağlamda henüz olgunluğa ulaşamamış olması, bir başka deyişle güçsüzlüğü nedeniyle, Sırp milliyetçiliğinin yol açtığı ve Yugoslavya'nın parçalanmasına kadar giden süreçte adeta seyirci kalarak, meydanı ABD'ye bırakmaya tercih etti. NATO'nun ortak harekâtı sonrasında Yugoslavya bölündüğünde ise, ABD'nin de ısrarıyla, AB bölgeye yeni bir politika ile girdi.

⁴⁸ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, **a.g.e.**, s.30

1.6.Balkanlarda Demografik Yapı

Osmanlı Türklerinin bölgeye gelmelerinden önce, Kimer, İllir, Galat, Trak, Kelt, İskit, Avar, Hun, Vizigot, Ostrogot, Peçenek, Kuman, Bulgar, Slav gibi toplumlar Balkanlara gelmiş, bunların bir kısmı bu bölgede yerleşmiş, bir kısmı da geride izler bırakarak bölgeden ayrılmışlardır.

En eski Balkan toplumu, Yunanlılar ile İllirya kökenli Arnavutlardır. Bu gruplar Balkanların güney bölgelerine yönelmişlerdir. Yunanlılar, Miken medeniyeti ve Girit halkı ile kaynaşmış, Arnavutlar ise Adriyatik kıyılarında Arnavut halkının doğmasını sağlamışlardır⁴⁹

Balkan ülkelerinde nüfusun etnik yapısı oldukça karmaşıktır.⁵⁰ Bölgede başlıca beş etnik grup bulunmaktadır. Bunlar, Arnavutlar, Yunanlılar, Bulgarlar, Güney Slavlar (Sırp, Hırvatlar, Slovenler, Karadağlar) ve Türklerdir. Slavlar, toplam nüfusun %75'ini, (Sırp %37'sini, Hırvatlar %20, Makedonlar %6'sını, Karadağlar %3'ünü ve Boşnaklar ise %9'unu), Arnavutlar ise %8'ini teşkil ederler.⁵¹

Bölgenin coğrafi özellikleri, çok sayıda farklı grubun kendi dil ve adetlerini geliştirip koruyabilmelerine imkan tanımış, Osmanlı'nın çağdaşlarıyla kıyaslandığında gerçek anlamda bir asimilasyon politikası izlememesi de bu duruma katkıda bulunmuş ve bazı gruplar güçlü bir tarih duygusu yaşamayı başarmışlardır.⁵²

Tüm bölgede dağınık bir şekilde yaşayan Slavlar, VI. Yüzyıldan itibaren Karpatları geçmeye başlamışlar ve Bizans İmparatorluğu'na ait birçok yeri istila etmişlerdir.

Balkanlar tarih öncesi çağlardan itibaren çok farklı etnik grupların göç ettiği bir merkez olmuştur. Bölgede yaşayan bu grupların büyük bir bölümü Hint-Avrupa kökenlidir. Roma ve Bizans İmparatorluklarının bölgeye hakim oldukları dönemde Orta ve Güney Avrupa, Asya ve Anadolu'dan bölgeye göçler olmuştur.

2.BALAKNLAR'DA DİNİ YAPI VE ETNİK YAPI

2.1.Balkanlar'da Dini Yapı

Balkanlara Osmanlı hakim olduğu dönemde ise Osmanlı yönetiminin geleneksel iskan politikası doğrultusunda bölgeye Müslüman nüfus yerleştirilmiş; Arnavut,

⁴⁹ Osman Metin Öztürk, *a.g.m.*, s.234.

⁵⁰ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan, *a.g.e.*, s.27

⁵¹ Ergünöz Akçora, "Dünden Bugüne Bosna –Hersek", Türk Dünyası Araştırmaları, sayı 89, s.88

⁵² Tuncer Gülensoy, "Anadolu Ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası (Anadolu - Kıbrıs - Suriye - Irak - Bulgaristan - Yunanistan - Yugoslavya Ve Romanya Türk Ağızları)." 144s. 33

Boşnak, Pomak ve Torbeş gibi etnik gruplar Osmanlı idaresi altında kitlesel olarak İslam'ı benimsemiş, böylelikle bölgedeki etnik ve dinsel doku daha da çeşitli bir hal almıştır.⁵³

Hırvat ve Sırp toplulukları ilk kez, IX. ve X. yüzyıllarda kendi devletlerini kurmuşlardır. Slovenler ise, Germen İmparatorluğu'nun egemenliği altına girmişlerdir. Slavlamış olan Bulgarlar ise, Hristiyanlığı kabul etmişler ve bu kabul ediş, ülke bütünlüğünün sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Balkan yarımadasındaki ulusal kimliklerin, 19. yüzyılda oluşumuna ilişkin en geçerli teori, geniş dinsel kimliklerin zamanla ulusal kimliklere ayrıldığını ve böylece günümüz Balkan uluslarının ortaya çıktığını kabul ederler. Bu teori en azından Balkan milletlerinin bir bölümü için doğruluk payı taşımaktadırlar. Örnek olarak, önce Bizans'ın Roma'dan ayrılmasıyla bölgede Ortodoks ve Katolik halklar olarak ikiye bölünmüş, ardından 14. yüzyılda Osmanlı'nın bölgeye gelmesiyle Katolik, Ortodoks ve Müslüman olarak ayrıışan topluluklar daha sonra aynı dinden olan Sırp, Bulgar veya Makedon ya da Arnavut, Boşnak ve Türk şeklinde ulusal temelde gruplaşmışlardır.

Bugün Yugoslavya'nın parçalanması ile Balkanlar'da sayıları 10'a kadar çıkan siyasal birimde, en az 9-10 ayrı konuşma dili ve 3 tek Tanrılı (Semavi) dine bağlı 75 milyondan fazla insan yaşamaktadır. Bütün bu ve diğer nedenlerle, iç sürtüşmeler ve dış müdahaleler ile bunların yarattığı kararsızlık, Balkan siyasetinin ve stratejisinin egemen niteliğini teşkil etmektedir. Bu nedenle, bugün de, dün olduğu gibi, istikrarsız bütün Balkan devletleri arasında, ikili ya da çok yanlı, toprak, sınır ve azınlık sorunları vardır.

Bölgenin coğrafi özellikleri, çok sayıda farklı grubun kendi din, dil ve adetlerini geliştirip koruyabilmelerine imkân tanımış, Osmanlı'nın çağdaşlarıyla kıyaslandığında gerçek anlamda bir asimilasyon politikası izlememesi de bu duruma katkıda bulunmuş ve bazı gruplar güçlü bir tarih duygusu yaşamayı başarmışlardır.⁵⁴

Haritayla mevcut ekonomik durum ortaya koyduğunda, Balkan ülkelerini AB içindeki Bal kanlar, AB dışındaki Balkanlar olarak ikiye parça halinde görmemiz kaçınılmazdır. Büyük bir ekonomik kaos yaşanan Balkan Ülkelerinin mali yapılarına

⁵³ Mustafa Aydın, M.Nail Alkan, "Turkey And The Balkans.: An Extensive Bibliography Of Studies In English, German and French On Turkish Foreign Policy (1923-1997)", Ankara:Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara,1997, s. 101-110

⁵⁴ Tuncer Gülensoy, "Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları:33; Biyografiler-Bibliyografyalar Dizisi:7, Ankara, 1981, s 144

bakıldığında; kişi başına milli gelirleri Romanya ve Bulgaristan dahil, (Yunanistan hariç) 600 dolarla 3000 dolar arası bir Salı nım söz konusudur.⁵⁵

Siyasal yönden bakıldığında; Osmanlı İmparatorluğu'nun, zayıflama sürecine paralel olarak Fransız ihtilali ve Rusya ile İngiltere gibi büyük güçlerin de müdahalesiyle, Balkan halklarının ulusal uyanışı başlamıştır. Osmanlı'nın yönetim sistemi sayesinde güçlerini hep muhafaza eden Ortodoks kiliseleri, bu uyanışa önemli rol oynamış ve önce Yunan ve Sırp gibi gayri Müslim unsurların bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Buna karşı, Arnavut milliyetçiliği güçlü olarak bilinmesine rağmen; Müslüman Arnavutların ancak 1912' de Osmanlı'dan bağımsızlığını kazanması ile yine Müslüman Boşnakların 1821' de Yunan ayaklanmasına karşı en sert tepkiyi veren halk olması, din faktörünün belirleyici olmasına örnek teşkil etmiştir.

Yunanistan'daki Slavlar ise, IX.yüzyıldan itibaren maruz kaldıkları Yunanlaştırma süreci içerisinde, özgün karakterlerini yavaş yavaş kaybetmişlerdir. Makedonyalı Slavlar ise, komşuları ile çekişmelerinden dolayı, XX. yüzyıla kadar kendilerine özgün bir kimlik kazanamamışlardır.

Yunan kültürü, Balkanlarda, Slav gruplarınca yüzeysel olarak benimsenmiştir. Yunan uygarlığını, Roma uygarlığı izlemiştir. Roma bölündüğünde, Balkanlar, tamamen Doğu Roma'nın (Bizans'ın) kontrolüne girmiştir.

Osmanlılar açısından Balkanlara bakıldığında, Sultan Murat'ın 1356 yılında başkenti Bursa'dan Edirne'ye taşınması, bir dönüm noktası olarak görülebilir. 1389'da Kosova'da, 1444'te Varna'da, 1448'de yine Kosova'da kazanılan zaferlerle Osmanlılar, Balkanlara yerleşme konusunda mesafe almışlardır.

1454'te Sırbistan ve Arnavutluk'un büyük bir kısmı, 1463'te Bosna Krallığı, 1483'te Hersek Osmanlı egemenliği altına girmiştir. Balkanlardaki küçük devletleri dünyasına bir beylik olarak giren Osmanlılar, zamanla sadece gücü ile değil, diğer özellikleri ile kendisini kabul ettirerek büyümüştür. Osmanlıların Balkanlardaki gelişimi daha çok siyasal ve dinsel nitelikli olmuştur..

Osmanlı İmparatorluğunun, zayıflama sürecine paralel olarak; Fransız İhtilali ve Rusya ile İngiltere gibi büyük güçlerin de müdahaleleriyle, Balkan halklarının ulusal uyanışı başlamıştır. Osmanlı'nın yönetim sistemi sayesinde güçlerini hep muhafaza eden Ortodoks kiliseleri, bu uyanışta önemli rol oynamış ve önce Yunan ve Sırp gibi gayri

⁵⁵ Altan Deliorman- M. Necmettin;“**Balkan Türklerinin Tarihi.**” 1. Kitap İstanbul: Vakıf Matbaası, İstanbul,s.152

Müslim unsurlar bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Buna karşı, Arnavut milliyetçiliği güçlü olarak bilinmesine rağmen; Müslüman Arnavutların ancak 1912'de Osmanlı'dan bağımsızlığını kazanması ile yine Müslüman Boşnakların 1821'deki Yunan ayaklanmasına karşı en sert tepkiyi veren halk olması, din faktörünün belirleyici olmasına örnek teşkil etmiştir.

2.2.Balkanlar'ın Etnik Yapısı

Balkan yarımadasında başlıca beş etnik grup vardır. Bunlar; Arnavutlar, Yunanlılar, Bulgarlar, Güney Slavları (Boşnaklar, Makedonlar, Sırp, Hırvatlar, Slovenler, Karadağlılar) ve Türklerdir. Bunları açacak olursak;

2.2.1.Arnavutlar

Arnavutlar, nüfusun % 8'ini teşkil ederler. Sırbistan, Kosova, Karadağ ve Makedonya yörelerinde otururlar, çoğunlukla İslamiyet'i benimsemişlerdir⁵⁶.

Arnavutlar, bugün Adriyatik kıyısı ile Balkanların diğer bölgelerinde yaşayan Avrupa'nın en eski halkına verilen isimdir. Avrupa'nın en eski halkı olan antik İlliryalıların ve Pelasgıların torunlarıdır. İlliryalılar denizci bir millettir. Antik İlliryalılar arasında Arber/Arben isimli bir kabile bulunuyordu. Anlam olarak Eski Arnavutçada "ar":iş, tarla; "ben":yapan, eden; buna göre "arben" de "iş yapan" demektir. Başlangıçta Arnavutların ataları olan Antik İlliryalıların bir kabilesi olan Arben, zamanla tüm Arnavutların ismi haline gelmiştir. Romalılar Arben kelimesini Arvanit olarak kendi dillerine adapte ettiler.

Türkler ise "Arvanit" kelimesini "Arnavut" olarak telaffuz ettiler ve bu telaffuz günümüze kadar ulaştı. Doğu ve batı dillerinde de Arnavut kelimesi genellikle "Alban" ve bunun türevleri şeklinde geçer. Arnavutluk Cumhuriyetindeki Arnavutlar Arnavut kelimesin bilmezler, kendilerine "Shqiptar" derler. Shqiptar Arnavutçada "Kartalın oğlu" anlamına gelir.⁵⁷

Arnavutluk'un kuzeyinin Sırp, güneyinin ise Yunanlılar tarafından paylaşılacağı düşüncesinden hareketle, nispeten geç olgunlaşan bu uluslaşma süreci çok sayıda Arnavut'un Arnavut toprakları dışında kalmasına da yol açmıştır.

⁵⁶ Ergünöz Akçora, Düünden Bugüne Bosna-Hersek, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S 89, İstanbul, 1994, s 92,

⁵⁷ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009: Altan Deliorman- M. Necmettin; " **Balkan Türklerinin Tarihi**. "1. Kitap,s.154

3.5 milyonu Arnavutluk'ta, 5.5 milyonu Arnavutluk dışında (2 milyonu Kosova, 1.3 milyonu Türkiye, 510 bini Makedonya, 1.7 milyonu Amerika ve Avrupa ülkeleri) yaşayan toplam 9 milyon Arnavut'un % 70'lik bölümü Osmanlı hakimiyetinin mirası olan Müslümanlığı, geri kalan kısmı da Ortodoksluk ve Katolikliği benimsemiştir.

Arnavut milliyetçiliği, tarihsel olarak Arnavut toprakları olarak görülen Kosova, Makedonya ve Yunanistan'ın bazı bölümlerini kapsayacak Büyük Arnavutluk idealini hedeflemektedir. Osmanlı'daki millet sistemi yüzünden birinci sınıf vatandaş sayılan Arnavut ahalinin ulusal bilincinin gelişmesi, gayri Müslim Balkan halklarının aksine çok geç olmuş ve Sırp ve Yunan milliyetçiliğine bir tepki olarak doğmuştur.

2.2.2.Yunanlar

Yunanların M.Ö. 20. yüzyılda kitleler hâlinde Balkan Yarımadası'nın güneyine göç ettiklerine inanılır. Yunanlar zaman ile Anadolu'da ve Karadeniz sahillerinde ticaret kolonileri kurmuşlar ve gerek Anadolu'da gerek Yunanistan'da uzun yıllar hüküm sürmüşlerdir.

Roma İmparatorluğu'nun giderek güç kazanması ile bağımsızlıklarını koruyamamışlar ve Roma egemenliği altına girmişlerdir. Kavimler Göçü nedeniyle Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması ile doğu kanadında Bizans İmparatorluğu kurulmuştur.

1000 yıldan fazla tarih sahnesinde rol oynayan Bizans İmparatorluğu, Osmanlı Devleti'nin Konstantinopolis'i fethetmesi ile yıkılmıştır. Osmanlı Devleti, İstanbul'daki Ortodoks kilisesinin şehirde kalmasına izin vermiş ve bu nedenle Yunanlar uzun yıllar göç etmeden Osmanlı egemenliği altında yaşamışlardır.

Balkanların yerleşik halklarının kültürüyle buraya göç eden ilk Yunanlıların yaşam tarzlarının karışması sonucu, klasik Yunan kültürünün ortaya çıktığı öne sürülmüştür.. MS 600-800 yılları arasında bölgeye gelen Slavlar yüzünden Yunan kültürü küçük şehirlerde varlığını sürdürmüştür.

Osmanlı'ya karşı 19. yüzyılın başında İngiltere ve Rusya'ın kışkırtması ve desteğiyle ayaklanan Yunanlılar; bugünkü Yunanistan, Ege Adaları ve Anadolu'nun bir kısmı tarihi anlamda doğal ülkeleri olarak kabul etmekte ve Megalı İdea olarak tanımlanan sakat politikalarıyla, eski Yunan'ı oluşturan bu topraklarda Helen Devleti'ni kurmayı amaçlamaktadır. Ortodoks inanca sahip olan Yunanlılar, ayrı ulusal kiliseleri olmakla birlikte, sözde ekümenik kabul ettikleri Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlıdırlar.

Yunanlar, 1832'de Osmanlı Devleti'nden ayrılarak kendi krallıklarını kurdular. Yunan halkının büyük çoğunluğu Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlıdır. Osmanlı egemenliğine girdiği zamanlarda ülke içinde Müslüman azınlık da oluşmuştur. Bugün Yunanistan'daki Müslüman azınlığı Türkler ve Arnavutlar oluşturur. Yunan kültürü içinde geçmişten bugüne hep bir Yahudi azınlık da yer almıştır.

Yunanların toplam nüfusu 16 milyon olup bunun 10.2 milyonu Yunanistan, 1.4 milyonu Amerika, 625 bini Kıbrıs Rum Kesimi, 365 bini Avustralya, geri kalan 3.4 milyonu ise farklı ülkelerde yaşamaktadır.⁵⁸ Yunanlılar, bugünkü Yunanistan, Ege Adaları ve Anadolu'nun bir kısmını tarihi anlamda doğal ülkeleri olarak kabul etmekte ve Megali İdea olarak tanımlanan politikalarıyla eski Yunan'ı oluşturan bu topraklarda Helen Devleti'ni kurmayı amaçlamaktadırlar.

2.2.3.Bulgarlar

Ön Bulgarlar veya Protobulgarlar, tarihî bir Türk halkı ve günümüzün Slavlaşmış Bulgarların atalarıdır. Ön Bulgarlar bazı Türk kavimlerinin birleşmesinden oluşan ve 4'ncü yüzyılda Orta Asya'dan Karadeniz'in kuzeyine göç etmiş olan bir Türk halkıdır.⁵⁹

Aynı Sırp'lar gibi, Bizans, kültürünü benimseyen, Güney Slavlarındandır. Bulgarlar Türk kökenli bir halk olup; bir Türk kavmi olan Bulgarların, Büyük Göç ile Balkanlara gelerek, Slavlarla karışmış, içinde eridikleri bu gruba da kendi isimlerini vermişlerdir.

Nüfusu 9 milyon civarında olan Bulgarlar Ortodoks'tur ve Bulgar Kilisesi ulusal kimliğin muhafazasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bulgar milliyetçileri, 1878 tarihli Yeşilköy Antlaşması:(Ayestafenos) ile kurulan ve esasen Makedonya'nın önemli bölümünü içeren Büyük Bulgaristan'ın gerçekleşmesini milli bir hedef olarak benimsemişlerdir.

Batı veya Avrupa Hunları Hükümdarı Attila'nın 453 yılında ölümünden sonra yerine geçen en küçük oğlu İrnek babasının kabileleri üzerindeki egemenliğini uzun süre devam ettirememiş ve Attila'nın Hun konfederasyonu onun ölümünden kısa bir süre sonra çözülmüş ve dağılmıştır. "Bulgar Hakanları Listesi"nde İrnek, Bulgar

⁵⁸,Tahsin İskeçeli;“Yunanistan Buhramı” ,Ankara,1969s.23.: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009.; Ergünöz Akçora, Düünden Bugüne Bosna-Hersek,Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi,S 89, İstanbul, 1994, s 94,

⁵⁹Ergünöz Akçora, Düünden Bugüne Bosna-Hersek,Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi,S 89, İstanbul, 1994, s 94: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

hükümdar sülalesinin atası olarak görünmektedir. Bizans tarihçilerinden Rhetor Priskos ile Suidas, 463 yılında, Şaragur, Ugor ve Onogur adlı Hun kabilelerinin Karadeniz'in kuzeyinde, Tuna ırmağının kolları ile Volga (İdil) arasındaki bozkırlarda yerleşmiş olduklarını kaydederler. 482'de ise, Bizans kaynakları bu konfederasyonun veya onun en önemli kabilesinin adı olarak Bulgar adını zikrederler.⁶⁰

Ön Bulgarlar, 560'da Avarlara yenik düşmüşler, bazıları Avarlara katılıp onlarla birlikte daha da batıya göç etmişler, çoğu Karadeniz'in kuzeyinde kalmışlardır. 7'nci yüzyılın ilk yarısında Kubrat Han bütün bu kavimleri, Bizans'ın rızası ile kurduğu ilk Büyük Bulgar Devleti'nin sınırları içinde birleştirmiştir. 7'nci yüzyılın ikinci yarısında diğer bir Türk halkı olan Hazarlar bu devleti mağlup etmeyi başarmışlardır. Kubrat'ın büyük oğlu Bayan, Hazarların hükümdarlığı altında yaşamaya razı olmuş, ama diğer dört erkek kardeşi halkın en önemli bölümlerini ayırıp göç etmişlerdir. Kuzeye göç eden bölüm İdil Bulgarları (Volga Bulgarları) devletini, Asparuh Han'ın emri altında güneybatıya göç eden bölüm ise 678 yılında Tuna Bulgarları devletini kurmuşlardır. Asparuh Han'ın devleti, Balkanlar'ın Bizans'a ait olan küçük bir kısmı dışında tüm Balkan yarımadasını içine almıştır.⁶¹

Bizans İmparatorluğu ile Avarlar arasında kalan Tuna Bulgarları, 681 yılında yapılan anlaşma ile Bizans İmparatorluğu tarafından resmen tanınmış, bu tarihten 8. yüzyılın ikinci yarısına kadar Bulgarlar ile Bizans İmparatorluğu ilişkileri sakin olmuş, daha sonra birbirleriyle savaşılmaya başlamışlardır. Bulgarlar, 9.Yüzyılın başlarında güçlenmeye başlamışlar ve Bizans'ı yenilgiye uğratmışlardır. 9.Yüzyılın ortalarında iyice güçlenen Tuna Bulgar Hanlığı, Tuna'ya göç eden Slavlar arasında zamanla Slav kadınlarla evlenip, Slavca konuşmaya başlamaları yüzünden benliklerini kaybetmeye başlamışlar ve Slavların arasında eriyip gitmişlerdir. 865 yılında resmen Hristiyan olan Bulgarlar özelliklerini kaybetmişlerdir. 1018'de 1.Bulgar Devleti yıkılmış, daha sonra Slav Hristiyan Bulgar devletleri kurulmuştur.⁶²

Ön Bulgarlardan kalan yaklaşık 100 civarında yazılı taş bulunmuştur. Bu, tarih için çok kıymetli kanıtlar olan yazılı taşların çoğu Grek Alfabeti ile yazılmıştır. Diğerleri, Ön Bulgarların kendi dillerinde, Orta Asya'dan getirdikleri Orhun Alfabeti ile yazılmıştır. Günümüzün tarihçileri "Ön Bulgar" ve "Bulgar" isimlerinin ayrımını

⁶⁰ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

⁶¹ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

⁶² <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

9'ncü yüzyılda Ön Bulgarların Hristiyanlığı kabul etmelerinden sonra başlatırlar. Böylece 865 yılından önceki halka Ön Bulgarlar ve sonrakilere Bulgarlar denilir.⁶³

Moğolların Ruslarla yaptıkları savaşlarda İtil Bulgarları, Moğollara ağır kayıplar verdirmiştir. Savaş sonrasında Moğol (Altınordu devleti) Hanı Batu Hanın 1236 yılında İtil Bulgar Devleti topraklarına girerek talanlar yapmasına sebep olmuştur. Hazarlara, Ruslara, Moğollara karşı çok mücadele veren İtil Bulgarları bu talandan sonra bir daha toparlanamamışlar, Altınordu hükümdarı Pulat Timur tekrar saldırarak İtil Bulgarlarını yıkmıştır. Bu mağlubiyetten sonra İtiler kuzeye çekilip Kazan hanlığını kurmuşlardır.(1437)

Bulgarlar, güney Slav halkıdır ve Bulgaristan'ın toplam 10 milyon nüfusunun % 83,5'i Bulgarlardan oluşur. Bulgarlar Ortodoks'tur ve Bulgar Kilisesi ulusal kimliğin muhafazasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bulgarca, Slav kökenli bir dil olmakla birlikte Sırpçadan ayrıldığı noktalar vardır. Bulgar milliyetçileri, 1878 tarihli Yeşilköy Antlaşması ile kurulan ve esasen Makedonya'nın önemli bölümünü içeren Büyük Bulgaristan'ın gerçekleşmesini milli bir hedef olarak benimsemişlerdir.

2.2.4.Güney Slavları (Boşnaklar – Makedonlar – Sırp - Hırvatlar-Slovenler - Karadağlılar)

Bir Hint-Avrupa halkı olan Güney Slavlar (Yugo Slav) MS 500 ile 700 yılları arasında Balkanların kuzeyinden bölgeye gelmişler, 19 ve 20. Yüzyıllarında yükselen ulusçuluk sonucu aralarında çok az fark olmasına rağmen, Sırp, Hırvat, Sloven ve Bulgar gibi unsurlara ayrılmışlardır Slavlar aşağıdaki altı ayrı etnik kökende incelenmiştir.

Güney Slavlar, Avrupa'da yaşayan en kalabalık etnik topluluk olan Slav ırkının güney kolunu oluştururlar ve Güney Slav Dillerini konuşurlar. Güney Slavları dini bakımdan Ortodokslar ve Katolikler olarak iki ana grupta toplanır. Ayrıca Müslüman ve Protestan Slavlar da vardır. Slavların Hint-Avrupa menşeli kavimlerle aynı ırktan oldukları antropolojik ve dil araştırmalarıyla tespit edilmiştir. Yine araştırmalara göre “İlk Slav Vatanı”nın Vistul Nehri'nden başlayarak Pripet Havza'sını ve Dnepr sahasına kadar yayıldığı anlaşılmıştır. Slav adına ilk defa, eserini M.S. VI. yüzyılın başlarında yazan, Nizians'lı Pseuda Cesarios'un kitabında rastlanmıştır. Sayıları 35 milyona ulaşan

⁶³ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

Güney Slavların arasında Boşnaklar, Makedonyalılar, Sırp, Hırvatlar, Slovenler ve Karadağlılar bulunmaktadır.

2.2.4.1.Boşnaklar

Çoğunluğu Balkanlar'da Bosna-Hersek'te ve Sırbistan ile Karadağ arasındaki Sancak bölgesinde yaşarlar. Boşnak toplumunun en eski kökleri, 21 bin yıl önce Last Glacial Maksimum'u takiben Balkanlar' da genişleyen antik topluma dayanabilir. Dinin Balkanlardaki ağırlığını sergileyen bir gruptur. Önce Katolikliği, ardından Ortodoksluğu reddeden Bulgar kökenli Bogomil mezhebini benimseyen Boşnaklar, Osmanlı egemenliğinde toplu halde Müslüman olmuşlardır.

Dinin Balkanlardaki ağırlığını sergileyen bir gruptur. Bosna, etnik ve dilsel bir birimden çok, Ortaçağ'dan beri Hırvatlar ve Sırp, Hırvatlar ve Sırp, Hırvatlar arasında sınır oluşturan coğrafi bir birimdir. daha sonra Avusturya- Macaristan egemenliği altına giren Bosna ve Hersek Birinci Dünya Savaşı'nın ardında Sırp-Hırvat-Sloven devletinin bir parçası haline gelmiştir. Önce Katolikliği; ardından Ortodoksluğu reddeden Bulgar kökenli Bogomil mezhebini benimseyen Boşnaklar, Osmanlı egemenliği sırasında toplu halde Müslümanlığı seçmişlerdir. Boşnak ulusal kimliğinin esas rengini din oluşturur. Boşnakça, gerçekte Sırpça ve Hırvatça ile aynı dil olmakla birlikte, zamanla ufak değişimlere uğramıştır. Bugün Balkan coğrafyasında 2,5 milyona yakın Boşnak yaşamaktadır.

Sırasıyla Bizans, Hırvat, Sırp ve Macar hâkimiyetine giren Hersek, 1800'lerde Osmanlılar tarafından Bosna ile birleştirilmiş, daha sonra 1900'lerde Avusturya-Macaristan egemenliği altına girmiştir. I.Dünya Savaşının ardından Sırp-Hırvat-Sloven Devletinin (Yugoslavya Krallığı) bir parçası olan Bosna-Hersek 1992'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bugün Balkanlarda 3 milyona yakın Boşnak yaşamaktadır.

2.2.4.2.Makedonlar

Makedonlar/Slav Makedonlar, Balkan Yarımadası'nda yaşayan bir Slav etnik gruptur. Makedonlar melez bir ulustur. Çünkü ilk önce Yunanlaşmış sonrada Slavlaşmışlardır ve şimdi de Güney Slav Dillerinden Makedoncayı konuşurlar. Günümüzde büyük bölümü kendi devletlerinde, bir kısmı da Türkiye, Amerika, Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan'da olmak üzere yaklaşık 1.7 milyon Makedon yaşamaktadır. Makedonlar arasında en yaygın din Makedon Ortodoks Kilisesi'ne bağlı

Ortodoksluk, ikinci din ise İslam'dır. Bunun yanında Protestanlık mezhebine bağlı Makedonlar da vardır.⁶⁴

Etnik kökenleri tartışmalı bir gruptur. Ayrı bir Makedon ulusunu reddeden Yunanlılar, Makedonları “Slavca konuşan Yunanlılar” olarak görmekte, Bulgarlar ise Makedonların kendilerinden bir ulus olduğunu ileri sürmektedirler.

Makedonca, Bulgarcaya çok yakındır ve iki topluma mensup insanların birbirleriyle iletişim kurmaları mümkündür. 1.Dünya Savaşı sonrasında Makedonya'nın büyük bölümü Sırp ve Yunanlıların eline geçmiş, bölgedeki Bulgar okulları ve kiliseleri kapatılmış, Makedonya'daki nüfusun yapısı değiştirilmiştir.

Yunanlar ayrı bir Makedon ulusunun Tito yönetimince oluşturulduğunu iddia etseler de; daha 19. yüzyılda Makedon ulusal bilinci kendisini göstermiştir. Makedonca, Bulgarcaya çok yakındır ve iki topluma mensup insanların birbirleriyle iletişim kurmaları mümkündür. Aslında Makedonya, Bulgar ulusal hareketinde çok etkin bir rol üstlenmiş; 19.yüzyıldaki Bulgar ulusal uyanışının merkezi olmuştur. Ne var ki, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Makedonya'nın büyük bölümü Sırp ile Yunanlıların eline geçmiş, bölgedeki Bulgar okulları ve kiliseleri kapatılmış, Makedonya'daki nüfusun yapısı değiştirilmiştir.

İkinci Dünya savaşı sonrasında Yugoslavya'daki Komünist yönetim, Makedonların Sırp, Yunan veya Bulgar olmayan ayrı bir Slav Ulusu olduğunu kabul ederek Makedon ulusunun muhafazası için harekete geçmiş, eğitim ve kamu iletişim araçları bu amaçla kullanılmış; Makedon Ortodoks Kilisesi kurulmuştur. Günümüzde büyük bölümü kendi devletlerinde, bir kısmı da Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ'da yerleşik 1,6 milyonu aşkın Makedon yaşamaktadır. Makedon milliyetçileri Yunanistan ve Bulgaristan'da kalan Makedon topraklarını içine alacak Büyük Makedonya'nın kurulmasını arzulamaktadır.

II.Dünya Savaşı sonrasında Yugoslavya'daki Komünist yönetim, Makedonların Sırp, Yunan ve Bulgar olmayan ayrı bir Slav Ulusu olduğunu kabul ederek Makedon Ulusunun muhafazası için harekete geçmiş, eğitim ve kamu iletişim araçları bu amaçla kullanılmış; Makedon Ortodoks Kilisesi kurulmuştur.⁶⁵

⁶⁴Ergünöz Akçora, Düünden Bugüne Bosna-Hersek, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S 89. s 95, <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

⁶⁵ Yaşar Mehmet Kaynak-Hamit Pehlivanla; Balkanlarda Değişen Dengeler ve Etnik Grupların Mücadeleleri, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S.338, Ankara, 1993, s.25-29

2.2.4.3.Sırp lar

Sırbistan (resmî adı Sırbistan Cumhuriyeti) ise Karadağ'ın ayrılmasıyla oluşmuştur. Kuzeyinde Macaristan, batısında Hırvatistan ve Bosna Hersek, güneyinde Makedonya ve Kosova, doğusunda Romanya ve Bulgaristan bulunur. Başkenti Belgrat, resmi dili Sırpçadır. Nüfusu 10 milyon civarındadır.

Güneydoğu Avrupa'da yer alan eski Yugoslavya'nın bir arada kalan iki parçası olan Sırbistan ve Karadağ'ın oluşturduğu Sırbistan-Karadağ Devlet Birliği, 21 Mayıs 2006 günü Karadağ'da düzenlenen referandum sonucu "De Facto" şekilde ortadan kalkmıştır. Birliğin "De Jure" yani hukuki anlamda son bulmasıysa 3 Haziran 2006 tarihinde her iki ülke parlamentosunun birliğin sona ermesini onaylaması ile gerçekleşmiştir.

Güney Slavların Bizans kültürüne yakın grubudur. Bizans ve Doğu Ortodoks modellerinde görülen merkezi devlet modeli, Sırp ların devlet geleneklerinde de mevcuttur. Sırp ların 1400'lerde Osmanlı hâkimiyeti altına girmesi, Osmanlı politikaları nedeniyle, Sırp kültürü ve yaşam tarzı üzerinde ciddi izler bırakmamıştır. Günümüzde büyük bölümü Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'te, küçük bir bölümü de Kosova ve diğer eski Yugoslavya Cumhuriyetlerinde yerleşik yaklaşık 9.5 milyon Sırp yaşamaktadır.

Sırp lar, Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinden olup, Sırp Ortodoks Kilisesi, bu toplumun ulusal kimliğinde önemli bir yere sahiptir. Sırp milliyetçileri Osmanlılar tarafından Kosova'da uğratıldıkları tarihi yenilgiden beri bugünkü eski Yugoslavya'nın büyük kısmını içerecek olan Büyük Sırbistan'ın kurulmasını ideal olarak benimsemişlerdir.⁶⁶

2.2.4.4.Hırvatlar

Sırp lar ve Slavlaşan Bulgarlardan sonraki en geniş Slav topluluğudur. MS.800'lerde Katolik olan Hırvatların ilk devleti 879'da Papa tarafından tanınmış ve 1102'de Macar Krallığı'nın, ardından da Habsburgların egemenliği altına girmiştir. Bu tarihi gelişmeler Hırvatların, Sırp ların aksine Roma Katolik ve Habsburg kültürünü benimsemelerine ve etnik kökenleri aynı olan iki topluluğun farklılaşmasına yol

⁶⁶ Bakınız Geniş Bilgi için Mucirib R.Han(Çev.Mustafa Gençoğlu); **Balkanlarda Öteki Sırp ların ve Türklerin Tarihi İnşaları,Türkiye Günlüğü**,S.80,Ankara,2005,s.93-107: İlker Alp: Balkanlar ve Yugoslavya Oyunları,**Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.332, Ankara, 1992,s.18

açmıştır. Benzer şekilde Hırvatça, Sırpça ile büyük ölçüde benzer bir dil olmakla birlikte, aslında Sırpça, Hırvatça ve Boşnakça aynı diller olarak sayılmaktadır.

Eski Yugoslavya’da Serbo-Croat denilen Sırpça-Hırvatçası kullanılmıştır. Hırvatların Latin, Sırların ise Kril alfabesi kullanmaları farklılığa neden olmuştur. Günümüzde 4 milyonu Hırvatistan’da, 1 milyonu ise Bosna-Hersek ve Slovenya’da yaşayan toplam 5 milyona yakın Hırvat bulunmaktadır.

Tarih boyunca kendilerinden daha aşağı bir ulus olarak gördükleri Sırlara karşı üstünlük mücadelesi veren Hırvat milliyetçileri, Bosna-Hersek’teki Hırvat toplumunu da içine alacak bir Hırvat Devletinin kurulması idealini benimsemişlerdir.

1991 yılında Hırvatistan’daki Sırlar Krajina Cumhuriyeti adı altında ayrılıkçı bir cumhuriyet ilan etmişlerdir. 19 Mayıs 1991 tarihinde Hırvatistan’ın geleceği konusunda Sırların boykot ettiği bir referandum yapılmış ve nüfusun %95’i Hırvatistan’ın bağımsız olmasını des teklemesiyle sonuçlanmıştır. Bu karar üzerinde Sırbistan Hırvatistan’a saldırıya geçmiştir. Ekim ayında Sırların Dubrovnik kentini kuşatması üzerine Avrupa Birliği Sırbistan’a ambargo koymuştur.

Sırbistan dikkatini bağımsızlığını ilan etmeye hazırlanan Bosna’ya çevirmiş ve Hırvatistan’la barış yapmaya razı olmuştur. 1992 yılının Ocak ayında Birleşmiş Milletler’in aracılığıyla bir barış antlaşması imzalanmış ve 22 Mayıs 1992 tarihinde de Hırvatistan Birleşmiş Milletler’e üye olmuştur. Sırbistan devlet başkanı Slobodan Miloseviç Bosna-Hersek’teki ayrılıkçı Sırları kışkırtarak 1992-1995 yılları arasında devam eden Bosna Savaşı’nı körüklemiştir. Hırvatistan Bosna-Hersek’teki Boşnak-Hırvat koalisyonunu desteklemiş ve nihayet uluslararası baskılar sonucu Bosna-Hersek devlet başkanı İzzetbegoviç, Hırvatistan devlet başkanı Tudjman ve Sırbistan devlet başkanı Miloseviç anlaşma masasına oturmuşlardır. 21 Kasım 1995’de Dayton Antlaşması kabul edilmiş ve 14 Aralık 1995’de bu antlaşmanın son halinin imzalanmasıyla birlikte Bosna Savaşı son bulmuştur.⁶⁷

2.2.4.5.Slovenler

Güney Slavların en batı ucundaki topluluktur. Balkanlara göç eden ilk Güney Slav grubu olan Slovenler, 13. yüzyıldan itibaren Habsburg egemenliği altına girmiş ve Avusturya ve İtalyan etkisiyle Orta Avrupalı bir yaşam tarzı benimsemiştir. Slovenler,

⁶⁷ Osman Karatay-Gökdağ, Bilgehan: **a.g.e**, s.13:.. Ergünöz Akçora, Düinden Bugüne Bosna-Hersek,Türk **Dünyası Araştırmaları Dergisi**,S 89, İstanbul, 1994, s 95,

Güney Slavlar arasında ekonomik ve siyasal anlamda en gelişmiş topluluk olmuşlardır. Çoğu Slovenya’da yaşayan yaklaşık 2.5 milyon civarındaki Sloven halk Hırvatlar gibi Katolik’tir. Slav kökenli bir dil olan Slovence, Sırpça ve Hırvatçadan farklı olup, Slovakçaya benzer yönleri sahiptir.

2.2.4.6.Karadağlılar

Roma İmparatorluğu bugün Karadağ olarak bilinen bölgeye, MS.600’lerde Slavların gelmesine kadar hakim olmuştur. 1839 Osmanlı-Sırp Savaşının ardından, bölgeyi Karadağlı soylular yönetmeye başlamış, 1852’de de Karadağ liderleri prens unvanıyla anılmışlardır. Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine bağlı olan Karadağlılar, tarihsel olarak Sırlara yakın olmuşlar ve eski Yugoslavya’da bu Sırp yanlısı tutumlarını devam ettirmişlerdir. Bu tarihsel yakınlık, ortak alfabe ve dil benzerliği gibi nedenlerle Sırlar, Karadağlıları “Dağlı Sırlar” olarak nitelendirmişlerdir. Günümüzde 700.000 nüfuslu Karadağ’ın % 68’i Karadağlılardan oluşmaktadır.⁶⁸

2.2.5.Türkler

Balkan Türklerinin çoğunluğu Karamanoğlu Beyliği Yörük Türkleridir. Osmanlılar 1374 yılında Balkanlara ulaşmış ve Fatih Sultan Mehmet’in 1453 yılında İstanbul’u almasıyla çok güçlenmiştir. Ancak Osmanlılar, Anadolu’da en kuvvetli beylik olan Karamanoğlu Beyliğini topraklarına katmak için aralıklı olarak 100 yıl savaşmış, son olarak Fatih Sultan Mehmet, Karamanoğlu Beyliğiyle 1466’da savaş yaparak yenmiştir. Fatih Sultan Mehmet, oğlu Cem Sultanı Karaman’a yollayarak 1466-1486 Karamanoğlu Beyliğinin başına geçirmiştir. 20 yıl içerisinde Karamanoğlu Beyliğini tamamen bitirmek için Karamanoğlu Beyliği halkını Balkanlara göç ettirmişler ve yerleştirmişlerdir. Böylelikle Balkanlar özellikle bugünkü Makedonya, Bulgaristan ve Yunanistan Türk yurdu olmuştur.⁶⁹

1526 Mohaç Zaferi ve nihayet 1683 Viyana Kuşatmasına kadar varan uzun bir süreç sonunda bölgeye nüfuz etmiş ve giderek hakim bir güç olmuştur. Osmanlı’nın zayıflaması ve Balkanlarda milliyetçiliğe dayanan ayaklanmaların baş göstermesi, Osmanlıların, arkasında başta Bulgaristan, Yunanistan, Kosova ve Makedonya’da önemli bir kültürel, sosyal ve siyasal miras bırakarak geri çekilmesine neden olmuştur.

⁶⁸ ALP İlker: Balkanlar ve Yugoslavya Oyunları, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S.332, Ankara, 1992, s..17

⁶⁹ <http://www.balgoc.org.tr>, 17.11.2009

Batı Trakya’da çok önemli miktardaki Türkler, Yunanistan tarafından uygulanan çok ciddi asimilasyonla karşı karşıya kalmışlardır. 1831 yılına geldiğinde, Balkan halklarının üçte biri Müslüman olmuştur. Osmanlı’nın zayıflaması ve Balkanlara milliyetçiliğe dayanan ayaklanmaların baş göstermesi, Osmanlıların, arkasında başta Bulgaristan, Yunanistan, Kosova ve Makedonya’da önemli bir kültürel, sosyal ve siyasal miras bırakarak geri çekilmesine neden olmuştur. Batı Trakya’da çok önemli miktardaki Türkler, Yunanistan tarafından uygulanan çok ciddi asimilasyonla karşı karşıya bulunmaktadır.⁷⁰

2.2.6.Pomaklar

Kökenleri konusunda farklı iddia ve görüşler bulunan Pomaklar, Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye’de yaşarlar. Pomakça Bulgarcaya benzediğinden, Bulgarlar bu toplumu Müslümanlaştırılmış Bulgar olarak nitelendirirler. Bugün Bulgaristan’da 300-400 bin Yunanistan’da ise otuz bin Pomak yaşamaktadır. Koyu Müslüman olan Pomaklar özellikle Yunanistan ve daha zayıf ölçüde de Bulgaristan’da ortak inanç nedeniyle kendilerini Türklere yakın görmekte ve kimi yerlerde Türkçe konuşmaktadırlar.

2.2.7.Romenler

Romenler de Balkanların eski halklarından. Romence, Türkçe ve Slav kökenli kelimeler içermekle birlikte, gramer ve sözcükleri bakımından Latin kökenlidir.

⁷⁰ , Batı Trakya Türkleri’nin de kesin sayısı bilinmemektedir 1896 yılında basılan Kâmûs’ül Âlâm adlı eserine göre, Gümülcine Sancağı, doğuda Dedeoğlu ve kuzeydoğuda Edirne sancaklarıyla, kuzeyde Şarkî Rumeli ve batıda Selanik vilayetleriyle, güneyde Adalar Denizi’yle sınırlıdır. Gümülcine, Sultanyeri, Ahıçelebi, Robçoz, Eğridere, Darıdere ve İskeçe olmak üzere yedi kazaya ayrılan bu sancakta toplam 245.072 kişi yaşamaktadır. Bunun Türk (Müslüman) 206.914 olduğu belirtilmiştir. Ancak Batı Trakya’da Türk, Rum, Bulgar, Ulah, Musevi ve Ermeniler olmak üzere altı milletin yaşadığı, bunların da toplam sayısının 977.644 olduğu görülmektedir. Milliyet durumlarına göre ise nüfus sayısı: Türk: 747.628 olup Nüfus oranının % 76.5 olduğu görülmüştür. Yine 1920’de Müttefiklerarası Trakya Hükümeti (Thrace Inter Alliee) döneminde yapılan nüfus sayımına göre, Batı Trakya’da 129.118 Türk, 33.904 Rum, 26.266 Bulgar, 1480 Yahudi, 923 Ermeni yaşamaktaydı. 1928 sayımına göre, genel nüfusu 303.171 olan Batı Trakya’nın 180.000’i Türk’tü. Türkler, Batı Trakya’da nüfus bakımından çoğunluğu 1930’lara kadar devam ettirmiştir. Fakat, Yunanistan’ın sistemli bir şekilde uyguladığı baskı ve asimilasyon politikası sonucunda, 1930’lu yıllardan sonra nüfus oranları Yunanlılar’ın lehine değişmiştir. Öyle ki 1940’ta Türklerin nüfus sayısı 134.722’ye düşmüştür. Eldeki en son resmî verilerin bulunduğu 1961’de, Batı Trakya’da genel nüfus 356.511 iken, Türklerin sayısı 130.000’e azalmıştır(Cengiz Orhonlu, “Yunanistan Türkleri”, **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara 1976, s. 1101-1102.): 1991’de Batı Trakya’nın nüfusu 360 bin olmasına rağmen, Türklerin sayısı 130.000 - 150.000 civarında kalmıştır.(İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.6)

Romanya dışında yaşayanlar da dikkate alındığında sayıları 26 milyonu bulan Romenler, Ortodoksluğu benimsemiş olup, ayrı bir Romen ulusal kilisesi mevcuttur.

2.2.8.Ulahlar

Romence'nin bir türünü konuşan ve etnik olarak Romen olan Ulahlar, anavatanı Balkanlar olmayan etnik gruplarından olup, Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk ve Makedonya'da yaşarlar. Ulahların etnik kökenleri hakkında kesin bilimsel veriler bulunmamakla birlikte, Latinleştirilmiş Türkler veya Latinleştirilmiş Yunanlılar oldukları yönünde iddialar mevcuttur. Bugün Yunanistan'da 600 bin, Makedonya'da ise 8 bin Ulah yaşadığı tahmin edilmektedir.

2.2.9.Romanlar (Çingeneler)

İndis Vadisi'nden göç etmiş Hint kökenli bir etnik grup olan ve genellikle Çingene olarak anılan romanlar, 5. yüzyıldan sonra İran ve bazı Arap ülkeleri üzerinden Bizans egemenliğindeki topraklara girmişlerdir. Konuştukları dil Hint dillerinin özelliklerini taşımaktadır.

Genellikle egemenliği altına girdiği gücün dinini benimseyen bu grup, Balkanlardaki Osmanlı hâkimiyeti sırasında toplu halde Müslüman olmuşlardır. Bulundukları ülkenin feodal, kapitalist veya sosyalist bir rejimle yönetilmesine bakmaksızın, sistemin dışında kalarak geleneksel olarak müzisyenlik ve demircilik gibi meslekleri icra eden Romanlar, genellikle ayrımcılığa tabi tutulmuşlar, İkinci Dünya Savaşı sırasında da Nazi soykırımına maruz kalmışlardır.

Roman kaynakları Avrupa'da 15 milyon Roman yaşadığını ileri sürerken, bağımsız kaynaklar, çoğu Romanya ve eski Yugoslavya'da olmak üzere Balkanlarda 4 milyon civarında Çingene'nin bulunduğunu iddia eder. Avrupa Konseyi bünyesindeki Roman-Çingeneler Uzman Grubu; Balkanlarda yaşayan Romanların kültürlerinin koruması ve azınlık haklarının verilmesi yönünden yönünde çabalamaktadır.

2.2.10.Kiptiler

1990 yılında Makedonya'nın Arnavutluk sınırına yakın Ohrid bölgesinde kurulan Mısırlı Yurttaşlar Birliği, Arnavutlar tarafından asimile edildiklerini öne sürerek, Sırbistan ve Makedonya Meclislerini başvurmuş ve nüfus sayımında'' Mısırlı''

adına ayrı bir kategori olmasını istemişlerdir. Sayılarının 30 bin civarında olduğu değerlendirilmektedir.

2.2.11.Diğer Etnik Gruplar

Bunlar arasında ilk sırayı Museviler almaktadır. 15.yüzyılın sonunda İspanya'dan sürülen Musevilerin önemli bölümü, Osmanlı'nın kucak açması sonucu Selanik ve civarı başta olmak üzere Balkanlara yerleşmişlerdir. Günümüzde 100 bine yakın Yahudi çeşitli Balkan ülkelerinde yaşamlarını sürdürmektedirler.

İkinci sırayı ise Tatarlar almaktadır. İlk yurtları Orta Asya'nın doğusu olan ve esas itibariyle Anadolu, Rusya Federasyonu ve Kırım'da yaşayan Tatarlar, 10.yüzyılda Müslümanlığı benimsemişlerdir. Bunların Türk halklarından Kıpçakların modern ataları olduğu söylenmektedir.

Diğer bir etnik grup ise Çerkezlerdir. Çerkezler, Balkanlarda çok küçük bir nüfusa sahiptirler. Başka bir etnik grubu ise Gagavuzlar teşkil etmektedir. 18 ve 19. yüzyıllarda Besaraba'ya (Moldova) göç eden Hristiyanlığı benimsemiş ve Gökoğuz soyundan geldikleri söylenen Türk kökenli bir halktır. Balkanlarda bulunan az sayıda Gagavuz genelde Romanya ve Bulgaristan'da yaşamaktadır.

3.BALKANLAR'IN SİYASİ YAPISI

Balkan Yarımadası tarih boyunca çok farklı kavimlerin göç ve istila ettiği bir bölge olmuştur. İstilacılar, genellikle Boğazlar ve Trakya'dan; Güney Rusya ve Aşağı Tuna Vadisinden ve Avusturya ve Macaristan'dan Balkanlar'a girmişlerdir. Bölgede yaşayan bu grupların büyük bir bölümü Hint-Avrupa kökenlidir.⁷¹

10. yüzyılda bölgenin büyük bir kısmını ele geçiren Büyük Bulgar İmparatorluğu bölgede hâkimiyetini kurmuş, ancak 1018 yılında "Bulgar Kasabı" olarak bilinen Bizans İmparatoru II. Basileios tarafından yıkıldıktan sonra, bölgeye Bizans İmparatorluğu yerleşmiştir. Roma ve Bizans İmparatorluklarının bölgeye hakim oldukları dönemde Orta ve Güney Avrupa, Asya ve Anadolu'dan bölgeye göçler olmuştur. Bizans İmparatorluğu da 13.Yüzyıldaki Sırp saldırıları sonucu aynı akıbete uğramış ve bölgeyi Sırlara bırakmıştır.

Belgrad'dan Atina'ya kadar geniş bir alana yayılarak bölgede Doğu Roma'nın (Bizans) yerini alan kudretli Sırp İmparatorluğu ise; 14.Yüzyılın sonlarında doğudan

⁷¹ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

gelen Osmanlı Türklerinin saldırısı sonucu 15.Yüzyılın ortalarında Osmanlı İmparatorluğu tarafından ortadan kaldırılmıştır.⁷²

Bölge bu tarihten 19.Yüzyıl başlarına kadar diğer dönemlere oranla sakin ve huzurlu bir dönem geçirmiştir. Bunda o dönemki Osmanlı yöneticilerinin bölgeden yalnızca bir miktar vergi almayı yeterli görmesi ve asimilasyon politikası izlemeyerek halkın gelenek, görenek, inanç ve ibadet olarak ifade edebileceğimiz yaşam tarzına karışmaması önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, bundan önceki yerel yöneticilerin baskı, zulüm, adaletsizlik ve ağır vergileri altında ezilen bölge halkının Osmanlıların buraya getirdiği barış, huzur, adaleti ve oluşturdukları hoşgörü ortamını beğenmeleri ve benimsemeleri, yarımada 15.Yüzyıl ortalarından başlayıp 19.Yüzyıl başlarına kadar devam eden huzur ve sakinliği açıklamakta kullanılabilir.⁷³

Balkanlar'a yapılan istila ve göçlerin bıraktığı izler ve kültür mirası bugün de yer yer Balkanlarda yaşamaktadır. Bu bakımdan gerek Balkanlar siyasi coğrafyasının bugünkü karmaşık durumunu yansıtan jeopolitik bölünmeler, gerekse bunlara paralel ulusal nitelikler ve demografik özelliklerin çeşitliliği Balkanların tarih boyunca ve topografyasının belirtilen ayırıcı ve bölücü karakterinin doğal sonucu olarak, balkan toplumları arasındaki ilişkiler, daima rekabet ve mücadele karakteri taşımış; yerel gerginlik ve sürtüşmeler, Balkanlar'daki iç kararsızlık ve Balkan devletlerinin kendi güvenlik ve bekalarını sağlamak için bölge dışından müttefik edinmeleri dış müdahaleleri davet etmiştir.

Bugün Yugoslavya'nın parçalanması ile Balkanlar'da sayıları 10'a kadar çıkan siyasal birimde, en az 9-10 ayrı konuşma dili ve 3 tek Tanrılı (Semavi) dine bağlı 75 milyondan fazla insan yaşamaktadır.⁷⁴ Bütün bu nedenlerle, iç sürtüşmeler ve dış müdahaleler ile bunların yarattığı kararsızlık, Balkan siyasetinin ve stratejisinin egemen niteliğini teşkil etmektedir. Bu nedenle, bugün de, dün olduğu gibi, istikrarsız bütün Balkan devletleri arasında toprak, sınır ve azınlık sorunları vardır.⁷⁵

Eski Yugoslavya Federasyonu'nun kendine özgü karmaşık yapısı ve bundan kaynaklanan iç sorunları 1989-1990 döneminin getirdiği bağımsızlık istekleri ve Balkanlar'da da kuvvetle estirilen rüzgarların etkisiyle, bu devletin parçalanmasına kadar varan yeni şartlar yaratmıştır. Balkanlarda birbirine muhalif hatta düşman

⁷² <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

⁷³ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

⁷⁴ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

⁷⁵ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

toplumlar meydana getirmesi, herhangi bir ülkenin kontrolünü ele geçirme ya da nüfuz altına almak amacıyla birbirine düşman parçalara bölmeyi hedef tutan ve Romalıların “Böl ve Yönet” ilkesiyle ifade edilen stratejilere, 20. yüzyılın başlarından beri “Balkanlaştırma” adının verilmesine yol açmıştır.⁷⁶

Soğuk Savaş sonrasının siyasi coğrafyasının ihtilafları körükleyecek biçimde en fazla değişiklik gösterdiği bölge Balkanlardır. Yugoslavya’nın parçalanması ve Sırbistan-Karadağ, Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek’in bağımsız devletler olarak ortaya çıkmaları sonucunda en yaygın ve kanlı çatışmalar bu bölgede cereyan etmiştir. Yugoslavya daha önce Sovyetler Birliği’ne mesafeli duran bir Federasyon iken parçalanma ile birlikte Sırbistan-Karadağ ile Rusya arasındaki tarihi bağlar yeniden canlanmıştır.⁷⁷

Balkanlardaki sorunlara, ABD, başlangıçta uzak durmasına rağmen, Bosna-Hersek’teki Sırp katliamına karşı müdahalede başarılı olamayan ve hatta bilinçli olarak seyirci kalan Avrupa’nın tutumu ABD müdahalesini zorunlu kılmış ve Dayton Anlaşması ile savaş durdurulmuş ve Bosna-Hersek’in toprak bütünlüğü şimdilik korunabilmiştir.⁷⁸

Kosova’da ise ABD daha belirgin ve doğrudan bir rol almıştır. AB, askeri sorumluluğu üstlenecek vurucu güce, güç aktarma yeteneğine, uydu istihbarat olanaklarına ve gereken siyasi iradeye sahip olamadığı için ABD’nin müdahalesi kaçınılmaz olmuştur. Buna mukabil AB, ekonomik alanda öncülüğü almış durumdadır. Uzun süreli ve kapsamlı bir Avrupa vizyonu içinde Balkanlarda devamlı barışın sağlanması girişiminde, AB yine ön planda görülmektedir. Balkanlar, bölgede barış ve istikrarın tesisi amacıyla bir dizi inisiyatifin odak noktası haline gelmiş bulunmaktadır. Kosova’da Sırların giriştiği geniş çaplı etnik temizlik hareketine oluşan tepkinin sonucu olan Nato hava harekatı Sırları çekilmeye mecbur bırakmıştır.⁷⁹

Marksizmin en dogmatik uygulamasına maruz kalan Arnavutluk’ta modern ve demokratik bir devlet yapısını kurmak kolay olmamaktadır. Makedonya’daki hassas dengeler Balkanlardaki oluşumların sürekli tehdidi altındadır. Romanya ve Bulgaristan, AB ile üyelik müzakerelerinin bitmiş olmasının avantajlarından yararlanmaktadırlar. Balkanların geleceği bakımından en umut verici gelişme, AB’nin desteklediği ve

⁷⁶ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

⁷⁷ Hüseyin Bağcı; **Türk Dış Politikasında 1950 li Yıllar**, Ankara, 2001, s.56: <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

⁷⁸ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

⁷⁹ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

öncülüğünü yaptığı istikrar paktıdır. Avrupa entegrasyonu kapsamı altına alınmadıkça Balkanlarda sürekli bir barışın olmayacağı görüşü hakimdir.⁸⁰

3.1.Yunanistan

Güneydoğu Avrupa'da Balkanların güneyinde bir ülke olan Yunanistan'ın başkenti Atina olup, nüfusu 11 milyon civarındadır. Doğusunda Türkiye ve Ege Denizi, kuzeyinde Bulgaristan, Makedonya ve Arnavutluk, batısında Adriyatik Denizi ve güneyinde Akdeniz bulunmaktadır. Genel olarak Akdeniz iklimi hakimdir. Yunanistan'daki tek resmi dil Yunancadır. Modern Yunanca, Halk Yunancası ya da Yunanca söylenişyle Demotiki 1976'dan beri Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rum Yönetiminin resmi dilidir.

1981'de AB üyesi olmuştur. M.Ö. devirlerden başlayarak XIX. yüzyılın ilk çeyreği sonuna kadar ortak bir devlete sahip olmayan Yunan halkı şehir devletleri halinde yaşamıştır. Yunanistan'ın ilk sakinlerine sıklıkla Pelasgi, yani "deniz halkı" denilmiştir.

Osmanlı Devleti ise 1354 yılında Gelibolu'ya yerleşmiş, 1362'de Edirne'yi, kısa süre sonra da Gümölcine, Serez, Drama ve Kavala'yı topraklarına katmıştır. Bu tarihten itibaren Bizans'ı vergiye bağlamış, sonraki dönemlerde Teselya, Vardar ve Selanik'i alarak günümüz Yunanistan'ının büyük bir kısmını fethetmiştir.

Osmanlı Türkleri 1359 yıllarında Orhan Gazi tarafından Dimetoka'yı ele geçirdi 1389'a kadar Batı Trakya'yı, Selanik ve Halkidikya dışında Yunan Makedonyasını ve Teselya'yı fethettiler. Yıldırım Beyazıt ve II. Murad devrinde devam eden fetihler, Fatih devrinde Mora'nın ve güneyindeki limanların fethiyle devam etti.

1453 yılında gerçekleşen İstanbul'un fethi, Bizans'ın sonunu getirmiştir. İlerleyen yıllarda da Ege adaları fethedilmiştir. Bu hakimiyet 1830 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasına kadar devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ılımlı yönetim politikası Yunan halkı için de geçerli olmuştur. Rum-Ortodoks halk, diğer gayrimüslim tebaanın sahip olduğu bütün haklara, ayrıcalık ve imtiyazlara sahip olmuştur.⁸¹ Osmanlı İmparatorluğu, bugünkü Yunanistan topraklarına yaklaşık 400 yıl hakim olmuş, Selanik, Osmanlı'nın ikinci büyük şehri haline gelmiştir.

⁸⁰ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

⁸¹ Bilim Araştırma Vakfı, **Türkiye ve Balkanlar, Günümüzde Balkan Ülkeleri ve Sorunlar**, İstanbul, 2003. s.34

En son IV. Mehmet devrinde Girit adasının fethiyle ele geçirilen topraklar Başta Fransız Devrimi'yle ortaya çıkan ulusçuluk akımı olmak üzere, çeşitli sebepler sonucu 1814-1820 yıllarında başlayan etnik isyanlar, 1830 yılında Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla sonuçlanmıştır.⁸²

24 Temmuz 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşması'na kadar geçen sürede, Yunan tarafı "Megali İdea" (büyük fikir) politikasını hayata geçirmeye çalışmış, bu amaçla yayılcı bir politika uygulamıştır. Lozan Antlaşması'nın ertesinde, Türk-Yunan ilişkilerinde belirgin bir yumuşama dönemi yaşanmış, arada yaşanan sorunlar, görünüşte de olsa, kısa sürede sona erdirilmiştir.

1952 yılında iki ülke de NATO'ya katılarak güçlü bir ittifakın içinde yer almış, ortak cephe oluşturmuşlardır. Bu bahar havası, 9 Ağustos 1954 yılında imzalanan Balkan İttifakı'yla devam etmiş ancak 1955 yılında Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasıyla, hem Yunanistan-Türkiye ilişkileri bozulmuş hem de Balkan İttifakı sona ermiştir. Bu tarihten itibaren, Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler üç temel sorun üzerinde odaklanmıştır. Hiç kuşkusuz bu sorunların en büyüğü, günümüzde de önemi artarak devam eden Kıbrıs sorunudur. Diğer iki konu ise Ege ve azınlıklar sorunlarıdır.⁸³

Aynı ittifaklar içinde yer alan, aynı hedeflere yönelmiş, yüzyıllara dayanan komşuluk ilişkilerine sahip iki ülke, bu sorunlar çözüldüğü takdirde, sadece iyi birer dost değil aynı zamanda güçlü birer müttefik olacaklardır. Bu sayede Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlık üzerindeki baskılar tamamen kalkacak, Türklerin bütün hakları iade edilecek ve bölge insanının sosyo-ekonomik refaha kavuşması sağlanacaktır.⁸⁴

3.2.Batı Trakya

Bugün, Batı Trakya ismi geçtiğinde daha ziyade Yunanistan'ın hâkimiyeti altında kalan coğrafî bölge anlaşılmaktadır. Bu anlamıyla Batı Trakya'nın sınırları doğuda Meriç, batıda Karasu (Mesta) nehirleri, kuzeyde Rodop dağları ve Bulgaristan, güneyde de Ege denizine uzamaktadır.

Batı Trakya'nın Ege denizine inen düzlük kısmına "Ova", Rodop Balkanlar'ı arasındaki kısma "Yaka", Yaka'nın kuzeyindeki dağlık bölgeye ise "Balkan Kolu"

⁸² ,Tahsin İskeçeli;"Yunanistan Buhranı",Ankara,1969.

⁸³ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**,İstanbul,2003,s.35

⁸⁴ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**,İstanbul,2003,s.37

veya “Cebel” adı verilmektedir. Bu bölge 8.578 km²lik dar bir şerit alanını kapsayarak Gümülcine (Rodopis), İskeçe (Ksanti) ve Dedeoğaç (Evros) illerinden oluşmaktadır⁸⁵

Balkan Yarımadası’nın güneyinde Balkan dağları, Karasu (Mesta) nehri, Ege denizi ve Karadeniz arasında kalan topraklara Trakya denilmektedir. Trakya’nın Meriç nehrinin batısında kalan yerleri Batı Trakya, Meriç’in doğusunda Marmara’nın kuzeyi ile Karadeniz’in güneyinde bulunan toprakları da Doğu Trakya ismiyle anılmaktadır.

Trakya ismi ise eski çağlarda burada yaşamış olan Traklar’dan gelmektedir. Her ne kadar Traklar zaman içinde tarihe karışmış iseler de, bölgeye verdikleri bu isim günümüze kadar süregelmiştir.⁸⁶

Yunanistan’da yaşayan azınlıkların gerçek sayısını tespit etmek hayli zordur. Çünkü Yunanistan belirlediği millî politikası gereğince, ülkedeki azınlıkların varlığını reddetmekte ve bu konuda resmî bir sayı vermekten kaçınmaktadır. Bu yüzden, Batı Trakya Türkleri’nin de kesin sayısı bilinmemektedir

Şemseddin Sami’nin 1896 yılında basılan Kâmûs’ül Âlâm adlı eserine göre, Gümülcine Sancağı, doğuda Dedeoğaç ve kuzeydoğuda Edirne sancaklarıyla, kuzeyde Şarkî Rumeli ve batıda Selanik vilayetleriyle, güneyde Adalar Denizi’yle sınırlıdır. Gümülcine, Sultanyeri, Ahıçelebi, Robçoz, Eğridere, Darıdere ve İskeçe olmak üzere yedi kazaya ayrılan bu sancakta toplam 245.072 kişi yaşamaktadır. Milliyetlere göre ise nüfus sayısı şöyledir

Millet Adı	Nüfus Sayısı:
Türk (Müslüman)	206.914
Bulgar	20.671
Rum	15.241
Çingene	912
Ermeni	360
İsrailî (Yahudi)	339
Ecnebi	235

Görüldüğü gibi, XIX. yüzyılın sonlarına doğru diğer bütün unsurları bir tarafa topladığımız zaman bile, Müslüman Türkler ezici çoğunluğu oluşturmaktadır.⁸⁷

⁸⁵ İlker Alp: Batı Trakya Türkleri; **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: XI, Kasım 1995, s.2

⁸⁶ İlker Alp: a..g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.2

Venizelos, 30 Aralık 1918’de, müttefik devletlere, Batı Trakya’nın nüfus durumunu şöyle sunmuştur ⁸⁸

	Türkler	Rumlar	Bulgarlar
Dedeğaç	10.670	7.371	11.358
Sofulu	32.140	17.880	5.380
Gümölcine	50.000	9.180	10.550
İskeçe	22.000	10.275	1.695

Yunanistan’ın verdiği bu rakamlardan bile, I. Dünya Savaşı’nı takip eden yıllarda Türklerin sayısının, Rum ve diğer unsurlara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

1920’de Müttefiklerarası Trakya Hükümeti döneminde yapılan nüfus sayımına göre, Batı Trakya’da 129.118 Türk, 33.904 Rum, 26.266 Bulgar, 1480 Yahudi, 923 Ermeni yaşamaktaydı. 1923 yılında, Lozan Barış Konferansı sırasında, Türkiye de müttefiklere bölgedeki nüfusla ilgili aynı rakamları vermiştir . Türk heyeti Batı Trakya’da yer alan bütün şehir, kasaba ve köylerin nüfus durumunu ayrıntılı tablolarla sunmuştur.

Burada Gümölcine, Dedeğaç, Sofulu ve İskeçe kazalarında toplam nüfus sayısı milliyetlere göre şu tarzda gösterilmiştir ⁸⁹

KAZALAR	Türkler	Rumlar	Bulgarlar	Yahudiler	Ermeniler
Gümölcine	59.967	8.834	9.997	1.007	360
Dedeğaç	11.744	4.800	10.227	—	253 449
Sofulu	14.736	11.542	5.490	—	—
İskeçe	42.671	8.728	552	220	114
Toplam	129.120	33.910	26.266	1.480	923

⁸⁷ Kaynaklara göre 1920’li yıllarda, Batı Trakya’da taşınan ve taşınmayan malların % 86’sı Türkler’e, % 7’si Bulgarlar’a, % 6’sı Rumlar’a ve %1’i diğer unsurlara; hayvan ve ziraat aletlerinin % 86’sı Türkler’e, % 8’i Bulgarlar’a ve % 6’sı Rumlar’a ait. Ayrıca Batı Trakya’da Müslüman Türkler’in 1774 okulu, 78 medresesi, 1499 camii ve 86 tekkesi; Rumlar’ın 148 okulu, 141 kilisesi ve 16 manastırı; Bulgarlar’ın 196 okulu, 185 kilisesi ve 19 manastırı; Museviler’in 6 okulu ve 5 havrası; Ermeni ve Ulahlar’ın 7 okulu ve 7 kilisesi vardı. Dolayısıyla Batı Trakya’da okulların % 84’ü ve mabedlerin % 81’i Türkler’e aitti. Buna karşı Bulgarlar’ın % 9 okulu ve % 10 mabedi, Rumlar’ın % 6 okulu ve % 8 mabedi ve diğer unsurların % 1 oranında okul ve mabedi bulunuyordu. (İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.3)

⁸⁸: Seha L. Meray; **Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar, Belgeler**, Takım I, C. I, Kitap I, Ankara 1969, s. 25

⁸⁹ Seha L. Meray, **a.g.e.**, s. 42-65

Görüldüğü gibi 1923 yılında Türkler nüfusun % 67'sini, Rumlar % 18'ini, Bulgarlar, Yahudiler ve Ermeniler geri kalan % 15'ini oluşturmaktadır. Böylece Türklerin Yunanlılar'a karşı dörtte birlik bir çoğunluğa sahip oldukları anlaşılmaktadır.

1928 sayımına göre, genel nüfusu 303.171 olan Batı Trakya'nın 180.000'i Türk'tü. Türkler, Batı Trakya'da nüfus bakımından çoğunluğu 1930'lara kadar devam ettirmiştir. Fakat, Yunanistan'ın sistemli bir şekilde uyguladığı baskı ve asimilasyon politikası sonucunda, 1930'lu yıllardan sonra nüfus oranları Yunanlılar'ın lehine değişmiştir. Öyle ki 1940'ta Türklerin nüfus sayısı 134.722'ye düşmüştür. Eldeki en son resmî verilerin bulunduğu 1961'de, Batı Trakya'da genel nüfus 356.511 iken, Türklerin sayısı 130.000'e azalmıştır⁹⁰

Lozan Antlaşması'nın imzalandığı dönemde bölgede yaşayan Yunan, Bulgar, Ermeni ve Yahudiler'e oranla Türklerle, Pomak Türkleri çoğunlukta idi. Türkler, 1923'te toplam nüfusun % 67'sini oluşturmakta iken, 1990'lı yıllarda % 40 civarına azalmıştır. 1991'de Batı Trakya'nın nüfusu 360 bin olmasına rağmen, Türklerin sayısı 130.000 - 150.000 civarında kalmıştır. Halbuki nüfus artışı % 2.8 olan Batı Trakya Türkleri'nin sayısının 500 binin üzerine yükselmesi gerekirdi⁹¹

1923' ten itibaren 300-400 bin Türk'ün bölgeyi terk ettiğinden Türk nüfusunun 72 yıl önceki düzeyde kalması ve oranının Yunanlılar karşısında giderek azalması, Türkiye, Almanya, ABD, Avustralya vd. ülkelere yüzbinlerce soydaşımızın göç etmek mecburiyetinde kalmasından dolayıdır. Tabii ki bu durum, azınlık üzerindeki Yunan hükümetlerinin uyguladığı asimilasyon ve baskı politikalarının boyutlarını ortaya koyması bakımından son derece dikkat çekicidir.⁹²

Batı Trakya, M.Ö.2000 yıllarından beri üzerinde yaşanan bir bölgedir. Bölgenin en eski halkı, Hint-Avrupa kökenli bir halk olan Trak'lardır. M.Ö. 7. yüzyıldan itibaren bu bölge sırasıyla Pers, Yunan ve Makedonya uygarlıklarının egemenliğinde yaşamış, bundan sonra M.Ö. 335 yılına kadar Trakya Krallığı hüküm sürmüştür. Daha sonra Batı Trakya, Roma ve Bizans imparatorluklarının egemenliği altında yaşamıştır.

Hun Türkleri M.S. 4. yüzyılda, Avar Türkleri 5. yüzyılda, Peçenekler 9. yüzyılda ve Kuman Türkleri 11. yüzyılda buraya yerleşmişlerdir. Batı Trakya'daki bu Türk

⁹⁰ İlker ALP; Batı Trakya Türkleri, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X1, Ankara 1995,s.4

⁹¹ Cengiz Orhonlu, "Yunanistan Türkleri", **Türk Dünyası El Kitabı**, Ankara 1976, s. 1101-1102.

⁹² İlker ALP; Batı Trakya Türkleri, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X1, Ankara, 1995.s.4

kavimleri Osmanlıların Balkanları fethi sırasında faydalı olmuşlardır. Hatta Balkanlarda konuşulan Slav dilinde "yardımcı" anlamına gelen "Pomaga" veya "Pomagadiç" kelimelerinden gelişen Pomak ismi, Balkanların fethi sırasında Osmanlı Türkleri tarafından Kuman Türklerine verilen isimdir.

Yurtlarından ayrılıp batıya yönelen Hunlar, M.S. 4. asrın ortalarında Alan ülkesini ele geçirerek Doğu Gotlar'ı hakimiyetleri altına aldılar. Daha sonra Tuna'yı aşarak Trakya'ya kadar ilerlediler. Hun hükümdarı Rua zamanında Doğu Roma'yı haraca bağlayan Hunlar, Atillâ'nın Bizanslılarla yaptığı savaşlarda Singudunun (Belgrad), Naisus (Niş), Philippopolis (Filibe) gibi 70 kadar Bizans şehrini topraklarına dahil ettiler. 453'de Atillâ'nın ölümünden sonra Avrupa'da kalan Hunların bir kısmı sonradan gelen Avarlar'a katılmış, diğer bir kısmı da Slav ve Germanlerle karışmışlardır.

Hunların batıya gittikleri yolu izleyen Avar Türkleri, Batı Rusya ve bugünkü Polonya'nın Pripet, Dinyeper ve Dinyester bataklıklarında yaşayan Slavları da önlerine katarak Balkanlara inmişler, böylece Balkanların büyük ölçüde Slavlaşmasına sebep olmuşlardır.

Daha sonra bölge, Türk soyundan olan Bulgarlar ve Macarların istilalarına mâruz kalmış, Bulgarlar XX. yy.'da batıda Morova suyuna, Sırbistan'a, güneyde ise Makedonya'ya kadar uzanan topraklarda siyasi varlık göstermişlerdir.

1091'de yıkılmasından sonra, Trakya ile Rodoplar, Makedonya ve Bulgaristan'ın dağlık bölgelerinde kalmış olan Kumanlar, Osmanlı Türklerinin Balkanları fethetmelerine kadar, "Şaman" dinine mensup olarak yaşamışlardır.

Batı Trakya Türklerin eline 1263 yılında geçmiştir. Sultan I. Murad Rumeli fütühatına devam ederken ünlü kumandanlarından Gazi Evranos Paşa'yı Batı Trakya, Lala şahin Paşa'yı da Bulgaristan dolaylarını fetihle görevlendirmiştir. Her iki kumandan da görevlerini kısa süre içinde büyük bir başarı ile yerine getirmiştir⁹³.

Fetihten sonra Balkanlar'a bir Türk akını başlamıştır⁹⁴. Anadolu'nun Konya, Aydın, Balıkesir illerinden binlerce Türk ailesi buralarda yerleştirilmiştir. Osmanlı politikası gereği, Balkanlar'ın Türkleşmesi sağlanmıştır.

Türklerin güneyden Rumeli'ye geçişleri, ilk olarak Osmanlılardan önce, Aydınoğlu Umur Bey tarafından gerçekleştirilmiştir.⁹⁵

⁹³ İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, C,1, Ankara, 1998, s.164-165.

⁹⁴ İ. Hakkı Uzunçarşılı, **a.g.e.**, s.179.

Umur Bey, 1344 yılına kadar Kantakuzen'e yardım etti. Ancak, bu tarihten sonra Kantakuzen, Umur Bey'in de tavsiyesine uyarak Osmanlı Padişahı Orhan Gazi'ye kendisine yardım etmesi için başvurdu. Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa, kumandasındaki 20.000 kişilik Türk kuvvetini Rumeli'ye geçirdi. Bu kuvvetler Edirne'nin geri alınması için Kantakuzen'e yardım etmişler, geri dönüşlerinde Çimpe (Çimpi) Kalesi'ne bir miktar kuvvet bırakmışlardır. Daha sonra Gelibolu şehir ve limanını alarak Rumeli'de yerleşmek için bir köprübaşı elde etmiş oldular.

Süleyman Paşa'nın ve Orhan Bey'in vefatlarıyla, şehzade Murat Bey'in Bursa'ya dönüşü, Rumeli'deki fetih hareketlerini büyük ölçüde aksatmış, Bizanslılar ileri bir yürüyüşle Malkara ve Çorlu'yu geri aldıkları gibi, Marmara sahillerini de elde etmeye çalışmışlardır.

Osmanlılar Batı Trakya'ya girer girmez, derhal bir imar faaliyetine girişmişlerdir. Çok geçmeden bölge han, hamam, cami, medrese, imaret, köprü gibi sayısız mimari eserlerle süslenmiş, güzelleşmiştir⁹⁶. Halk uzun yıllar uyruk ve egemenlik farklı gözetmek sizin karşılıklı anlayış, sevgi, huzur ve refah içinde yaşamıştır.

I Murat Anadolu'da işleri yoluna koyup, Balkanlarda tekrar fetihlere başladığı sırada, buralardaki siyasi durum, Osmanlı ilerlemesini kolaylaştıracak vaziyette idi.

Osmanlı Devleti bölgeyi 1354 yılında fethetmiş ve burada 559 yıl hüküm sürmüştür. Ancak bölgede Türk varlığının, Balkanlara M.Ö. 2. yüzyılda ulaşan İskit Türklerinin ve Orta Asya'dan batıya göç eden kavimlerin gelişiyile başladığı bilinmektedir.

Daima ilerleyen ve ilk önce bir uç beyliği olarak kurulan Osmanlı Devleti, I. Murat'tan itibaren düzenli ordularla ve Lâla Şahin Paşa, Evranos Bey, Hayreddin Paşa gibi değerli kumandanlar sayesinde, Ferecik'ten başlayarak, Gümölcine, İskeçe, Drama, Kavala, Serez ve Karaferya kasabalarını da eline geçirerek Batı Trakya'nın tamamını fethetmiştir (1363-1374). Batı Trakya'ya 1363 yılından önce de Anadolu'dan bazı Müslüman Türk boylarının gelip yerleştiğini biliyoruz.

Daha sonra kademe kademe Balkan yarımadasının tamamı fethedilmiş Mora'nın alınması kesin olarak gerçekleşip, Yunanistan'ın Osmanlı topraklarına katılmasıyla fetih

⁹⁵ Nadir Yaz ; **Ağlayan Batı Trakya**, İstanbul 1986, s. 69.

⁹⁶ Nurettin Güngör, **Açılış Konuşması,Dünü, Bugünü ve Geleceği ile Batı Trakya Türklüğü**, Yayına Hazırlayan; Mustafa Kahramanyol, Ankara, 2003, s,17.

hareketleri, Osmanlıların tâkip ettikleri kademeli fetih politikasıyla 16. asra kadar sürmüştür.

Osmanlılar, Balkanlarda fethettikleri topraklara Anadolu'dan Türk oymakları getiriyor, bu topraklardaki şehir ve kasabalara yerleştiriyorlardı. Osmanlı döneminde Rumeli'de büyük iskan politikaları izlenmiştir. İlk iskan faaliyeti Sultan Orhan zamanında yapılmış, Karesi halkından bir grup göçebe 1357'de Gelibolu çevresine ve daha sonra da Hayrabolu'ya yerleştirilmiştir. Daha sonra I. Murat devrinde, Saruhan bölgesindeki yörükler Serez bölgesine yerleştirilmiş, ayrıca 1400 yılında Menemen ovasında bulunan yörükler Filibe'ye sürülmüşlerdir.

1453 ile 1642 arasında Demirhisar, Kelmeriye, Drama, Kavala, Sarışaban, Çağlayık, Yenice-i Karasu, Gümölcine, Eğrican, Dimetoka, Ferecik ile Doğu Trakya ve Bulgaristan'a, Selanik yörükleri Makedonya ve Tesalya'ya, Ofçabolı yörükleri Manastır, Kosova, Bulgaristan ve Dobruca'ya, Vize yörükleri Doğu Trakya ile Dimetoka ve Hasköy'de iskan edilmişlerdir. Bu oymakların Rumeli'de çoğalmaları ve geniş alanlara yayılmaları, Osmanlı Devletinin bu bölgede yaşayan halka yönelik kanun ve nizamnameler çıkarmasına sebep olmuştur.

Kanûnî Sultan Süleyman devrinde zirveye ulaşan Osmanlı Devleti, 16. asır sonlarında gerilemeye başlamış ve 17. y.y.'da "Köprülülerin" idâresinde son kalkınma hamlesini yaptıktan sonra, 1682 yılında başlayan harpte Avusturya ve müttefiklerine yenilerek, Karlofça barış antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştı

26 Ocak 1699 Osmanlı Devleti için bir dönüm noktası sayılan bu antlaşmayla, Avusturya, Venedik, Lehistan ve Rusya'ya ilk defa olarak büyük bir toprak parçası terkedilmiş; böylece Osmanlı askerî gücünün düşman karşısında zayıfladığı ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devletinin zayıflamasından istifade etmek isteyen Rusya, Çar I. Petro'dan itibaren sıcak denizlere inmek amacıyla Balkanlarda askeri harekâta başlamıştır. Osmanlı Devletinin zayıflamasından yararlanan Rusya, Çar I. Petro devrinden itibaren Balkanlarda askerî harekâta başlamış, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşmasıyla Osmanlı Devletindeki Ortodoksların himayesini ele alarak Karadeniz'den Ege'ye kadar olan bölgelerde etkisini arttırmıştı. Bu tarihten itibaren 18. yüzyıl sonuna kadar meydana gelen gelişmeler, Rusya'nın Osmanlı Devleti karşısındaki tehdit ve baskısının daha da artmasına sebep olmuştur.

Yunanlıların 1821-1829 yılları arasında Osmanlı Devletine karşı giriştikleri mücadelede Rusya, Yunanlıları desteklemiş, Fransa ve İngiltere de Rusya'nın

Yunanistan üzerinde tek başına hak sahibi olmasını engellemek için yine Yunanistan'ın yanında yer almışlardı.

Rumeli'de çıkan isyanlar, Rusya ve Avrupa devletlerinin müdahaleleri, ve bölge halklarının Osmanlı idaresine bağlılıklarının azalması, Rumeli'de ve dolayısıyla Batı Trakya'daki Türk varlığının gerilemeye başlamasında bir dönüm noktası olarak kabul edilebilecek olan 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşını hazırlayan unsurlar olmuştur.

1877-1878 Osmanlı-Rus savaşında yaşanan yenilgi, Balkanlarda yaşayan Türkler ve hatta bütün bölge halkı için, çatışmalar, yağmalar, toplu katliamlarla dolu acı bir kaderin başlangıcı olarak görülebilir.

Siyasi bakımdan sağlanan bu bütünlük daha sonraları, Yeşilköy (Ayastefanos, 3 Mart 1878) ve Berlin Antlaşmaları (13 Temmuz 1878) ile bozulmuştur. Bu anlaşmalarla siyasi ve askeri bakımlardan Osmanlı Devleti'nin kontrolü altında kurulan Doğu Rumeli vilayeti Bulgaristan tarafından ele geçirilmiş, böylece Trakya'nın birliği de bozulmuştur. 1886 yılında ise Doğu Rumeli'nin elden çıkmasıyla, Trakya artık yalnız doğuda Karadeniz, Marmara Denizi, güneyde Ege Denizi ve batıda Mesta nehri arasında kalan bir bölge haline gelmiştir.⁹⁷

Ayastefanos Antlaşması sonrasında Osmanlı Devleti'nin elinden çıkan topraklarda Rusların ve Bulgarların idaresi altında kalmış olan Türkler, Ayastefanos Antlaşmasını tanımadıklarını belirten eylemlere ve ayaklanmalara başladılar. Antlaşmanın imzalanmasından kırk gün sonra, Rodop sıradağlarının kuzeyinde, Çirmen yakınlarında, Türklerle Kazak süvarileri arasında ilk silahlı çarpışmalar meydana geldi. Bundan sonra ayaklanmalar, bütün Doğu Rumeli ve Rodop'larda birçok yere yayıldı.⁹⁸

Rus kuvvetleri, Bulgar çeteleriyle birlikte ayaklanmaları bastırmaya çalışmış, arazinin elverişsiz olması nedeniyle başarılı olamamıştır. Türklerin ayaklanmaları ve mücadeleleri, Ruslar için büyük bir problem haline gelmiştir.

Batı Trakya'daki bu Türk ayaklanması Avrupa devletlerinin de dikkatini çekmiş ve Ayestefanos Antlaşmasını değiştiren 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşmasıyla Şarki Rumeli imtiyazlı vilayetinin kurulmasıyla bir dereceye kadar rahatlayan Türkler vilayetin 1885'te Bulgaristan'a ilhakından sonra yeniden ayaklanmışlar ve sonunda Osmanlı'ya katılmaya muvaffak olmuşlardır.

⁹⁷ Nurettin Güngör, **Dünü, Bugünü ve Geleceği ile Batı Trakya Türklüğü**, Yayına Hazırlayan; Mustafa Kahramanyol, Ankara, 2003, s.17.

⁹⁸

Batı Trakya'daki Türk nüfusu, en yüksek seviyeye 93 harbi diye anılan Osmanlı Rus harbi ile onun ardından patlak veren Balkan Savaşı yıllarında ulaşmıştır. Tuna boylarındaki yüz binlerce Türk ailesi düşman elinde kalmamak için evini, toprağını terk ederek yollara düşmüştür.⁹⁹

Türkler kar, çamur demeden aç,susuz ve sefil halde günlerce yürümüşler, fakat bunların bir kısmı yollarda kırılmışlardır.¹⁰⁰

Evler, camiler, sokaklar Türk göçmenleri ile dolup taşmıştır. Türkler'in malları, hayvanları çalınmış, varlıklı kimselerin evleri basılmış. Kızgın demirlerle işkencelerle söylenilip alınmış, ırza geçmeler, yaralamalar, adam öldürmeler pek sık görülmüş. Kısacası, Bulgaristan Türkleri'nin can, mal, ırz, namus güvenliği kalmamıştır¹⁰¹.

Balkanların parçalanması sırasında, Batı Trakya da nasibini almıştır. Bölge itibariyle geçit konumunda bir yer olması, Bulgarların, Fransızların, İngilizlerin, Yunanlıların ve Almanların istilasına uğramasına vesile olmuştur. 31 Ağustos 1913'te bağımsızlığını ilan etmesine rağmen fazla yaşayamamıştır.¹⁰²

1. Dünya savaşı sırasında 30 Temmuz 1915 tarihinde Drama'da Batı Trakya Kurtuluş Komitesi kurulmuştur. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra da 10 Kasım 1918'de İstanbul'da bulunan Batı Tarkyalıların düzenlediği bir kongrede alınan kararlarla Batı Trakya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur r¹⁰³..

18 Aralık 1918 tarihinde Batı Trakya Türk Mebuslarının, Sofya'daki büyük devletlerin temsilcilerine verdikleri muhtırada: “Batı Trakya halihazırda iki mutasarrıflığa ayrılmıştır. Gümölcine, İskeçe, Eğridere, Paşmaklı (Ahiçelebi), Kırcaali, Koşukavak, Ortaköy, Sofulu, Ferecik, Dedeagaç kazalarından mürekkeb olan Gümölcine Sancağı'yla, Karaagaç, Mustafapaşa, Svilengrad, Dimetoka kazalarını ihtiva eden Karaagaç Sancağı'dır.”¹⁰⁴

10 yıllık belirsizlikten sonra 1923 senesinde yapılan Lozan Konferansı'nda kefeni biçilmiş ve bu güzide Osmanlı diyarı, kansız savaşız Yunanlılara bırakılmıştır. Bu vatanın bırakılması yetmiyormuş gibi, bir de İstanbul Rumlarına karşılık olarak

⁹⁹ Zerrin Balkaç, **Batı Trakya Türkleri, Türkler**, C,20, Ankara, 2002, s, 470.

¹⁰⁰ Zerrin Balkaç, **a.g.m**, s,471.

¹⁰¹ Bilal N. Şimsir, **Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu, Bulgaristan'da Türk Varlığı I**, Ankara, 1978, s,50. daha ayrıntılı bilgi için Bkz: Ahmet Halaçoğlu: **Bulgar Mezalimi, Türkler**, C,13 , Ankara, 2002, s, 308-315.

¹⁰² Ahmet Maranki, **Balkan Mezalimi**, İstanbul, 1993, s 17,18: Hikmet Öksüz, **Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşı Öncesi Balkanlarda Yaşamış Olduğu Siyasal Süreç**, Osmanlı, C,2,Ankara,1999, s, 491.

¹⁰³ Zerrin Balkaç, **a.g.m**, s,471.

¹⁰⁴ Tevfik Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Millî Mücadele**, C. II., Ankara 1956, s. 36-37

orada bulunan Müslüman Türk ahalisi de ‘azınlık’ olarak bırakılmıştır. Lozan Antlaşması’na göre Batı Trakya Türklerinin hakları Türkiye’nin garantörlüğü altında Yunanlıların inisiyatifine bırakılıyordu.¹⁰⁵

30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmış olan "Türk-Rum Ahalinin Mübadelesi Ahitnamesi" kapsamında, "Türk" ve "Rum" deyimleri açıkça kullanılmıştır. Bu sözleşme, değişimi yapılacak azınlıkların birinin "Türk" diğerrinin de "Rum" ulusuna mensup olduğunun tescili niteliğindedir. Üstelik, Türk-Yunan Karma Komisyonu tarafından Batı Trakya’da azınlık üyelerinin ellerine verilen ve onların gayri mübadil (établi) olduğunu kanıtlamaya yarayan Etabli Belgeleri de Müslümanlardan ve Müslüman olmayanlardan değil, "Türk" ve "Rum"lardan söz etmektedir.¹⁰⁶

Böylece 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan antlaşmasıyla Batı Trakya Türkleri’nin statüleri yeniden belirlenmiştir. Böylece Türk hakimiyeti sona ermiş bölge Yunanistan hakimiyetine girmiştir¹⁰⁷.

Ancak 1930’lar ve 1950’ler arasında, Atatürk ile Venizelos’un başlattığı, İnönü ve Menderes’in devam ettirdiği iyi niyet ortamında, Yunan hükümetlerinin etnik "Türk" ifadesini kullanmaları ve kullanımına izin vermeleridir. Bu dönemde (1955’e kadar) Yönetim azınlığı tanımlamak için "Türk" ifadesini kullanmıştır.

Lozan’dan günümüze 87 yıl geçmesine rağmen, azınlık Türk’ü bu haklardan çok azı kullanabilmiştir. Yunanlı çizdiği devlet politikasıyla ilk önce, daha Lozan’da atılan imzaların mürekkebi kurumadan, Batı Trakya’nın nüfus dengesini değiştirmeye başlamıştır. Göçmen yerleşiminden muaf tutulması gereken Batı Trakya, Türkiye’den mübadeleyle Yunanistan’a gelen Rumlara iskan olmuş, on binlerce Rum ailesi Batı Trakya’ya yerleştirilmiştir. Ardından toprak istimlakları yapılmıştır. 1923’te Batı

¹⁰⁵ 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması’nın 37. maddesinden 45. maddesine kadar olan kısmı kapsayan ve “Azınlıkların Korunması” başlığını taşıyan, Birinci Bölümün Üçüncü Kesim’inde, Türkiye’deki Müslüman olmayan azınlıklarla Yunanistan’daki Türklerin statüsünü belirleyen bazı temel hükümler getirilmiştir. Burada yer alan hükümler ise şunlardır: 38. maddeyle Türk ve Yunan hükümetleri ırk, dil, din, milliyet ve doğum yeri farkı gözetmeksizin vatandaşların tümüne hayat ve hürriyetlerini en geniş biçimde sağlamayı taahhüt etmişlerdir. (Reha Parla, **Türkiye Cumhuriyeti’nin Uluslararası Temelleri**, Lozan Montrö, Lefkoşa 1985, S. 10-13.) ; Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 18

¹⁰⁶ 30 Ocak 1923’te, “Türk ve Rum Ahalisinin Mübadelesine Dair Sözleşme ve Protokol” başlığıyla bir sözleşme imzalanmıştır. Bunun 1. maddesi, Türkiye’de kalan Rumlar’la Yunanistan’da bulunan Müslüman Türkler’in değişiminin yapılmasını ve 2. maddesi, 30 Ekim 1918’den önce İstanbul belediye sınırları içinde yerleşmiş bulunan Rumlar’la Batı Trakya Türkleri’nin bu değişimin dışında tutulmasını öngörmektedir(Baskın Oran, **Türk Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, İstanbul 1991, s. 76-78.)

¹⁰⁷ Bülent Atalay, Yunanistan’ın Batı Trakya Çıkmazı, **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, s,104, İstanbul, Ağustos 1995, s,21.

Trakya topraklarının % 80'i Türklere ait iken bugün ancak % 25, 30'u Türklerin elinde kalmıştır.¹⁰⁸

Ülkedeki Türkler, siyasal haklarla ilgili sorunlarla da karşılaşmaktadır. Özellikle Dr. Sadık Ahmet'in¹⁰⁹ yaşadıkları bu konunun en önemli bir delilidir. Dr. Sadık Ahmet, azınlık haklarını savunduğu için 1987 yılında 2.5 yıl hapse mahkum olmuştur. Ancak bu haksız karara karşı uluslararası baskı oluşmuş ve cezanın infazı süresiz olarak ertelenmiştir. Türklere uygulanan baskının bir diğer yönü de vatandaşlık hakkının keyfi olarak geri alınmasıdır. 1998 yılına ait Yunan resmi kayıtlarına göre, kısa bir süre önce sona eren bu uygulamayla yaklaşık 60 bin kişinin vatandaşlığı uluslararası antlaşmalara aykırı olarak kaybettirilmiştir.¹¹⁰

1967-74 döneminde iktidarda olan cunta, Türklere yönelik baskıları daha da yoğunlaştırmıştır. 1994 yılına kadar sistemli olarak devam eden bu politikalar, AB'nin baskısı sonucu, bu tarihten itibaren yumuşamaya başlamıştır¹¹¹.

¹⁰⁸ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 18

¹⁰⁹ Dr. Sadık Ahmet: 1947,Gümülcine'de doğan Dr. Sadık Ahmet Selânik Tıp Fakültesi'nden mezun olmuş bir doktordur. Batı Trakya Türk Toplumun sorunlarıyla ilgilenmeye başlamasıyla 1980 sonrası duyulmağa başlamış, çeşitli siyasi mücadeleler vermiştir. Bildiği diller Türkçe, Yunanca ve İngilizce'dir. Yunan meclisinde Bağımsız milletvekilliği, Azınlık Danışma Kurulu Başkanlığı yapmış ve kurucusu olduğu Demokrasi, Eşitlik ve Barış Partisi (DEB)'de süpheli ölümüne kadar Genel Başkan olarak görev yapmıştır Yunan Devletinin baskılarıyla sindirilmiş olan Türk Toplumu'nun milli benliğine sarılarak ve hak arama mücadelesinde toplum bilincini uyandırmıştır.Bu yargılamalar millet vekili olduğu dönemde gerçekleşmiş ve daha sonra hapis yatmıştır. Yapılan ilk seçimlerde Yunan Meclisi'ne Dr. Sadık Ahmet'in bağımsız milletvekili olarak gönderilmesi ile eşi görülmemiş bir uygulama sahneye konarak, Türk toplumunun önünü kesmek amacıyla, Kasım 1990'da, bağımsız adaylar için ülke çapında %3 seçim barajı getirilmiştir. Bunun anlamı, ülke çapında 200.000 oy demektir. 1927-1989 arasında partilerden milletvekili çıkarma geleneği, 1989'da bir bağımsız milletvekili seçilmesiyle son bulmuştur. Ancak getirilen bu yeni uygulamayla, 1993 seçimlerinde bağımsız olarak seçime giren adaylar baraj engeline takılmıştır.. Bunun üzerine Sadık Ahmet ve azınlık önde gelenleri, Batı Trakya Türk Azınlığı'nın haklarını korumanın en akılcı yolunun siyasi parti ile olacağına karar vererek, DEB'i kurmuşlardır. Batı Trakya'da uygulanan Yunan baskısına karşı direnmenin en iyi yolunun, bu bölgede yaşayan Türklere iktisadi desteğin verilmesi ve bunların kendi ayaklarının üzerinde durabilmelerinin temini olduğunu savunan S.Ahmet, Batı Trakya Türk'ünün davasını uluslararası platformlarda en iyi temsil eden kişi olmuştur.. Mayıs 1995'de yapılan ilk "Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı" da göstermiştir ki, Batı Trakya Türk toplumu, liderleri olan Sadık Ahmet'le omuz omuza milli benlik ve hak arama mücadelesindedir.Batı Trakya Türk Toplumu Lideri Sadık Ahmet'le omuz omuza milli benlik ve hak arama mücadelesindedir. 24 Temmuz' da süpheli bir trafik kazasında şehit olmuştur. Siyasi birikimi,bilgisi ve liderlik vasıfları güçlü olan Dr. Sadık Ahmet bugün Batı Trakya toplumunda, luslararası arenada ve Türk Dünyası'nda mücadelesiyle düşünceleriyle yerini almış ve yaşatılmaya devam etmektedir . Batı Trakya'da olduğu gibi Türk Dünyası'nda da son yüz yılın en önemli liderlerinden biri olarak kabul edilmektedir

¹¹⁰ Bilim Araştırma Vakfı: Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası, ,İstanbul,2003:s.47

¹¹¹ 1968 yılı Türk-Yunan Kültür Protokolü antlaşmaları ile de pekiştirilmiştir. Böylece, Batı Trakya Türkleri konusunda son derece hassas davranan Türkiye, Yunanistan sınırları içinde kalan soydaşlarının haklarını hukuken temin etmeye çalışmıştır(Yusuf Sarıay, "Batı Trakya Örneği ve Kıbrıs Gerçeği", **Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslar arası Sempozyumu**, 28 Ekim - 2 Kasım 1991, Ankara 1993, s. 257-258.)

Yunanistan, 5 Mayıs 1999 tarihli Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ni imzalamış ve bu sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri kabul etmiştir. Ancak bütün gelişmelere rağmen Yunanistan'daki Uluslararası İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin 7 Ocak 2000 tarihli raporu, Yunanistan'ı azınlık haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle suçlu bulmuştur.

Gelirinin büyük bir kısmı tarıma dayanan Türk azınlık, bu kamulaştırma faaliyetinden büyük zarar görmüştür. 1967-74 döneminde iktidarda olan cunta, Türklere yönelik baskıları daha da yoğunlaştırmıştır. Raporu, Yunanistan'ı azınlık haklarını ihlal ettiği gerekçesiyle suçlu bulmuştur.¹¹²

Batı Trakya bölgesindeki demografik yapıyı Yunan unsurlar lehine değiştirmek isteyen Yunanistan, bölgedeki Türk azınlığı baskı politikası ile göçe zorlarken, diğer bölgelerden buraya göçü teşvik etmektedir

Batı Trakya azınlığına ait bir kısım arazilerin kamulaştırılarak bu göçmenlere dağıtımı yoluna da gidilmiştir. Batı Trakya'da Rodop ilinde "Romania", İskeçe'de Eketenepol Adlı göçmen yerleşim birimleri kurulmuştur.

Batı Trakya bölgesine uygulanan bu politika sonucu, Yönetim'in sağladığı ekonomik ve sosyal avantajlarla konumunu güçlendiren göçmenlerin, azınlığa yönelik saldırı eylemlerinde de kullanılmaya başlanmasıyla bölgede yeni bir gerginlik kaynağı oluşmaktadır.

Batı Trakya'da Türk nüfusun büyük bölümü köylerde yaşamakta, dolayısıyla tarımla uğraşmaktadır. Yunan Yönetimi, toprağa bağımlı Türk azınlığın ekonomik açıdan güçlü bir duruma gelmesini engellemek amacıyla, zamana ve koşullara göre değişiklik gösteren baskılar uygulamaktadır. Türk azınlığın kamu kurumlarında görev almaları engellenmekte, kamulaştırma, arazi birleştirmeleri, tapu ve zilyetliği tanımama gibi yollarla azınlığın sahip olduğu topraklar ellerinden alınmakta ve yeni gayrimenkul edinmelerine çeşitli kısıtlamalar getirilmektedir.

Bu hususta, "Trakya Müslümanlarına ait arazileri, zirai yapıları, Yunan vatandaşı ve Hristiyan dinine mensup Elenlerin satın almaları için" Yunanistan merkez Bankası ile Ziraat Bankası arasında kolay kredi temini amacıyla 22 Kasım 1966 tarihinde imzalanan anlaşma en göze çarpan örnek olarak verilebilir. Söz konusu anlaşma sonraki yıllarda da yenilenmiş olup, halen yürürlüktedir.

¹¹² Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003, s.49

1967 yılından itibaren Türk Vakıflarının gayrı menkul edinmeleri, hatta yıkılan cami, işyeri ve evlerin tamir edilmesi yasaklanmıştır. 12 Kasım 1980’de, “Batı Trakya’daki Müslüman Vakıfların Yönetimi” hakkında çıkarılan 1091 sayılı yasayla valilere vakıf yönetim kurullarına aday gösterme yetkisi verilmiştir. Ayrıca yönetim kurulu üyelerinin seçiminin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile tespit edilecek hükümler çerçevesinde yapılması zorunlu tutulmuştur. Bu yasa Türk azınlığının tepkisinden dolayı ancak 15 Ocak 1988’de yürürlüğe konmuştur¹¹³. 1989 yılında ise, sayım bahanesiyle, Yunan yönetimi Türk vakıflarının bütün varlığına elkoymuştur.¹¹³

Türk azınlığın tarım ve bazı küçük işletmeler gibi ekonomik hayatın sınırlı bir bölümünde faaliyet göstermesine olanak tanınmaktadır. Ancak, Yunan Yönetimi’ne yakın olanlar dışındaki azınlığın, özellikle Türkiye’den almış oldukları diplomaların denkliği tanınmadığı için serbest meslek erbabı olarak faaliyet gösterecek olan azınlık mensuplarına çeşitli idari zorluklar çıkarılmakta ve mesleklerini icra etmeleri engellenmektedir.

Türkiye’ye ‘Azınlık Raporu’nu dayatan Avrupa, Batı Trakya’da Yunanistan’ın Türkler’e yönelik baskı ve yasaklarına karşı sessiz kalıyor Yunanistan’da yaşayan Batı Trakya Türkleri üzerine baskı giderek yoğunlaşıyor.

17 Aralık tarihinde AB’den müzakere tarihi almak için uğraşan Türkiye’ye ‘Azınlık Raporu’ dayatması uygulanırken, Batı Trakya’da Türklere yönelik baskılar giderek ağırlaşıyor.

Batı Trakya Türk toplumunun sivil toplum kuruluşlarında Türk kelimesinin kullanılmasına hala izin verilmiyor.Öte yandan İskeçe Türk Birliği ve Batı Trakya Öğretmenler Birliği’nin davaları halen devam ediyor. Bu davanın gündeme gelmesini de istemiyorlar. Bunda da amaç Avrupa İnsan hakları Mahkemesi’nin Türk azınlık lehine karar vermesinin önüne geçilmek istenmesidir¹¹⁴

Batı Trakya Türk Azınlığı mensupları kültürel örgütlenme özgürlüğüne yönelik haklardan yararlanamamaktadırlar. Gümölcine Türk Gençler Birliği, İskeçe Türk Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği’nin resmi faaliyetlerine izin verilmemesi,

¹¹³ 28 Halit Eren, “Batı Trakya Türklerinin Kültürel ve Ekonomik Durumu (I)”, **Batı Trakya’nın Sesi**, Yıl: 7, Sayı: 58, İstanbul, Ocak 1994, s. 19-20.

¹¹⁴ Batı Trakya’daki Türk nüfusunu azaltmak amacıyla, Yunan yönetiminin başvurduğu yöntemlerden biri de, ülke dışına seyahat amacıyla giden soydaşlarımızı çeşitli bahanelerle vatandaşlıktan çıkarmaktır. Bu uygulamada ise hukukî dayanak olarak, “Grek etnik kökenli olmayan bir kimse, geri dönmek niyetiyle Yunanistan’ı terkettiği takdirde, Yunan vatandaşlığını kaybetmiş ilân olunabilir. Bu aynı zamanda yurtdışında doğan ve ikâmet eden Grek etnik kökenli olmayan bir kimse için de geçerlidir.(İlker Alp: a..g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s12.).

Yönetimin, faaliyetleri, folklor çalışmaları ve dikiş-nakış kursları gibi kültürel aktivitelerle sınırlı olan üç derneğe tahammül edemediğinin göstergesidir. Yönetimin söz konusu derneklere yaklaşımı, soydaşlarımızın, özellikle Türk kültürüne yönelik çalışma yapmak üzere dernekler kurmalarını caydırmakta ve engellemektedir.¹¹⁵

Batı Trakya Türk Azınlığının Kültürel Haklarına İlişkin Not Şubat 2001 Kültürel kimlik ve kültürel kimliğe saygı duyulmasına ilişkin haklar Yunan yönetimi, Batı Trakya'da kolektif anlamda bir "Türk Kültür Varlığı"nın mevcudiyetini kabul etmemektedir. Yönetim, çağdaş insan hakları normlarının ışığında, Osmanlı Devletinin bölgedeki mirasçısı konumunda olan Batı Trakya Türk Azınlığı'nın "kendine özgü kültürüne ve geleneksel kurumları"na gereken saygıyı göstermek, bunları yasalarla korumak bir yana, böyle bir kolektif kültürün varlığını dahi gizlemeye çalışmakta ve hatta Türk azınlığın Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili anlaşmalar çerçevesinde sahip olduğu kültürel haklarını (Din, mezhep ve adetlere saygı gösterilmesi, her türlü azınlık kurumunu tesis edebilme gibi) teslim etmekten kaçınmaktadır. İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.13).

Türk Dili'nin Kullanımı ; Batı Trakya'da münferit hadiseler dışında, azınlık mensuplarının Türkçe konuşmasına yönelik bir kısıtlama bulunmamaktadır. Bununla birlikte, azınlık okullarındaki eğitim düzeyinin düşüklüğü nedeniyle soydaşlarımız Türkçe'yi layikiyle öğrenememektedirler. Resmi dairelerde ve mahkemelerdeki işler Yunanca yürütülmektedir. Yunanca bilmeyen azınlık mensupları için sürekli kadroyla istihdam edilmiş Türkçe tercümanı bulunmamakta, bu durumlarda azınlık mensubu avukatların tercümanlık yapması istenilmektedir. Batı Trakya'lı soydaşlarımızın çocuklarına Türkçe isim vermelerine müsaade edilmektedir. Bununla birlikte, yüzlerce yıllık Türkçe yerleşim birimi isimlerinin Türkçe olarak ifade edilmesine müsaade edilmemektedir. Azınlık basını yer adlarının Türkçelerinin karşısında Yunancalarına yer vermektedir. Öte yandan, Latin harflerle imza atan soydaşlarımıza zaman zaman yerel makamlar tarafından güçlükler çıkarıldığı bilinmektedir./ İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s15.).

Örgütlenme özgürlüğü, kültürel toplulukla özdeşleşme ve kendini kültürel bir toplulukla tanımlama özgürlüğü; Batı Trakya Türk Azınlığı mensupları kültürel örgütlenme özgürlüğüne yönelik haklardan yararlanamamaktadırlar. Gümölcine Türk Gençler Birliği, İskeçe Türk Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği'nin resmi faaliyetlerine izin verilmemesi, Yönetimin, faaliyetleri, folklor çalışmaları ve dikiş-nakış kursları gibi kültürel aktivitelerle sınırlı olan üç derneğe tahammül edemediğinin göstergesidir. Yönetimin söz konusu derneklere yaklaşımı, soydaşlarımızın, özellikle Türk kültürüne yönelik çalışma yapmak üzere dernekler kurmalarını caydırmakta ve engellemektedir. Öte yandan, Türk Azınlık bireylerinin, "Türk Kültürüne Mensubiyetini İfade Etme" ve "Türk Kültürü İle Özdeşleşme" özgürlüğü de kısıtlıdır. Bu konuda bilinen resmi ve sivil söylem, "Türklük kavramının, Türkiye'yi ve Türk vatandaşlarını çağırıştığı, oysa Yunanistan'da Türklerin yaşamadığı ve sadece müslüman azınlığın bulunduğu" şeklindedir.

Batı Trakya Türk Azınlığına ait kültürel ve fiziki varlığın korunmasına yönelik haklar: Batı Trakya Bölgesi mimari bakımdan, Türk-İslam Kültürü'nün seçkin örneklerini bünyesinde barındıran bir kültürel coğrafyayı oluşturmaktadır. Buna karşın, Yunan yönetiminin uzun yıllardan bu yana bölgedeki Türk kültür mirasına yaklaşımı, "bölgeye Bizans'tan sonra gelen istilacı Türk Kültür Varlığı'nın yok edilmesi, izlerinin silinmesi, kültürel çeşitliğin yok edilerek yerine tekdüze bir Elen kültürel varlığı yaratılması" olarak tanımlanabilir. Son dönemde Türk-Yunan ilişkilerinde geline aşamanın etkisiyle ve "karşılıklı ilkesi" çerçevesinde bölgede yer alan birkaç mimari eserin restore edilmesi gündeme gelmişse de, yönetimin bölgedeki Türk kültür varlığının izlerinin tamamen yok edilmesini amaçlayan uzun vadeli politikasını uygulamadan kaldırdığını iddia etmek iyimserlik olacaktır.

Dini İnanç ve İbadet Hakları: Batı Trakya Türk Azınlığı mensupları, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili anlaşmalarla da garanti altına alınmış olan din özgürlüğü haklarından yeterince istifade edememektedirler. Günlük ibadet hususunda güçlüklerle karşılaşmamakla birlikte, Azınlık müftüleri, uluslararası anlaşmalar ve İslam gelenekleri hilafına halk yerine Hristiyan valiler tarafından atanmakta ve bu durum soydaşlarımız tarafından, haklı olarak, din özgürlüklerine müdahale olarak algılanmaktadır. Öte yandan, Türk azınlığın seçtiği Gümölcine Müftüsü aleyhinde 1994 yılında Yunanistan tarafından verilen mahkumiyet kararına ilişkin 14 Aralık 1999 tarihinde açıklanan AİHM kararında, "Yunanistan'ın AİHS'nin din ve vicdan özgürlüğünü garanti altına alan dokuzuncu maddesini ihlal ettiği" bildirilerek, Yunan Hükümeti'nin, Şerif'e 2.700.000 Drahmi tazminat

1994 yılına kadar sistemli olarak devam eden bu politikalar, AB'nin baskısı sonucu, bu tarihten itibaren yumuşamaya başlamıştır. Öte yandan, Türk azınlığın seçtiği Gümülcine Müftüsü aleyhinde 1994 yılında Yunanistan tarafından verilen mahkumiyet kararına ilişkin 14 Aralık 1999 tarihinde açıklanan AİHM kararında, "Yunanistan'ın AİHS'nin din ve vicdan özgürlüğünü garanti altına alan dokuzuncu maddesini ihlal ettiği" bildirilerek, Yunan Hükümeti'nin, Şerif'e 2.700.000 Drahmi tazminat ödemesine karar verilmiştir. Yunanistan, 5 Mayıs 1999 tarihli Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ni imzalamış ve bu sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri kabul etmiştir.¹¹⁶

Diğer taraftan, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili anlaşmalar uyarınca "her türlü eğitim kurumunu kurmak" hakkına sahip olan Türk azınlığın yeni eğitim kurumları açmasına izin verilmemektedir.

ödemesine karar verilmiştir. (İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.16.)

Düşünce, ifade ve bilgi edinme özgürlüğü Batı Trakya'da halen 15 Türkçe süreli yayın ve 5 Türkçe radyo kanalı bulunmaktadır. Soydaş yayıncılara karşı baskı, sindirme gibi uygulamalara başvurulmamasıyla birlikte, Hükümetin basın ve yayın organlarına sağladığı olanaklar (basın kartları, dağıtım konusunda yardımlar) hususunda ayrımcı davranılmaktadır. Diğer taraftan, Türkçe yayınlara gösterilen müsamaha, yaygın bir fikir ve ifade özgürlüğü ortamının bahsettiği bir imkan olmayıp, yayınlara müdahale edilmemesinde, soydaş yabancıların çevreleri tahrik etmemek yolunda gösterdikleri özenin de büyük payı bulunmaktadır.

Eğitim Özgürlüğü: Halen Batı Trakya'da 230 ilkokul ve 2 ortaokul/lisede azınlık mensuplarına Türkçe eğitim verilmektedir. Bununla birlikte, ülkesindeki Makedon, Arnavut, Ulah ve diğer azınlıkların eğitim özgürlüğüne yaklaşımı bilinen Yunan hükümetinin soydaşlarımıza tanıdığı, "kendi dilinde eğitim hakkı" yönetim tarafından çağdaş insan hakları normları ışığında re'sen verilmiş bir kültürel hak olmayıp, başta Lozan Antlaşması olmak üzere Türkiye ile Yunanistan arasındaki uluslararası anlaşmaların gereğidir. Bununla birlikte, azınlık okullarında eğitimin yürütülmesinde karşılaşılan öğretmen yetersizliği, okul encümenlerinin istedikleri öğretmenleri istihdam edememeleri ve okulların fiziki durumu gibi sorunlar, anılan okullar vasıtasıyla sağlandığı varsayılan eğitim özgürlüğüne de gölge düşürmektedir.

Kültürel Çevrenin Korunmasına Yönelik Haklar: Batı Trakya'da kolektif bir "Türk Kültürü"nü varlığını kabul etmeyen yönetim, soydaşlarımıza Batı Trakya'daki Türk Kültür varlığının korunmasını ya da korunmasının talep edilmesine olanak sağlayan yasal bir hak da sağlamamıştır. (İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.16).

¹¹⁶ Kaynaklara göre 1920'li yıllarda, Batı Trakya'da taşınan ve taşınmayan malların % 86'sı Türkler'e, % 7'si Bulgarlar'a, % 6'sı Rumlar'a ve %1'i diğer unsurlara; hayvan ve ziraat aletlerinin % 86'sı Türkler'e, % 8'i Bulgarlar'a ve % 6'sı Rumlar'a aitti.Ayrıca Batı Trakya'da Müslüman Türkler'in 1774 okulu, 78 medresesi, 1499 camii ve 86 tekkesi; Rumlar'ın 148 okulu, 141 kilisesi ve 16 manastırı; Bulgarlar'ın 196 okulu, 185 kilisesi ve 19 manastırı; Museviler'in 6 okulu ve 5 havrası; Ermeni ve Ulahlar'ın 7 okulu ve 7 kilisesi vardı. (İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.10-11)(Halit Eren, "Batı Trakya Türklerinin Kültürel ve Ekonomik Durumu II", **Batı Trakya Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 59, İstanbul 1994, s. 14-15.); Türkiye'deki üniversitelerde okuyan Batı Trakyalı öğrencilerin Yunanistan'daki üniversitelere nakli dahi kabul edilmemektedir. Türkiye'de mezun olan Batı Trakyalı gençlere Yunanistan'da iş verilmemektedir. Türkler devlet dairelerine kesinlikle memur alınmamaktadır. Soydaşlarımızın kendi işyerlerini açmalarında da büyük zorluklar çıkarılmaktadır(İlker Alp: a.g. m. ;**Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Sayı 33, Cilt: X, s.11)

Soydaşlarımızın Yunanistan genelinde kültürel politikaların belirlenmesi sürecine katılımını sağlayan ve yasalarla düzenlenmiş hakları bulunmamaktadır. Azınlık kültürünün geliştirilmesi yönünde faaliyet gösteren merkezi ya da yerel bir devlet kurumu bulunmamaktadır¹¹⁷.

Batı Trakya'da kollektif bir "Türk Kültürü"nün varlığını kabul etmeyen yönetim, soydaşlarımıza Batı Trakya'daki Türk Kültür varlığının korunmasını ya da korunmasının talep edilmesine olanak sağlayan yasal bir hak da sağlamamıştır.

Butün bu olaylardan da anlaşılacağı gibi, Türk-Yunan ilişkilerindeki dalgalanma, Batı Trakya Türklerine de yansımış, uzun gerginlik dönemlerinde Müslüman-Türk azınlık yoğun baskılara maruz kalmıştır.

AB üyesi olduktan sonra, Yunan yönetiminin politikalarında zorunlu bir yumuşama ve esneme görülmüştür. Ancak bu yumuşamanın yeterli seviyeye ulaştığını ya da bugüne kadar yaşanan kayıpları telafi ettiğini söylemek mümkün değildir.

Bugün Batı Trakya sadece Yunanistan'ın değil, Avrupa'nın da en geri kalmış bölgesi halindedir. Türkiye'nin Yunanistan ile olan ilişkilerini geliştirmesi, sorunlarını çözmesi, Batı Trakya'daki Türklerin huzur ve güveni açısından da son derece gereklidir. İki ülke arasında yaşanan herhangi bir gerginlik, ister istemez, Batı Trakya'daki Türkleri zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenle ve ekonomik, siyasi ve askeri nedenle tüm Balkan ülkeleriyle olduğu gibi, Yunanistan'la da iyi ilişkiler içinde olmak, Türkiye için son derece önemlidir.¹¹⁸

3.3.Bulgaristan

Nüfusu 10 milyona yaklaşan Bulgaristan, Avrupa'nın Güneydoğu kesiminde, Balkan Yarımadasının kuzeydoğusundadır. Kuzeyinde Romanya, güneyinde Türkiye ve Yunanistan, batısında ise Sırbistan ve Makedonya bulunmaktadır. Başkenti Sofya'dır. 2004'te NATO'ya, 2007'de AB'ne üye olmuştur.

Bulgaristan olarak bilinen bölge tarihin ilk çağlarından itibaren çeşitli kavimlerin işgal ve kontrolü altında kalmıştır. Bulgaristan'ın ilk sakinleri Hint-Avrupa kökenli bir kavim olan Traklardır. M.Ö. 168'de Roma İmparatorluğu'nun kontrolüne giren Bulgaristan,

¹¹⁷ 28 Halit Eren, "Batı Trakya Türklerinin Kültürel ve Ekonomik Durumu (I)", **Batı Trakya'nın Sesi**, Yıl: 7, Sayı: 58, İstanbul, Ocak 1994, s. 19-20.; Adil Özgüç, **Batı Trakya Türkleri**, İstanbul 1974, s. 182.

¹¹⁸ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003s.43

M.S. 3.yüzyılda Gotların istilasına uğramış, 200 yıl sonra da Hunların idaresine girmiştir.¹¹⁹ Daha sonra bölgeye Bulgar Türkleri, Avarlar, Peçenekler ve Kumanlar gelmişler, ancak Türk kavimlerinin Bulgaristan'da kalışları uzun sürmemiştir. Bölge daha sonra Bizans ve Latinlerin kontrolüne geçmiştir.

Osmanlı Türkleri Avrupa kıtasına çıktığı 1354'ten 1453'e kadar bütün Balkanları ve Bizans'ı almışlardı. Bölgenin güvenliğini sağlamak ve o bölgeden gelebilecek tehlikelere karşı durabilecek sayıda Türkmen oymağı Anadolu'dan göçülerek bu bölgeye yerleştirilmişlerdir.

Bulgaristan, yaklaşık 500 yıl boyunca Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Bu süre zarfında Bulgaristan, rahat ve huzurlu bir dönem geçirmiştir. Fakat XIX. yüzyılda Rusların Balkanları kışkırtması sonucu Bulgaristan, 1908 yılında bağımsızlığını kazanmış ve bu tarihten itibaren iki ülke ilişkilerinde yeni bir dönem başlamıştır. Bu ilişkiler daha çok gerilimli bir seyir izlemiştir.

İki Balkan Savaşı'nda da Osmanlı'yla Bulgarlar karşı karşıya gelmiş ve büyük kayıplar yaşamış olmalarına rağmen, Bulgar Devleti I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı ile aynı cepheyi paylaşmış, Kurtuluş Savaşı'na da destek vermiştir. Ancak Kurtuluş Savaşı'nı takip eden dönemde, "Büyük Bulgaristan" hayalleri, iki ülke arasındaki ilişkilerin soğumasına yol açmıştır.¹²⁰

Soğuk Savaş döneminde, Bulgaristan, Sovyetler Birliği'nin en yakın müttefiklerinden biri haline gelirken Türkiye, NATO'nun önemli bir üyesi olarak komünizm karşısındaki kalelerden biri olmuştur. Bu dönem boyunca Bulgaristan-Türkiye ilişkileri, soğuk ve gerilimli bir dönem yaşamıştır.

İki ülke arasında 1950-51 yıllarında büyük bir kriz ortaya çıkmıştır. Bulgar hükümeti, 250 bin Türkü Türkiye'ye gönderme kararı almıştır. Bu dönem boyunca yaklaşık 155 bin Türk Bulgaristan'ı terk etmek zorunda bırakılmıştır.

1968 yılında, göç sonucunda dağılan aileleri birleştirmek için iki ülke arasında bir anlaşma imzalanmış ve bu anlaşmanın sonucunda 130 bin civarında Türk, Türkiye'ye dönmüştür. Ancak 80'li yıllarda daha da büyük bir sorun ortaya çıkmış, 1980'den itibaren Bulgar yönetiminin Türk azınlığa uyguladığı asimilasyon politikasıyla Türk-Bulgar ilişkileri en gergin noktasına ulaşmıştır.

¹¹⁹ Mehmet Saray, Türkiye ve Yakın Komşuları, **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara, 2006, s 9

¹²⁰ Yaşar Mehmet Kaynak-Hamit Pehlivanla; Balkanlarda Değişen Dengeler ve Etnik Grupların Mücadeleleri, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S.338,Ankara,1993,s.22: Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**,İstanbul,2003.s.32:Muzaffer Özdağ; **Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine** ,Ankara,2001,s.341-343

1989 yılında, Bulgaristan 350 binden fazla Türk'ü sınır dışı etmiş ve ilişkilerde büyük bir kriz yaşanmıştır.¹²¹ 1989 yılında komünist iktidar devrilmiş, Türkiye-Bulgaristan arasında yeni ve olumlu bir dönem başlamıştır. Bulgar yönetimi çeşitli vesilelerle Türk halkına uygulanan baskılardan dolayı özür dilemiş, Türk azınlığın hakları yeniden tanınmış, Türklere geniş çaplı özgürlükler verilmiştir. Bu çerçevede Türklerin ana dillerini konuşmalarına, Türkçe isim alıp Türkçe eğitim görmelerine izin verilmiş, dinsel hakları iade edilmiştir. Bu gelişmeler, Türkiye ve Bulgaristan arasındaki ilişkilerin iyileşmesine ve güçlenmesine yol açmıştır. Ticari alandaki gelişmeler bu pozitif görünüme büyük katkıda bulunmuştur. 1992 yılı verilerine göre Bulgaristan nüfusunun %10'unu Türkler oluşturmaktadır. Ayrıca Bulgaristan'da 1.200.000 civarında Müslüman yaşamaktadır ki, bu sayı genel nüfusun %13.08'ini kapsamaktadır.¹²²

3.4.Makedonya

Güneydoğu Avrupa'da yerleşmiş bulunan Makedonya, kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk, güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan ile komşudur. 2 milyon civarında nüfusu olup başkenti Üsküp'tür. Resmi dili Makedoncadır. 2005 yılından itibaren AB ile müzakere halindedir.

Bugün Makedonya Cumhuriyeti olarak belirlenen topraklar önceleri çok sayıda devlet ve eski imparatorlukların bulunduğu bir alandı. Topraklar üzerindeki ilk resmi devlet Payonya Thraco-Illyrian krallığıydı. Toprakların bir kısmı eski Makedon (bugünkü Yunanistan Makedonyası), Roma Cumhuriyeti, Roma İmparatorluğu, Doğu Roma İmparatorluğu, Sırp İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun silsilevi bir geçiş yoludur.¹²³

Bölgede, bilinen ilk hakimiyeti, MÖ. 725'lerde Argead Hanedanının dan, Birinci Perdikas kurmuştur. Makedonya Krallığını kuran bu hanedan krallığı Sırbistan ve Trakya'ya kadar genişletmiştir. Bölge, MÖ. 513'ten 479'a kadar Perslerin işgalinde kalmış ve ardından Perslerin çekilmesiyle Makedonya Krallığının başşehri Pella

¹²¹ İlker Alp: Balkanlar ve Yugoslavya Oyunları, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S.332, Ankara, 1992, s.18
Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003, s.17

¹²² Muzaffer Özdağ: **Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine**, Ankara, 2001, s.-342 Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003, s.25

¹²³ Yaşar Mehmet Kaynak-Hamit Pehlivanla; Balkanlarda Değişen Dengeler ve Etnik Grupların Mücadeleleri, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S.338, Ankara, 1993, s.23: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

olmuştur. Kral ikinci A miktas, Üçüncü Fredikas, İkinci İskender devrindeki hanedanlık kavgalarında, kuzeyden Bal kan kavimlerinin istilasına uğramıştır.

M.Ö. 359'da İkinci Filipin kral olmasıyla, devletin oto ritesi kuvvetlenmiştir. Hanedan kavgasına son verilip, istilacılar çıkartılmış ve. sınırlar genişletilmiştir. İkinci Filip'ten sonra yerine Büyük İskender (MÖ. 334-323) kral olmuş ve Büyük İskender, Yunanistan, İran, Anadolu, Suriye ve Mısır'ı alıp, Türkistan ve Hindistan'a girmiştir. Romalıların bölgeye hakim olmasına, Makedonya Krallığı karşı koymuşsa da, MÖ. 172-168 yılları arasında üçüncü sefer sonunda yenilmişlerdir. Makedonya Roma imparatorluğunun bir eyaleti haline getirilmiştir.

Avrupa'daki kavimler göçü esnasında ve sonrasında sık sık istilaya uğrayan Makedonya, 6. yüzyılda Slavlaşmaya başlamıştır. Dokuzuncu ve onuncu yüzyıllarda Bulgar lar bölgede kuvvet kazanmıştır. Dördüncü Haçlı Seferinde 1204-1224 yılları arasında Makedonya'da Latin Krallığı kurulmuş ve 1230'larda Bulgarların, 1280'de de Sırp'ların hakimiyeti ne geçmiştir.¹²⁴

Türklerin Makedonya'daki tarihi, 1500 yıl önce göç eden Orta Asya Türk topluluklarıyla başlamıştır. Osmanlı'nın Balkanlar'daki ilk fetihleri de Makedonya civarında olmuş, 1372'de Köstendil, 1380'de İştip, 1382'de Manastır ardından da Ohri alınmış, 1389 Kosova Savaşı'nın ardından bölgenin tamamına yakını Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı'nın en uzun süre elinde kalan Balkan toprağı da Makedonya olmuştur. Başta Üsküp, Selanik, Manastır, Serez, Köprülü, Vardar Yenicesi, Kalkandelen, Gostivar olmak üzere bölgedeki yerleşim merkezleri Anadolu'dan gelen Türklerle dolup taşmıştır.¹²⁵

Balkan Savaşları'na kadar olan dönemde, bölgede büyük bir Müslüman-Türk nüfus bulunmuştur. 1904 yılında Sırbistan ve Bulgaristan'dan göçenlerle birlikte Makedonya'da 1,5 milyon Türk'ün yaşadığı söylenmektedir. Balkan Savaşları ve Yunanistan'la yaşanan mübadelenin ardından Arnavutluk dışında, Balkanlar'da yaşayan Müslüman nüfus sayısı yaklaşık 600 bine kadar düşmüştür.

¹²⁴ Zerrin Günel ;“ 1.Kosova Savaşı Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi İçinde: I. Kosova Zaferi'nin 600. Yıldönümü Sempozyumu Bildirileri, 26 Nisan 1989“,Türk Tarih Kurumu Yayınları ,Ankara: 1992. 51-54s.

¹²⁵ ALP İlker: Balkanlar ve Yugoslavya Oyunları,**Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.332, Ankara, 1992,s..23 Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, ,İstanbul,2003. s.25: Oya Akgönenç Mughusiddin: Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.334,Ankara,1992,s.39

1912- 1913 Balkan savaşından sonra, Makedonya Osmanlı hakimiyetinden çıkmıştır. Bölge deki Türk ve Müslüman ahali Anadolu'ya göç etmek mecburiyetinde kalmasına rağmen, bölgede hala çok sayıda Türk-İslam nüfusu yaşamaktadır. Makedonya on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar barış devrini yaşamış ve bu devirde Makedonya'da sanat değeri yüksek mimari eserler inşa edilmiştir. Bölge Osmanlıların elinden çıkmasıyla, toprak bütünlüğünü kaybetmiş, önce Balkan devletleri arasında savaş meydanı haline gelen Makedonya, Birinci Dünya (1914-1918), İkinci Dünya (1939-1945) savaşlarında da aynı akıbete uğramıştır.

2.Dünya Savaşı'ndan sonra 1945'te Tito'nun ve Komünist partisinin isteği üzerine Yugoslavya'nın bünyesinde ayrı bir cumhuriyet kurulmuştur. Diğer bölgeler gibi çok karışık bir etnik yapıya (Arnavut, Türk, Ulah, Sırp ve Çingeneler vs.) sahiptir.¹²⁶

8 Eylül 1991 tarihinde Makedonya'da halk oylaması yapılmış ve bağımsızlık ilan edilmiştir. Böylece Slovenya ve Hırvatistan'ın ardından Makedonya da Yugoslavya Federasyonu'ndan ayrılmıştır.

Nisan 1993'te BM'ye kabul edilen Makedonya, ilk dönemlerde çeşitli ekonomik sıkıntılar yaşamış, bu sorunlar hükümet değişiklikleriyle sonuçlanmıştır. Ekonomik sıkıntının asıl sebebi, Makedonya isminin kullanılmasından rahatsız olan Yunanistan'ın uyguladığı ekonomik engeller olmuştur.

1953 ve 1994 yıllarında yapılan nüfus sayımları kıyaslandığında, Makedonya'da yaşayan Türk ve Güneydoğu Avrupa Türklerin sayısının 203 binden 78 bine gerilediği görülmektedir.¹²⁷

Yunanistan'ın 1995 yılında ekonomik ambargodan vazgeçmesi, Makedonya ekonomisinin iyileşme sürecine girmesini sağlamıştır.¹²⁸

Merkezi Avrupa'yı Akdeniz'e bağlayan Morava ve Vardar vadileri buradadır. Stratejik önemi dolayısıyla bu muntıkayı elinde tutan devletin stratejik imkânlarla sahip olacağı, dolayısıyla Yunanistan ve diğer devletlerin siyasi manevralar yaptıkları bir alan haline gelmiştir. Makedonya üzerinde hak iddiasında bulunan Yunanistan'ın yanında,

¹²⁶ Ergünöz Akçora, Düünden Bugüne Bosna-Hersek, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, S 89, İstanbul, 1994, s 93

¹²⁷ Fuat Keskin: Royaumont Süreci ve Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi “ **Balkanlarla İlişkiler**” İstanbul, 2004, s. 440-442: Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003, s. 26

¹²⁸ Oya Akgönenç Mughusiddin: **Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken**, s. 40: Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003 27. Ergünöz Akçora, a.g.e.s. 95

Bulgaristan, Sırbistan ve Arnavutluk büyük bir çıkar kavgasına girecekleri günü bekliyorlar. Bu bakımdan durum hala özelliğini muhafaza etmektedir.¹²⁹

3.5.Arnavutluk

Resmî adı Arnavutluk Cumhuriyetidir. Başkenti Tiran, nüfusu ise 3.2 milyondur. Resmi dili Arnavutçadır. Komşuları kuzeyde Karadağ, kuzeydoğusunda Kosova, doğusunda Makedonya Cumhuriyeti ve güneyinde Yunanistan'dır.

Ayrıca ülkenin batıda Adriyatik Denizi ve güneybatıda İyonya Denizi'ne kıyısı vardır. 1 Nisan 2009'da NATO'ya katılmıştır. Arnavutluk, Avrupa Birliği 'ne olası aday, Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve İslam Konferansı Örgütü'ne ise üyedir.¹³⁰

Arnavutların kökeni olarak Pelasglar görülür. Pelasglar Avrupa'nın en eski kavimi olarak bilinir. Yunanlılar da köklerini Pelasglara dayandırır. Pek çok tarihçi İlliryalılar ve Pelasgların Helen kavimlerinden Dorlar ile akraba olduğu ve Helen kültürünün kurucuları oldukları görüşündedir. Arnavutlar tarihçilerce eski İlliryalıların devamıdır. Antik İllirya bugünkü Dalmaçya sahil bölgesidir (bugünkü Hırvatistan ve Karadağ) ve pek çok Roma İmparatoru bu bölgedendir. Roma İmparatorluğu'nun kurucu halklarından olan İlliryalılar 5. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun Germen, Hun ve Slavlar tarafından saldırıya uğraması ve yıkılması sonucunda 7.-8. yüzyıllardan sonra giderek Slavların eline geçmiş ve bölge Orta Çağ'dan sonra Hırvatistan ve Karadağ olarak anılmaya başlanmıştır. 20. yüzyılda da bu bölgede 'Güney Slavları' anlamında 'Yugoslav' devleti kurulmuştur.¹³¹

Arnavutluk, Balkanlar'da Türkiye'nin en yakın ilişkiler kurduğu ülkelerin başında gelmektedir. 1430 yılından itibaren Osmanlı yönetimine geçen Arnavutluk, 1912 yılında bağımsızlığını ilan edene kadar, 5 asır boyunca Türklerle ortak bir tarihi ve kültürü paylaşmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Komünist Enver Hoca diktatörlüğü altına giren Arnavutluk, bu dönem boyunca büyük baskılara maruz kalmış, Enver Hoca Arnavut halkını ateistleştirmek için zalim bir baskı politikası izlemiş, topluma büyük acılar

¹²⁹ Fuat Keskin: **Royaumont Süreci ve Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi “ Balkanlarla İlişkiler”** İstanbul, 2004,s. 440-442: Ergünöz Akçora, **a.g.e.**, s 91

¹³⁰ Yaşar Mehmet Kaynak-Hamit Pehlivanla; **Balkanlarda Değişen Dengeler ve Etnik Grupların Mücadeleleri, Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S.338, Ankara,1993, s.23: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

¹³¹ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

çektirmiştir. Komünist iktidarın ardından kurulan yeni cumhuriyetle birlikte ise bu kötü günler geride kalmıştır. Türkiye ile olan ilişkilere büyük önem verilmiştir.¹³²

Avrupa'nın ortasında, nüfusunun neredeyse %80'i Müslüman olan Arnavutluk, Türkiye'yle yoğun akrabalık bağları olan dost ve kardeş bir ülkedir. İki ülke arasında hiçbir sorun yoktur ve ilişkiler gün geçtikçe gelişmektedir. İkili ilişkilerin en önemli unsurlarından biri askeri ilişkilerdir. Türkiye ile Arnavutluk arasında yüksek düzeyde askeri iş birliği mevcuttur. Türkiye, Arnavutluk'un NATO'ya kabul edilmesi için büyük destek vermiştir.¹³³

3.6.Romanya

Orta Avrupa'nın güney doğusunda, Balkan Yarımadası'nın kuzeyinde bulunan bir ülkedir. Kuzeyde ve kuzeydoğuda Ukrayna, kuzeydoğuda Moldova, kuzeybatıda Macaristan, güneybatıda Sırbistan, güneyde Bulgaristan ile komşudur. Ayrıca ülkenin doğuda Karadeniz'e kıyısı vardır. Başkenti Bükreş'tir. 2007 nüfus sayımı sonuçlarına göre ülke nüfusu 22,276,506 kişidir. Bu nüfusun % 89.5'ini Rumenler oluşturur. Macarlar % 6.6 ile nüfus içinde ikinci büyük ırktır. 2004 yılında NATO'ya 1 Ocak 2007 tarihinde de AB'ne katılmıştır.¹³⁴

Romanya, Balkanlar'da büyük öneme sahip bir devlettir. Çok eski zamanlardan itibaren çeşitli toplulukların yerleştiği Romanya toprakları, Orta Asya'dan göç eden Türklerin geçiş ve yerleşim noktalarından biri olmuştur. Hunlar, Avarlar ve Bulgarlar bu bölgede yerleşmiş, Slavlar bölgeye Hristiyanlığı getirmişlerdir. 1003 yılından itibaren Macar Krallığı bölgede hakim olmaya başlamıştır. 13. yüzyıldan itibaren Macar yönetim tarafından ülkeye Sakson ve Germen kabileler yerleştirilmiştir. Bu işgaller, yerli halkın Eflak (Wallachia) ve Boğdan (Moldavya) bölgesine kaymasına yol açmıştır. Bu bölgeler "Voyvoda" adı verilen ve daha çok Macar veya Polonya kontrolündeki prensler tarafından yönetilmeye başlanmıştır.¹³⁵

1418 yılında Dobruca'yı fetheden Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgedeki etkisi, 1526 yılındaki Mohaç Savaşı'nın ardından tam olarak hissedilmeye başlamıştır. Eflak ve Boğdan eyaletleri 1821 yılına kadar, genel olarak İstanbul'un Fener semtinden

¹³² Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003.s.28

¹³³ Bilim Araştırma Vakfı: a.g.m. s.30

¹³⁴ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

¹³⁵ Bilim Araştırma Vakfı: Türkiye ve Balkanlar, a.g.m.s.36: M.,Necmettin Deliorman ; "Balkan Türklerinin Tarihi. "1. Kitap, İstanbul, s.152

seçilen Rum aileler tarafından yönetilmiştir. Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından 1829 yılında imzalanan Edirne Anlaşması'yla Eflak ve Boğdan'ın yönetimi Ruslara geçmiştir. 1857'de iki eyalet birleşerek Romanya adını almıştır. 1877-78 yıllarında yaşanan Rus-Türk savaşları ise, Osmanlı'nın bölgedeki varlığını tamamen sona erdirmiştir. Romanya tam bağımsızlığını 1878 yılında elde etmiştir.¹³⁶

Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından bölgeyi ele geçiren Romanya'nın Romenleştirme politikası sonucunda Türkler bölgeden ayrılmak zorunda kalmış, bu zorunlu göçler 1910 yılına kadar devam etmiştir. Komünist rejim döneminde de bölgeden Anadolu'ya yapılan göçler artmıştır. Bu yoğun nüfus kaybı yüzünden Türklerin sayısı yaklaşık 250 binden, günümüzdeki sayısına düşmüştür; bu Türklerin % 88'i Köstence'de, % 12'si Tulça'da yaşamaktadır.

I. Dünya Savaşı sırasında Romanya, bu ülkelerde yaşayan büyük Romen nüfusuna dayanarak, Avusturya-Macaristan ve Alman topraklarından pay almayı hedeflemiştir. Nitekim savaşın ardından topraklarını yaklaşık iki katına çıkarmayı başarmıştır. II. Dünya Savaşı boyunca Nazi Almanyası'nın müttefiki olan Romanya'da General Ion Antonescu diktatörlüğü hâkim olmuştur. Savaş sırasında Rusya'ya saldıran ve büyük kayıplara uğrayan Romanya, Kral Michael'in iktidarı devralmasıyla birlikte 1944 yılında Almanya'ya savaş açmıştır. Ülkede artan Sovyet etkisi, komünizmin hâkimiyetini getirmiştir. Uzun yıllar baskıcı bir komünist rejimle yönetilen Romanya, Stalin'in 1953 yılında ölmesinin ardından Sovyetler'den uzaklaşmaya başlamıştır.

1965 yılında Çavuşesku'nun ilan ettiği yeni anayasa, Sovyetlerin ülke üzerindeki kontrolünü iyice azaltmıştır. Bu dönemde başta Amerika olmak üzere Batı ülkeleriyle yakınlaşmaya devam edilmiştir. Ancak dışarıya karşı olumlu mesajlar veren Çavuşesku, ülke içinde kanlı komünist iktidarı sürdürmüş, halkın büyük felaketler yaşamasına, açlık ve sefalet içinde ölmesine sebep olmuştur.

1989 yılında hükümet karşıtı gösterileri vahşi bir şekilde bastıran Çavuşesku, kısa bir süre sonra Bükreş'e kaçmak zorunda kalmış ancak bir müddet sonra yakalanmış ve yargılanarak idam edilmiştir.¹³⁷ Onun yerini alan İliescu da aynı baskıcı politikaları devam ettirmiş ve kısa süre sonra iktidarı bırakmak zorunda kalmıştır. 90'lı yıllarda aşırı milliyetçi akımlar güç kazanmış, başta Çingeneler olmak üzere, etnik azınlıklara karşı şiddet eylemleri başlamış, 1992 yılında Almanya'ya kaçan 43 bin Çingene Romanya'ya

¹³⁶ Bilim Araştırma Vakfı: a.g.m., s.38

¹³⁷ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003.s.39

geri gönderilmiştir. Romanya özellikle uluslararası toplumun bu konuda tepkisinden sonra, azınlık haklarında çeşitli iyileştirmeler yapmak zorunda kalmıştır. 1996 yılında yapılan seçimlerle, ilk defa anti-komünist bir koalisyon seçimi kazanmıştır. Bu tarihten itibaren, Romanya'da pozitif gelişmeler artmıştır.

Bugün Romanya'da yaşayan Türklerin fazla bir sıkıntısı yoktur. Kendilerine her türlü özgürlük tanınmıştır ve azınlık hakları gerektiği gibi uygulanmaktadır. Türk nüfus, Romanya'da yönetimle barışık ve uyumlu bir biçimde yaşamakta ve bulundukları ülkenin politik, ekonomik ve sosyal hayatına katılımda bulunmaktadır. Çok sayıda dergi, gazete ve radyodan sesini duyuran Türkler, ilkokuldan üniversite son sınıfa kadar Türkçe eğitim görmektedirler.

Romanya'da, diğer Balkan ülkelerinde yaşanan Müslüman-Türk düşmanlığı yaşanmamıştır. Bu yüzden iki ülke arasında fazla bir gerginlik olmamıştır. Türkiye, diğer Balkan ülkelerinde uygulaması gereken kültür ve ekonomi politikasını burada da hayata geçirmeli, Türk azınlığın ekonomik problemlerini çözecek girişimlerde bulunmalı, kültürel varlıklarını ve geleneklerini yaşatacak faaliyetleri güçlü olarak desteklemelidir.¹³⁸

3.7.Sırbistan

Resmî adı Sırbistan Cumhuriyetidir. Sırbistan, Karadağ'ın ayrılmasıyla oluşmuştur. Kuzeyinde Macaristan, batısında Hırvatistan ve Bosna Hersek, güneyinde Makedonya ve Kosova, doğusunda Romanya ve Bulgaristan bulunur. Başkenti Belgrad, resmi dili Sırpçadır. Nüfusu 10 milyon civarındadır.

Güneydoğu Avrupa'da yer alan eski Yugoslavya'nın bir arada kalan iki parçası olan Sırbistan ve Karadağ'ın oluşturduğu Sırbistan-Karadağ Devlet Birliği, 21 Mayıs 2006 günü Karadağ'da düzenlenen referandum sonucu "De Facto" şekilde ortadan kalktı. Birliğin "De Jure" yani hukuki anlamda son bulmasıysa 3 Haziran 2006 tarihinde her iki ülke parlamentosunun birliğin sona ermesini onaylaması ile gerçekleşmiştir. Sırbistan, AB'ne olası adaydır.

Tarihte öncelikle Bizans hakimiyetinde bulunmuşlardır. İlk Sırp devleti Vlastimir isimli birisinin Sırpları bir bayrak altında toplaması ile ortaya çıktığı zannedilmektedir. Bu devletin Bizans'la bağlarını koruduğu böylece Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini ve kril alfabesini kabulde önemli rol oynadığı bilinmektedir.

¹³⁸ Bilim Araştırma Vakfı: **a.g.m.**, s.45

Vlastimir'in ölümünden sonra I.Simeon ve daha sonra Samuel'in hakimiyeti sonrası Bulgar hakimiyetine girdiler. Ancak bunun mücadelesini hem Bizans'a hem de Bulgarlara karşı yürüttüler.

1219 yıllarında bağımsız Sırbistan'ı elde ettiler. 1315-1355 yılları arasında topraklarına Arnavutluk, Karadağ, Bosna'nın doğu kısmını, Tesalya, Epir ve Makedonya'yı kendisine bağlayarak Sırbistan'ın en geniş sınırlarına kavuştular. Ancak bu sefer de Osmanlı akınları başlamış, bu akınlara karşı Sırp kuvvetleri faal bir varlık gösterememişlerdir.¹³⁹

Sırbistan toprakları uzun savaşlardan sonra 1459 yılında tamamen Osmanlı İmparatorluğu'na geçmiştir. Böylece bölgede İslamiyet hızla yayılmaya başlamıştır. Bu iktidar 1815 yılına kadar sürmüş, Sırbistan 1830'da özerkliğini, 1878'de de bağımsızlığını kazanmıştır. 1877-78 Türk-Rus Savaşı'nda Sırbistan, Türkleri Balkanlar'dan çıkartmak için Rusya'yla ittifak yapmıştır.

1912 ve 13'te, Balkan Savaşları'na aktif olarak katılan Sırbistan bu savaştan sonra topraklarını Makedonya, Sancak ve Kosova dahil olmak üzere genişletmiştir. Ancak bu genişleme Avusturya-Macaristan'ı tedirgin etmiş, Avusturya-Macaristan'ın müdahalesi ile Sırp ilerlemesi durdurulmuştur. I. Dünya Savaşı'nın ardından Sırp, Hırvat ve Karadağ liderleri, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığını ilan etmiş ve adını Yugoslavya Krallığı koymuşlardır. II Dünya Savaşı'nda ülkeyi işgal eden Almanların yenilgiye uğramasının ardından Yugoslav Cumhuriyeti ilan edilmiş, Kosova ve Voyvodina 1946 yılında otonom bölge ilan edilmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde, Tito'nun önderliğindeki yeni Yugoslavya'da etnik gerilim geçici de olsa bastırılmış, ancak Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte eski ön yargılar, özellikle de fanatik Sırp milliyetçilerinin baskıcı zihniyeti yeniden su yüzüne çıkmıştır.

Sırpların 1989 yılından itibaren diğer Yugoslav Cumhuriyetlerini kontrol etmek için girişimlere başlaması gerilimi artırmış ve korkunç olayların başlamasına yol açmıştır. 1989 yılında Sırp, Kosova ve Voyvodina'nın otonom yapısını iptal etmişlerdir. Yugoslavya iç savaşı sırasında ise azınlıkların yoğun olarak yaşadığı bu bölgeler (Bosna-Hersek ve Kosova), Sırpların baskı ve şiddet uyguladıkları yerler

¹³⁹ Ergünöz Akçora, **a.g.e.**, s 93: bkz geniş Bilgi için: Mucirib R.Han(Çev.Mustafa Gençoğlu); **Balkanlarda Öteki Sırpların ve Türklerin Tarihi İnşaları,Türkiye Günlüğü** ,S. 80, Ankara, 2005, s.93-107: Oya Akgönenç Mughusiddin: Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken, **a.g.m.** ,s.41

olmuştur. Savaşın ardından imzalanan Dayton Anlaşması, bölgeye göreceli bir barış getirmiş, Sırp azınlıklara karşı daha insafli bir politikaya yönelmişlerdir.

1998 Mayıs'ında Miloseviç'in bazı politik oyunları Karadağ tarafından tepkiyle karşılanmış, bölgede büyük bir gerginlik yaşanmasına sebep olmuştur.¹⁴⁰

Güneydoğu Avrupa'da yer alan eski Yugoslavya'nın bir arada kalan iki parçası olan Sırbistan ve Kara dağ'ın oluşturduğu Sırbistan-Karadağ Devlet Birliği, 21 Mayıs 2006 günü Karadağ'da düzen lenen referandum sonucu 3 Haziran 2006 tarihinde her iki ülke parlamentosunun birliğin so na ermesini onaylaması ile gerçekleşmiştir. Bu eski birlik içindeki iki ulusal oluşumu teşkil eden Sırbistan (başkenti Belgrad) ve Karadağ (başkenti Podgorica) artık kendi politikalarını belirleme serbestliğine sahip olmuşlardır. Ayrılıktan sonra denizle ilişkisi kesilen Sırbistan'ın, Kosova ayrılana kadar iki otonom bölgesi bulunmaktadır.¹⁴¹

Savaş sonrası dönemde, özellikle de Miloseviç'in devrilmesiyle, Türkiye'nin Sırbistan'la ilişkilerinde gelişmeler olmuş, yeni hükümetle birlikte karşılıklı ilişkilerde çeşitli ilerlemeler sağlanmıştır. Bu pozitif gelişme, bölgenin barışına da büyük bir katkıda bulunmuştur.

Türkiye, Balkanlar'da önemli bir unsur olan Sırbistan'la olan sorunlarının büyük bir kısmını halletmiş, geri kalan sorunlar ise müzakereler yoluyla çözüm aşamasına girmiştir. Özellikle bölgede yaşayan Müslüman-Türk nüfusun sorunlarıyla ilgili olarak Türkiye'nin yaptığı girişimler başarıyla sonuçlanmıştır. Bundan sonraki dönemde de, Türkiye'nin Sırbistan ile olan ilişkilerini güçlendirmesi hem Balkanlar'da huzur ve güven ortamının doğmasına katkıda bulunacak hem de Müslüman-Türk nüfusun haklarının savunulmasında güçlü bir imkan elde edilecektir.¹⁴²

3.8.Karadağ

Karadağ Cumhuriyeti, Kosova'dan sonra dünyanın en yeni bağımsız 2. devletidir. Güneydoğu Avrupa'da yer almaktadır. Doğusunda Arnavutluk ve Kosova, kuzeyinde Sırbistan, batısında Hırvatistan, Bosna-Hersek, güneyinde Adriyatik denizi yer alır. Başkenti, Podgorica'dır (eskiden Titograd). Nüfusu 700 bin civarındadır. Şimdiki anayasasına göre Karadağ "demokratik, refah ve çevreci bir ülke" olarak

¹⁴⁰ Bilim Araştırma Vakfı: a.g.m.,s.35: Mucirib R.Han(Çev.Mustafa Gençoğlu); **Balkanlarda Öteki Sırpların ve Türklerin Tarihi İnşaları,Türkiye Günlüğü**,S.80,Ankara, 2005,s.93-107

¹⁴¹ İsmail Eren ; Yugoslavya'da Türk Basın Tarihine Dair Yayınlar Bibliyografyası, **Bibliyografya Kitap Haberleri Bülteni**, C2, 1973, 77-82ss.

¹⁴² Bilim Araştırma Vakfı: a.g.m.,s.46

tanımlanmıştır. Karadağ, 3 Haziran 2006'da bağımsızlığını ilân etmiştir. Resmi dili Sırpça ve Karadağca ve Arnavutçadır. AB'ne aday ülkedir.¹⁴³

Karadağ'ın eski halkı Arnavutlardan oluşur. VII. yüzyılda, İmparator Herakliyus zamanında, Sırp'lar da oraya yerleştirilmiştir. Osmanlılar Rumeli'ye geçip fetihlere giriştikleri sıralarda, Karadağ, Venedik Cumhuriyeti'nin tabiiyetinde idi. Fatih Sultan Mehmet zamanında Karadağ Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Aslında Osmanlı Karadağ'ı tam olarak hâkimiyetine almamış, Fatih, Karadağ'a bir nevi özerklik statüsü vermiş ve bu durum Karadağlılar tarafından 1878 yılında Osmanlı'dan ayrılana kadar kullanılmıştır.

Karadağlılar Osmanlı Devletinin hâkimiyetine girişinden itibaren çok sayıda isyan (1711, 1712, 1714) çıkartmışlardır. Bununla birlikte Hersek isyanına da destek vermişlerdir. Türkiye'de yaşayan Boşnakların önemli bir kısmı 1910'lu yıllarda Karadağ'dan gelmiştir.¹⁴⁴

1910'da kendini Karadağ kralık ilan etmiş ve 1912-1913 Balkan Savaşları'nda Osmanlılara karşı Sırbistan ile birleşen Karadağ bu savaşta topraklarını kuzeye ve doğuya doğru genişleterek Sırbistan'a komşu olmuştur.

I. Dünya Savaşı sırasında Sırbistan'ı destekleyen Karadağ'da Kasım 1918 ilk günlerinde Kara dağ'dan çekilen Avusturya-Macaristan birliklerinin yerini Sırp ordu su ve düzensiz birlikler almıştır. Ardından Podgorica'da toplanan ulusal meclis 26 Kasım'da Nicola'nın tahttan indirilmesine ve Karadağ'ın Sırbistan'a katılmasına oybirliğiyle karar vermiştir. Nisan 1941'de İtalyan birlikleri Karadağ'ın bazı bölgelerini işgal etmiş, temmuzda, İtal yanların Cetinje'de topladığı, ama Karadağ halkını temsil niteliği çok kuşkulu olan bir ulusal meclis, Karadağ'ın bağımsızlığını ilan etmiştir. Ardından bir yürütme organı seçilmiş ve İtal ya kralının ülkeye bir kral ataması istenmiştir. Aynı ay içinde bir ayaklanma başlamış ve çatışmalar 1944 sonlarına kadar sürmüştür. Bu tarihte denetim partizanların eline geçmiştir.

1946' da yapılan federal anayasa ile Karadağ, Yugoslavya'yı oluşturan altı özerk federe birimden bir yapılmıştır. Katar Körfezi ve bu körfez ile Bar arasında kalan Adriyatik kıyıları topraklarına eklenmiştir.

Karadağ, Almanya ve Avusturya'ya yakınlığı dolayısıyla etkilerinde çok kalmışlardır. Ancak 1918 yıllarında Sırp'ların etki ve kontrolüne girmişlerdir.

¹⁴³Oya Akgönenç Mughusiddin: Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken, **Siahli Kuvvetler Dergisi**,S.334, Ankara,1992,s.44: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

¹⁴⁴<http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

1945 yılında Tito tarafından ayrı bir cumhuriyet olarak kurulabilmiştir. Slav grubu olmalarına rağmen Sırp milliyetçiliğine daima karşı çıkmışlardır. Sırp Ortodoks Kilisesinin artan faaliyetleri karşısında, Karadağ (Montenegro) Ortodoks Kilisesinin faaliyetleri de artmıştır. Ancak ekonomik yönden zayıf olduklarından kendilerine tek destek veren grubun Sırbistan olması dolayısıyla bir bağımsızlık talebinde de bulunmamışlardır.¹⁴⁵ Ancak Bosna Savaşı'nın patlamak üzere olduğu 1992 yılının ilk günlerinde Yugoslavya'yla barış antlaşması imzalandı. Hırvatistan 22 Mayıs 1992 tarihinde ırılmış Milletlere üye olmuştur¹⁴⁶

Karadağ, eski Yugoslavya'yı oluşturan altı cumhuriyetten biriydi. Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra Karadağ, Sırbistan'ın zorlamasıyla yeni Yugoslavya'ya katılmıştır. Karadağ'ın çabalarıyla 2003 yılında Sırbistan-Karadağ olarak daha esnek bir federasyon çatısı oluşturulmuştur.

Karadağ, 21 Mayıs 2006 Pazar günü yapılan referandumda çıkan % 55.5'lik evet oyu ile ise bağımsız olma kararı almıştır. 3 Haziran 2006'da ise Karadağ Parlamentosu, referandumda çıkan sonuca dayanarak Karadağ'ın bağımsızlığını ilân etmiştir.¹⁴⁷

3.9.Bosna-Hersek

Bosna-Hersek Cumhuriyetinin coğrafi konumu ise Doğusunda ve Güney Doğusunda Sırbistan ile Karadağ, Kuzeyinde ve Batısında Hırvatistan bulunmaktadır. Toprakları nın aşağı yukarı ya rısı ekilebilir nitelikte olan Bosna-Hersek'te, verimli topraklar daha çok Kuzeyde yer almak tadır. Bağlık bir araziden oluşmaktadır. Adriyatik denizinde 20 km uzunluğunda bir kıyısı bulunmakla birlikte, hiç limanı yoktur.

Cumhuriyet'in başkenti Saray Bosna'dır. (Sarajevo) Eski Yugoslavya'daki Müslü manların baş müftüsünün, ayrıca Sırp Ortodoks Metropolinin ve Katolik Başpiskoposunun makamları da bu kentte bulun maktadır.

Cumhuriyet'in toplam nüfusu 4.523.000'dir. Bu nüfusun %44 ünü Müslümanlar, %31 ini Sırlar ve %17.2 sinide Hırvatlar meydana getirmektedir. Baş lıca şehirleri Saraybosna, Zvornik, Mostar, Banjaluka, Zenica ve Tuzla'dır. Devlet Başkam A li İzzet Begoviç'tir.

¹⁴⁵ Ergünöz Akçora, **a.g.e.**, s 91: Oya Akgönerç Mughusiddin: Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.334,Ankara,1992,s.39

¹⁴⁶ ALP İlker: Balkanlar ve Yugoslavya Oyunları,**Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.332, Ankara, 1992,s..27

¹⁴⁷ <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

Boşnaklar, Sırp ve Hırvatlar. Bosna-Hersek Cumhuriyeti iki devletten oluşmaktadır: Toprakların %51'ine sahip Hırvat ve Boşnaklardan oluşan Bosna-Hersek Federasyonu, Toprakların %49'una sahip Sırp ve Boşnaklardan oluşan Sırp Cumhuriyeti'dir.

Bosna, 10. yüzyılın başlarından itibaren 1360 yılına kadar Hırvatistan Krallığı'na bağlı prenslerce yönetildi. 1360 yılında prensliğe getirilen Macar kralı R. Lafos'un yeğeni Travtko tarafından 1371 yılında bağımsız Bosna-Sırbistan krallığı kuruldu. 1391'de Sırbistan'ın ayrılması üzerine, bu hanedan 1461 yılına kadar Bosna'da ege menliğini sürdürdü. Son kral Stefan To masevic (1461-1463) Bosna'da yaşayan Bogomil mezhebine bağlılarına adil davranmayınca, Osmanlı Sultanı II. Mehmed (Fatih Sultan) 1463 yılında Bosna'yı Osmanlı topraklarına kattı.

Osmanlılar bu bölgede yaşayan halkı 'Boşnaklar' olarak adlandırdılar. Slav, Hırvat ve Avar karışımı olan boşnaklar 10.yüzyılda Bogomil mezhebine bağlıydılar.¹⁴⁸ Boşnaklar eski kültürlerinin İslam-Osmanlı kültürüyle, karışması sonucunda özgün bir topluluk yapısına büründüler.

Osmanlı yönetiminde Boşnakların Önemli bir yeri vardı. Damat İb rahim Paşa, Sofu Mehmet Paşa, Cezzar Ahmed Paşa, Koca Mustafa Paşa, Hersekzade Ahmed Paşa gibi ünlü devlet adamları Boşnak asıllıydı. Bostancı ocağına alınacak gençler de genellikle le Boşnaklardan seçilirdi.

Boşnaklar, Boşnakça denen ve Sırpça-Hırvat ça'nın Stokav lehçesi yanında Boşnak Türkçesi denen ikinci bir dil kullanmışlardır. Boşnak Türkçesi, Stokav lehçesi ile Türkçenin Rumeli ağzının bir karışımıdır.¹⁴⁹

Hem inançları yüzünden baskı altında tutulmalarının, hem de tek tanrıcı inançlarının İslam ile yakınlaşmasının etkisiyle, bu halkın tamamı Osmanlı yönetimi sırasında kolaylıkla Müslüman oldular. Anadolu'dan gelen dervişler yoluyla Nakşibendi'lik, Rıfailik, Mevlevi'lik gibi tarikatlar, Boşnaklar arasında yayıldı.

Balkanlarda Müslüman Türk'ler kaderlerine terkedildi. Peşinden katliamlar, asimile hareketleri, göçler, baskı ve zulümle günümüzdeki senaryolann oynanmasına gelindi. Yunanistan'da, Bulgaristan'da katledilip, sindirilip, sürgün edildiği gibi, Yugoslavya'da da yok edilmek, izleri silinmek istendi.

¹⁴⁸Ergünöz Akçora, **a.g.e.**, s 94: Yalçın Ergül; Güneşi Bosna-Hersek Üzerine Doğurmak,**Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Ankara,1994,S.340,s.78

¹⁴⁹İsmail Bardhi ;1918-1988 Yılları Arasında Bosna-Hersek Ve Kosova'da Tefsir Sahasında Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi (**Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enst.**). Ankara: 1992. S.129

Bilindiği gibi siyasi açıdan olayların başlangıcı, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bu topraklar üzerinde çeşitli bağımsız Cumhuriyetler ve özerk bölgelerin ortaya çıkmasıyla olmuştur. Sırbistan'ın ve ittifak halinde bulunduğu Karadağ'ın bu gelişmelere karşı çıkması sonucu olaylar gelişmiştir. Dünya'daki genel küreselleşme ve bu küreselleşmenin kendisiyle birlikte getirdiği bölgeselleşme sürecine aykırı olarak Sırp'lar, hiç olmayacak 'Büyük Sırbistan' hayaline, Megalo-İdea'sına kapılmış ve bu yolda önlerin de engel olarak gördükleri Müslümanları soykırım ve etnik temizliğe tabi tutarak işe başlamışlardır.

Hepimizin bildiği gibi, bugün bütün dünyanın gözleri önünde, 'Bosna-Hersek' de Sırp'lar çoluk çocuk, kadın, ihtiyar demeden tanklarla, roketlerle, kanla, barutla önlerine gelen herkesi hunharca öldürdüler.¹⁵⁰

1990'lı yılların başında Yugoslavya bir dağılma süreci içine girmiş; Slovenya ve Hırvatistan'dan sonra Bosna-Hersek de bağımsızlığını ilan etmişti.

II. Dünya Savaşı sonrasında Tito döneminde istikrarlı bir devlet olarak kurulan Yugoslavya'nın çözülmesi bazı nedenlere dayandırılmaktadır. Bunları şu şekilde sıralandırmak mümkündür: Mareşal Tito'nun ölümünden sonra etnik grupları bir arada tutan bağ ve karizmanın kayboluşu, Sırp milliyetçiliğinin gün geçtikçe artması ve Büyük Sırbistan hayalinin tekrar hortlaması, Slovenya ve Hırvatistan'ın ekonomik yönden daha gelişmiş bölgeler olmasının, onları Avrupa'ya özellikle Almanya'ya yakınlaştırmış olması, komünizmin çökmesinin federal birlikte çözülmeye neden olması, eski, tarihsel, etnik ve dinsel çatışmaların otorite boşluğu nedeniyle yeniden su yüzüne çıkması.

3.9.1.Bosna-Hersek'te Çatışmaya Yol Açan Olaylar

Bosna-Hersek, Sırp ve Hırvat çekişmesi ortasında kalmış bir bölgedir. Burada yaşayan yaklaşık 5 milyon nüfusun % 43'ü Boşnak, % 32'si Sırp, % 17'si Hırvatlardan meydana gelmektedir. Bosna'da özellikle başkent Saraybosna'da çoğulcu bir Bosnalı kimliğini Hırvat-Sırp-Müslüman ayrımına üstün tutan bir potansiyel mevcuttu. Çok kültürlü bir toplumu içinde barındıran Saraybosna'da Ortodoks kilisesi, Katolik katedrali, Müslüman camisi ve Yahudi sinagogu bir arada bulunmaktaydı. Ancak,

¹⁵⁰ Ufuk Tavkul ; **Bosna-Hersek Bibliyografyası Üzerine Türk Dünyası Araştırmaları**,1993, 217-218
İlker Ap: Balkanlar ve Yugoslavya Oyunları,**Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.332, Ankara, 1992,s.29:
Oya Akgönenç Mughusiddin: Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**,S.334,Ankara,1992,s.32-38

1990'dan sonra, artan milliyetçilikle paralel bir şekilde Bosna'daki Sırp ve Hırvat yayın organlarında 'Bosnalı' tanımının yerini 'Bosnalı Sırp' ve 'Bosnalı Hırvat' terimleri almaya başlamış ve giderek bu tanımlardan 'Bosnalı' ibaresi de düşmüş ve 'Sırp' ve 'Hırvat' tanımları kalmıştır.¹⁵¹

Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nde 1990 yılı sonlarında yapılan seçimleri Ali İzzet Begoviç liderliğinde ki 'Demokratik Eylem Partisi' kazandı ve Ali İzzet Begoviç Bosna-Hersek devlet başkanı seçildi.

Bosna-Hersek Cumhuriyeti bir referandum sonucu Mart 1992 yılında bağımsızlığını ilan etti. Sırpların boykot ettiği bağımsızlık referandumunda Müslüman ve Hırvatların tamamı bağımsızlık yönünde oy kullandılar. Yugoslavya'nın kurucu liderlerinden ve daha sonrada yönetimle ters düşen Mi lovan Cilas 1990 yılının sonlarından itibaren, Yugoslavya'daki bir iç savaşta en vahim çatışma alanının Bosna-Hersekte olacağı korkusunu seslendirmeye başlamıştı. Cilas öngörüsünde yanılmadı. Bosna-Hersek bir insanlık dramına dönüşecek savaşın içine gömüldü. Sırpların amacı, tüm güneydeki Slavları, Sırp önderliği altında toplayıp Büyük Sırbistan'ı kurmaktır.¹⁵²

1991 sonlarından itibaren, Yugoslavya'nın bütünlüğünde en fazla ısrar etmiş olan İngiltere ve Fransa, Almanya'nın dayattığı emrivakileri kabullenmiş ve 1992 başlarında Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığı AT ülkelerince tanınmıştır.

AT ülkelerinin tanınmak için başvuran ülkeleri tanıma kararı almasından sonra, Bosna Hersek de hemen başvurusunu yapmış ve durumu Ocak 1992 içinde Hakemlik Komisyonu'nca incelenmiştir. Komisyonun ön şart olarak Bosna Hersek'te bir referandum yapılmasını önermesi üzerine Şubat 1992'de referandum yapılmış, bu referandumda Boşnaklar ve Hırvatlar birlikte hareket ederek bağımsızlık için oy vermişlerdir. Bu referandum sonrası Bosna Hersek'te ilk Boşnak Sırp çatışması baş göstermiştir.

3 Mart 1992'de kendisini bağımsız bir devlet olarak ilan eden Bosna'yı, ABD ve AT 6 Ni-san 1992'de tanımışlardır. Nihayet Sırp milisler, denetimleri altında tuttıkları

¹⁵¹ Merve İrem Yapıcı ; **Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri, Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 2, No: 8 ,Ankara,2007,s.1-3: Erhan Türbedar: Kosova 'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan,Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri, Avrasya Dosyası,C.14.S.1,Ankara,2008,s.36-46

¹⁵² Merve İrem Yapıcı: **a.g.e.**, Cilt 2,s.3

federal ordunun açık desteği ile Bosna-Hersek'te hakimiyet kurmaya yönelik nefret kokan saldırılarına başlamışlar.¹⁵³

Bosna-Hersek'teki temel sorun, 1992-1995 yılları arasında yaşanan savaştan sonra Bosna devletinin ve toplumunun yeterince bütünleşmemiş olmasıdır. Bilindiği gibi, savaş yılları geride Boşnakların, Bosnalı Sırpların ve Bosnalı Hırvatların ayrı ayrı kontrollerinde olan bölgeler bırakmıştır. Bosna savaşını sona erdiren Dayton Barış Anlaşması ise, ülkeye biçtiği idari yapılanma içinde adeta etnik çizgilere göre şekillenen iki entite, on kanton ve bir özerk bölgenin varlığına müsaade ettiği için, Bosna-Hersek'teki etnik bölünmüşlüğü yasallaştırmıştır

Bosnalı politikacılar kendi gelecekleri hakkında bir anlaşmaya varamayacaklarına göre, uluslar arası toplumun kararlılığı Bosna-Hersek'in geleceğini belirleyeceği apaçıktır. Bosna-Hersek birçok aktör açısından bir başarı öyküsü olarak hizmet edebilecektir. Örneğin, Afganistan, Pakistan ve Irak gibi ülkelerde istediği başarıyı elde edemeyen ABD'deki Barack Obama hükümeti, Bosna-Hersek'teki krizin çözümüne daha ciddi katkılar sağlamakla bir dış politika başarısı elde edebilecektir. Diğer taraftan, Brüksel, 1990'larda Balkanlar'daki başarısızlıkları yüzünden zedelenen imajını Bosna-Hersek'te başarılı olmak suretiyle düzeltebilme imkânına sahip olacaktır.¹⁵⁴

1995 Ağustosunda başlayan NATO askerî müdahalesi, NATO tarihinde o zamana kadarki en büyük askerî eylem olmuş; daha önceki hava saldırılarında NATO, BM direktifleri doğrultusunda kendisini sınırlamışken, 'iki anahtar' düzenlemesinin de ortadan kaldırılmasıyla NATO, BM kısıtlaması olmadan masif saldırılara yönelmiştir. Ancak Kosova operasyonu ile karşılaştırıldığında, Bosna hava harekâtı oldukça yumuşak geçmiş, çok az Sırp hayatını kaybetmiş ve ölenlerin neredeyse hepsi savaşan askerler olmuştur. NATO, pek çok sivil kayba yol açtığı Kosova operasyonunun tersine, Bosna'da Sırp sivil yerleşim bölgelerini bombalamamıştır.

Ancak az bir kayıpla sonlanan Bosna harekâtının, zamanlama açısından başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Müdahalenin bu kadar geç gerçekleşmiş olması, pek çok sivilin yaşamını kaybetmesine, kentlerin harap olmasına ve büyük bir kısım Bosnalının göç etmesine yol açmıştır. Yine de Bosna'daki NATO harekâtının hem

¹⁵³ Ayhan Pala; **Bosna-Hersek'e Dair İki Yeni Kitap Polemik**, 1993, s.29-30. (Bosna-Hersek Bibliyografyası'nın Tanıtımı).

¹⁵⁴ Erhan Türbedar: **Bosna-Hersek Açılımının Geleceği, Türkiye Ekonomi Politikaları**, Araştırma Vakfı, (TEPAV) Ankara, 2010, s.4

barışın sağlanmasında, hem de BM ile NATO arasındaki ilişkilerin gelişiminde önemli bir rol oynadığı bir gerçektir.¹⁵⁵

3.10.Kosova

Kosova Cumhuriyeti, dünyanın en yeni bağımsız devleti olup 2.2 milyonun üzerinde nüfusa sahiptir. Resmi dili Arnavutça ve Sırpçadır. Kosova Anayasasına göre Türkçe, Boşnakça ve Rumca belediyeler statüsünde resmî dil hüviyeti elde etmiştir. Kuzeybatısında Karadağ, kuzey ve doğusunda Sırbistan, güneyinde Makedonya ve güneybatısında Arnavutluk bulunmaktadır. En büyük yerleşim merkezi başkent Priştine'dir.

1389 yılında yapılan Kosova Savaşı'nın ardından, Türkler Kosova'ya yerleşmeye başlamışlardır. Yaklaşık 400 yıl süren Osmanlı hâkimiyeti boyunca Türkler Prizren, Priştine, Vıçitırın, Nobırda gibi bölgelerde yerleşmişlerdir.¹⁵⁶

1444'te Skanderbeg o zaman Venedik hakimiyetindeki liman şehri Lezha (Alessio) 'da bölgenin en önemli prenslikleri olan Thopia, Muzaka, Ballsha ve Crnojevic aileleriyle bu birliği kurmuştur. Daha ufak diğer Kuzey Arnavut aşiretleri de bu birliğe katılmışlar ve Osmanlılara karşı mücadele için kendi aralarındaki anlaşmazlıkları bir tarafa bırakmışlardır.

1444'te Skanderbeg Osmanlı ordusunu Torviol Ovası'nda yenmeyi başarmış ve bundan sonraki iki yılda da Arnavut Birliği Osmanlılara karşı savaşlar kazanmıştır.1451'de Skanderbeg Napo li Krallığı ile bir ittifak kurulmuş ve1452'de Osmanlı ordusu Mokrica ve Meçadi'de Arnavut Birliği'ne yenilmiştir.

1453'teki İstanbul'un fethi üzerine Arnavutlar Napoli, Venedik, Papa lık ve Macaristan Kralları'ndan maddi yardım almaya başlamışlardır. 1462'ye kadar Arnavut lar her yıl Osmanlı ordusunu püskürtmüş, ama ertesi yıl Osmanlılar tekrar aynı güçle tekrar dan gelmişlerdir. 1460 ve 1463'te yapılan ateşkesler dışında Arnavut-Osmanlı savaşı hiç durmadan sürmüştür.

¹⁵⁵ TÜRBERDAR Erhan: Kosova 'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan,Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri,*Avrasya Dosyası*,C.14,S.1,Ankara,2008,s.27-35: Geniş bilg için Bkz.Merve İrem Yapıcı ; **Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri, Uluslararası Hukuk ve Politika**, Cilt 2, No: 8 , Ankara, 2007, s.1-24

¹⁵⁶ Yaşar Mehmet Kaynak-Hamit Pehlivanla; Balkanlarda Değişen Dengeler ve Etnik Grupların Mücadeleleri, **Silahlı KuvvetlerDergisi**,S.338,Ankara,1993,s.31-33: İsmail Bardhi, ;“1918-1988 Yılları Arasında Bosna-Hersek Ve Kosova'da Tefsir Sahasında Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi“ (**Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enst.**). Ankara: 1992.s. 129

Venedik'in yardımıyla Kuzey Arnavutlar Osmanlılarla mücadele etmeyi sürdürmüşler, ancak Venedik yönetimindeki İşkodra 1479'da Osmanlılarca fetih edilince, Arnavut direnişi sona ermesine de zayıflamıştır. Bundan sonra Arnavutluk Osmanlı hakimiyetine girmiştir.

1479-1912 arasında Kosova Osmanlı hakimiyetinde kalmış ve Kosova'nın çok önemli Batı- Doğu ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle, Osmanlı yönetimi Venedik'in de kontrolü ne yakın olan Arnavutluk'un geri kalan bölgelerinin aksine yoğun bir devşirme İslamlaştırma politikası Kosova'da uygulamıştır. 1878 Rus - Osmanlı savaşı sonrası Sırp'lar Kosova'da hak iddia etmeye başlamışlardır.¹⁵⁷

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan itibaren, bölgenin Müslüman-Türk nüfusu Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Sadece 1912-1941 yılları arasında yaklaşık 600 bin kişi göç etmek zorunda kalmıştır.¹⁵⁸

II. Dünya Savaşı sırasında İtalya'nın Almanya'ya teslim olması üzerine Tito tarafından ku rulan meclisçe Yugoslavya 1945 yılında ilan edilmiş ve monarşi yıkılmıştır. Bu olaydan sonra Kosova; Yugoslavya'ya bağlı bir eyalet statüsüne geçmiştir. SSCB'nin çöküşü ile dağılmaya başlayan ülkeler arasına Yugoslavya da katılmış ve Yugoslavya 1992 yılında eyaletlerinin bağımsızlığını ilan etmesi ile dağılmaya başlamıştır. Hırvatistan, Bosna-Hersek, Slovenya, Makedonya bağımsızlığını ilan etmiş, fakat Kosova Sırp baskısı ve askeri müdahaleler sonucunda tam bağımsızlığına kavuşamamıştır.

1989'da bölgenin otonomisini kaybetmesinin ardından Arnavut çoğunluk Sırp hükümetinin zulmüne direnmiştir. Sırp yönetimi Arnavutlara karşı büyük baskılar uygulamış, Arnavutlar ise haklarını ve hatta yaşamlarını korumak için kendi içlerinde organize olmaya çalışmışlardır. 1990'da kurulan Kosova Kurtuluş Ordusu ile Sırp güvenlik güçleri arasında çatışmalar başlamış ve bu 1997-98 yıllarında yoğunlaşmıştır. Ardından, Sırp ordusu ve polisi büyük bir hareket başlatmış, meydana gelen çatışmalarda yüzlerce insan ölmüş, 200 binden fazla Arnavut, evini terk etmiştir. NATO'nun hava saldırısı tehdidi, Miloseviç'in Kosova'dan çekilmesini sağlamıştır. Ancak Miloseviç'in uzlaşmaz tavırları nedeniyle Kasım ayından itibaren çatışmalar

¹⁵⁷ Günel, Zerrin ,“1. Kosova Savaşı Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi”: **I. Kosova Zaferi'nin 600. Yıldönümü Sempozyumu Bildirileri**,26 Nisan 1989. 51-54ssAnkara: 1992.

¹⁵⁸ Genel Kurmay(ATASE)Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye-Kosova İlişkileri, Ankara 2009,s.11-44: Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003. s.21

yeniden başlamıştır. Yine NATO'nun tehditleriyle başlayan bir seri barış görüşmesi ise bir sonuç alınamadan 1999 yılında sona ermiştir.¹⁵⁹

1999 yılında sona eren savaşın ardından getirilen yeni düzenlemelerle birlikte, Müslüman-Türk gruplar için yeni bir dönem başlamıştır. Politikaya, sosyal hayata katılım artmış, kültürel faaliyetler daha geniş çaplı olarak uygulanır olmuştur. Bütün olumlu gelişmelere rağmen Kosova'da da, Yugoslavya'nın diğer bölgelerinde yaşanan gerginlik kendini belli etmektedir. Nitekim kısa süre önce ülkedeki reformların öncülerinden Sırbistan Başbakanı Zoran Djindjic'in silahlı saldırı neticesinde hayatını kaybetmesi, ülkede sorunların tam anlamıyla çözülemediğinin bir göstergesidir.

Savaşın ardından Türk nüfusun içinde de belirli bir ayrılık yaşanmış, politika üretmekte sorunlar yaşanmıştır. Yeni yönetim döneminde Türkçenin resmi dil olarak tanınmaması, Türklerin yaşadığı önemli bir sorun olmuştur. Bu gelişmeyi protesto eden Türkler, 28 Ekim 2000 tarihli seçimlere katılmama kararı almışlardır. Türk Dışişlerinin devreye girmesiyle BM Kosova Yüksek Temsilcisi Bernard Kouchner bir açıklama yapmış ve Türkçenin Türklerin yaşadığı belediyelerde, Arnavut ve Sırp diliyle eşit olarak kullanılma hakkını tanımıştır.¹⁶⁰

Özgür ve demokratik bir ortamın varlığı, Müslüman-Türk halkın yaşadığı sorunların çözümünü de kolaylaştırmaktadır. Kosova halkını oluşturan tüm etnik gruplar 17 Kasım 2001 tarihinde özgür bir seçim ortamında oy kullanmış, yeni Meclis İbrahim Rugova'yı Kosova Geçici Öz Yönetim kurumlarından Kosova Başkanlığı görevine atamış, Bayram Rexhepi başkanlığında da Kosova Hükümeti kurulmuştur. Türkler bu seçimlerde Meclis'e üç temsilci göndermeyi başarmışlardır. Kosova'da 26 Ekim 2002 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde ise Kosova'daki Türk azınlığı temsil eden Kosova Demokratik Türk Partisi seçimlere ilk kez katılmış, Prizren ve Priştine Belediye Meclislerinde temsil hakkı elde etmiştir.

Kosova'da, Prizren, Mamuşa, Priştine, Vıçiturn gibi şehirlerdeki ilköğretim okullarında, 104 sınıfta 2 bin öğrenci, 3 anaokulunda 100 öğrenci, 6 lisedeki 19 sınıfta 450 öğrenci ve 1985 yılında Priştine Üniversitesi'nde açılan Türkoloji Bölümü'nde 50 öğrenci eğitim görmektedir. Türkler, Kosova'da Türk kültürüne göre yaşamaktadırlar.¹⁶¹

¹⁵⁹ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**,22

¹⁶⁰ Türkiye Bilim Araştırma Vakfı: **a.g.e.s.24**

¹⁶¹ Türkiye Bilim Araştırma Vakfı: **a.g.e.s.9.**

Kosova'da yaşayan ve Türkiye'de çok sayıda akrabası olan Türkler, bir yandan politik ve ekonomik, diğer yandan da sosyal ve kültürel faaliyetlerini artırarak Sırbistan ve bölge ülkeleriyle Türkiye arasında bir dostluk köprüsü oluşturmaktadır.¹⁶²

Kosova, 1999 ile 9 Aralık 2008 tarihleri arasında Birleşmiş Milletler (UNMIK) kontrolünde kalmış, bu arada 17 Şubat 2008'de tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiş, 9 Aralık 2008 tarihinden itibaren de Avrupa Birliği gücü olan EULEX kontrolü altında bulunmaktadır.

Balkan Savaşları, I. ve II. Dünya Savaşı, komünist yönetim, Yugoslav iç savaşı gibi büyük felaketler atlatan dindaş ve soydaşlarımız, bugüne kadar tüm güçleriyle hayatta kalmayı ve bulundukları bölgenin politik, sosyal ve kültürel hayatında etkili olmayı başarmışlardır. Ancak, Kosova'nın gelecekteki statüsü halen belirsizdir.

Günümüzde bu bölgede yaşayan Türklerin 60 bin ve Türkçe konuşanların nüfusu yaklaşık 250 bin kişi olarak tahmin edilmektedir. Ancak devamlı göçler ve baskılar bu sayıda bazı değişimlere sebep olmaktadır, Türk olmayan Müslümanlar ise Arnavut'turlar. Nüfusun % 85 gibi büyük bir çoğunluğunu da oluşturan Arnavutların yaklaşık olarak % 70'i Müslüman'dır. Kosova'da yaşayan Müslüman-Türk nüfus, Osmanlı'nın bölgeden çekilmesinin ardından yalnız ve korumasız kalmıştır.¹⁶³

3.11.Hırvatistan

Hırvatistan ya da resmî adıyla Hırvatistan Cumhuriyeti, Güneydoğu Avrupa'da, Balkan Yarımadası'nın kuzeybatısında yer alan bir ülkedir. Komşuları kuzeyde Slovenya, kuzeydoğuda Macaristan, doğuda Sırbistan, güneydoğuda Bosna-Hersek ve güneyde Karadağ'dır. Batısında Adriyatik Denizi'ne kıyısı vardır. Başkenti Zagreb'tir ve nüfusu 4.6 milyon civarındadır. Resmi dili Hırvatçadır. Avrupa Birliği aday ülkesidir ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'ne 2009'da üye olmuştur.

Hırvatlar diğer Güney Slavlar gibi Balkanlara 7. yüzyılda yerleşmişlerdir. 803 yıllarında Frank hakimiyetini tanımışlar ve kısa sürede Hristiyanlığı benimsemişlerdir.

¹⁶² Bilim Araştırma Vakfı: a.g.e.s.9: Oya Akgönenç Mughusiddin: Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken, **Siahli Kuvvetler Dergisi**,S.334,Ankara,1992,s.38

¹⁶³ Genel Kurmay(ATASE)**Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye-Kosova İlişkileri**, Ankara 2009,s.44- 75: Bilim Araştırma Vakfı: Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası,İstanbul, 2003 s.10: Erhan Türbedar: Kosova 'nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan,Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri, **Avrasya Dosyası**,C.14.S.1, Ankara, 2008, s.224-27

924 yıllarında Zupon öncülüğünde başlattıkları isyan sonucu bir Hırvat Krallığı kurdular. 1090 yıllarında Macar hakimiyetini tanıdılar.¹⁶⁴

15. yüzyılın sonlarında Hırvatlar Osmanlılarla karşı karşıya geldiler. 1526 yılında Macar Krallığı Mohaç Savaşı'nda Osmanlılara yenilerek çökünce 16. yüzyılda Hırvat topraklarının büyük bir bölümü Osmanlıların eline geçti. 17. yüzyılda Osmanlı Devleti zayıflamaya yüz tuttu. II. Viyana Kuşatması'nın başarısız kalması üzerine kuvvetlenen Avusturyalılar Hırvat topraklarını ele geçirmeye başlamışlar ve 20. yüzyıla kadar Hırvatlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu egemenliğinde kalmıştır.¹⁶⁵

I. Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu parçalandıktan sonra Hırvatlar Sırlar, Slovenler ve Boşnaklarla birleşerek Yugoslavya Krallığını kurdular. II. Dünya Savaşı sırasında 1941 yılında Yugoslavya Nazi Almanyası tarafından işgal edildi. Naziler Bosna-Hersek'i Hırvatistan'a bağlayarak Hırvatistan'da Ustaşa önderi Ante Pavelic'in yönetiminde faşist bir rejim kurdular. Faşistler Hırvatistan'da çok sayıda Yahudi, Sırp ve Çingene nüfusunu öldürerek ortadan kaldırdılar. 1944 yılında Hırvat kökenli Josip Broz Tito yönetimindeki Yugoslavya Komünist Partisi'nin üyesi olan Partizanlar Sovyet birlikleriyle ortak hareket ederek Ekim 1944'te Belgrad'ı ele geçirdiler ve yönetime el koydular.¹⁶⁶

Tito'nun başkanlığında kurulan ve sonradan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti adını alan bu devlet Sosyalist görüşlü olmasına rağmen Moskova'dan bağımsız bir siyaset izledi. Tito 1980 yılında ölünceye kadar çeşitli dinleri ve etnik grupları içinde barındıran bu devlet barış içinde yaşamayı başardı.

1990'ların başında Doğu Bloku'nda başlayan çözülme Yugoslavya'yı da etkilemiştir. Sloven ya, Hırvatistan, Makedonya Cumhuriyeti ve Bosna-Hersek'te bağımsızlık talepleri ortaya çıkmıştır.

1991 yılında Hırvatistan'daki Sırlar Krajina Cumhuriyeti adı altında ayrılıkçı bir cumhuriyet ilan etmişlerdir. 19 Mayıs 1991 tarihinde Hırvatistan'ın geleceği konusunda Sırların boykot ettiği bir referandum yapılmış ve nüfusun %95'i Hırvatistan'ın bağımsız olmasını des teklemesiyle sonuçlanmıştır. Bu karar üzerinde Sırbistan Hırvatistan'a saldırıya geçmiştir. Ekim ayında Sırların Dubrovnik kentini kuşatması üzerine Avrupa Birliği Sırbistan'a ambargo koymuştur. Sırbistan dikkatini

¹⁶⁴ Ergünöz Akçora, **a.g.m.**, s 90

¹⁶⁵ Oya Akgönenç Mughusiddin: **a.g.m.**,s.34: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

¹⁶⁶ Oya Akgönenç Mughisuddin; Bosna-Hersek Güney Slâvları Birliği Dağılırken, **Silah Kuvvetler Dergisi**, Ankara, 1992, S.334, s. 39-40,: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

bağımsızlığını ilan etmeye hazırlanan Bosna'ya çevirmiş ve Hırvatistan'la barış yapmaya razı olmuştur. 1992 yılının Ocak ayında Birleşmiş Milletler'in aracılığıyla bir barış antlaşması imzalanmış ve 22 Mayıs 1992 tarihinde de Hırvatistan Birleşmiş Milletler'e üye olmuştur..¹⁶⁷

Sırbistan devlet başkanı Slobodan Miloseviç Bosna-Hersek'teki ayrılıkçı Sırları kışkırtarak 1992-1995 yılları arasında devam eden Bosna Savaşı'nı körüklemiştir. Hırvatistan Bosna- Hersek'teki Boşnak-Hırvat koalisyonunu desteklemiş ve nihayet uluslararası baskılar sonucu Bosna-Hersek devlet başkanı İzzetbegoviç, Hırvatistan devlet başkanı Tudjman ve Sırbistan devlet başkanı Miloseviç anlaşma masasına oturmuşlardır. 21 Kasım 1995'de Dayton Antlaşması kabul edilmiş ve 14 Aralık 1995'de bu antlaşmanın son halinin imzalanmasıyla birlikte Bosna Savaşı son bulmuştur..¹⁶⁸

Türkiye ile Hırvatistan arasındaki ikili siyasi ilişkiler uzun bir dönem boyunca gelişme göstermemiştir. Yugoslavya iç savaşında da Türkiye tarafsız kalmak için büyük bir çaba göstermiştir. Ancak son dönemlerde, özellikle üst düzeyde gerçekleşen ziyaretler sonucunda iki ülke arasında önemli gelişmelerin yaşandığı söylenebilir. Türkiye, Balkanlar'da barış ve huzurun yaşanmasına katkı sağlaması açısından, Hırvatistan'ın demokratikleşme sürecini, ekonomisinin yeniden yapılandırılması alanlarındaki ve Avrupa-Atlantik kurumları ile bütünleşme yönündeki çabalarını desteklemektedir..¹⁶⁹

3.12.Slovenya

Slovenya ya da resmî adıyla Slovenya Cumhuriyeti, Orta Avrupa'nın güneyinde yer alan bir ülkedir. Batısında İtalya, güney batısında Adriyatik Denizi, güney ve doğusunda Hırvatistan, kuzey doğusunda Macaristan ve kuzeyinde Avusturya bulunur. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin bir parçası olan Slovenya, 1991'de bağımsızlığını ilân etmiştir. Başkenti Lubyana, nüfusu 2.2 milyondur. 2004 yılında Avrupa Birliği'ne ve NATO'ya üye olmuştur. Parçalanan Yugoslavya'dan Avrupa Birliği'ne girebilmiş olan ilk ve tek ülkedir. Slovenya Slavcada "Slavlar Ülkesi" anlamına gelmektedir.

¹⁶⁷ Ergünöz Akçora, **a.g.m.**, s 90: <http://tr.wikipedia.org>, 06.05.2009

¹⁶⁸ Osman Karatay; "**Hırvat Ulusunun Oluşumu**", 2001.

¹⁶⁹ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003s.11

Bölgenin ilk Slav kabilelerindendir. Bölgedeki Avar egemenliğinden kurtulduktan sonra Samo (627-658) idaresinde bir krallık kurmuşlar, ancak 748 yıllarından itibaren Frankların yönetimine girmişlerdir. Bu dönemde Hristiyanlık özellikle yayılmıştır. Slovenler genelde Slavlıklarını kaybetmiş bir gruptur. Bu bakımdan kendilerini Slav Birliği dışında görmüşlerdir. Nüfusunun %90'ı Sloven, %2.2'si Sırp, %7.8'i Macar, İtalyan ve diğerleridir.¹⁷⁰

Kanuni ve IV. Mehmet zamanında (1526-1685) zaman zaman Osmanlı hakimiyetine girmiş, fakat hiçbir zaman doğrudan doğruya Osmanlı vilayeti olmamıştır.¹⁷¹

1990 baharında yapılan ilk serbest seçimlerde başarılı olunmuş ve federasyondan yana olan Slovenya 25 Haziran 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Aynı yıl federal orduya asker yollama işini durdurmuştur. Bunun üzerine federal ordu ile çarpışmalar başlamış ve pek çok kişinin ölümü üzerine Slovenya 3 ay süreyle bağımsızlığını askıya almak zorunda kalmıştır. Ancak 23 Aralık 1991'de yapılan oylama sonucu Federal Anayasa iptal edilmiş ve Slovenya Anayasası oy çokluğu ile kabul edilmiştir.¹⁷²

1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'ne katıldı. Parçalanmış Yugoslavya'dan Avrupa Birliği'ne girebilmiş olan ilk ve tek ülkedir. Slovenya Slavca'da "Slavlar Ülkesi" anlamına gelmektedir. Slovenler 550 yılı civarında yaşamakta oldukları Moravya'dan göç ederek günümüzdeki Slovenya topraklarına yerleşmişlerdir. 660 yılı civarında Karintiya bölgesinde Karantanya Düklüğü'nü kurmuşlar ve 745 yılında bu düklik Almanların egemenliğindeki Karolenj İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelmiştir.

975 yılından sonra Slovenya toprakları Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'na bağlı Karintiya, Karniola, Stiriye Dükliklerinin bir parçası olmuştur. Karantania (ya da Carinthia) VII. yüzyılda kurulmuş bir Slav prensliğidir. Bilinen ilk Slav devletlerinden biri sayılır. Karantania halkı bugünkü Slovenlerin ataları addedilir 1991'e kadar Slovenler hep yabancı yönetimler altında yaşamıştır. En uzun süreli hakimiyet kuran Habsburg' olmuştur.

2001-2005 arasında Avrupa genelindeki kötü ekonomik performansa rağmen, Slovenya ortalama bir büyüme hızı tutturmayı başarmıştır. Slovenya sorunsuz bir geçiş dönemi yaşamış; zira Sloven toplumu, sosyal demokrasi modeliyle özdeşleşen uzlaşma ilkesi üzerine kurulmuş bir toplum olmuştur. Gerek ekonomik düzenlemelerde ve

¹⁷⁰ Ergünöz Akçora, **a.g.m.**, s 90

¹⁷¹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 20

¹⁷² Ergünöz Akçora, **a.g.m.**, s 91

reformlarda, gerek siyasetin daha da şeffaflaştırılmasında son derece ihtiyatlı davranan Slovenya, adımını atmadan önce mutlaka uzlaşma sağlamaya büyük özen göstermiştir.¹⁷³

Türkiye'nin Balkanlar'da en zayıf ilişkiler kurduğu ülke Slovenya'dır. Bir Balkan devletinden çok, bir Orta Avrupa devleti özelliği taşıyan Slovenya, ilişkilerin geliştirilmesine müsait bir yapıdadır. Türkiye ve Slovenya dış politikalarında; barış, istikrar, iyi komşuluk ile ikili ve çok taraflı iş birliğine dayanan ekonomik gelişme gibi, ortak hedefleri paylaşmaktadırlar.¹⁷⁴

¹⁷³ EREN, İsmail ;“Yugoslav Topraklarında Türkçe Basın Sesler“,1966,s. 51-73

¹⁷⁴ Ergünöz Akçora, **a.g.m.**, s 93; Bilim Araştırma Vakfı: Türkiye ve Balkanlar Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası, ,İstanbul, 2003. s.12

İKİNCİ BÖLÜM

II: ANADOLU'DAN BALKANLAR'A YAPILAN TÜRK GÖÇLERİ VE İSKANLARI

1. BALKANLAR'DA TÜRK-İSLAM İZLERİ

1.1.Osmanlı Dönemi Öncesi

İskit ve Hun Türklerinin Osmanlı dönemine kadar Balkanlara ve Avrupa'ya birçok Türk akını yaptığı bilinmektedir. Türklerin Balkanlara geçmesi ve yerleşmesinin iki farklı devreye rastladığı görülmektedir. İlk Türk kavimleri M.S. 300 yıllarından itibaren Karadeniz'in kuzeyinden geçerek Balkanlara yerleşmişler; ancak bu kavimlerin hemen hepsi 1200 yıllarına kadar Hristiyanlığı kabul ederek Slavlaşmışlardır.

Sayıları yediyi bulan bu Türk boyları tarihçiler tarafından'' Kayıp Türk Kavimleri '' veya '' Asimile Kavimler'' olarak adlandırılmaktadır. Orta Asya'daki göçebe hayat tarzına devam ederek bir türlü yerleşik, organize bir toplum olamayan Türk boyları birbirleri ile giriştikleri amansız çatışmalar ve Bizans ve Slavların ideolojik baskısı neticesinde kimliklerini kaybetmişlerdir.¹⁷⁵

Balkanlar'daki Türk varlığının başlangıcı, genel kanının aksine, Osmanlı döneminden çok öncelere dayanır. İlk olarak 4.Yüzyılın başında Hun Türkleriyle başlayan bu mevcudiyet, Orta Asya'dan göç eden çeşitli Türk boylarıyla devam etmiştir. Bu topluluklar bölgenin kültürel gelişimine büyük katkıda bulunmuş ancak büyük çapta asimilasyona uğramışlardır. Örneğin Volga boylarında yaşayan ve Türkçe konuşan Bulgar Türkleri, Slavların içinde asimile olmuş ve bir Slav topluluğu olarak anılmışlardır.

Türklerin Balkanlar'la olan ilişkisi Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu İmparatorluğu dönemlerinde de devam etmiştir. Bölgede Müslüman toplulukların oluşumu da bu dönemde başlamıştır. Özellikle II. Keykubat zamanında Bizans yönetimiyle iyi ilişkiler kurulmuş, Dobruca bölgesine Sarı Saltuklu Türkleri yerleştirilmiştir. Bu Müslüman Türk gruplar bulundukları bölgede İslamiyet'in

¹⁷⁵ Soner Polat ,'' Balkan Gerçeği'', *Silahlı Kuvvetler Dergisi*,S.333, s.61

yayılmasına katkıda bulunmuşlardır. Saltukname adlı ünlü eser bu çalışmaları konu edinmiştir.¹⁷⁶

Tarihi süreç içerisinde, Türkler, Selçuklu döneminde Anadolu'ya yerleşmeleri ile gözlerini Batı'ya, Anadolu Selçukluları zamanında ise hükümdar II. Keykavus'un kendini destekleyen Türkmenleri, Dobruca'ya yerleştirmesi sonucu Balkanlar'a göçme ve yerleşmenin başladığı görülmüştür. Balkanlara gelen ikinci kuşak Türkler, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelip yerleşen Türk kavimleridir. Bu kez Türkler; birinci kuşak Türk boylarının aksine Karadeniz'in güney kıyılarından geçerek bölgeye yerleşen Müslüman Türklerdir.

Türklerin Balkanlara kolay bir şekilde yerleşmesinde, o dönemlerdeki feodal yapı nedeniyle, derebeylerin elinde bulunan geniş arazi parçalarının küçük çiftçiye dağıtılması, Katolik ve Ortodoks kiliselerinin yarattığı baskılar, Bizans İmparatorluğunun kurduğu sömürü düzenine tepki ve bunun aksine Osmanlı Devleti'nin işgal ettikleri bölgelerde adil ve dini hoşgörü büyük rol oynamıştır. Bunun sonucunda bölgeye yerleşen Türkler; bölgenin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapısına uzun yıllar yön vermişlerdir.

1.2.Osmanlı Dönemi

Bu dönemde, Osmanlı Devleti sistemli bir iskan politikası uygulamış ve uzun yıllar boyunca Anadolu'dan Balkanlar'a yapılan Türkmen göçleri sayesinde, başta Rumeli olmak üzere Balkanlar'ın büyük bir kısmı Türk yurdu haline gelmiştir.

Türklerin Balkan topraklarına kesin olarak yerleşmeleri ve bu topraklara Türk kültürünün silinmez damgalarını vurmaya başlamaları Osmanlılar döneminde başlamıştır. 1299 yılında Osmanlı Devletinin kurulmasından kısa bir müddet sonra Rumeli'ye akınlar başlatılmıştır. Bulgaristan ve diğer Balkan topraklarının fethi I.Murat zamanında olmuştur.

Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra kurulan Osmanlı Beyliği döneminde; Süleyman Paşa komutasında Türk birlikleri ilk kez 1353 yılında Çanakkale Boğazı'nı geçerek Trakya'ya dolayısıyla Balkanları ayak basmışlardır. Daha sonra 1363 yılında Edirne alınmış, 1354 yılında Sırp Sındığı, 1389 da I. Kosova,1396 da Niğbolu, 1448 de

¹⁷⁶ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003s.14

II. Kosova ve 1526 da ise Mohaç zaferleri ile haçlı ordularını yenerek; Balkanlara Türk egemenliğini ve İslamiyet'i yerleştirmeyi başarmışlardır.

1379 yılında Sofya'nın fethiyle Bulgaristan, Türklerin eline geçmiştir. Balkanların tamamı ise Yıldırım Beyazıt zamanında fetih olmuştur. Bundan sonra Osmanlılar bu topraklar üzerinde beş yüz yıl süren adil ve müreffeh bir hâkimiyet kurmuşlardır.¹⁷⁷

Balkanlar fethedildiğinde şehir denecek hiçbir vilayet yoktu. Bir çoban memleketiydi. Osmanlı hâkimiyetinden sonra, bir yandan önemli ölçüde Türk nüfusu nakledilirken bir yandan da hayır ve kültür ve kurumları oluşturuluyordu. Hasköy, Çırpın, Zağra, Yanbolu, Akça, Filibe ve Varna gibi yerleşim yerlerinin %85'ini Müslüman-Türk nüfusu oluşturmaktaydı. Bulgaristan'a Türk nüfusu yerleşmeye başladıktan ve devlet tarafından vakıf, tekke ve zaviyeler kurulduktan sonra, Türkler bu bölgelere kendiliğinden göç etme ve yerleşme faaliyetlerine başladılar. Buralara kendi kimlik ve damgalarını vurdular.

14.yüzyılda Timur'un Anadolu'yu istila etmesiyle bu topraklara göçler daha da artmıştır.¹⁷⁸ Bu göç hareketi daha çok şimdiki Bulgaristan yönünde gerçekleşmiş, Varna'dan Tuna'ya uzanan bölgede çok sayıda Türk yerleşim bölgesi kurulmuştur. Bir çeşit tapu-kadastro defteri olan "mufassal tahrir defterleri" nin kayıtlarında bu köyler Türkçe isimleriyle ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Özellikle Yıldırım Beyazıt döneminde göç hareketi hızlanmış, bölgeye yapılacak yerleşimlerde büyük teşvikler uygulanmıştır. Bu çerçevede göçerlere zengin topraklar, aşiret olarak göçenlere yurtluk, tımar gibi ayrıcalıklar sağlanmıştır. 15. yüzyılda, Trakya, Bulgaristan ve Makedonya tamamen Türk hâkimiyeti altına girmiştir. Bu dönemde yerel halk arasında İslamiyet yayılmaya başlamış, Hristiyan köylerinde yaşayan ve İslam'ı seçen köylüler, nüfus kayıtlarına baba adlarını Abdullah olarak düşmüşlerdir.

Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirdiği bu büyük çaplı fetihlerin ardından, Balkanlar'da büyük bir Müslüman-Türk nüfusu oluşmuştur. Sadece Müslüman ve Türk gruplar değil, hâkimiyet altında olan bütün Balkan ulusları, Osmanlı yönetimi altında parlak bir dönem geçirmişlerdir.

¹⁷⁷ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 58

¹⁷⁸ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 58,59

Osmanlı'nın adil bir yönetim uygulaması, halkın dinini, malını, canını, namusunu güvence altına alması, hâkim olduğu bölgelerde imar çalışmalarına önem vermesi farklı halkların barış içinde bir arada yaşamasını sağlamıştır.¹⁷⁹

Balkanlardaki iç kargaşalıklardan ve Osmanlı Devleti'nin düzgün ve adaletli yönetiminin Rumeli'de de uygulanmasından dolayı, özellikle dini Ortodoks olan Rumeli halklarını, dönemin Katolik Kilisesi'nin baskısından kurtarmaları Osmanlılara bir kurtarıcı gözüyle bakmalarına sebep olmuştur. Balkanlardaki birçok topluluğun ihtida ederek Müslüman olduklarını kaynaklar yazmaktadır.¹⁸⁰

Pek çok Balkan Türk ailesinin menşelerinin Konya, Bursa veya Kastamonulu olduklarını bilmekteyiz. Bugün Balkanlardaki Türklerin çoğunluğunu Yörük grupları oluşturmaktadır.

Vize Yörükleri, Rumeli'nin fethinde Doğu Trakya'ya Anadolu'dan getirtilip yerleştirilen ilk gruptur. Diğer meşhur yörük grubu ise Naldöken Yörükleridir. Osmanlı Devleti Rumeli'yi Türkleştirmek için yalnız Anadolu'dan değil diğer memleketlerden de örneğin Tatarlar ve Türkmenlerden bazı Türk ailelerini Rumeli'ye yerleştirmiştir. Bunlar Anadolu'dan gelen Türklerle kaynaştırılmıştır. Ayrıca bir özerklik tanınmamıştır. Bu gruplara “evlad-ı fatihan” denilmektedir. Türklerde gittikleri yerlere geldikleri yerlerin adını vermek geleneği vardır. Orta Asya'daki Tanrı Dağının bu şekilde Rumeli'ye geldiği söylenebilir.¹⁸¹

13. yüzyıla kadar Balkanlar'da yaşayan Türk toplulukları burada Orta Asya'dan getirdikleri kültüre ait derin izler bırakmışlardır. Yapılan arkeolojik kazılarda Hunlara ait kazan, kupa, tas, deri aksesuar gibi çeşitli gündelik eşyalar ve silahlar bulunmuştur. Özellikle Bulgaristan'da yaşayan ve “Eski Bulgar Türkleri” olarak adlandırılan gruplar zengin bir edebiyat mirası bırakmışlardır. Ponta Bulgarları, Gagavuz Türkleri, Kuman ve Kıpçaklar Türk folklorunu bu bölgede yaşatmış ve yaygınlaştırmışlardır. Kısacası Türkler, Osmanlı İmparatorluğu bölgeye hakim olmadan çok önce Balkanlar'a yerleşmiş ve bölgenin etnik, sosyal ve kültürel yapılanmasında önemli bir rol oynamışlardır. Bu etki bölgenin adetlerine, geleneklerine ve hatta yemeklerine kadar günlük yaşamın bütün alanlarına yansımıştır. Balkanlar'da gerçek anlamda Müslüman-Türk varlığının doruk noktasına ulaşması ise 13. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun fetihleriyle gerçekleşmiştir.

¹⁷⁹ Türkiye ve Balkanlar, a.g..m.s.23

¹⁸⁰ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 59

¹⁸¹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 59,66

Osmanlı Devleti'nin, Balkanlar'daki hâkimiyeti yaklaşık 500 yıl sürmüştür. Bu uzun dönem boyunca Müslüman-Türk kültürüne ait önemli eserler inşa edilmiş, bölgenin gayrimüslim halkları da bu zengin kültürden faydalanmıştır. Osmanlı Devleti imar çalışmalarına büyük önem vermiş; yollar, köprüler, camiler, medreseler inşa etmiş, ardında sayısız eser bırakmıştır. Ancak kültür mirası, mimari eserlerle sınırlı değildir;

Balkan topraklarında yerleşen Müslüman-Türk gruplar, beraberlerinde halk ve tasavvuf edebiyatını, çeşitli sanat kollarını, yeme-içme kültürünü, daha doğrusu Müslüman-Türk medeniyetinin bütün unsurlarını bu bölgeye taşımış, yaygınlaştırmış ve günümüze kadar yaşamasını sağlamışlardır. Örnek olarak Türk yemek kültürüne ait birçok unsur bugün Balkanlar'da gelenek haline gelmiştir; bu çerçevede pide, börek, kebab, dolma, somun, gevrek, sarma, helva, boza, salep, kahve, şerbet, kadayıf, baklava, fincan, bardak, tas, cezve gibi sayısız kavram Balkan kültürüne geçmiştir. Bugün Balkan ülkelerinde gezen bir turist, hemen her adımında Osmanlı'dan kalma bir eserle karşılaşmakta, o kültürün izlerini takip edebilmektedir. Uzun yıllar boyunca ihmal edilen ve ancak son zamanlarda yeni yeni ilgi görmeye başlayan bu eserler 500 yıl boyunca kök salmış bir kültürü temsil etmektedir.

Balkan ülkeleri; XIV. yy.'ın ikinci yarısından XV. yy.'ın ikinci yarısına kadar; yaşadıkları kargaşa ortamından kurtulmak için büyük bir hoşgörü ve adalet sistemi getiren Osmanlı Türklerinin idaresini kabul etmişlerdir. Türk idaresi 1683 II. Viyana Seferine kadar huzur içinde devam etmiştir. Ancak bu seferle birlikte meydana gelen gelişmeler, Osmanlı Devleti'nin bölgedeki hâkimiyetini sarsmaya başlamış ise de; Türk idaresi XVIII. yy.'ın sonlarına kadar varlığını ve etkinliğini devam ettirmiştir.¹⁸²

Osmanlı yönetimi, bu bölgelerde iskanlarla birlikte imar çalışmalarına da önem vermiş, Balkanlar baştan sona han, hamam, cami, köprü, medrese gibi Osmanlı eserleriyle donatılmıştır. Bu huzur ve refah dolu dönem 19. yüzyıla kadar devam etmiştir

Ancak; XVIII. yy.'ın sonlarında meydana gelen Fransız İhtilalı ve onun yarattığı milliyetçilik akımları diğer Avrupa ülkelerinde pek yayılma fırsatı bulamazken, Osmanlı idaresinde yaşayan Hristiyan topluluklar arasında yayılma imkânı bulmuştur.

Osmanlı Devleti uzun yıllar Balkan ülkelerini büyük sorunlarla karşılaşmadan merkezden atadığı valiler ile yönetmiştir. Ancak XVIII. Yüzyılda Avrupa'da filizlenen aydınlanma çağına ayak uyduramama, Rusların Osmanlı hâkimiyetine karşı bölgede

¹⁸² Mehmet Saray, Türkiye ve Yakın Komşuları, **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara, s.42

Pan-slavizm fikirlerini yayması, Batılı Devletlerin küçük Balkan ülkelerini kendi çıkarları doğrultusunda kışkırtması ve nihayet Fransız Devrimi'nin yarattığı özgürlük ve bağımsızlık dalgası neticesinde Osmanlı otoritesi gittikçe zayıflamaya başlamıştır.¹⁸³

Nitekim, Londra'da 1830 yılında Osmanlı Devleti ile dönemin büyük devletleri arasında imzalanan protokol neticesinde Bağımsız Yunanistan Krallığı kurulmuş, 1878 Berlin Anlaşması ile Sırbistan, Romanya ve Karadağ'ın, 1909 yılında yapılan Saint Petersburg Anlaşması ile de Bulgaristan'ın bağımsızlıkları tanınmış

Yine, XIX. yy.'ın ilk yarısında Panislavizmin önderi olarak sık sık Balkanlara müdahale etmeye başlayan Rusya'nın da etkisi ile Balkanlarda yaşayan Slav kökenli Bulgarlar, Sırlar, Hırvatlar ve Karadağlar, İngiliz ve Fransızların da katkılarıyla Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin barış ve istikrarı korumak için Tanzimat ve Islahat Fermanları ile aldığı bütün tedbirlere rağmen, dış tehditler devam ettiği için, Balkanlarda sükûneti sağlamakta güçlük çekmeye başlamışlardır. Bilhassa 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından, Osmanlı Devletinin mağlup çıkması ile Osmanlı aleyhtarı bu faaliyetler doruk noktasına varmış, önce Bulgarlar sonra da Sırlar ve Karadağlar muhtar hale gelmişler, arkasından da istiklallerine kavuşmuşlardır.¹⁸⁴

Bununla birlikte Slavların hamisi tavrını elinden bırakmayan Rusların Balkan Slavlarını sömürmeye kalkması, Slav halkları arasında ve özellikle Bulgarlar arasında büyük rahatsızlık yaratmıştır. Osmanlı Devleti'nin büyük bir kısmından çıkarıldığı Balkanlarda, ortaya çıkan istikrarsız ve huzursuz ortam, bir müddet sonra Balkan devletleri arasında harbe sebep olmuş, kısa zamanda bu harp seyir değiştirerek Balkan ülkelerinin Osmanlı Devletine karşı harbi haline gelmiştir. İttihat ve Terakki idarecilerinin¹⁸⁵ Türk subaylarını siyasete sokmaları yüzünden hazırlıksız yakalanan Osmanlı Orduları Balkan devletleri karşısında perişan olmuşlardır. Sonuçta; Arnavutluk'tan Makedonya'ya kadar uzanan Trakya bölgesinin büyük bir kısmını da içine alan Osmanlı toprakları elden çıkmış ve aşağı yukarı bugünkü sınırlar oluşmuştur.¹⁸⁶

1912-1913 Balkan Savaşı esnasında Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Osmanlı topraklarını paylaşma konusundaki anlaşmazlık Balkan ülkelerini

¹⁸³ POLAT, Soner, **a.g.m.**, sayı 333, s.62

¹⁸⁴ Mehmet Saray, **a.g.e.** s.44

¹⁸⁵ Berna Türkdoğan, Atatürk Döneminde Türkiye'nin Dış Politikası, Ankara, 2000, s.275

¹⁸⁶ Türkiye ve Balkanlar, **a.g.m.** s.14

birbirine düşürmüş; Balkan Devletleri'nin kendi aralarındaki mücadelelerinden istifade eden Osmanlı Devleti güçlükle Edirne'yi geri alabilmiştir.

Balkanlar'da, Osmanlı dönemine ait Türk şehir mimarisinin en güzel örnekleri verilmiştir. Bu çerçevede şehir merkezlerine cami-mescit, tekke-zaviye ve türbe gibi dini yapılar; han, bedesten, kervansaray, arasta ve çarşı gibi ticari yapılar; imaret, hamam, köprü, su kemeri, çeşme ve saat kulesi gibi sosyal yapılar; mektep, medrese ve kütüphane gibi eğitim merkezleri; kale, kule-ocak, burç ve tabyalar gibi askeri yapılar inşa edilmiştir.¹⁸⁷

Mimari zenginliğin de İslam ahlakının uluslara kazandırdığı bir vasıf olduğunu belirtmek gerekir. İslam öncesinde Ortadoğu ve Orta Asya halkları mimari yönden oldukça geri bir düzeyde olmalarına karşın, İslam ahlakıyla şereflenmelerinin ardından, diğer pek çok kültürel alanda olduğu gibi mimari alanında da büyük bir yükseliş yaşamışlardır. Kuran'da Hz. Süleyman'ın estetik zevkini ve yaptırdığı büyük mimari eserleri bildiren ayetler tüm Müslümanlar için yol gösterici olmuştur.

Bu şuurla yapılan mimari eserleri, İslam tarihinin her döneminde görmek mümkündür. Osmanlı ise bu alandaki zirveyi temsil etmektedir. Türk mimari tarihinin ünlü isimlerinden Ekrem Hakkı Ayverdi, uzun araştırmalar sonucunda yayınladığı Avrupa'da Osmanlı Mimarisi adlı eserinde, Osmanlı'nın sadece Balkanlar'da 15.787 adet mimari yapı inşa ettiğini ortaya koymuştur. Sadece Bulgaristan'daki mimari eserlerin sayısı 3399 adettir; bu sayı, 2356 adet cami-mescit, 142 medrese, 273 mektep, 174 tekke-zaviye, 42 imaret, 116 han, 113 hamam-ılıca-kaplıca, 27 türbe, 24 köprü, 16 kervansaray, 74 çeşme, saat kuleleri, hastaneler, bedestenler, kütüphaneler ve çeşitli sanat eserlerinden meydana gelmiştir. Günümüzde bu eserlerin büyük bir kısmı yok olmuştur; orijinal halini koruyan eser sayısı ise çok azdır.¹⁸⁸

Bu mimari yapılardan Romanya Babadağ'daki Sarı Saltuk Türbesi; Arnavutluk Krüya'da Sarı Saltuk Türbesi; Bosna-Hersek Blagay'da Sarı Saltuk Türbesi; Bulgaristan Obroçişte-Balçık'ta Akyazılı Tekkesi ve İmareti; Köstendil'de Koca İsnak Paşa Köprüsü, Uludere Harmanlı Köprüsü; Budapeşte'de Gül Baba Türbesi; Kosova Priştine'de Sultan Murat Hüdavendigar Türbesi; Üsküp'te Sultan Murat Camii, Kurşunlu Han; Filibe'de Sultan Murat Hüdavendigar Camii, Karagöz Paşa Medresesi, Hünkar Hamamı, Şahabeddin Paşa Hamamı; Saraybosna'da Gazi Hüsrev Bey Camii; Sofya'da

¹⁸⁷ Erhan Türbedar, **Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı**, Asam Yayınları, Ankara, 2003, s 193

¹⁸⁸ Bilim Araştırma Vakfı: Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası.s.7

Mahmut Paşa Camii ve Kervansarayı, S Şumnu'da Şerif Halil Paşa Camii, saat kulesi; Yunanistan Kavala'da Mehmet Ali Paşa Medresesi, yeniden inşa edilen Mostar Köprüsü; Manastır-Bitola, Pirlepe'de saat kuleleri; Peç'te Kazım Paşa Camii gibi çeşitli örnekler günümüze kadar ulaşmıştır.. Ancak ne var ki, bu yapıların bazıları bakımsız ve ihmal edilmiş durumdadırlar.

Özellikle Bulgaristan, Romanya, Sırbistan, Macaristan gibi ülkelerdeki eserler, Eski Yugoslavya'da bulunanlara göre çok daha kötü durumdadır. Türk kültür mirasının bir parçası olan bu önemli eserler, yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. İhmal ve bakımsızlığın yanı sıra yıkılmayan bazı önemli tarihi binaların farklı amaçlarla kullanılması, bilinçsiz bir şekilde tadilat çalışmalarında bulunulması, eserlerin ideolojik olarak tahrip edilmesi bu mimari yapıların tükenmesine yol açmaktadır. Türkiye'nin bu eserlerin restorasyonu ve korunması için girişimde bulunması, Balkan ülkeleriyle bu konuda iş birliği imkanları araması son derece isabetli bir politika olacaktır.¹⁸⁹

Balkanlar'da, Osmanlı yönetimi tarafından sürdürülen imar faaliyetleri, bilim, kültür ve sanat konusunda önemli ilerlemelere yol açmıştır. Özellikle bu dönemde inşa edilen medrese, mektep, tekke ve zaviyeler, yeni bilim ve sanat insanlarının yetişmesini sağlamıştır. Nitekim II. Beyazıt döneminden itibaren yazılı metinler üreten sanatçılara rastlanmaya başlanmıştır. Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğu içinde, sanatçı, bilim ve devlet adamı üreten bir merkez haline gelmiştir. 16.-17. yüzyıllar arasında, devlet içinde görev alan 22 sadrazam Bosnalıdır. 16. yüzyıla gelindiğinde, Osmanlı edebiyat eserlerinin büyük bir kısmı da Balkanlar'da üretilir olmuştur.

Bu konuda önemli eserler veren Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Mustafa İsen yaptığı araştırmalara dayanarak bu konuyu şöyle açıklamaktadır: "...Osmanlı sarayından başlanarak taşrada şehzade sancakları ve beyler, kendi konumlarına uygun bir sanatçı kadrosunu maiyetlerinde bulunduruyorlardı. Böyle bir kadro, yöneticiliğin şartlarından sayılıyordu.

Osmanlı Rumelisi özel konumu nedeniyle çok sayıda akıncı ailesinin de barınma yeri idi. Bu yüzdendir ki akıncı beyleri, çevrelerinde maiyetlerindeki serdengeçtileri sürekli istim üzerinde tutacak derviş-meşrep şairlere ihtiyaç duyarlar ve onları himaye ederlerdi

Balkanlar'da Türk edebiyatının tasavvuftan halk edebiyatına kadar her türünde önemli eserler verilmiş, bu edebi anlayış, bölgede kök salmış ve yerel halkların

¹⁸⁹ Bilim Araştırma Vakfı: Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası, s.8

kültürüyle kaynaşmıştır. Balkan ve Türk grupların arasındaki kültür alışverişi, ortak bir kültürün temelini oluşturmuştur. Bölgede konuşulan Slav ve Türk dilleri alışverişe girmiş, sayısız Türkçe kökenli kelime, çok sayıda atasözü, deyim, fıkra Balkan kültüründe yerini almıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri Nasrettin Hoca'dır. Anadolu'dan göç eden Türkmenlerle Balkanlar'a ulaşan Nasrettin Hoca fıkraları yerel halk tarafından benimsenmiş ve kendi halk kültürlerine mal edilerek sahiplenilmiştir.¹⁹⁰

Türk edebiyatının Balkanlar'da geniş olarak özümsemiş olduğunu gösteren örnekleri artırmak mümkündür. Bu konuda yapılmış çok sayıda bilimsel araştırma, Slav ve Türk kültürünün kaynaşarak ortak ve zengin bir edebi kültür oluşturduğunu, Balkan kültüründe Türk izlerini takip etmenin kolay olduğunu ortaya koymaktadır.

Buraya kadar incelediğimiz az sayıda örnekten de anlaşılacağı gibi, Balkanlar'da 500 yıldan fazla bir süre boyunca hâkim olan Osmanlı Devleti, zengin kültürünü bu bölgeye taşımış, halkların kurduğu ilişkiler bu kültürün paylaşılmasını, bölgede kökleşmesini sağlamıştır. Bölgeye göç eden Müslüman-Türk halklar, beraberlerinde Anadolu-İslam kültürünü, mimarisini, el sanatlarını, Türk Orta Asya-Anadolu kültür ve geleneğini, folklorunu taşımışlardır. Gittikleri bölgelerde, yerel halkla sıkı dostluk ilişkileri kurmuş, ilişkiler sadece ticaretle sınırlı kalmamıştır.

İslam ahlakını yakından tanıma imkânı bulan halkın bir kısmı toplu olarak din değiştirmiş, Müslüman olmuştur. Bu yakınlaşma, akrabalık ilişkileriyle perçinlenmiş, ortaya zengin bir kültür çıkmıştır. Yeme-içme, giyim-kuşam gibi günlük hayatın esas unsurlarından halk türkülerine, anlatılan fıkralardan atasözlerine kadar Müslüman-Türk yaşam tarzının bütün unsurları yerel halkın hayatına girmiş ve önemli bir yer kazanmıştır.

Kimi bölgelerde, ırkı Slav, dini İslam olan, farklı diller konuşan bu gruplar, Anadolu'yla Batı arasında gerçek bir kardeşlik ve kültür birlikteliği kurmuş, barış ve huzur temsilcileri olmuşlardır.¹⁹¹

Son dönemlerde, bölgede yaşayan Müslüman-Türk nüfusun azalması, bu insanların göçe zorlanması ya da etnik katliama uğraması, temelleri 500 yıl önce atılan mevcudiyetin izlerini silmemiştir. Uzun asırlar boyunca oluşan, zenginleşen, halkların

¹⁹⁰ Türki Bilim Araştırma Vakfı: **a.g.e.s.**9-11

¹⁹¹ Bilim Araştırma Vakfı:**a.g.e** s. 13.

içine işleyen kültür mirası, zor kullanılarak yok edilemez; ancak gerekli ilgi ve ihtimam gösterilmezse, bir anlamda bu mirasa ihanet edilmiş olunacaktır.¹⁹²

2.BALKANLAR'DAN ANADOLU'YA YAPILAN TÜRK GÖÇLERİ

Türkler, tarih sahnesine yeni çıkmadık. Tarihin gördüğü üç büyük imparatorluktan biri olan Osmanlı İmparatorluğu'nun varisiyiz. Üç kıtaya yayılan kuvvetli zamanlardan sonra gücümüzü yitirdiğimiz dönemler oldu. Tarih bir maddi ve manevi değerler birikimidir. Bu birikimde yükseliş ve çöküş devirlerimizin sırları gizlidir. Bu sırlar geçmiş için olduğu kadar gelecek için de önemlidir. Çünkü bu şifreler çözülmedikçe, Türklüğün geleceğini açacak anahtarı bulmak mümkün değildir. Elbette geçmiş, yaşadığımız günün değil, kendi şartları içinde ele alınmalıdır. Ancak böylece tarih, geçmişin deneylerinden çıkan ışık ile geleceğimizin karanlığını aydınlatır.

Osmanlı'nın çöküş dönemi olan 19.yüzyıl, acı, kan ve gözyaşımız ile doludur. Bu dönemde yaşanan felaketlerin sebeplerinin mutlaka bilinmesi gerekir. Ancak bu sebepler bilirse gelecekte huzurlu, güvenli bir topluma sahip olmamız mümkün olabilir. Özellikle 1876'de başlayıp 1922'ye kadar süren devrede Türkiye'nin düşmanları planlı, kararlı ve sabırlı olarak Türkiye'yi bölmeye ve yıkmaya çalışmışlar, Türkleri Tuna ve Adriyatik'ten, Meriç çizgisine çekilmeye zorlamışlardır. Türkiye bu dönemde kendisini hazırlanan tuzaklardan kurtaramamıştır. Bunda bizdeki ihanetler olduğu kadar bizi haritadan silmeye kararlı düşmanlarımızın birliği de rol oynamıştır.¹⁹³

XIX. Yüzyılın sonları ve XX. Yüzyılın başlarında çeşitli nedenlerle Balkanlar'dan, Kırım'dan, Kafkasya'dan ve diğer Türk ülkelerinden Osmanlı Devleti'ne büyük göç hareketleri olmuştur. Bu göç hareketleri Osmanlı Devleti'ne, alınan her türlü tedbire rağmen yıkılış döneminde büyük problemler çıkarmıştır. Bunlardan 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinden sonra başlayan ve 1912 Balkan Savaşının başlamasıyla artan Balkanlar'dan Türkiye'ye göç hareketleri 1.Dünya Savaşı öncesi ve sırasında Osmanlı Devleti'ni en çok meşgul eden meselelerden biri olmuştur.¹⁹⁴

¹⁹² Bilim Araştırma Vakfı: **a.g.e.**s.14

¹⁹³ Yılmaz Öztuna, **a.g.e.**s.112

¹⁹⁴ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 38

2.1.Göçleri Doğuran Sebepler

1877-1878 (93 Harbi) Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Ruslar 26 Haziran 1877’de Ziştevi yakınından Tuna vilayetine girdi ve sistematik olarak Türkleri imha hareketi yürütüldü. Ruslar, sivil halkın malının mülkünün talan edilmesini, yakılıp yıkılmasını savaş tekniğinin bir aracı olarak kullandılar. Böylece evler ve tümüyle köyler Ruslarla Bulgarlar tarafından yakılıp yıkıldı. Sığırlar ve bütün taşınır mallar gasp edildi. Bulgaristan’da Türk varlığı gerçek anlamda silindi. 1877’de Bulgaristan’daki Müslüman nüfus 1.501.883 idi. 1879’da bu nüfustan 515.000’i Osmanlı Devletinin elindeki bölgelere ulaştı. Sivil halktan 260.000’i bu savaşta ölmüştür. Yani imha edilmişlerdir. “Ölüm ve Sürgün” isimli eserinde 19.yüzyılda Balkan ve Kafkasya’da milyonlarca Türk ve Müslüman’ın öldürülmesi ve tehcirini inceleyen Prf. Dr. Justin McCarty Bulgaristan’da bu savaşta olanları: “Can kaybı ve kitlesel olarak çekilen çile bakımından Bulgaristan’dan yapılan Müslüman sığınmacılar göçü tarih boyunca görülenler arasında en dehşet verici olanlardan biridir.” demektedir. Rusların ve Bulgarların giriştiği kıyım eylemleri Türklerin kaçışının temel zorlayıcı nedeni idi.¹⁹⁵

Savaşın başında Bulgaristan’ın nüfusunun yarıya yakınına Türkler oluşturuyordu. Bazı vilayetlerde çoğunluk onlardaydı. Savaşın sonunda bir milyon Türk evlerinden baskınlarından sürüldü, öldürüldü. Savaşın sonra Türk nüfusunun yarısı artık Bulgaristan’da yaşamıyordu.¹⁹⁶

93 Harbinden sonra Balkanlar’dan Anadolu’ya devamlı olarak bir göç hareketi başlamıştı. Zaman zaman büyük kitlelere ulaşan bu göç hareketi barış zamanında, bilhassa Rum ve Bulgar komitacılarının baskılarından kaynaklanan mevzii bir durum almıştı. Balkan Savaşı’nın patlak vermesiyle göç durumu daha da vahim bir hal almıştır. Balkan Savaşı sırasında Rumeli’den Türk göçlerinin en önemli nedenini müttefik Balkan Devletlerinin askerleri ve komitacılarınca yapılan akıl almaz baskı ve zulümler oluşturmaktadır. Rumeli’den yapılan göçlerin diğer sebepleri dini baskılar ve ekonomik sebeplerdir.¹⁹⁷

2.2.Göçlerin Başlaması ve Yapılması

Önceden olduğu gibi, Balkan Savaşı’nda ve sonrasında, memleketleri düşman istilasına uğrayan veyahut düşman hücumuna maruz kalan Türklerden birçoğu

¹⁹⁵ Justin McCarty, **Ölüm Ve Sürgün**, İnkılap Kitabevi, 2003.s.23

¹⁹⁶ <http://www.mersin-targovishte.blogspot.com>

¹⁹⁷ Ahmet Halaçoğlu, a.g.e., s 29,31

kendilerince emin saydıkları Osmanlı Devleti topraklarına, özellikle de İstanbul'a büyük kitleler halinde göç etmişlerdir. Bu sırada çok sayıda göçmen, bulabildikleri ilk vasıtayla veya yaya olarak önce İstanbul ile Anadolu'nun belli birkaç limanına gelmişler, sonra iç kesimlere taşınmışlardır. Ayrıca hükümetçe göçmenlerin sevkîyatının düzenli yapılması için bu işlere nezaret etmek üzere becerikli memurlar tayin edilmiştir.

Balkan Savaşı'nın başlamasıyla, müttefik devletlerin, özellikle Bulgarların istilasına maruz kalan yerlerdeki ahalinin çoğu, gördükleri zulüm ve düşmanlık yüzünden Osmanlı memleketlerine göç etmek arzusundaydılar. Bu durum savaşın gelişmesine göre, sınır şehirlerinden içlere doğru ilerlemiş, çünkü Bulgarların Edirne-Çatalca civarına gelmeleriyle Silivri'ye kadar olan yöre halkı İstanbul veya çeşitli Anadolu şehirlerine çekilmiştir. Bu göç hareketlerinde halkın çoğu ya doğrudan doğruya kendi imkânlarıyla karayolu ile Anadolu'ya geçmeyi tercih etmiş yahut da en yakın liman şehirlerine, istasyonlarına gelerek, oradan gemi ve trenlerle Anadolu'ya geçmişlerdir.

Yine savaşın başlarında, Babaeski civarından arabalarla yüzü aşkın göçmen Marmara Ereğlisi'ne gelmiştir. Bu sırada savaşın devam etmesi dolayısıyla ekmek sıkıntısı baş göstermiş olduğundan, yeterli miktarda un ve ekmeğin hemen gönderilmesi istenmiştir. Bu muhacirlerden başka yeni göçmenlerin gelmesi sıkıntıyı daha da arttırmıştır.

Priştina' dan gelen göçmenler, İstanbul'a yerleştirilmiş, Kırklareli, Lüleburgaz ve çevresinden de birçok göçmen gelmiş, bunlardan çoğu Bursa, İzmir, Karasi ve Bandırma'ya sevk edilmiştir. Ayrıca Kırklareli' den karayolu ile yola çıkan 400 hanelik göçmen grubu manda arabalarıyla ancak 17-18 günde İstanbul'a ulaşabilmiştir. Bu göçmenlerden bir kısmı Sirkeci'den Üsküdar'a, diğerleri de Mudanya'ya sevk edilmişlerdir.

Marmara Sahillerinden ve bilhassa Tekirdağ'dan karayolu ile İstanbul'a çok sayıda göçmen gelmiştir. Lüleburgaz, Çatalca, Tekirdağ, Ahtapolu ve Midye'den İstanbul'a gelen göçmen sayısı 100.000'e ulaşmıştır. Bu arada Tekirdağ'da bulunan göçmenlerin acıklı bir durumda oldukları ve günde 20-30 kişinin açlıktan öldüğü bildirilmiştir.

Bu yüzden bunlara sarf edilmek üzere acilen 500 liranın gönderilmesi istenmiştir. Bu arada İstanbul'a çok yakın olan Nakkaş, Baklalı, Çilingir, Haraççı,

Şamlar ve Küçük çekmece gibi köyler ahalisinin de yerlerini terk ederek, Eyüp tarafına gelemeye başlamaları üzerine, bu gibi göçmenler hemen memleketlerine geri gönderilmiştir.

Göçmenlerin toplandığı şehir merkezlerinde, sürekli yığılma nedeniyle zor durumda kalınmıştır. Bunlardan Edirne acınacak bir durum arz etmiştir. Çünkü civar köy ve kasabaları boşaltmış binlerce kadın, erkek, çocuk Edirne'ye yürüyerek, kale kapısı önüne gelmişlerdir. Binlercesi şehre girdiği halde binlercesi de şehre girmeyi beklemiştir. Böylece Edirne'nin nüfusu 120.000 yükselmiş, bunun sonucu da şehirde erzak sıkıntısı olmuştur. Osmanlı Hükümeti, Edirne ve civarındaki göçmenlerin İstanbul'a sevkine karar vermiş, Edirne'den İstanbul'a göçmen nakli sürdürülmüş, hatta gemilerle İzmir'e de göçmen taşınmıştır.

Edirne'den başka Selanik çevresi ile Makedonya, Bosna ve eski Sırbistan havalisinden Selanik'te Anadolu'ya geçmek üzere 30-40.000 civarında göçmen toplanmıştır. Selanik'te toplanan göçmenlerin de hali perişan olduğundan, bunların problemleriyle ilgilenmek üzere, milletlerarası bir yardım komisyonu kurulmuştur. Buradaki göçmenler için şehir dışında çadırlar kurulmuş, bir kısmı cami ve mekteplere yerleştirilmiş buna rağmen büyük çoğunluğu yine açıkta kalmıştır. Üstelik salgın hastalıklar baş göstermiş ve şiddetli bir şekilde kolera salgını da başlamıştır. Bunlara ilaveten, bu kadar çok sayıda göçmenin Selanik'te toplanması açlık problemini de beraberinde getirmiş, gıda ihtiyacı için Rusya ve Avusturya vapurları şehre önemli miktarda un taşımışlardır..

Sırpların zulmünden dolayı Üsküp, Köprülü ve havalisi ahalisinden 5.000 kişinin aileleriyle birlikte kısmen Selanik ve kısmen Bulgaristan'a geçtiklerinden başka, 15.000 kişinin de harekete hazırlandığı ve bunların Osmanlı Devleti'ne getirilmeleri için ilk olarak 15 bin liranın düzenli bir şekilde verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca Karadağ ve Sırp hudutlarında Osmanlıların yenilgisi üzerine pek çok kişi iç kesimlere göç etmiştir.

Rumeli'de baskı ve zulme dayanamayarak göçe yönelen halk deniz ulaşım vasıtalarından da yararlanmışlardır. Özellikle Balkan savaşı sırasında çeşitli baskılardan kaçan kişilerin çoğu gemilere binerek Anadolu'ya ve İstanbul'a geçmek için kendilerine yakın Kavala, Selanik, Varna, Dedeağaç, Balçık ve Burgaz gibi liman şehirlerine gitmişler, oralarda günlerce aç ve susuz perişan bir halde beklemişlerdir. Böylece bu liman şehirleri göçmen merkezleri olmuşlardır. Selanik Limanından, başta İzmir ve İstanbul olmak üzere, Anadolu'nun çeşitli sahil vilayetlerine (Antalya, Mersin,

İskenderun ve Suriye Limanları) çok sayıda göçmen taşınmıştır. Göçmenlerin naklinde zaman zaman Yunan gemileri de ücretsiz kullanılmıştır.

Rumeli'den Anadolu'ya göç eden halkın bir kısmı da demiryolunu kullanmıştır. Zamanın en önemli kitle taşıma araçlarından olan trenden, özellikle Balkan Savaşı sırasında asker sevkiyatı ve demiryolu yetersizliği yüzünden fazla yararlanılamamıştır. Demiryolu taşımacılığı daha çok İstanbul'a yakın bölgelerden yapılmıştır. Selanik, Edirne ve Kırklareli bölgelerinden trenlerle getirilen göçmenler İstanbul ve Çatalca'ya sevk edilmiştir. Tren taşımacılığı sırasında göçmenlerden yolcu ücreti alınmamıştır.

Savaş sonrası, artık bu karışıklığın sona erdiği söylenmişse de, Bulgarların kendilerine terk edilen araziye işgale teşebbüs etmeleri ve bu sırada Bulgar askerlerinin öldürme, çalma ve yağmada bulunması, Edirne'ye her gün binlerce göçmenin gelmesine yol açmıştır.

Yine bu dönem göçmenlerinin sayısı hakkında gerek arşiv kaynaklarında, gerekse dönemin yayın organlarında kesin bir bilgi mevcut değildir. Ancak bir arşiv vesikasında, İstanbul'da mevcut olan 200.000'e yakın göçmenin hazineye ait arazi ve çiftliklerde iskanı hakkında bilgiler bulunmaktadır.

İtekim sadece Balkan Savaşında toplam 440.000 kadar Türk, Makedonya ve Trakya'dan Anadolu'ya göç etmiştir. Bilal Şimşir ise bu dönemde Balkanların başka yörelerinden kopan göçmenleri de hesaba katarak, yaklaşık bir milyon kadar Rumeli Türkünün yurtlarından söküp atıldığını, bu kitlenin 200 bin kadarının da savaş sırasında can verdiğini, geri kalanın ise Anadolu'ya sığındığını söylemiştir. Tarihte Türk-Bulgar ilişkileri isimli eserde de 1885 yılı ile 1923 yılı arasında Türkiye'ye sadece Bulgaristan'dan toplam olarak 500.000 kadar Türk'ün göç ettiği bildirilmiştir.

Özellikle Bulgar, Sırp ve Yunanlılar gerek düzenli ordu birlikleri gerekse çeteler olarak sivil Müslüman-Türk ahaliye karşı çoluk çocuk, kadın yaşlı demeden bir imha savaşı yürütmüştür. Talan, soygun, işkence, cinayet ve tecavüzle Balkanlardaki Türk izi kökünden silinmek istenmiştir. Bu savaşlarda 413.000 Müslüman Türk evlerini barklarını bırakarak Osmanlı Devleti bölgelerine ulaşmıştır. 1911'de Balkanlarda 2.315.293 Müslüman yaşıyordu. Kalan Müslüman nüfus 1270.114 dür. 413.000 göç ettiğine göre 632.408 sivil imha edilmiştir.

Bütün bu saldırılar, tecavüzler, yağmalar, cinayetlerin nasıl olduğu belgelere dayanmaktadır. Düzmece olay ve belgelerle Ermeni meselesini dillerine dolayanlar milyonlarca Türkün kanını, canını, malını, toprağını kaybetmesini önemli

bulmamaktadır. Hangi demokrasi ve insan hakları şampiyonu Batı Ülkesi ve parlamentosu o zaman veya şimdi kesinlikle bir soykırımı olan bu savaşlar hakkında bir karar almıştır. Balkanlar'da milyonlarca Türk öldürülürken ve yüzlerce yıldan beri oturduğu topraklardan atılırken insan hakları savunucusu Avrupalıların sesi hiç çıkmadı? Şunu bilelim, Avrupa, Türk'ü Haçlı Seferlerinden beri bir tehdit olarak görmektedir. Bu nedenle, Türk dün de, bugün de Avrupa da ailesinden sayılmamaktadır. Türkler ne yaparsa yapsın dün de bu gün de Avrupa'ya yaranamamaktadır. Rumeli'nin kaybında olduğu gibi, Anadolu'ya sığınmış Türk milleti üzerine de tuzaklar, bölme, yıkma planları yürürlüğe konmuştur.

3.BALKANLAR'DA BASKI VE ZULÜMLER

Balkanlarda Türklere karşı kurulan komitacılık, Balkan Harbinden çok daha önce başlamış, bu yüzden Türklere huzur ve sükun kalmamış, önce Edirne ve oradan da İstanbul'a doğru göçler hızlanmıştır. Balkan Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti ile sonuçlanması üzerine acı tablolar sergilenerek başlayan göçler, Balkan facialarının en acıklı safhasını teşkil etmiştir.

Bu arada çok büyük insan kütesinin birden Bulgaristan'dan ayrılması, ülkenin ekonomik durumunu felce uğratmış, bunun üzerine Bulgar Hükümeti göçleri engellemek için Türkiye'ye göç etmek isteyen Türklere çok fazla vergi talep etmeye başlamış, bu yüzden birçokları göçten vazgeçmiştir. Daha sonra alınan bir kararla Müslümanların göçleri yasaklanmış, buna rağmen Kırcaali ve Tamraş taraflarından birçok Müslüman kaçmak suretiyle anavatana gelmişlerdir.

Balkan Devletlerinin Nevrekob, Menlik ve Petriç'te yaptıkları mezalimin "engizisyon mezalimine rahmet okutacak derecede" olduğu, hükümetçe büyük devletlere vesikalarıyla beraber sunulmuştur. Bulgar komitacıları, ayrıca Davud, Topuklu ve Maden köylerini tahripleri esnasında, yalnız kadın ve ihtiyarları değil, beşikteki çocukları bile parçalamışlar, Radovişte'de ise, bütün erkekleri katletmişler, bu arada da göç eden kabilelere saldırarak binlerce masum insanın kanına girmişlerdir. Yine Bulgarlar, İskeçe, Komanova, Üsküp, Siroz, Kavala ve Razlık'ta birçok göçmen ve yerli İslam ahalisini öldürerek katliam yapmışlardır.¹⁹⁸

Balkan Savaşları sırasında Yunanlılar ve Sırp larca da Türklere baskılar yapılmış ve göç etmelerine sebep olunmuştur. Sırp lar, Arnavutlar hakkında, Yunanlılar ise başta

¹⁹⁸ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 32,33

Selanik ve işgal ettiği Türk topraklarında, Türklere karşı zulüm ve katliam yapmışlardır. Yunanistan, Selanik'te Bulgarlarca yapılan taşkınlıklara göz yumduğu gibi kendisi de Bulgarların bile çok bulduğu mezalime başlamıştır.

Bu hususu Hikmet Gazetesi “Yunanlıların Selanik'te hususiyle Türk mahallesinde yaptıkları vahşetler iblise rahmet okutacak derecededir” şeklinde yorumlamıştır. Selanik'e bağlı köylerin çoğu Yunanlılarca yakılmış ve çok sayıda ölüm olayı meydana gelmiştir. Bu arada şehirdeki bütün Türk gazetelerinin neşri de yasaklanmıştır.¹⁹⁹

Sırp lar da aslında hiç derecesinde olan kuvvet ve nüfusunu sözde yüceltmek için Türkler ve Arnavutlara karşı her türlü mezalimi yapmaktaydılar. Sırp lar özellikle Arnavut ahalı hakkında Makedonya'da birçok kanlı harekâta girişmişlerdir. Sırp ların 5 Aralık 1912 tarihine kadar yalnız Kosova vilayetinde 20.000 kadar insanı katlettiğini Avrupa yayın organları yazmıştır. Priştina civarında da çoğunluğu Arnavut olmak üzere 5.000 kişi Sırp larca katledilmiştir. Yine Edirne'nin kuşatılması sırasında Sırp Askerleri Hilal-i Ahmer Heyeti'ne karşı çeşitli mezalimlerde bulunmuşlardır. Karadağlılar da bazı Müslüman köylerini yakıp, Arnavut ahalisine türlü zulümler yapmışlardır.²⁰⁰

Bütün bunların yanında, Balkan müttefik devletleri ortak katliamlarda da bulunmuşlar, Bulgar, Sırp ve Yunan çeteleri, işgal ettikleri yerlerde bulunan Müslümanlara tarihte örneğine rastlanmayacak saldırılarda bulunmuşlardır. Örneğin Dedeağaç'ta Bulgar ve Yunan çetelerinin katliamları Cuma gününden Pazar gününe kadar devam etmiştir. Sırp, Bulgar ve Yunanlılar Arnavutluk'ta Müslüman halktan 100.000 kişiyi katletmişler, Yine Bulgar ve Yunanlılar Makedonya'da yaşayan Müslümanlardan ise 150.000 kişiyi türlü işkencelerle yok etmişlerdir.²⁰¹

3.1.Dini Baskılar

Halkı göçe zorlayan en önemli sebeplerden birini de dini baskılar oluşturmaktadır. Çünkü Osmanlı Devleti tarafından Gayr-i Müslim topluluklara tanınan din hürriyeti, yabancı devletler tarafından ülkelerindeki Müslümanlara tanınmamıştır. Aksine Müslümanlara uygulanan çeşitli baskılarla din değiştirmeye zorlanmışlar, böylece ülkelerini Müslümanlardan arındırmaya çalışmışlardır. Yunan,Sırp ve Bulgarların girdiklerinde yerlerde yaptıkları ilk şey, camileri kiliseye çevirmek olmuş,

¹⁹⁹ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 36

²⁰⁰ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 37

²⁰¹ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 38

bunun yanı sıra da pek çok yrde Müslümanlara türlü zulümlerde bulunmuşlardır. Daha sonra katliama başlamışlardır.²⁰²

Nevrekop kazasına bağlı 25 köyde de toplam 2840 kişi ile Razlık kazasına bağlı 2, Cumabala kazasına bağlı 2, İstanimaka kazasına bağlı bir ve Peştire kazasına bağlı 7 köydeki ahaliye de zorla din değiştirilmiştir. Ayrıca Bulgarlar, özellikle Müslüman Pomakları baskı altına alarak onları Bulgarlaştırmaya çalışmışlardır. Bu sebeple bunların çoğu göçe mecbur olmuştur.

Yunan ve Bulgarlarca yapılan dini baskılar, isim değiştirme şeklinde de olup, bu baskılar kendilerine verilen Hristiyan isimlerini söylemeyerek, Müslüman ismini söyleyen Türklere para ve idam cezası uygulamak, kadın ve erkeklerin giyeceklerine müdahale etmek şeklinde olmuştur. Varna'dan gelen Müslüman göçmenler, orada fesle gezmenin mümkün olmadığını ve yasaklandığını söylemişlerdir. Selanik'te de Türkler tanınmamak için feslerini çıkarıp, şapka giymeye mecbur kalmışlardır.²⁰³

3.2.Ekonomik ve Sosyal Baskılar

Balkanlarda genel olarak işgal edilen arazideki Müslümanların mal ve mülkünü Hristiyan halka mal etmeyi ve yarıcılıkla geçinen bir takım çiftçiye Türklerin terk edeceği araziye vermeyi planlamışlardır..

Yunanistan, Romanya, Sırbistan ve Bulgaristan'daki Müslüman halk da aynı gayeyle göçe mecbur edilmiş, bunun sonucunda da buralarda Türklerin sayısı gittikçe azalmıştır. Yine göçmenlerden alınan bilgilere göre Bulgar ordusu, Türk topraklarının işgali sırasında, Keşan, İpsala, Babaeski, Selanik, Malkara ve Sofuluda sadece 13 kişinin 395.060 kuruş değerindeki mal ve gayrimenkulünü, Sırp ordusu ise Priştine Sancağı'nda toplam dört kişinin 16.000 kuruşluk mal ve hayvanını gasp etmişlerdir.²⁰⁴

Gerek Yunanistan, gerekse Bulgaristan, göçe mecbur kalan Türklerin topraklarına, büyük ölçüde Osmanlı Devleti'nden gelen Rum ve Bulgarları yerleştirmeye başlamışlardır. Nahideromus gazetesinin özel olarak çektiği bir telgrafta, Bulgaristan'ın, Batı Trakya'daki Müslüman ve Rum ahalinin içine 120.000 Bulgar göçmeni yerleştirdiği bildirilmiştir.

Bu arada adı geçen devletler işgal ettikleri yerlerdeki Hristiyanların başka bölgelere göç etmesini de yasaklamıştır. Böylece barış için masaya oturduklarında,

²⁰² Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 41

²⁰³ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 41,42

²⁰⁴ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 42

Avrupa kamuoyuna buralarda Türklerin azınlıkta kaldığını ispatlamayı ve işgal ettikleri toprakların kendilerine bırakılmasını sağlamayı hedeflemişlerdir. Bunda da bir ölçüde başarıya ulaşmışlardır.²⁰⁵

²⁰⁵ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1.BALKANLAR'DA TÜRKLER'E YAPILAN BASKI VE ZULÜMLER

1.1. 19.Yüzyıl Sonları ve 20.Yüzyılın Başlarında Balkanlar'da Bulgarlar, Sırp, Yunanlılar ve Ruslar'ın Türklere Karşı Mezalimin Altında Yatan Gerçekler ve Sebepleri

Yüzyıllar boyunca Osmanlı Devleti tebaası olarak Türk idaresi altında yaşayan milletlerin hiçbir kültür erozyonuna uğramadan, kimliklerini olduğu gibi koruyabilmiş olmaları, hatta kendilerine her türlü insani ve vicdani hürriyeti alabildiğine tanımış olan Osmanlı Devleti'ne karşı emperyalist devletlerin kışkırtmaları ile zaman zaman isyan etmeleri, milliyetçilik duygularının her zaman diri tutulmasından kaynaklanmıştır.

Bu fikrin tarihin eski bir döneminde kalmış bir yaklaşım olduğunu düşünmek ise büyük bir yanılgı olur. Nitekim bunun uzantısı olan Türk düşmanlığı günümüzde Batılı devletlerce son derece canlı tutulmaktadır.

Türk Milleti, kurmuş olduğu devletlerin çatısı altında yaşayan Türk olmayan unsurlara, kendi kültürel değerlerini yaşama ve geliştirme imkân ve hürriyetini her zaman tanımıştır. Bu sınırsız hoşgörünün benzerini tarih boyunca başka milletlerde görebilmek mümkün değildir.

Batılı ülkelerdeki Türk azınlıklara karşı şiddet eylemleri düzenleyen ve savunmasız durumda olan pek çok Türk grupları acımasızca katledilmiş ve Türk düşmanlığını bir ideoloji olarak benimsemişlerdir.

Türk düşmanlığı, önce Osmanlı'nın duraklama devrinde "Türkler Avrupa'dan silinip atılmalıdır" diyen Avrupalı devlet adamları ile başlamış, ardından Osmanlı'nın parçalanmasını hedefleyen 19. yüzyıl emperyalizminin temel düşüncelerinden biri haline almıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde de bu Türk düşmanı fikirler Avrupa başkentlerinde büyük etki uyandırmıştır Kendilerini sözde " ileri ve medeni milletler" olarak gören kimi Avrupalılar, Türk Milleti'ni ve medeniyetini olabilecek en uzak coğrafyaya kadar sürülmesi gereken güya "barbar" bir unsur olarak görmüşlerdir.

Osmanlı İmparatorluğunun duraklama devrinde; 1830 yılına kadar hiçbir probleminin olmadığı görülmektedir. Bu tarihten itibaren Osmanlı tebaası olarak yaşayan Yunanlıların, kukla devlet kurdurularak bağımsızlığa kavuşmalarından sonra, Balkan coğrafyasında huzur ve güven kalmamıştır. Nitekim kurulur kurulmaz bir

genişleme ve yayılma politikasını takip eden Yunanistan, sadece Osmanlı Devleti'ne ve Türk milletine karşı değil, etrafında Yunan olmayan unsurlara karşı da, saldırgan ve sömürgeci bir yaklaşım sergilemiştir. Her fırsatta Türkleri barbarlıkla suçlayan Yunanlıların gerçek yüzlerinin teşhir edilmesi için, kedi dinlerinden ve mezheplerinden olan coğrafi komşularına reva gördükleri zulmü, işledikleri cinayetleri, yaptıkları yağma ve hırsızlıkları öğrenmek ve anlamak için arşiv belgelerin bakmak yeterli olacaktır.

Türklere karşı girişilen her türlü baskı, asimilasyon ve zulüm hareketinin en acımasız örnekleri Balkanlarda yaşanmıştır. Rusların önderliğinde yapılan bu vahşet, sadece Türk Milletinin değil, bütün dünyanın nefretini ve tepkisini toplamıştır.

1877-1878 Osmanlı –Rus harbi sonucu Balkanlardaki Osmanlı toprakları Ruslar tarafından işgal edilmiş, buralarda yaşayan Türkler büyük baskı ve zulme maruz kalmıştır. Rus işgal güzergâhında bulunan Türk köylerinin tamamı yerle bir edilmiş, yakılmış ve yıkılmıştır. Rusların silahlandırıp öne sürdükleri Bulgar komitacılar, 350 binden fazla Türk'ün öldürülmesine, binlerce kızımızın ve kadınınımızın namuslarının kirletilmesine, 1 milyon civarında Türk'ün göçüne, yüzlerce köy, kasaba ve şehrin yakılıp yıkılmasına sebebiyet vermiştir. Türklerin kökünü Balkan topraklarından kazımak için insanı insanlığından utandıracak çirkinlikte bir zulme girişmişlerdir.

Ruslar saldırdıkları Türk köyleri ve kasabalarında, önce paraları ve bütün malları aldıktan sonra evleri ateşe verip halkı katletmişlerdir. Örnek olarak Zıştovi kazasına bağlı Müslüman bir köy olan Batak köyünde Rus süvarileri, halkın silahlarını, paralarını ve bütün mallarını zorla almış, evlerini ateşe vermiş, ardından köy halkının tamamını katletmişlerdir. Rus süvarileri daldıkları Türk köylerinde Türklerin bütün silahlarına el koymuş, bu silahları hemen Bulgar komitacılarına dağıtılmış ve aynı silahlarla Türkleri katletmişlerdir.

Ruslar saldırdıkları yerlerde sadece Müslüman mahallerini ve Türk köylerini yakıp yıkmış genellikle diğerlerine dokunmamışlardır. Bu bir nevi haçlı ittifakının göstergesidir. Bir taraftaki memedeki çocukları katletmişler, öbür tarafta Hristiyanlara hiç zarar vermemişlerdir. Bu hareketleriyle İslamiyet'le bütünleşmiş Türklerin şahsında gerçek saldırdıkları aslında İslam dini olmuştur.

Bu amaçla 7 Temmuz 1877'de Kestan ve Belovan köylerinden gelen Rus Tümeni, Müslüman halkın silahlarını toplamış, daha sonra bu silahlarla Müslümanları katlederek sözde Müslümanlar katliam yapmış gibi göstermeye çalışmışlardır.

Katliamlar, yağmalar çok büyük boyutlara varmıştır. Girilen köylerde bırakın insanları, hayvanlar bile öldürülmüştür. Hiç canlı bırakılmamış, malları gasp edilen kişiler hemen orda çoğu zaman işkencelerle öldürmüşlerdir. Genç kızlar ve kadınlar ahalinin gözü önünde kirletilerek öldürülmüşlerdir.

20.Yüzyılın sonlarında Bosna-Hersek' te ve Kosova'da olduğu gibi, Osmanlı'nın yıkılış dönemi olan 19.Yüzyıl sonları ve 20.Yüzyılın başlarında Balkanlar'da özellikle Bulgarlar, Sırlar, Yunanlılar ve Ruslar gerek düzenli ordu birlikleri gerekse çeteler olarak sivil Müslüman-Türk ahaliye karşı çoluk çocuk, kadın yaşlı demeden bir imha savaşı yürütmüştür. Türklere karşı girişilen her türlü baskı, asimilasyon ve zulüm hareketinin en acımasız örnekleri Balkanlar'da yaşanmıştır. Talan, soygun, işkence, cinayet ve tecavüzle Balkanlardaki Müslüman Türk izi kökünden silinmek istenmiştir.²⁰⁶ Balkan müttefik devletleri ortak katliamlarda da bulunmuşlar, işgal ettikleri yerlerde bulunan Müslümanlara tarihte örneğine rastlanmayacak saldırılarda bulunmuşlardır.²⁰⁷

1.2. Yunanlılar Tarafından Türkler'e Yapılan Baskı ve Zulümler

Yunanlılar, uzun yıllar hiçbir baskı ve zulüm görmeden Osmanlı Devleti egemenliğinde kalmış, Avrupalı devletlerin kışkırtmasıyla Mart 1821'de Mora'da ayaklanmışlar,

1821 "Mora İsyanı" sırasında, isyancıların parolası: "Hiçbir Türk kalmayacak, ne Mora'da, ne de dünyada" idi. Nisan ayında ayaklanma, genelleşmişti. Her yerde, daha önceden kararlaştırılmış bir işareti almış gibi, köylüler ayaklanmakta ve yakalayabildikleri bütün Türkleri, erkeği ile kadını ile çocuklarıyla kıyımdan geçirmekte idi."Hiçbir Türk kalmayacak, ne Mora'da, ne dünyada!" ağızdan ağza dolaşarak bir kökten kazıma savaşının başlangıcını ilan ediyordu.

Mora'nın Müslüman nüfusu 25.000 kişi olarak hesaplanmıştı. Ayaklanmanın patlak vermesinden sonraki üç hafta içinde, kentlere kaçabilenler dışında bir tek Müslüman bırakılmamıştır. Bu isyan sırasında yaklaşık 20.000 Müslüman katledilmiş, buna rağmen Avrupa başkentlerinde Türklerin zalimlikleri anlatılmış ve sözde masum

²⁰⁶ <http://www.mersin-targovishte.blogspot.com>

²⁰⁷ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 38

Yunan halkının özgürlüğü için yardım kampanyaları başlatılmış, gönüllüler toplanmış ve canavar ruhlu isyancılara katılmışlardır!²⁰⁸

19. yüzyılda, milliyetçilik akımları ile Müslüman Türklerin uğradığı mezalimin tarihçesini, 1821 Yunan ayaklanmasıyla başlatmak mümkün ise de zaman zaman daha önce de ayaklanmışlar ve bu ayaklanmalar daha sonra Osmanlılara karşı girişilen ulusal ayaklanmalarda izlenen bir model olarak ortaya koymuştur.

Osmanlı İmparatorluğuna karşı yapılan Yunan ayaklanması 1821 yılının Mart ayında, bazı Osmanlı memurlarının, özellikle vergi toplayıcılarının öldürülmesiyle başlamıştır.

Bunu, Nisan ayında, Mora'da bulunan Türkler üzerine bir genel saldırı izlemiştir. Bu saldırıda, Yunanlı çeteciler ve köylüler, buldukları her Türkü öldürmüşlerdir. 1821 Mart'ının 26'sından, Nisanın 22'sine kadar göz kırpmadan 15 bin Müslüman Türk katledilmiş ve yaklaşık 3 bin Türk konutu da oturulamaz hale getirilmiştir.

Yunanlı Başpiskopos Germanos'un ağzından çıkan, ayaklanmanın ulusçu sloganı "Hristiyanlara huzur, Konsoloslara saygı, Türklere ölüm" dür. Nisan ayında yakalanma, genelleşmiş, her yerde, daha önceden kararlaştırılmış bir işareti almış gibi, köylüler ayaklanarak yakalayabildikleri bütün Türkleri, erkeğiyle, kadınıyla, çocuğuyla kıyımdan geçirmiştir. Ayaklanmanın patlak vermesinden sonraki üç hafta içinde kentlere kaçabilenler dışında bütün Türkler katliama maruz kalmışlardır.

Çoğunluğu Rum Ortodoks dinine bağlı olan Romanya'da da, Alexandros Ypsilantes önderliğinde Rum asilerin, Osmanlılara karşı tüm Balkanlara yayılabilecek bir ayaklanma başlatma girişimi sırasında, 1821 Martındakine benzer olaylar görülmüştür. Rusya'dan geleceğini varsaydığı desteğe güvenen Ypsilantes, destekleyicileri ile Galatz ve Yaş kentlerinde yönetime el koymuştur. Her iki yerde de Türkler; gafil avlanmış ve soğukkanlılıkla öldürülmüşlerdir. Kentlerde ve dağlık yörelerde Osmanlı memurlarının, askerlerinin ve yerli halkın kıyımından geçirilmesi bunu izlemiştir. Osmanlının yapılan kıyımlara karşı tepki göstermesi üzerine Ypsilantes kaçmak zorunda kalmış ve ayaklanma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Bu ayaklanmanın başarabildiği tek iş, Türklerin kıyımdan geçirilmesidir. Yunanistan'daki Türklerin telef edilmesi, bir savaş zamanının olağan telefı değildir. Türklerin hepsi, kadınlar ve çocuklar da dâhil, Yunan çetecileri tarafından

²⁰⁸ <http://www.angelfire.com>

öldürülmüşlerdir. Çoğu kez işlenen cinayetler önceden tasarlanarak ve soğukkanlılıkla işlenmiştir.

Türk halkının tümü toplanıp kasabadan uygun yerlere götürülmüş ve orada katliama tabii tutulmuş, üç gün boyunca bu savunmasız Türkler, bir vahşi güruhun zulmüne teslim edilmişlerdir. Bunu gerçekleştirirken ne cinsiyet ne de yaş yönünden bir ayırım yapılmadan yaşlı, hasta, erkek, kadın ve küçük yaşta çocuklar dahi öldürülmeden önce işkenceden geçirilmişlerdir. Bu kıyım öylesine büyük ölçüde olmuştur ki; çetecilerin reisi Kolokotrones'in kendisi bile, kazaya girdiğinde Yukarı Hisar kapısından başlayarak atının ayağının cesetlerden hiç toprağa değmediğini'' söyleyebilmiştir.

Hedeflerine ulaşmak yolunda dini de kullanmaktan çekinmeyen Yunanlılar, en önemli varlık sebepleri olan İslam ve Türk düşmanlığına ek olarak, Ortodoks mezhebine dâhil her toplumu kendi potansiyelleri altında görme gibi bir anlayışın da tesiriyle, bu mezhebe bağlı Bulgarlar ve Ulahlar gibi komşularına karşı da insafsızca hareket etmişlerdir. Balkanlarda süregelen karışıkların ve huzursuzluğun kaynağı her dönemde Yunanlılar olmuştur

Yunanlıların Batı Anadolu'yu ele geçirme planları, 1829 yılında Avrupalı devletlerin himayesinde Yunanistan'ın kurulmasıyla su yüzüne çıktığı kaydedilmiştir. Buna göre, Rumların Anadolu topraklarını ele geçirmeye yönelik politikalarının temelini, Megali İdea fikri oluşturmuştur. Rumlar, Yunan devletinin kurulmasından sonra Megali İdea'nın gerçekleşmesini, dış politika hedefleri olarak belirlemişlerdir. Resmi belgelere göre, geçmişte yaşadıkları iddia edilen toprakları ele geçirip, 'Başkent İstanbul olmak üzere, eski Bizans'ı diriltmek ve iki kıtalı beş denizli büyük bir Yunanistan kurmak' şeklinde hayal ettikleri 'Megali İdea', Yunanlıları yayılmacı bir politikaya sevk etmiş ve önlerinde engel olarak gördükleri Müslüman Türkleri fırsat buldukça katletmişlerdir.²⁰⁹

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında ve sonrasında da Yunanlıların Müslümanlara yaptığı mezalimler ve işkenceler devam etmiştir. 23 Aralık 1878'te Seraskerliğin tezkiresinden "Yunan hududunu korumakla görevli askerlerin hududu tecavüz ettikleri, eşkıya ile birlikte Osmanlı askerlerine ateş açtıkları, hudut civarında bulunan köyleri yaktıkları; eşkıyanın takip edilip sıkıştırıldığında ise sınırdaki kulelerde bulunan Yunan askerlerinden yardım gördükleri, böyle devam ettiği sürece eşkıyanın

²⁰⁹ <http://www.tumgazeteler.com>

yakalanmasının imkânsız olduğu, bu nedenle Yunan askerlerinin eşkıyaya yardım etmesinin ve arka çıkmasının önüne geçilmesi için ilgililere gerekli tebligatta bulunulması gerektiği” anlaşılmıştır.²¹⁰ Yine 13 Nisan 1879 tarihli Seraskerliğin telgrafından “Aralarında Yunan askerlerinin de bulunduğu iki yüz elli üç yüz kadar eşkıyanın Yenişehir’in Davutlu ve Nezir çiftliklerinden beş altı yüz kadar koyunu gasp ettikleri, olay mahalline gönderilen askerlerle çatışmaya girdikleri ve gasp ettikleri koyunları sınırdan geçirmeye muvaffak oldukları” anlaşılmıştır.²¹¹

1 Mart 1897 tarihli Tırhala Şehbenderliğinin tahriratından “Tırhala’da yeni tamir edilip ibadete açılmış olan caminin Hristiyan ahali ve askerler tarafından basılarak kapısı ve camlarının kırıldığı, camiye giren çıkan Müslümanların taşlandığı, Müslümanların ibadethanelerini terke mecbur edildiği, müftü tarafından preferike yapılan şikâyetlerin de sonuçsuz kaldığı belirtilerek saldırıların önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması” anlaşılmıştır.²¹²

Balkan Savaşları sırasında da Yunanlılar Selanik ve işgal ettiği Türk topraklarında, Türklere karşı zulüm ve katliam yapmışlardır. Yunanistan, Selanik’te Bulgarlarca yapılan taşkınlıklara göz yumduğu gibi kendisi de Bulgarların bile çok bulduğu mezalime başlamıştır. Bu hususu Hikmet Gazetesi “Yunanlıların Selanik’te hususiyle Türk mahallesinde yaptıkları vahşetler iblise rahmet okutacak derecededir” şeklinde yorumlamıştır. Selanik’e bağlı köylerin çoğu Yunanlılarca yakılmış ve çok sayıda ölüm olayı meydana gelmiştir.²¹³

23 Mart 1914 tarihli Selanik Şehbenderliğinin tahririnden “Selanik ve civarı ile Drama, Doksat, Demirhisar, Avrethisar, Karacaabad ve Lankaza’da Kafkasya’dan göçen Rumlara verilmek üzere Müslüman ahalinin evlerinin, emlaklerinin, hayvanlarının, zirai aletlerinin hatta zorunlu gıda maddelerine varıncaya kadar her şeylerinin müsadere edildiği; iaşeleri Müslüman köylerine yüklenen askerlerin, kocalarının önünde Müslüman kadınların ırzına geçtikleri; erkekleri Bulgarlarca şehit edilen Zihne nahiyesindeki kadınların Hristiyanlığı kabule zorlandıkları; büyük yerlerde hükümet memurlarının, küçük yerlerde ise askerlerin, Kafkasya ve Trakya Rumlarının zulümleri Yunan Hükümeti’ne aksettirildiğinde oyalayıcı cevaplar

²¹⁰ Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar’da ve Anadolu’da Yunan Mezalimi-I-Balkanlar’da Yunan Mezalimi, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, **Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı**, Ankara, 1995, s 223

²¹¹ Balkanlar’da Yunan Mezalimi, **a.g.e.**, s 224

²¹² Balkanlar’da Yunan Mezalimi, **a.g.e.**, s 228

²¹³ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 36

verdikleri; Selanik yeni hapishanesindeki on yedi Osmanlı askerinin tahliyesi için teşebbüslerinin sonuçsuz bırakıldığı ve Etniki Eterya Komitesi'nin nüfuzunun, hükümet nüfuzundan daha güçlü olduğu" anlaşılmıştır.²¹⁴

Yine 7 Mayıs 1914 tarihli Kavala Şehbenderliği'nin raporundan "Drama'daki Bortiva Karyesine silah arama bahanesiyle giren Yunan askerlerinin eşraftan Şaban Ağa'nın çocuklarını ve bazı kimseleri tutuklayıp bazılarını da öldüresiye dövdükleri, Müslüman kadınlara tecavüz ettikleri ve Papas köyü imamı ile karısını katlettikleri" anlaşılmıştır.²¹⁵

24 Temmuz 1914 tarihli Kavala Şehbenderliği'nin tahriratından "Kavala'da, Bulgarlar tarafından kiliseye dönüştürülmek maksadıyla şerefeleri yıkılıp çan takılan ve daha sonra geri alınan camilerin, olduğu gibi kaldığı; Bulgarların bölgeyi terk ettikleri esnada ve katliamda tahrip olan Doksat Camisi'ne asker ve süvari hayvanları yerleştirildiği ve kapısına çan asıldığı; Meştiyan ve Çatalca köylerindeki cami ile mescidin tamamen Rumlar tarafından tahrip edildiği; Müslüman mezarlarının bozularak taşlarının alındığı; Yunan Hükümeti'nin Şehbenderlik personeline yaptığı baskı dolayısıyla bunları görüntülemenin de şimdilik mümkün olmadığı" anlaşılmıştır.²¹⁶

Balkan Harbi'nde Yunan mezalimi akıl almaz boyutlara ulaşmıştır. Bu konuda Yanya'da bulunan bir Rum eczacının yaptıkları da dehşet vericidir: "Her gece sekiz-on Türk Osmanlı kızını ağlata ağlata soymak, oynatmak, tehditle, işkencelerle onları meyyus etmek."²¹⁷

Bir Selanikli dükkân sahibi olan ve daha sonra Yunan Ordusunda Yedek subaylık yapan Yunanlı'nın hatıra defterinde anlattıkları da etnik soykırımın boyutlarını akıl almaz derecelere çıkarmaktadır. Günümüzdeki en tehlikeli savaş çeşitlerinden biri olarak görülen biyolojik savaş taktikleri daha o zaman Türklere uygulanmıştır: "Çocuklar, kadınlar süngülerimizin parıltısını görünce derhal haçı öperek Hristiyan oluyorlar. Mutaassıp Türklerin kafalarını kasaturalarımızla vücutlarından ayırıyoruz, uğursuz birer numune olan minare ve camiler derhal dinamitlerle havaya uçuruluyorlar.

Alman gazeteciler yüzünden Türk esirleri aşikâre boğazlayamıyoruz. Ama bir doktor ile yeni bir usul bulduk. Şişelerle dizanteri, tifo mikrop kültürlerini bakkallara dağıttık. Müslüman müşterilerinin aldığı şeylere hemen bir iki damla katıyor, hastalık

²¹⁴ Balkanlar'da Yunan Mezalimi, **a.g.e.**, s 251

²¹⁵ Balkanlar'da Yunan Mezalimi, **a.g.e.**, s 255

²¹⁶ Balkanlar'da Yunan Mezalimi, **a.g.e.**, s 282-283

²¹⁷ H.Yıldırım Ağanoğlu, **Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi: Göç**, İstanbul, 2001, s 66

alametleri başladığında o havaliyi kordon altına alıyoruz, ne konsolos ne de gazeteci giremiyor. Bundan sonra kuvvetli zehirleri ilaç diye veriyoruz. Kıvrana kıvrana telef oluyorlar. Türk çocuklarına şeker satarken kolera mikrobunu bulaştırıyoruz, hemen ölüyorlar. Türkleri katlederken kurtulanlar bir camiye sığındılar ve sürgüleri kapadılar. Caminin dört tarafına gazyağı dökerek ateşleyince ikinci bir eğlenceye tesadüf ettik. Kapıdan çıkanlar derhal süngüleniyordu. Kadınların saçlarından tutuşunca pervane gibi nasıl dans ettiğini görmeli. Hele Türklerin vücudu tutuştuktan sonra mısır kızartırken hasıl olan çatırtılardan daha müthiş sadalar çıkıyor.”²¹⁸

1.3. Bulgarlar Tarafından Türkler’e Yapılan Baskı ve Zulümler

I. Murat zamanında büyük ölçüde gerçekleştirilen Bulgaristan topraklarının fethi ile Osmanlı-Bulgar halkı arasındaki bir yakınlaşma doğmuştur. I. Murat Tirnova Kralı Ivan Şişman ‘ın kızkardeşi ile evlenmiştir. Tuna’ya kadar bütün Bulgaristan’ın Osmanlı topraklarına katılışı, 26 Eylül 1396’daki Niğbolu savaşından sonra gerçekleşmiştir. Osmanlılar fethettikleri topraklarda yerli halka, sosyal kurumlara ve dinsel inançlara hoşgörü ile baktıklarından; uzun Osmanlı yönetimi sırasında Bulgarlar varlıklarını rahatça koruyabilmişlerdir.

Bulgarlarda, en ciddi Türk katliamını; yine Yunanlıların 1829 yılında bağımsızlıklarını kazandıkları yıllarda yapmışlardır. Bilindiği üzere ilk olarak Yunanlılar Mora’da 20 bin Türkü öldürmüştür.

Ruslar ve Bulgarlar saldırdıkları Türk köyleri ve kasabalarında, önce paraları ve bütün malları aldıktan sonra evleri ateşe verip halkı katlediyorlardı. Zıştovi kazasına bağlı Müslüman bir köy olan Batak köyünde, Rus süvarileri ve Bulgar komitacılarınca yapılan baskında, bütün sürüler, halkın silahları, paraları ve bütün malları zorla alınarak evleri ateşe verilmiş ardından hemen hemen köy halkının tamamı katledilmiştir.²¹⁹

Bulgarlar da 14.Yüzyılın sonlarından 19.Yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı Devletinin egemenliğinde kalmış, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşının ardından Osmanlı Devleti’ne bağlı bir prenslik olarak kurulmuş ve 1908 yılında da bağımsızlığını almıştır.

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde varlıklarını devam ettiren Bulgarlar, ayaklanmalarının yanı sıra yıllarca birlikte yaşadıkları ve kendilerine son derece insancıl muamele eden Türk Milletine karşı özellikle 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbiyle

²¹⁸ H.Yıldırım Ağanoğlu, **a.g.e.**, s 67

²¹⁹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 127

birlikte acımasızca saldırmaya başlamışlar, zulümler, asimilasyonlar, sindirmeler ve zorla göç ettirmelerle adalet devrini kapatarak zulüm devrini başlatmışlardır.²²⁰

Bulgarlar Müslüman Türkler'e yaptıkları zulümlere 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı başlamadan önce başlamışlar, Bosna-Hersek'te ayaklanma devam ederken, 2 Mayıs 1876'da Tuna vilayetinde, yani bugünkü Bulgaristan'da büyük bir isyan patlak vermiştir. İsyan, tamamen Rusya'ca planlanmış ve silahlandırılmıştır. Rusya'dan silah alan 55 Bulgar köyünün erkekleri, Türk köylerini basmışlar ve 1000 kadar Türk'ü büyük vahşet sahneleri içinde öldürmüşlerdir. Müşir Abdülkerim Nadir (Abdi) Paşa, iki tümenle asilerin üzerine yürümüş, 39 gün süren isyan şiddetle bastırılmıştır.²²¹

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sırasında ise, Balkanlar'daki Osmanlı toprakları Ruslar tarafından işgal edilmiş, Rus güzergahlarında bulunan Türk Köylerinin tamamı yerle bir edilmiş, yakılmış ve yıkılmıştır. Rusların silahlandığı Bulgar komitacılar, 350.000'den fazla Türk'ü şehit etmişler, binlerce kızımızın ve kadınınımızın namuslarını kirletmişler ve 1 milyon civarında Türk'ün göçüne, yüzlerce mamur köy, kasaba ve şehrin yakılıp yıkılmasına sebebiyet vermişler, Türklerin kökünü Balkan topraklarından kazımak için yapılmayacak muamelelerle insanı insanlığından utandıracak çirkinlikte bir zulme girmişlerdir.²²²

Türkiye topraklarının Avrupa bölümündeki komşusu, Bulgaristan, 1877-1878 Osmanlı –Rus Savaşının ortaya çıkardığı bir Balkan devletidir. Tarihte iki Bulgar Devleti kurulmuştur.

Bu çerçevede Bulgaristan'dan ilk önemli göçler; 1877-1878 Osmanlı–Rus savaşının cereyan ettiği yıllarda olmuştur. Bu savaş nedeniyle; Osmanlı Devleti Tuna boylarındaki Müslüman halkın bir bölümüne yer değiştirterek, bunları İstanbul, Edirne ve Selanik gibi şehirlere yerleştirmiştir. Bu sırada kuzey Bulgaristan'dan birçok Pomak da güneyde Rodoplar bölgesine ve Anadolu'ya göçmüştür.

İşgal edilecek Balkan topraklarında, yerli Bulgar halkı silahlandırma ve bunları Türklere karşı saldırtma fikri, daha 1877-1878 savaşından çok önce Panislavistler tarafından uzun uzun işlenmiş ve Ruslar, Tuna'yı geçer geçmez de geniş ölçüde uygulanmıştır. Panslavizm cereyanları yayıldıktan sonra, bu cereyanın yıldırma politikası nedeniyle ve meydana gelen muharebelerde çoğu, Bulgaristan'dan olmak

²²⁰ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 125

²²¹ Yılmaz Öztuna, **a.g.e.**, s 26

²²² Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 125,126

üzere 600 bin Türk göç etmek zorunda kalmıştır. Bunlardan 150 bin kadarı Anadolu'ya göçmüştür.

Bulgarların yaptığı katliamların ilki sayılabilecek Harmanlı katliamında, 20 bin Türk aynı anda öldürülmüştür. Harmanlı katliamında, göç arabaları kabileler halinde biriktirilip içindeki insanlarla beraber yakılmak suretiyle yapılmıştır.

7 Temmuz 1877'de Kestan ve Belovan köylerinden gelen Rus tümeni, Müslüman halkın silahlarını toplayarak Bulgarlara dağıtmış daha sonra Müslümanları kendileri katletmişler ama sözde Müslümanlar katliam yapmış gibi göstermeye çalışmışlardır. Bin Pınar köyünde genç kızlar ve kadınların etekleri ve elbiseleri bellerine kadar yırtılarak anne-babalarının, kocalarının, kardeşlerinin ve diğer akraba yakınlarının gözleri önünde tecavüz edilmiş, direnen kadınlar işkence edilerek öldürülmüştür.²²³

Bulgarların ve Rusların yaptığı mezalimler o tarihlerde oralarda bulunan yabancı gazete muhabirlerince müşahade edilmiş, kendi ifadeleriyle tiksindirici katliam ve tecavüzler çekilen telgraflarla bağlı bulundukları ajanslara duyurulmuştur. 8 Temmuz 1877'de Şumnu'da toplanan yabancı gazete muhabirleri ortak bir tutanak hazırlayarak dünyaya telgrafla duyurmuşlardır.²²⁴

Tırnova mutasarrıfı 9 Temmuz 1877'de Sadrazama gönderdiği telgrafta, "Türklerin silahlarının alınıp mallarının Bulgarlarca yağma edildikten sonra evlerinin yakıldığı, erkeklerin katledilerek, genç kadın ve kızların dağa kaldırıldığı ve burada istisnasız tamamına tecavüz edildiği, Tırnova Şemsi köyü sakinlerinin de bir camiye doldurulup diri diri yakıldığını" belirtmiştir.²²⁵ Bu zulümler ve tecavüzler neticesinde binlerce Türk kadını ırzlarının ve namuslarının kirletilmesine tahammül edemeyerek canlarına kıymışlar, birçoğu da akli dengesini yitirmiştir. Müdafaasız köy ve kasabalara saldıran Bulgarlar her saldırılarında zafer kazanmış havalarına girmişler, tecavüzleri, yağmaları ve katliamları hep birbiri ardına sıralamışlardır.²²⁶

Süleyman Paşa'dan Mabeyn Başkatibine 28 Temmuz/9 Ağustos 1877'de gönderilen telgrafta, "Moskof ve Bulgar hainlerinin vahşi ve zalim ellerinden Kızanlık erkek ve kadın Müslüman halkından on bin kadarının Zeybek süvari muavenesinden 250 kişilik bir müfreze marifetiyle ne surette kurtarılıp Karapınar'a getirildiği ve küsur

²²³ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 127

²²⁴ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 128,129

²²⁵ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 130

²²⁶ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 130

iki bin kadarının Moskof ve Bulgarların hücum ve mümanaatlarından ve Zeybeklerin de sebat etmemelerinden dolayı Kızanlık'ta kaldıkları arz olunmuştu. Daha sonra bunları da kurtarmak üzere iki bölük nizamiye ve iki bölük Balıkesir muavenesiyle 50 kadar Çerkez ki, cem'an 500 kadar süvari bittertip dünkü gün buradan yine Kızanlık'a gönderilmişse de, Kızanlık'tan her nasılsa kurtulup şimdi gelen bir Müslüman'ın kemal-i teessürle verdiği malumata göre, salıfüzzi 10.000 kadar kurtarılan nüfusla Zeybek müfrezesinin oradan çekildiğini müteakip Bulgarlar Kızanlık'ta kalan bakiye-i nüfusu İslamiyenin hepsini katliam edip kadınlarla çocukları da Balkana sürüp götürmüş oldukları anlaşılmıştır.”²²⁷

Bulgarların ve Rusların saldırılarına maruz kalan köylerde katledilen Müslümanlara ve yakılıp yıkılan tamamen tahrip edilen evlere dair zulüm ve vahşet listesi şöyledir: Zıştovi'ye bağlı Türk Batak köyünde 100 ev yakılmış, 200 erkek ve 4300 kadın katledilmiş, 7 kişi kurtulabilmiştir.

Tırnova'ya bağlı Belovan köyünde 250 ev yakılmış, 700'ü erkek, 1200'ü kadın olan 1900 sakininden 1 kişi kurtulabilmiştir. Kayapınar'daki 100 ev yakılmış, 200'ü erkek, 300'ü kadın olan 500 sakininden 2 kişi kurtulabilmiştir. Kestanbol'daki 150 ev yakılmış, 300'ü erkek, 600'ü kadın olan 900 nüfustan sadece 3 kişi sağ kurtulabilmiştir.

Müslüman-Hıristiyan karışık Şems köyünden 600 Müslüman evi yakılmış, 120'si erkek, 200'ü kadın olan 320 Müslüman sakini sığındıkları camide diri diri yakılmış, 1 kişi kurtulabilmiştir. Müslüman-Hıristiyan karışık Tunca köyünde 100 ev yakılmış, 250'si erkek, 400'ü kadın olmak üzere 650 Müslüman katledilmiş, 3 kişi kurtulabilmiştir.

Düşman gelmeden boşaltılan köylerden; Traniç Homri'de 40 ev, Revan'da 150 ev, Odalar'da 180 ev, Armutluk'ta 80 ev, Boruş'ta 100 ev, Koçına'da 70 ev ve Okçular'da 200 ev olmak üzere toplam 820 ev daha yakılmıştır.²²⁸

Bulgarlar ve Ruslar Türkleri katlettikten sonra cesetlerini meydanda bırakmışlar, cesetlerin birçoğu yırtıcı kuşlarca, yaban domuzlarınca ve vahşi hayvanlarca parçalanmışlardır. Binbaşı Leader İstanbul'da bulunan Daily Telegraph gazetesi muhabirine bu olayla ilgili bir telgraf çekmiş, Bulgarların yeni Zağra istasyonu ve civarında katledilen 3.000'den fazla Türkün cesetlerinin yırtıcı kuşlar ve vahşi hayvanlarca parçalandığını belirtmiş, köpeklerin ve domuzların bozulmuş cesetleri

²²⁷ Bilal N.Şimşir ; **Rumeli'den Türk Göçleri**, Ankara, 1968, s 181

²²⁸ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 130,131

kemirdiklerini ve binlerce aç kuşun istasyon civarına tüneyerek beklemeleri karşısında donup kaldığını bildirmiş ve manzaranın korkunçluğuna dikkat çekmiş, çıkan çatışmada esir edilen Bulgar askerlerine son derece insancıl davrandıklarını anlatmıştır.²²⁹

Müslüman ahali akıl almaz tecavüz ve katliamlardan kurtulmak için çareyi göç etmekte aramışlar, ama maalesef göç yoluna düşen yüz binlerce aileden ancak çok azı bu amacına ulaşabilmiş, onların çoğu da yollarda ya kızını ya oğlunu, ya anneyi ya da babayı hain Bulgar kurşunuyla kaybetmişlerdir. Birçok soydaşımız, dindaşımız ama kurşunla, ama kılıçla, ama hava şartları ve karşılaşılan zor durumlarla şahadet şerbetini içmişler, ölümden kurtulanlar ise zulümden kurtulamamışlar, ölmediklerine, ölemediklerine yanmışlardır.²³⁰

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Müslüman Türklere yapılan baskı ve zulüm politikası devam etmiş, soykırımlar ve asimilasyonlar artık Bulgar çetelerinin tekelinden çıkarak Bulgaristan'ın devlet siyaseti haline gelmiş, katliamlar 1877-1878 yıllarında yapılanlar kadar olamasa da devam etmiş, Balkan Savaşları sırasında da 1912-1913 yıllarında tekrar artmıştır.²³¹

Bu olaylar 1912 tarihine kadar aralıklarla devam etmiş, 1912-1913 Balkan harbi sırasındaki göçte de katliam ve hastalık gibi sebeplerle 600 bin kişi hayatını kayıp etmiştir.

Bulgar idarecileri 1910 yılından itibaren Pomak Türklerine, çok yönlü propaganda ve baskı faaliyetlerinde bulunmuşlar ve onlara gayri Türk ve gayri Müslüman düşüncesini aşılama, bilinçaltına yerleştirmek, geliştirmek ve bu soydaşlarımızı diğer Türklerden ayırmak amacıyla; Müslüman Pomak Türklerin yaşadığı yerlerde Türkçe eğitimin yapılmasına ve Türkçe eğitim yapan okullara gitmesini yasaklamışlar, okullarına Bulgar öğretmenler tayin ederek Türk-İslam düşmanlığını telkin ettirmişler ve soydaşlarımızı Bulgarların yaşadığı yerlere zorla iskan ettirerek, Bulgarların içinde eritmeye gayret etmişlerdir.²³²

Balkan Savaşları sırasında, Bulgar Genelkurmayı Harekat Dairesi Başkanı Orgeneral Sarafof, önceden yapılan plan gereğince Pirin Makedonyası ve Rodoplar'daki mahalli işgal komutanlıklarına göndermiş olduğu talimatla, bütün Türklerin 'Bulgarlaştırılması'nı, kabul etmeyenlerin ise imha edilmesini emretmiştir. Böylece

²²⁹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 138

²³⁰ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 141

²³¹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 166

²³² Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 166,167

1913’de Bulgaristan’ın diğer yerlerinde olduğu gibi Pirin Makedonyası’yla Rodoplar’da da yüz binlerce soydaşımız Hristiyanlığı kabule ve Bulgarlaşmaya zorlanmışlar, isimleriyle dinleri zorla değiştirilmiştir.²³³

Bulgarlar, Türkleri Türklükten ve Müslümanlıktan vazgeçirmek için camileri yakıp, yıkmışlar, yağmalamışlar, kiliseye çevirmişler, minarelerini yıkarak yerine çan kuleleri dikmişler, ayin yapmak üzere papazlar göndermişler ve Müslüman halkı zorla kiliseye çevrilen camilere doldurarak Hristiyan olmaları için zorlamışlar ve akla hayale gelmeyecek şekilde işkence yapmışlardır.²³⁴

Bulgar çeteciler sadece güzel kızları sağ bırakmış geri kalanı öldürmüşler ve bunları cebren Hristiyanlaştırmışlardır. Kızların arasında bazılarını ise din değiştirmeye kahramanca bir şekilde reddettiklerinden dolayı derhal şehit etmişlerdir.²³⁵

Balkanlarda Müslüman Türklere yapılan zulümler Balkan Savaşları sırasında daha şiddetli bir şekilde devam etmiş, Bulgarlar işgal ettikleri yerlerdeki Müslümanları vahşiyane bir şekilde yok etmeyi sürdürmüşlerdir. Bu zulümlere dayanamayan birçok kişi de çeşitli güçlülere katlanarak göçe devam etmiştir. Nitekim Balkan Devletlerinin Nevrekob, Menlik ve Petriç’te yaptıkları mezalimin “engizisyon mezalimine rahmet okutacak derecede” olduğu, hükümetçe büyük devletlere vesikalarıyla beraber sunulmuştur.

Bulgar komitacıları, ayrıca Davud, Topuklu ve Maden köylerini tahripleri esnasında, yalnız kadın ve ihtiyarları değil, beşikteki çocukları bile parçalamışlar, Radovişte’de ise, bütün erkekleri katletmişler, bu arada da göç eden kabilelere saldırarak binlerce masum insanın kanına girmişlerdir. Mesela devrin gazetelerinde yer alan bir haberde Selanik’e bir saat uzaklıkta bulunan Gözne yolunda, Yunan hükümetinden aldıkları izinle memleketlerine gitmek için harekete geçen göçmenlerin Bulgarlar tarafından öldürüldükleri yer almaktadır.²³⁶

İskeçe’de de Bulgarlar ele geçirdikleri kişileri parça parça etmişler, Komanova ve Üsküp arasında takriben 3.000 kişiyi katletmişlerdir. Siroz’da ise kendilerini korumaya çalışan Türkler, iki askeri öldürdükleri gerekçesiyle, Bulgar subayının saatine bakarak, “Şimdi saat yarım, yarın aynı saate kadar Türklere istediğinizi yapabilirsiniz” diyerek, katliama başlanmış, 24 saat içinde 1.200 ila 1.900 arasında insan

²³³ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 167,168

²³⁴ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 170

²³⁵ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 186,187

²³⁶ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 32

öldürülmüştür. Selanik'teki tarfsız hükümet konsoloslarından alınan malumata göre ise, Balkan müttefiklerinin Siroz sancağındaki toplam 134.000 Müslüman nüfustan 20.000'i acımasızca katlettikleri haber verilmektedir.

Kavala'da da birçok göçmen ve yerli İslam ahalisi öldürülmüştür.²³⁷ Bu sırada Razlık'ta toplanan göçmenler de Bulgar katliamına uğramışlar, canlarını kurtaranlar, Almanya hükümeti aracılığıyla kendilerinin oradan aldırılmaları için, Osmanlı hükümetine başvurduklarından, hükümet durumu Selanik Almanya konsolosuna tebliğ etmiştir.²³⁸

Bulgarlar, Havza'da çocuk-kadın, yaşlı-geç demeden Türk olan herkesi, işkenceye tabi tutup katletmişlerdir. Hayvani hislerle kadınların hatta çocuk yaşta olan kızların namusunu kirlettikten sonra, bu zavallıları vahşiyane bir tarzda öldürmüşlerdir. Cinayetlerini işledikten sonra ise, suçlarını kısmen de olsa gizlemek amacıyla, kurbanlarının cesetlerini kuyulara atmayı ihmal etmemişlerdir. Fakat Bulgarlar, bu vahşetlerle de yetinmemişler, barbarlıklarını, bir millete yapılabilecek en büyük hakarete bulunmakla, yani İslam mezarlarındaki taşları tahrip etmek ve mezarlardaki kemikleri dışarı atmak suretiyle sürdürmüşlerdir.²³⁹ Bu barbarlığa Pierre Loti de değinmektedir:

...Bulgarlar, Havza'da... Kabristanın bütün mezar taşlarını kırmışlardır. Ölülerini mezarlardan çıkarıp, parçalanmış kemiklerle eğlenmişlerdir. İşte köyde bir kuyu; kuyudan pis bir koku çıkmakta; Bulgar askerleri tecavüz ettikleri çocuk ve kadın cesetlerini bu kuyuya atmışlar, cesetlerin kuyunun dibine çökmesi için de üzerlerine mezarlardan söktükleri mezar taşlarını yığmışlardır. Binden fazla kişiden, yaklaşık 40 kişi katliamdan kurtulabilmiştir.²⁴⁰

Şüphesiz ilginç olan husus, diğer Balkan Ülkeleri gibi Bulgarların da Türklere olan kin ve nefretlerinin günümüze kadar devam etmesidir. Özellikle 1980 yılları Bulgaristan'ın Türklere her türlü işkence ve zulmü yaptığı, ciddi asimilasyona giriştiği, bunun sağlanmamasını bahane ederek de katliamlara sık sık başvurduğu seneler olmuştur.

Bu dönemde Bulgaristan'daki Türkler zorla isim ve soyadları değiştirilmeye çalışılmış ve Türkçe konuşmaları yasaklanmıştır. Buradaki iki milyon Türk'ün camilere

²³⁷ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 33

²³⁸ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 33

²³⁹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 210

²⁴⁰ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 210

ve mescitlere gitmeleri engellenerek ibadet etme hürriyetleri ellerinden alınmış, sünnet yasaklanmış, Türk okulları kapatılmış, üstelik bunlara karşı direnenler ölüme kadar varan cezalara çarptırılmışlardır.

Diğer önemli bir katliamda; 1913 tarihinde Balkan Savaşı sırasında da yaşanmıştır. Bulgarlar girdikleri Türk şehir ve köylerinde insanlık dışı vahşetler sergilemişlerdir. Bulgarların Türklere yapmış oldukları mezalimin gerçek boyutunu sergilemesi açısından bu ülkeden Türkiye'ye yapılan göçler ve bunların tarihleri büyük önem arz etmiştir. Tarih içinde göçlerin zaman ve miktarı, baskıların artış hızına ve Bulgarların isteklerine göre Türkiye'ye göç edenlerin miktarının çoğalıp azaldığını göstermiştir.

Nitekim 1923-1939 yılları arasında 200 binden fazla Türk, 1940-1944 yılları arasında 14 binden fazla Türk Türkiye'ye göç etmiş, Komünist yönetimin iktidara gelmesi ile beraber göç hızı hemen durmuş, 1945-1949 yıllarında 7 bin kişi civarında Türk göç edebilmiştir.

1950 yılında ise Bulgarların göç için sınır kapılarını birdenbire açtıkları görülmüştür. 1950 yılında üç ay içerisinde 250 bin göçmenin Türkiye'ye kabul edilmesi istenmiş, Türk hükümetinin aldığı karşı tedbirle 1950 de 53 bin ve 1951 de 103 bin civarında göçmen gelmiştir. 1952 den itibaren göçte yeni bir duraklama dönemi başlamıştır.

1968 'de yapılan kısmi bir göç anlaşmasından sonra 1969-1980 tarihleri arasında 130 bin göçmen gelmiştir. Bu tarihten itibaren Bulgarlar tekrar sınır kapılarını kapatmaları ile göçler tekrar durmuştur.

Ancak, 1971 -1974 yılları arasında Bulgar ismi verilerek Slavlaştırma işi Pomak Türklerinden başlamış, bunları Türkçe konuşan Çingeneler ve Müslüman Tatarlar ve Arnavutlar takip etmiştir. Bu isim değişikliği ve asimilasyonun başarı ile sonuçlandırılmasından cesaret alan Bulgaristan yönetimi, 1984 Kasım ve Aralık aylarından itibaren Türk azınlığı üzerinde isim değişikliği uygulamasına devam etmiştir.

Türkiye Bulgaristan hükümetinin ahdi hukuki, devletler hukuku prensiplerini, insanlık ve ahlak kaidelerini ayaklar altına alarak işlediği katliama karşı, 22 Şubat 1985'te bir nota vererek soydaşlarına reva görülen olayların müzakere yoluyla halledilmesi ve "geniş kapsamlı bir göç anlaşması" yapılması konusundaki teklifi kabul edilmemiştir.

Bulgar nüfusunun çoğalma hızının sıfır noktasına yaklaşması, buna karşılık Türk azınlığında artışın %2 düzeyini koruyup %18 nispetini geçerek iki milyona ulaşması, Bulgaristan Hükümetini endişeye sevk ettiğinden her ne pahasına olursa olsun Türkleri Bulgarlaştırmaya devam etmişler ve Türk Hükümetinin anlaşma teşebbüslerini de cevapsız bırakmışlardır.

Bunun üzerine Bulgar hükümetine; 20 Nisan 1989'da; yeni bir nota verilerek çağdışı baskılara son verilmesi ve yeni bir göç anlaşması yapılması istenmişse de yine bir sonuç alınamamıştır. 21 Mayıs 1989'da Türkler arasında direnişin artması, Türklerin öldürülmesi ve dünya kamuoyu karşısında olayların ön plana gelmesi üzerine; bir kısım Türk Viyana, Belgrad ve Budapeşte yoluyla sınır dışı edilmeye başlanmıştır. 20 Haziran 1989'da Bulgarlar tarafından ''Türkler sınır dışı'' sloganının atılması ile beraber, Türk Hükümeti göç için sınırlarını açmıştır. Utanç treni ve karayolu ile Türkiye'ye akın başlamış ve sonuçta 300 bin'in üzerinde göçmen beraberlerinde taşıyabildikleri eşyaları ile beraber Türkiye'ye gelmiştir.

Ancak bu durum Türk düşmanı Todor Jivkov'un istifa etmesi sonucu yerine geçen Peter Miladenov ile olumlu yönde yeni bir boyut kazanmaya başlanmıştır. Nihayet 11 Aralık 1989 'da Komünist Partisi Merkez Komitesi toplantısında, Todor Jivkov ve 27 Merkez Komite üyesi Politbürodan atılmıştır. Yeni seçilen Genel Sekreter Miladenov ise ülkedeki Türk azınlığın hislerine ve geleneklerine saygı duyduklarını bildirmiştir. 20 Aralık günü yapılan Komünist Partisi Merkez Komitesi toplantısında; Türkler, azınlık olarak kabul edilerek dil, din ve isim seçme haklarının verilmesi kararlaştırılmıştır.

Bulgar Parlamentosu, 15 Ocak 1990 günü, Komünist Partisi öncülük rolüne ait anayasadaki maddeleri iptal etmiştir. Ayrıca, Bulgar vatandaşlarının yasalar önünde eşit hak ve sorumluluklara sahip oldukları, dini faaliyetlerin serbestliği, ibadet, gelenek ve göreneklerini sürdürme, din, inanç ve vicdan hürriyetlerine sahip bulundukları, her vatandaşın ismini serbestçe seçebileceği, resmi dilin Bulgarca olduğu, hususunda kararlar alınmıştır. Haziran 1990 yılında serbest seçimler yapılmış, Haklar ve Özgürlükler için Müslüman Hareket Partisi 25 milletvekiliği kazanmıştır.

Bulgaristan demokrasi çabaları sürdürmektedir. Siyasi alanda Türkiye ile ilişkilerini geliştirmektedir. Ancak, bütün bunlarla birlikte; günümüzde bile Bulgaristan'ın Rodoplar bölgesindeki soydaşlarımıza yönelik gizli bir etnik arındırma çalışması sürmektedir.

1.4.Sırplar Tarafından Türkler'e Yapılan Baskı ve Zulümler

Sırpların bölgede uyguladıkları katliamın 1389 yılındaki bağlantı sonrası Osmanlı'nın aldığı galibiyeti hazmedemeyip bu kin ve nefretlerini 500 yıl boyunca sakladıkları ve Osmanlı'nın zayıfladığı dönemlerde çeşitli isyanlar ile Türk kökenli ve başka kökenden Müslümanlığı kabul karşı devam ettirdikleri görülmüştür. Nitekim 1876 yılına ait bazı arşiv belgelerinden belirlenen (13 Mart 1876'da) çekilen bir telgrafta Sırp eşkıyasının Ürgüp kazasındaki bir karakolu bastıkları, köylerde evlere girerek değerli eşyaları, hayvanları gasp ettikleri, din adamları ve çocukları katlettikleri bildirilmiştir. Buna benzer pek çok örnek ve belge o günlerdeki umumi durumu ve katliamı rahatlıkla ortaya koymuştur.²⁴¹

Osmanlı döneminin Balkanlardaki bu katliamlarına pek çok örnek vermekle birlikte konunun dağılmaması yönü ile daha yeni günlere gelmek suretiyle Sırpların fikirlerinin değişmediğini görmek mümkün olmuştur.

Sırbistan, 1374 yılından 1878 yılına kadar yaklaşık 500 yıl Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde kalmış, bu süre zarfında herhangi bir baskıya maruz kalmadan dinlerini, dillerini ve kültürlerini muhafaza ederek yaşamışlardır. Fakat bağımsızlıklarını kazandıkları bu tarihten itibaren ülkelerinde yaşayan Müslüman halka, işkence ve zulüm yaparak katletmeye başlamışlardır.²⁴²

Bosna 10 Y.Yıldan başlamak üzere Hırvatistan kralığına bağlı olmakla beraber erken tarihi konusunda bilgi edinilememektedir. İlk zamanlar Bizans hakimiyetinde kaldı. Sırpve Hırvat çekişmesinin ortasında kalmış bir bölgedir. Doğusunda ve güneydoğusunda Sırbistan ile Karadağ, kuzeyinde ve batısında Hırvatistan yer alır. Adriyatik denizinde sadece 20 km lik bir kıyısı vardır. Hiç bir limanı yoktur. Topraklarının yarısı ekilmekle birlikte en verimli toprakları kuzey kesimindedir. 4.5 milyon nüfusun çoğunluğu boşnaklar, ikinci sırada Sırplar üçüncü sırayı da Hırvatlar almışlardır.²⁴³

1204 yıllarında Hırvatkökenlilerin, daha sonra da Bosnalıların bağımsızlık için mücadeleleri görülür.²⁴⁴

1360 yıllarında prensliğe getirilen Tvartko 1371 yılında bağımsız Bosna-Sırbistan krallığını kurdu. Fakat Sırbistan'dan 1391 yılında ayrıldılar.

²⁴¹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**,s.29

²⁴² Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 23

²⁴³ **ABA**; Bosna,C.4, İstanbul, 1987,s.461.

²⁴⁴ J. Krksmarik; Bosna-Hersek, **İslam Ansiklopedisi**.,C.2, İstanbul, 1979,s. 729- 731.

Fatih Sultan Mehmet bu toprakları Osmanlı topraklarına katıncaya yani 1463 yılına kadar ayrı yaşadılar. 1464 yılında Bosna krallığı'nın son direnen merkezi olan Yajce'i fethettikten sonra 36.000 Bagomil(Hıristiyan) İslamiyeti hiç bir zor olmadan kabul ettiler..Müslümanlığın gelişi ile birlikte siyasî çekişmeler yeni bir boyut kazandı. Siyasî hegomanya için etkili bir silah olarak kullanılmaya başlandı.

Sırpaların bugün Bosna'da ve Kosova'da uyguladıkları zulüm 1389 Kosova Savaşı'ndaki yenilgi ile bağlantılı olup 500 yıl içerisinde saklı kını Kosova Savaşının 500. Yıl dönümünde kusarak eski Sırbistan hayaliyle Kosova, Makedonya, Bosna-Hersek'i geri almak faaliyetlerinin son safhaları olarak nitelendirilebilir. Bununla ilgili olarak daha o yıllarda Bosna ve Kosova katliamlarından 100 yıl önce bugünkü vahşetin tohumlarının atıldığını görüyoruz. Sırpalar, farklı tarihlerde bu vahşetlerini Batılı Demokrasi havarisi Avrupa devletlerinin göbeğinde çeteler kurarak Müslüman ahaliye zulmederek, köyleri ve karakolları basarak can ve mal kaybına sebep vermişler, giderek katliamlarını din adamları ve Müslüman halk üzerinde arttırmışlardır.²⁴⁵

1389 yıllarından sonra da çoğu müslümanlığı kabul eden Bosna-Hersek'te yaşayan Slav kökenli Müslümanlar çoğalmaya başladılar ve müslüman Bosnalılar, Osmanlılar tarafından "Boşnak" olarak adlandılar. Bu arada Anadolu'dan gelen dervişler ile "Nakşiben dilik" "Rıfailik" ve "Mevlevilik" gibi tarikatlarda Boşnaklar arasında büyük ilgi gördü ve kısa zamanda yayılmaya devam etti. Böylece eski kültürleri ile Osmanlı-İslam kültürünü karıştırmaya ve kendilerine ait bir yapıya bürünmeye başladılar.

Şüphesiz Bosnalılar gönüllü olarak islamiyeti seçmeye başladıktan sonra. Hersek'te büyük kitleler halinde islamiyeti kabul edilmeye başlandı. Bütün bu gelişmeler 15.yüzyılın sonlarından 16. yüzyılın başlarına kadar devam etti. Böylece nüfusun % 60'ı müslüman oldu.²⁴⁶

Bu durum daha sonra sosyal yapıya ve Osmanlı devleti içindeki yerlerine de etki etti. pek çok devlet adamı üst kademelerde görev almamlarına sebep oldu.²⁴⁷

²⁴⁵ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 29

²⁴⁶ Cemalüddin Latiç; ,Çev. Enver «brahim-Kadiç-Sezin Serdar, Varolmak ya da Olmamak, **Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi**, Bursa, 1992,S.3, s.26:

Oya Akgönenç Mughisuddin; Bosna-Hersek Güney Slâvları Birliği Dağılırken, **SKD**,S.334, s.37-39

²⁴⁷ **Kitap Dergisi**; Bosna-Hersek, İstanbul, 1992, S.63-64-65,s.16-17; Cemalüddin Latiç; ,Çev. Enver «brahim-Kadiç-Sezin Serdar,Varolmak ya da Olmamak, **Balkanlar' da Türk Kültürü Dergisi**, S. 3, s.27

Bosna-Hersek'in 1463 yılında alınmasından sonra Osmanlı hakimiyeti kesin olarak sağlandı. Böylece bölgede İslamiyet hızla yayılmaya başladı. Bilhassa Bosna Osmanlı'nın en güçlü dayanağı durumuna geldi. Bir müddet sonra da Hersek Osmanlı hakimiyetini kabul etti.²⁴⁸

Balkanlarda başlayan fetih hareketleri ile birlikte çeşitli bölgelerde başlayan göç ve nüfus hareketleri çeşitli etnik yapıyı ortaya çıkardı. Çok sayıda Türk'te bu zamanlarda Balkanlara yerleşmeye başladı..Aynı dönemlerde Venedik'in baskısı ve denizlerde, bilhassa Preveze zaferi ile elde edilen başarılar Avrupa devletlerinin denizden de müdahalelerini imkânsız hale getirdi. Bu durumda Avrupa'daki siyasal güçlerin aralarında çıkan sorunlar Osmanlı devletinin Avrupa içlerine yayılma ortamını hazırladı. Nitekim 1521 yılında Belgrad'ın alınışı Avrupa fütühatına yol açan mühim bir amil oldu ve 29 Ağustos 1526 yılında Kanuni Sultan Süleyma'nın Mohaç'ta kazandığı zafer buradaki hakimiyetlerini kuvvetlendirmeye yetti.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) bölge tamamen fethedildi. Eyalet sūtatüsünde düzenlendi ve 6 sancaktan oluştu. 17.Yüzyıl başlarında eyalet merkezi Travnik'e taşınınca Bosna merkez, Hersek, <zvornik, Kılıs, Zaçasna, Kırka ve Pakrač birer sancak oldular.

Fakat bu durum uzun sürmedi I. Viyana kuşatması(1529) nın başarısızlıkla sonuçlanması, bilhassa 1590 yıllarında Habsburg Haneda'nının girişimleri ile Tuna boyunca Osmanlı ordularına karşı yeni bir cephe açılmasını ortaya koydu.²⁴⁹

Bilhassa 1683 II. Viyana bozgunu ise bu güç dengesini tamamen Osmanlı aleyhine çevirdi. Avrupa devletlerinin haçlı zihniyeti ile kurmuş oldukları " Kutsal <tifak" ve 1699 yılında imzalanan Karlofça antlaşması ile Türkler Balkanlar'dan atılmaya ilk defa toprak kaybına uğramaya başladı

Bu durum 1865 te yeniden düzenlemeye gidildi ise de 1875 yılına kadar korundu ancak bu tarihten sonra Hersek olarak anılmaya başlandı. Hersek önce mutasarrıflık daha sonra da iki sancaklı küçük bir vilâyet oldu.²⁵⁰

Nüfus durumuna bakıldığında ise; 1875 yıllarında Bosna ve Hersek'te 1.051.000 nüfus olduğu, ayrıca 1895 yıllarında 1.591.000, 1910 yıllarında da 1.898.044 olduğu görülür.

²⁴⁸ İsmail Hakkı Uzunçarflılı; **Osmanlı Tarih**, C.2, s. 82-83:

²⁴⁹ İsmail Hakkı Uzunçarflılı; **Osmanlı Tarih**,C.2,s.323,330

²⁵⁰ **ABA**;; Yugoslavya, C.22, s.453:

19.yüzyıl sonlarına kadar birbirlerinden hoşnut olarak yaşamalarına rağmen mültezimlerin (Vergi Toplayıcı) aşar toplamadaki haksız ve suistimalleri ahaliyi galeyana getirdi. Hersek'in hıristiyan halkı davalarını kazanmak için bazı teşebbüslere girdiler ve aldıkları batı desteği ile 24 Temmuz 1875 te isyâna başladılar.

Isyânı bastırmak pek kolay olmadı. Isyâncılar sahalarını genişlettiler. Müslümanlar her tarafta öldürülmeye başlandı. Bunun üzerine Müslümanlar da silahlanarak kendilerini müdafaa durumuna geçince isyân mahalli durumdan çıkıp bir din ve mezhep çatışmasına dönüştü. Batılı devletler durumun düzeltilmesi için bir nota verdiler ve Osmanlı devleti bunu kabul ederek barışı sağlamak istedi ise de Bosna-Hersek asîleri durumu yeniden karıştırıp tekrar silaha sarıldılar.²⁵¹

Muhtelif tarihlerde Sırp eşkıyasının hatt-ı imtiyazı geçip Ürgüp kazasında bir karakolu bastıkları, köylerde evlere girerek değerli eşyalarla hayvanları gasp ettikleri, askerlerle çatışmaya girdikleri ve gün geçtikçe uygunsuzluklarını artırdıklarına dair 13 Mart 1876'da Tuna ve Bosna valilikleriyle Seraskerlikten gelip Sadaret'e takdim olunan telgraf suretlerinde görülmüştür.²⁵² 22 Nisan 1876'da Sırpların Yenipazar Kasabası civarında yoldan gelip geçenlere ateş açtıkları; bu durumun ise Müslümanlarla Sırp aralarında fena bir hadiseye yol açabileceği hususunda Bosna Vilayeti'nden Sadaret'e çekilen telgraf suretinde görülmüştür.²⁵³

Bosna-Hersek dışında Sancak bölgesinde de nüfusun %90'ı Müslüman olan halk Sırp larca devamlı tehdit edilmiş, Sırp eşkıyalarınca, köyler basılarak tecavüzler yapılmıştır. Daha 1900'lü yıllarda bu emellerini taşıyan Sırp lar Sancak bölgesini ele geçirerek Slav birliğini kurma yolunda emellerine bir adım daha yaklaşmışlar ve bunu gerçekleştirmek için cemiyetler kurmuşlardır.²⁵⁴

1878 yılındaki Berlin Anlaşması'nda Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yönetimine verilen, ancak fiilen Osmanlı'da kalan Bosna-Hersek, 1908 yılında Avusturya-Macaristan tarafından ilhak edildi ve İslam idaresinden kopmuş oldu. Bosnalılar, çekilen Osmanlı birliklerine gözyaşlarıyla veda ettiler, çünkü yeni yöneticilerinin kendilerine uygulayacağı zulümleri tahmin edebiliyorlardı. Nitekim

²⁵¹Enver Ziya Karal; **Osmanlı Tarihi** ,C.VII,Ankara, 1977,s.73-82

²⁵² Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 29

²⁵³ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 31

²⁵⁴ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 32

Osmanlı'nın bölgeden çekilmesiyle birlikte Müslümanlara yönelik saldırı ve tacizler başladı.²⁵⁵

Sırp lar özellikle Arnavut ahali hakkında Makedonya'da birçok kanlı harekâta girişmişlerdir. Sırp ların 5 Aralık 1912 tarihine kadar yalnız Kosova vilayetinde 20.000 kadar insanı katlettiğini Avrupa yayın organları yazmıştır. Priştina civarında da çoğunluğu Arnavut olmak üzere 5.000 kişi Sırp larca katledilmiştir. Yine Edirne'nin kuşatılması sırasında Sırp Askerleri Hilal-i Ahmer Heyeti'ne karşı çeşitli mezalimlerde bulunmuşlardır. Karadağlılar da bazı Müslüman köylerini yakıp, Arnavut ahalisine türlü zulümler yapmışlardır.²⁵⁶

1908 yılında Makedonya'ya sınırlı bir özerklik verilmesinde anlaştılar..Bosna bulanımı 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilanından sonra da devam etti.Nihayet Avusturya-Macaristan İmparatorluğu devleti Bosna-Hersek'i ilhak etmeye karar verdi. Rusya'yı da yanına aldıktan sonra 7 Ekim 1908 yılında bunu gerçekleştirdi. Bu durumu Almanya ve Fransa da tanımak zorunda kaldı. Ancak Osmanlı devleti bu oldubittiği kabul etmedi. Böylece çatışmalar yeniden başlayınca Avusturya bundan istifade ile Bosna-Hersek'i ilhak etti. Bu seferde Sırbistan kabul etmedi

Balkan savaşı sırasında Avrupa devletleri Sırbistan, Hırvatistan, Yunanistan ve Bulgaristan gibi Balkan gruplarına bağımsızlık veya toprak kazanmaları için yardıma devam ettiler

Savaş boyunca Sırp milliyetçiliği gelişti. Bosna-Hersek 26 Ekim 1918 de Sırp, Hırvatve Sloven (SHS) krallığının bir parçası olarak Sırbistan ile birleştirildi. Böylece 1 Aralık 1918 de çok sayıdaki etnik ve dinsel topluluğun birleşmesi gerçekleşti.

I.Dünya Savaşı'nın ardından bölgedeki Slav toplumları bir araya getiren "Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı" kuruldu. Bosna-Hersek toprakları da bu devletin sınırları içinde kaldı. Kurulan bu krallık 1921 de tahta çıkan I.Alexandır'ın 1928 yılında iki Hırvatmilletvekilinin öldürülmesi dolayısıyla başlayan gerginliği önlemek için Ocak 1929 da parlamentoyu dağıtıp anayasayı yürürlükten kaldırdığını görmekteyiz. Bu tarihte Yugoslavya hükümeti Bosna Hersek topraklarını yeni bir idari teşkilata tabi tuttu ise de bu karışıklıklar II. Dünya savaşına kadar devam etti.²⁵⁷

²⁵⁵ <http://www.payidar.net>, 10.06.2009

²⁵⁶ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 37

²⁵⁷ Besim Darkot ; Bosna-Hersek, **İslam Ansiklopedisi.C.2**, s.726-728.

1929'da Yugoslavya Krallığı adını alan bu devletin yönetimi Ortodoks Sırpların eline geçti. II. Dünya Savaşı'na kadar zor bir dönem geçiren Bosna Müslümanlarının malları gasp edildi, zorunlu gözetim politikasına maruz bırakıldılar.

II. Dünya Savaşı sırasında bölge Almanlar tarafından işgal edildi. Savaşın devam ettiği yıllarda aşırı milliyetçi Sırp gerillalar (Çetnikler) Bosna'nın köy ve kasabalarına karşı düzenledikleri saldırılarla toplam yüz bin Müslüman'ı katlettiler. Nazi karşıtı direnişte etkin rol oynayan komünistler II. Dünya Savaşı'nın ardından ülkenin yönetimini ele geçirdiler. Komünistlerin iktidarıyla Müslümanlar üzerindeki baskı politikası yeniden başladı. İslami vakıflara el konuldu, cami ve medreseler kapatıldı ve yoğun bir dinsizlik propagandası yürütüldü. Baskılar sonucunda Bosna-Hersek Müslümanlarının bir bölümü, Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerine göç etmek zorunda kaldılar.²⁵⁸

İkinci Dünya savaşı sırasında başlayan Alman saldırısına karşı direniş örgütleri kuruldu. "Partizanlar" adıyla Tito'nun başkanlığında verdikleri mücadelede 1944 yılında başarıya ulaştı.²⁵⁹ Farklı etnik yapıdaki toplumlar bir araya gelerek 1946 yılında "Yugoslavya Sosyalist Federatif Halk Cumhuriyeti" ni kurdular.

1946 yılından sonra da Yugoslavya'nın altı halk cumhuriyetinden birisi (Sırp, Hırvat, Sloven, Bosna-Hersek, Makedonya ve Karadağ(Montengro) oldu. 1948 yılına kadar Tito Stalinci bir siyasal yapıyı, 1948 yılından sonra da " Öz Yönetim" adıyla sadece Yugoslavya'ya münhasır bir yönetim biçimi uygulamaya başladı. Bu cumhuriyette nüfusun çoğunluğunu oluşturan müslümanlardolayısıyla 1971 yılında Tito "İslamlaşmış Slavlar" olarak anılmalarına müsaade etti

Bildiği gibi 20.Yüzyılın sonlarında da, İslam coğrafyasının ve eski Osmanlı topraklarının şirin bölgelerinden önce Bosna-Hersek'te, sonra Kosova'da, Sırp lar çoluk çocuk, kadın, ihtiyar demeden tanklarla, roketlerle, kanla, barutla önlerine gelen herkesi hunharca öldürmüşlerdir.

Bilindiği gibi siyasi açıdan olayların başlangıcı, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bu topraklar üzerinde çeşitli bağımsız cumhuriyetler ve özerk bölgelerin ortaya çıkması ile olmuştur. Sırbistan'ın ve ittifak halinde olduğu Karadağ'ın bu gelişmelere karşı çıkması sonucu olaylar gelişmiştir. Dünyadaki genel küreselleşme ve bu küreselleşmenin kendisi ile birlikte getirdiği bölgeselleşme sürecine aykırı olarak

²⁵⁸ <http://www.payidar.net>, 10.06.2009

²⁵⁹ Oya Akgönenç Mughisuddin; Bosna-Hersek Güney Slâvları Birliği Dağılırken, SKD S.334,s.32

Sırp'lar, hiç olmayacak "Büyük Sırbistan" hayaline kapılmış ve bu yolda önlerinde engel olarak gördükleri Müslümanları soykırım ve etnik temizliğe tabi tutarak işe başlamışlardır.²⁶⁰

Sırp'ların bugün Bosna'da ve Kosova'da uyguladıkları zulüm 1389 Kosova Savaşı'ndaki yenilgi ile bağlantılı olup 500 yıl içlerinde saklı kını Kosova Savaşının 500. Yıl dönümünde kusarak eski Sırbistan hayaliyle Kosova, Makedonya, Bosna-Hersek'i geri almak faaliyetlerinin son safhaları olarak nitelendirilebilir. Bununla ilgili olarak daha o yıllarda Bosna ve Kosova katliamlarından 100 yıl önce bugünkü vahşetin tohumlarının atıldığını görüyoruz.²⁶¹

Sırp'lar, farklı tarihlerde bu vahşetlerini Batılı Demokrasi havarisi Avrupa devletlerinin göbeğinde çeteler kurarak Müslüman ahaliye zulmederek, köyleri ve karakolları basarak can ve mal kaybına sebep vermişler, giderek katliamlarını din adamları ve Müslüman halk üzerinde arttırmışlardır.²⁶²

Nitekim bilindiği gibi 1990'lı yıllarda Bosna Hersek'' de Sırp'lar çoluk çocuk, kadın, ihtiyar demeden tanklarla, roketlerle, kanla, barutla, önlerine gelen herkesi hunharca öldürmüşlerdir. Bu olayların başlangıcı, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra bu topraklar üzerinde çeşitli bağımsız Cumhuriyetler ve özerk bölgelerin ortaya çıkması ile olmuştur.

Sırbistan'ın ve ittifak halinde bulunduğu Karadağ'ın bu gelişmelere karşı çıkması sonucu olaylar gelişmiştir. Dünya'daki genel küreselleşme ve bu küreselleşmenin kendisi ile birlikte getirdiği bölgeselleşme sürecine aykırı olarak Sırp'lar, hiç olmayacak "Büyük Sırbistan" hayaline kapılmış ve bu yolda önlerinde engel olarak gördükleri Müslümanları soykırım ve etnik temizliğe tabi tutarak işe devam etmişlerdir.²⁶³

Sırp'lar Bosna-Hersek dışında Sancak bölgesinde de nüfusun %90'ı Müslüman olan halka devamlı olarak tehditler savurmuş, Sırp eşkıyalarınca, köyler basılarak tecavüzler yapılmıştır. Sırp'lar bu vahşetlerini Avrupa Devletleri'nin gözü önünde çeteler kurarak, Müslüman ahaliye zulmederek, köyleri ve karakolları basarak can ve mal kaybına sebep olmuşlar, giderek katliamlarını din adamları üzerine

²⁶⁰ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 23

²⁶¹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 26

²⁶² Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 29; Mehmet fiahin ; Makedonya Müslümanlarının Dünyü ve Bugünü üzerinde bazı değerlendirmeler, Bursa, 1992, S.4,s.19

²⁶³ Ahmet Maranki , Balkan Mezalime, Timaş Yayınları, İstanbul, 1993,s.23

yoğunlaştırmışlardır.²⁶⁴ Bu vahşetlerine ısrarla devam eden Sırp'lar, Sancak bölgesini de ele geçirerek Slav Birliği kurma yolunda emellerine bir adım daha yaklaşmış ve bunu gerçekleştirmek için cemiyetlerini kurma hareketine başlamışlardır.²⁶⁵

Sırp'ların yapmış olduğu en büyük mezalim ise Srebrenica katliamıdır. Şu anda nüfusunun çoğunluğunu Sırp'ların oluşturduğu Srebrenica bölgesi, 1992 yılında başlayan savaş öncesi, Müslüman bölgelerden biri idi. 1990'daki Yugoslavya nüfus sayımına göre Boşnakların 36.666 kişilik nüfusları Srebrenica bölgesinin yüzde 75,2 sini oluştururken Sırp'ların nüfusunun sadece yüzde 27,7'sini oluşturduğu görülmüştür.²⁶⁶

1992 yılında Büyük Sırbistan kurma hayalindeki Sırp'lar, Belgrad'da Devlet Başkanı Miloseviç ve Genelkurmay Başkanı Perisiç'in desteğini alarak Radovan Karadziç ve General Ratko Miladiç öncülüğünde Bosna Hersek'te etnik arındırma çalışmalarına başlamışlardır. Üç yıl boyunca Sırp'lar uluslar arası hiçbir konvansiyona kulak asmayarak insanlık dışı uygulamalarını pervasızca sergilemişler ve daha savaşın ilk evresinde Nisan 1992'de Srebrenica'nın hemen dışında bulunan Bratunac köyünde yaklaşık 350 Bosnalı Müslüman, Sırp askerleri ve özel polis güçleri tarafından işkenceye tabi tutularak katledilmiştir.²⁶⁷

Bosna Savaşı'nın sonlarına doğru Müslümanların birçok cephede zafer kazandığı bir sırada öne çıkarılan Dayton Barış müzakereleriyle savaşın sona ereceğini gören Sırp'lar, avantaj elde etmek için iki stratejik kent olan Gorajde ve Srebrenica'yı ele geçirmek maksadıyla bütün güçleriyle bu iki kente saldırmışlardır.

Tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birini tüm dünyanın bakışları arasında sergilemişlerdir. Birleşmiş Milletler tarafından güvenli bölge olarak ilan edildikten iki yıl sonra Srebrenica, 1995 yılının yaz ayında II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen en büyük katliamın kurbanı olmuştur.²⁶⁸

6-8 Temmuz 1995'de daha önce Kuzey-Bosna'daki Sırp saldırılarından kaçan binlerce sivilin sığındığı Srebrenica kenti, Sırp güçleri tarafından kuşatılmıştır. Sırp güçleri sabaha karşı kente tank ve top ateşiyle bombardımana başlamışlardır. Bu maksatla Sırp'lar tarafından bölgeye 12 bin asker, 30 tank ve top ile SAM füzeleri sevk edilmiştir.

²⁶⁴ Ahmet Maranki a.g.e.s.24

²⁶⁵ Ahmet Maranki a.g.e.s.32

²⁶⁶ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁶⁷ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁶⁸ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

Tarihin en karanlık günlerinden biri olan 11 Temmuz 1995'te, soykırımın mimarı Sırp Ordu Komutanı General Ratko Mladić'in bir beyanatında “ Türklerden intikam alma zamanının geldiğini ve şehrin Sırp milletine bir hediyesi olduğunu “ söylemiş ve Boşnaklara karşı yapılacak katliamın başlayacağını sinyallerini vermişti.²⁶⁹

Nitekim 12 Temmuz 1995'de, kadınlar ve çocukları Müslüman bölgesine taşımak üzere araçlar kente gelirken Sırp, 12 ile 77 yaş arası bütün erkekleri “ savaş suçlusu sanıkları sorguya çekmek” bahanesiyle ayırmaya başlamışlardır. Sonraki 30 saat içerisinde 23.000 dolayında kadın ve çocuk bölgeden tahliye edilmiştir. Ayrılan yüzlerce erkek ise kamyonlara ve depolara doldurulmaya başlanmıştır. Kadın, çocuk ve yetişkin erkekten oluşan 15 bin civarında Müslüman Bosnalı grup ise Susnjari'de toplanarak kaçmaya çalışırken Sırp tarafından bombardımana tutulmuşlardır. Yola çıkanlardan pek azı bu çileli yolculuk sonunda Tuzla'ya salimen ulaşabilmiştir.²⁷⁰

Yine bu kapsamda; 11 ve 12 Temmuz tarihlerinde Potoçari'ye gelen Mladić televizyon kameraları karşısında kimseye bir şey yapılmayacağı ve herkesin güvenle Srebrenica dışına çıkarılacağı garantisi vermiştir. Gelen 60 kadar kamyon ve otobüse bindirilen erkeklere esir değişimi için Tuzla'ya gönderilecekleri söylenmiştir. Ancak iki gün süren bir katliamın ardından kendilerine hiçbir şey yapılmayacağı garantisi verilen bu gruptan kurtulan pek kimse olmamıştır.²⁷¹

Sırp güçlerinin kenti güçleri altına aldığı sadece beş günde katledilen masum Müslüman sivil erkek sayısının 10 bin civarında olduğu düşünülmektedir. Müslümanları öldürürken kurşuna dizme, yakma, diri diri gömme gibi insanlık dışı birçok yöntem uygulanmıştır.²⁷²

21-22 Temmuz 1995'de Meces kasabası yakınlarında Sırp askerler büyük kepçe makineleriyle 260 Müslümanı diri diri gömüp, üstlerini toprakla örtmüşlerdir. Bizzat yapılan bu zulümler uluslar arası ceza mahkemesinde de Sırplerce itiraf edilmiştir.²⁷³

1.4.1.Bosna-Hersek'te Yapılan Katliamlar (1992-1995)

Doğu bloğunun yıkılmasının ardından 1 Mart 1992 tarihinde gerçekleştirilen referandumla birlikte Bosna-Hersek de bağımsızlığını ilan etti. Ancak Büyük Sırbistan

²⁶⁹ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁷⁰ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁷¹ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁷² <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁷³ <http://www.tespitler.com/sayfa/10/bosna.htm>. 10.01.2009

kurma hayalindeki Sırlar, Belgrat'ta Devlet Başkanı Miloseviç ve Genelkurmay Başkanı Perisiç'in desteğini alarak sözde Bosna Sırp Devleti ve Sırp Demokrat Partisi (SDS) Başkanı olan eski bir psikiyatri doktoru Radovan Karadzic ve General Ratko Miladic öncülüğünde Bosna-Hersek'i işgal ederek orada etnik arındırma çalışmalarına başlamışlardır.

Üç yıl boyunca Sırlar uluslararası hiçbir konvansiyona kulak asmayarak insanlık dışı uygulamalarını pervasızca sergilemişler ve daha savaşın ilk evrelerinde Nisan 1992'de Srebrenica'nın hemen dışında bulunan Bratunac köyünde yaklaşık 350 Bosnalı Müslüman, Sırp paramiliterleri ve özel polis güçleri tarafından ölümcül işkenceye tabi tutulmuş ve katledilmiştir.²⁷⁴

Sırlar Bosna-Hersek dışında Sancak bölgesinde de nüfusun %90'ı Müslüman olan halka devamlı olarak tehditler savurmuş, Sırp eşkıyalarınca, köyler basılarak tecavüzler yapılmıştır. Sırlar bu vahşetlerini Avrupa Devletleri'nin gözü önünde çeteler kurarak, Müslüman ahaliye zulmederek, köyleri ve karakolları basarak can ve mal kaybına sebep olmuşlar, giderek katliamlarını din adamları üzerine yoğunlaştırmışlardır.²⁷⁵ Bu vahşetlerine ısrarla devam eden Sırp'lar, Sancak bölgesini de ele geçirerek Slav Birliği kurma yolunda emellerine bir adım daha yaklaşmış ve bunu gerçekleştirmek için cemiyetlerini kurma hareketine başlamışlardır.²⁷⁶

Sırların yapmış olduğu en büyük mezalim ise Srebrenica katliamıdır. Şu anda nüfusunun çoğunluğunu Sırların oluşturduğu Srebrenica bölgesi, 1992 yılında başlayan savaş öncesi, Müslüman bölgelerden biri idi. 1990'daki Yugoslavya nüfus sayımına göre Boşnakların 36.666 kişilik nüfusları Srebrenica bölgesinin yüzde 75,2 sini oluştururken Sırlar'ın nüfusunun sadece yüzde 27,7'sini oluşturduğu görülmüştür.²⁷⁷

1992 yılında Büyük Sırbistan kurma hayalindeki Sırlar, Belgrad'da Devlet Başkanı Miloseviç ve Genelkurmay Başkanı Perisiç'in desteğini alarak Radovan Karadzic ve General Ratko Miladic öncülüğünde Bosna Hersek'te etnik arındırma çalışmalarına başlamışlardır. Üç yıl boyunca Sırlar uluslar arası hiçbir konvansiyona kulak asmayarak insanlık dışı uygulamalarını pervasızca sergilemişler ve daha savaşın ilk evresinde Nisan 1992'de Srebrenica'nın hemen dışında bulunan Bratunac köyünde

²⁷⁴ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

²⁷⁵ Ahmet Maranki **a.g.e.s.**24

²⁷⁶ Ahmet Maranki **a.g.e.s.**32

²⁷⁷ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

yaklaşık 350 Bosnalı Müslüman, Sırp askerleri ve özel polis güçleri tarafından işkenceye tabi tutularak katledilmiştir.²⁷⁸

3 yıl içinde Sırp tarafından işkence yapılarak ve katledilerek öldürülen Bosnalı Müslüman sayısı 200 bini aşmış, 2 milyon Müslüman evlerinden sürülmüş, 50 bine yakın Müslüman kadına tecavüz edilmiş, Sırp toplama kamplarına alınan Müslümanlar inanılması zor işkenceler görmüş, on binlercesi ise sakat kalmıştır.²⁷⁹

. Tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birini tüm dünyanın bakışları arasında sergilemişlerdir. Birleşmiş Milletler tarafından güvenli bölge olarak ilan edildikten iki yıl sonra Srebrenica, 1995 yılının yaz ayında II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen en büyük katliamın kurbanı olmuştur.²⁸⁰

1992-1995 arasında Uluslararası Kızılhaç Örgütü verilerine göre Bosna-Hersek'te 312.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu kayıpların 200.000 kadarı Boşnak halkına ait olup Bosnalılar dünyanın gözü önünde ve Avrupa'nın göbeğinde sistematik bir soykırıma tabi tutulmuştur.²⁸¹ Bosna'da 800 cami ortadan kaldırılmış, 300.000'e yakın insan öldürülmüştür. Ölen çocuk sayısı 35.000, yaralı ve sakatlar ise 78.000'dir. 80.000 kadın ve kız çocuğuna tecavüz edilmiştir. Karşı koyanlar ise boğulmuşlardır.²⁸²

1.4.2.Kosova'da Yapılan Katliamlar (1998-1999)

Bosna-Hersek'te yaşanan feci uygulamalar daha zihinlerden silinmeden, bu kez de Yugoslav Cumhuriyetlerinden Kosova'da, ikinci bir Sırp vahşeti başladı. Bu olaylara tarihsel açıdan bakıldığında, Sırpların yine 600 yıl önce aldıkları mağlubiyetin acısını çıkarmaya çalıştıkları ortaya çıkıyordu. Çünkü Sırplar Kosova'daki Müslüman Arnavutları "Osmanlı'nın devamı" olarak görmekte, bu nedenle de onlara yönelik bir asimilasyon politikası uygulamakta, daha doğrusu Osmanlı'dan kalan tüm izleri yok etmeye çalışmaktaydılar.

1991'de Yugoslavya'nın dağılmasıyla beş bağımsız cumhuriyet kurulmasına rağmen, Kosova'da önder konumunda olan bazı kesimlerin pasif davranışı ve halkı barış yoluyla amaca ulaşma gibi senaryolarla oyalamaları sonucu Kosova bağımsızlığını kazanamadı. Ancak Kosova'daki tüm Müslümanlar sürekli Sırp baskı ve dayatmalarıyla karşı karşıya kaldılar. Sırp 1998 yılı başlarında Kosova'ya asker ve polis yığdılar. 27-

²⁷⁸ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁷⁹ <http://www.wowturkey.com>, 18.05.2009

²⁸⁰ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁸¹ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

²⁸² <http://www.tesbitler.com>, 12.05.2009

28 Şubat 1998'de Sırp askerinin ve polisinin ağır silahlarla Kosova'nın Drenitsa bölgesine saldırarak, ellerinde savunma yapabilecek hiçbir silahı olmayan onlarca Müslüman Arnavut'u öldürerek sistemli bir etnik temizliğe başlaması bölgede sıcak çatışmaların başlamasına yol açtı.

Daha sonra Sırp'ların zulüm ve işkencelerini tam anlamıyla bir katliama dönüştürmeleri Kosova'da ciddi bir insanlık dramının yaşanmasına yol açtı. Ama yaşanan bu önemli olaylara maalesef dünya sessiz kalmayı tercih etti. Olayların katliam boyutlarına ulaşmasıyla biraz sesini yükseltmek zorunda kalan Avrupa görünüşte Kosova meselesiyle ilgileniyormuş havası estirmesine rağmen oradaki kan ve gözyaşının durması için söze gelir bir adım atmadı. NATO yetkililerinin: "Sırp'lara tanıdığımız şu kadar süre içinde sorunun çözümü için girişimde bulunmazlarsa askeri müdahalede bulunabiliriz" şeklindeki göstermelik açıklamalarının ardından Sırp'ların çekiliyormuş görünümü vererek masa başı görüşmeleriyle olayı geçiştirmeleri Meseleye gerçekçi ve kalıcı bir çözüm bulmak için çaba sarf etmekten ziyade Sırp zulmünün mağdur ettiği insanların tamamen kendi kucaklarına oturmalarını sağlamak için zemini ve şartları hazır hale getirmek istiyorlar. Bu arada uzaktan kumanda edebilecekleri bazı tipleri de hadisenin tam merkezine oturtmak için biraz zamana ihtiyaç olduğunu düşünüyorlar.

Sırp zulmünden kaçabilmek için yollara dökülen 1 milyona yakın Kosovalı Müslüman soğuk, açlık, susuzluk ve salgın hastalıklarla mücadele etti. On binlerce insan hayatını kaybetti, bir o kadarı da kayıtlara kayıp olarak geçti... 1998 yılında başlayan etnik temizlik harekâtına müdahale kararı, ancak bir yıl sonra, 24 Mart 1999 tarihinde geldi. Ancak NATO harekâtı Kosova'ya huzur getirmek bir yana, onu daha da büyük bir bataklık haline getirdi. Kosova'yı tanıyan ve Miloseviç'in politikasını yakından takip edenler bu müdahalenin sonuçlarını daha ilk günden tahmin ediyorlardı. Batılı ülkeler ve Amerikan yönetimi de bu müdahaleyi yaparken, sonradan yaşanacakları hesaplamışlardı. Bunun en önemli göstergesi ise ABD'nin o dönemdeki başkanı Bill Clinton'ın müdahale kararını açıklayan konuşmasında kısaca geçtiği "kara harekâtını düşünmüyoruz" şeklindeki mesajıydı. Nitekim mesaj istenilen yere, yani Miloseviç'e ulaşmış ve Kosova'daki Sırp saldırıları soykırım boyutuna taşınmıştı. Kosova'nın Makedonya ve Arnavutluk hariç tüm sınırları yeni Yugoslavya yani Sırbistan tarafından çevriliydi ve bu bölgeye başka bir yerden destek vermek mümkün

değildi. NATO müdahalesi 12 Haziran 1999'da sona erdi ve arkasında çok büyük bir enkaz bıraktı.

1.4.3.Srebrenica Katliamı (1995)

Bosna Savaşının sonlarına doğru Müslümanların birçok cephede zafer kazandığı bir sırada öne çıkarılan Dayton Barış Müzakereleriyle savaşın sona ereceğini gören Sırlar, avantaj elde etmek için iki stratejik kent olan Gorajde ve Srebrenica'yi ele geçirmek maksadıyla bütün güçleriyle bu iki kente saldırmışlar ve tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birini tüm dünyanın seyirci bakışları arasında sergilemişlerdir. BM tarafından 1993'te güvenli bölge olarak ilan edildikten iki yıl sonra Srebrenica, 1995 yılının yaz ayında II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen en büyük toplu katliamın kurbanı olmuştur.

6-8 Temmuz 1995'de daha önce Kuzey-Bosna'daki Sırp saldırılarından kaçan binlerce sivilin sığındığı Srebrenica kenti, Sırp güçleri tarafından kuşatılmıştır. Sırp güçleri sabaha karşı kente tank ve top ateşiyle bombardımana başlamışlardır. Bu maksatla Sırlar tarafından bölgeye 12 bin asker, 30 tank ve top ile SAM füzeleri sevk edilmiştir.

11 Temmuz 1995 günü Ratko Mladić komutasındaki Sırlar hiçbir direnişle karşılaşmadan kente girmişlerdir. Sırp güçleri, kenti güçleri altına aldığı sadece beş günde 8.000 masum Müslüman sivil kurşuna dizerek, yakarak ve diri diri gömerek insanlık dışı birçok yöntem uygulayarak katletmiştir.

Srebrenica'da yapılan katliamın Karadzić ve Miladić'ten sonra başlıca sorumlusu Sırp Kumandan General Obrenovic'dir. Obrenovic ve adamları Srebrenica katliamı haberinin yayılmasını engellemek ve delilleri yok etmek amacıyla da cesetleri toplu mezarlara gömmüşler, ancak gerek Obrenovic'in gerekse diğer Sırp kumandanların gizlemeye çalıştıkları toplu mezarlar savaş sonrası birer birer ortaya çıkmıştır.

Yine bu kapsamda; 11 ve 12 Temmuz tarihlerinde Potoçari'ye gelen Mladić televizyon kameraları karşısında kimseye bir şey yapılmayacağı ve herkesin güvenle Srebrenica dışına çıkarılacağı garantisi vermiştir. Gelen 60 kadar kamyon ve otobüse bindirilen erkeklere esir değişimi için Tuzla'ya gönderilecekleri söylenmiştir. Ancak iki gün süren bir katliamın ardından kendilerine hiçbir şey yapılmayacağı garantisi verilen bu gruptan kurtulan pek kimse olmamıştır. Sırp güçlerinin kenti güçleri altına aldığı

sadece beş günde katledilen masum Müslüman sivil erkek sayısının 10 bin civarında olduğu düşünülmektedir. Müslümanları öldürürken kurşuna dizme, yakma, diri diri gömme gibi insanlık dışı birçok yöntem uygulanmıştır.

12 Temmuz 1995’de, kadınlar ve çocukları Müslüman bölgesine taşımak üzere araçlar kente gelirken Sırp lar, 12 ile 77 yaş arası bütün erkekleri ‘’ savaş suçlus u sanıkları sorguya çekmek’’ bahanesiyle ayırmaya başlamışlardır. Sonraki 30 saat içerisinde 23.000 dolayında kadın ve çocuk bölgeden tahliye edilmiştir. Ayrılan yüzlerce erkek ise kamyonlara ve depolara doldurulmaya başlanmıştır. Kadın, çocuk ve yetişkin erkekten oluşan 15 bin civarında Müslüman Bosnalı grup ise Susnjari’de toplanarak kaçıma çalış ırlarken Sırp lar tarafından bombardımana tutulmuşlardır. Yola çıkanlardan pek az ı bu çileli yolculuk sonunda Tuzla’ya salimen ulaşabilmiştir.²⁸³

21-22 Temmuz 1995’de Mec es kasabası yakınlarında Sırp askerler büyük kepçe makineleriyle 260 Müslümanı diri diri gömüp, üstlerini toprakla örtmüşlerdir. Bizzat yapılan bu zulümler uluslar arası ceza mahkemesinde de Sırp larca itiraf edilmiştir.²⁸⁴

1992-1995 arasında Uluslar arası Kızılhaç Örgütü verilerine göre Bosna–Hersek’te 312 bin civarında kişi hayatını kaybetmiştir. Bu kay ıpların 200 bin kadar ı Boşnak olup bu insanlar dünyanın gözü önünde ve Avrupa’nın göbeğinde sistematik bir soykırıma tabi tutulmuşlardır.²⁸⁵ Bosna’da 800 cami ortadan kaldırılmış, 300 bine yakın insan öldürülmüştür. Ölen çocuk sayısı 35 bin, yaralı ve sakatlar ise 78 bindir. 80 bin kadın ve kız çocuğuna tecavüz edilmiş karşı koyanlar ise boğularak öldürülmüşlerdir.²⁸⁶

Bosna Savaşını sona erdiren Dayton Anlaşması, Paris’te 14 Aralık 1995’te imzalanmıştır. 300 bin kişinin ölümüne ve yüz binlerce sivilin yurtlarından göçmesine neden olan dört yıllık savaşı durduran bu anlaşma, dönemin ABD Balkan Özel Temsilcisi Richard Holbrooke’un başkanlığında ABD’nin Ohio eyaletine bağı l Dayton adlı kasabadaki bir hava üssünde haftalar süren müzakerelerden sonra karara bağlanmıştır. Bosna–Hersek Cumhuriyeti’nin ilk Cumhurbaşkanı Alia İzzetbegoviç’in ifadesiyle’’ adil olmasa da olabileceğ in en iyisi’’ olan bu anlaşma da türünün tek örneğ idir.²⁸⁷

²⁸³ Erhan Türbedar: Kosova ‘nın Bağımsızlık İlanının Sırbistan,Bosna-Hersek ve Makedonya’ya Etkileri,Avrasya Dosyası,C.14.S.1,Ankara,2008,s.36-39: <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁸⁴ <http://www.tespitler.com/sayfa/10/bosna.htm>. 10.01.2009

²⁸⁵ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

²⁸⁶ <http://www.tesbitler.com/sayfa10/bosna.htm> 10.01.2009

²⁸⁷ <http://www.erulke.com/?p=394> 09.01.2009

2.TÜRKLER'E YAPILAN DİĞER BASKI VE ZULÜMLER

Balkanlar'da Müslüman Türklere Bulgarlar, Sırlar ve Yunanlılardan başka devletler de zulüm yapmıştır. 1877-1878 (93 Harbi) Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Ruslar, 26 Haziran 1877'de Ziştevi yakınından Tuna vilayetine girmiş ve sistematik olarak Türkler üzerinde imha hareketi yürütülmüştür. Ruslar, sivil halkın malının mülkünün talan edilmesini, yakılıp yıkılmasını savaş tekniğinin bir aracı olarak kullanmışlardır. Böylece evler ve tümüyle köyler Ruslarla Bulgarlar tarafından yakılıp yıkılmıştır. Sığırlar ve bütün taşınır mallar gasp edilmiş, Bulgaristan'da Türk varlığı gerçek anlamda silinmiştir. 1877'de Bulgaristan'daki Müslüman nüfus 1.501.883 idi. 1879'da bu nüfustan 515.000'i Osmanlı Devletinin elindeki bölgelere ulaşmış, sivil halktan 260.000'i bu savaşta ölmüştür. Yani imha edilmişlerdir. Rusların ve Bulgarların giriştiği kıyım eylemleri Türklerin kaçışının temel zorlayıcı nedeni olmuştur.²⁸⁸ Savaşın başında Bulgaristan'ın nüfusunun yarıya yakınına Türkler oluşturuyordu. Bazı vilayetlerde çoğunluk onlardaydı. Savaşın sonunda bir milyon Türk evlerinden barklarından sürüldü, öldürüldü..²⁸⁹

Balkan Savaşı sırasında Rumeli'den Türk göçlerinin en önemli nedenini müttefik Balkan Devletlerinin askerleri ve komitacılarınca yapılan akıl almaz zulümler oluşturmuştur.²⁹⁰ Örneğin Dedeağaç'ta Bulgar ve Yunan çetelerinin katliamları Cuma gününden Pazar gününe kadar devam etmiştir. Sırp, Bulgar ve Yunanlılar Arnavutluk'ta Müslüman halktan 100.000 kişiyi katletmişiler, Yine Bulgar ve Yunanlılar Makedonya'da yaşayan Müslümanlardan ise 150.000 kişiyi türlü işkencelerle yok etmişlerdir.²⁹¹

Yukarıda da bahsedildiği gibi Balkan Savaşları sırasında katliama uğrayan masum Türk halk kitlelerinin kesin sayısı bilinmemektedir. Rumeli'den Türk göçleri hususunda çeşitli araştırmaları bulunan Bilal Şimşir'in tahminlerine göre bu sayı 200.000'den aşağı değildir. Bir başka bilgiye göre, İstanbul'da bulunan büyük devletlerden birinin memur-ı mahsususun, Roma'ya gönderdiği bir mektupta, Balkan müttefiklerinin işgal ettiği arazide silahsız ve masum Türklerden 240.000 kişiyi öldürdüğü ve katliama devam edildiği de belirtilmiştir. Balkan Devletleri tarafından katledilen Müslümanların miktarı 500.000'den fazla tahmin edilmiştir.²⁹²

²⁸⁸ Justin McCarty, **a.g.e.s.**13

²⁸⁹ Bilal N.Şimşir, **a.g.e.** s.16

²⁹⁰ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 31

²⁹¹ Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 38

²⁹² Ahmet Halaçoğlu, **a.g.e.**, s 43,44

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1.BALKANLAR'DA SIRP-BOŞNAK İLİŞKİLERİNDE TARİHSEL PLAN (1945 ÖNCESİ DÖNEM)

1.1.Osmanlılar Öncesi Dönem (10.Yüzyıl-14.Yüzyıl Sonu)

Bosna-Hersek, çok eski tarihlerden beri çeşitli kavimlerin uğrak yeri olmuş önemli bir coğrafi geçiş merkezidir. Bu bölge, Romalılardan önce ilk olarak İlyria Kabilelerinin hakimiyeti altında bulunmuştur. Romalılar, İlyrialıların uzun ve çetin savaşlarla boyundurukları altına aldıktan sonra dört yüz yıl süre ile Romalılara bağlı kalan Bosna-Hersek, önce İlyricum eyaletinin bir bölümü olmuş, daha sonra da “Dalmaçya” adı ile Adriya Denizi’nin kıyı bölgeleri ile birleştirilmiştir. Romalılar, birinci ve ikinci yüzyıllarda Bosna-Hersek’in madenlerinden ılcılarından faydalanmışlardır. İkinci ve üçüncü yüzyıllarda Roma’da Ponnonialı ve İlyrialı İmparatorlar tahta çıkmıştır.²⁹³

Büyük Roma İmparatorluğu ikiye bölündüğü zaman, Bosna-Hersek Avarların ve Slavların istilasına uğramış; bu istilalar bölgedeki Roma izlerini silmiş ve kıyı bölgesine aşağı-yukarı bugünkü etnik yapısını vermiştir. Bosna topraklarında yaşayan Slav Kabileleri arasında bu nedenden ötürü sağlanamayan dini birlik, bir yandan siyasi parçalanma, diğer yandan ise çeşitli Hristiyan mezheplerinin doğmasına yol açmıştır. Bu yeni Hristiyan Slav mezhebine “Bogomil”, mensuplarına da “Bogomiller” adı verilmiştir. Bosna, 10. yüzyıldan itibaren Hırvatistan Krallığına bağlı “Ban” denilen prensliklerle yönetilirken bunlar Bogomil mezhebine bağlı olduklarından dolayı bir türlü sevelememişler ve Papa’nın emri ile Macarlara çığnettirilmişler; fakat buna rağmen Macarların himayesinden yine ayrılmayıp sıkı bir şekilde o krallığa bağlı kalmışlardır.²⁹⁴

Sırplar ise tarihte öncelikle Bizans hakimiyetinde bulunmuşlardır. İlk Sırp devleti Vlastimir isimli birisinin Sırpları bir bayrak altında toplaması ile ortaya çıktığı zannedilmektedir. Bu devletin Bizans’la bağlarını koruduğu böylece Hristiyanlığın Ortodoks mezhebini ve kril alfabesini kabulde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Vlastimir’in ölümünden sonra I.Simeon ve daha sonra Samuel’in hakimiyeti sonrası

²⁹³ Zekeriya Yıldız, Geçmişten Günümüze Bosna-Hersek, İstanbul, 1993, s 69

²⁹⁴ Mehmet Suat İlhan, **a.g.e.** , s 28 – J.Krcsmarık, Bosna-Hersek, **İslam Ansiklopedisi**, C.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1979, s 729-731

Bulgar hakimiyetine girdiler. Ancak bunun mücadelesini hem Bizans'a hem de Bulgarlar'a karşı yürüttüler. 1219 yıllarında bağımsız Sırbistan'ı elde ettiler. 1315-1355 yılları arsında topraklarına Arnavutluk, Karadağ, Bosna'nın doğu kısmını, Tesalya, Epir ve Makedonya'yı kendisine bağlayarak Sırbistan'ın en geniş sınırlarına kavuştular. Ancak bu sefer de Osmanlı akınları başlamış, bu akınlara karşı Sırp kuvvetleri faal bir varlık gösterememişlerdir. Sırbistan toprakları uzun savaşıardan sonra 1459 yılında tamamen Osmanlı İmparatorluğu'na geçmiştir. Böylece bölgede İslamiyet hızla yayılmaya başlamıştır.²⁹⁵

1.2.Osmanlılar Dönemi (14.Yüzyıl -20.Yüzyıl)

Bosna, 10. yüzyılın başlarından 1360 yılına kadar Hırvatistan Krallığı'na bağlı prenslerce yönetildikten sonra 1360 yılında prensliğe getirilen Macar kralı R. Lafos'un yeğeni Travtko tarafından 1371 yılında bağımsız Bosna-Sırbistan krallığı kurulmuştur. 1391'de Sırbistan'ın ayrılması üzerine, bu hanedan 1461 yılına kadar Bosna'da egemenliğini sürdürmüştür. Son kral Stefan Tomasevic (1461-1463) Bosna'da yaşayan Bogomil mezhebine bağlılarına adil davranmayınca, Osmanlı Sultanı II. Mehmed (Fatih Sultan) 1463 yılında Bosna'yı Osmanlı topraklarına katmıştır. Osmanlılar bu bölgede yaşayan halkı 'Boşnaklar' olarak adlandırmışlardır. Slav, Hırvat ve Avar karışımı olan Boşnaklar 10'cu yüzyılda Bogomil mezhebine bağlıydılar.²⁹⁶ Teslisi ve Hz. İsa'nın Tanrı'nın oğlu olduğunu kabul etmeyen inançları yüzünden Boşnaklar, çevredeki Hristiyanların özellikle de Ortodoks Sırbistan ve Bosna Krallarının baskısı altında kalmışlardır. Halkın tamamı Osmanlı yönetimi sırasında kendi istekleriyle Müslüman olmuşlardır. Anadolu'dan gelen dervişler yoluyla Nakşibendîlik, Rûfailik ve Mevlevîlik gibi tarikatlar, Boşnaklar arasında büyük ilgi görmüş ve kısa zamanda yayılmıştır. Böylece eski kültürleri ile Osmanlı-İslam kültürünü karıştırmaya ve kendilerine ait bir yapıya bürünmeye başlamışlardır. Bu durum daha sonra sosyal yapıyı ve Osmanlı Devleti içindeki yerlerini de etkilemiş, pek çok devlet adamının üst kademelerde görev almalarına sebep olmuştur. Damat İbrahim Paşa, Sofu Mehmet Paşa, Hersekzade Ahmed Paşa gibi ünlü devlet adamları Boşnak asıllıdır. Boşnaklar, Boşnakça denen ve

²⁹⁵ Ergünöz Akçora, **a.g.m.**, s 93

²⁹⁶ Ahmet Maranki, **a.g.e.** , s 20,21

Sırpça-Hırvatçanın Stokav lehçesi yanında Boşnak Türkçesi denen ikinci bir dil kullanmışlardır.²⁹⁷

Osmanlı Türkleri, Bosna-Hersek'e ayak bastıkları zaman, Bosna bir krallık, Hersek de bir dukalıktı. Bosnalılar, gönüllü olarak İslamiyet'i seçmeye başladıktan sonra Hersek'te de büyük kitleler halinde İslamiyet kabul edilmeye başlanmıştır. Bütün bu gelişmeler 15.Yüzyılın sonlarından 16.Yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Böylece nüfusun % 60'ı Müslüman olmuştur.²⁹⁸

Bosna, Osmanlı idaresine girince, idare bakımından bir sancak haline getirilmiştir. Ayrıca bölgenin sosyal yapısında önemli değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Osmanlı toprak sisteminin temelini teşkil eden tımar sisteminin bölgede uygulanması, yerli beylerin güçlerinin kırılmasına ve köylü üzerindeki baskıların azalmasına sebep olmuştur. Bu arada hayvancılık ve özellikle koyun besiciliği büyük gelişme göstermiştir. Bunlara ilaveten, bölgede yeni yerleşim merkezleri kurulmaya veya mevcut yerleşim merkezleri nüfus ve ekonomi bakımından büyük gelişme göstermeye başlamıştır. Bu dönemde küçük bir yerleşim merkezi iken kısa zamanda büyük bir gelişme gösteren yerlerden birisi, bugün Saraybosna olarak bilinen Sarayova şehri olmuştur.²⁹⁹

Slav kökenli olan Bosnalılar, Müslümanlığı Sırpların iddia ettiği gibi Osmanlı baskısı altında değil, tam aksine Sırp ve Hırvat baskısından kurtulmak için kendi hür rızaları ile seçmişlerdir. Osmanlıları bu toprakları fethi arifesinde "Bogomil" denen bir tür dini inanca sahip olan Bosnalılar, bir yandan Katolik olmaları için Hırvatların, diğer yandan da Ortodoks olmaları için Sırpların baskısı altında bunalmış bir duruma düşmüş iken Osmanlı fütuhatı ile rahat bir nefes almışlar ve İslam Dini'ne katıldıklarını ilan etmişlerdir.³⁰⁰

Osmanlıların şiddet yanlısı olduğunu söyleyen bazı Batılı tarihçilere karşı, Bosna asıllı Sırp Tarihçi Vladimir Skaric şöyle cevap vermiştir:

"Osmanlıların işgal ettikleri bölgelerdeki yerlilere karşı gösterdiği alıcnaplık, insan haklarını tanıyışları ve uyguladıkları tam bir adalet, komşu mntıklarda yaşayan

²⁹⁷ Ahmet Maranki, **a.g.e.** , s 21 – Cemalüddin Latif, Çev: Enver İbrahim-Kadiç-Sezin Serdar, Varolmak ya da Olmamak, **Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi**, Bursa, 1992, S.3, s 26

²⁹⁸ Yılmaz Öztuna, **Büyük Türkiye Tarihi**, Cilt 12, , İstanbul, 1983, s 441 – Oya Akgönenc Mughisuddin, Bosna-Hersek Güney Slavları Birliği Dağılırken, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S.334, s 37-39

²⁹⁹ İlhan Şahin; **Osmanlı Döneminde Sarayova'nın Kurtuluşu ve Yükselişi**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı , Bosna-Hersek, İstanbul, 1992, s 21

³⁰⁰ Oktay İşçen, **Bosna-Hersek Dramı ve Tepkide Ölçü**, Milliyet, 20 Ocak 1993

Hristiyanları adeta büyülemiştir. Bu yüzden kendilerini de idareleri altına alıp zalim kral ve despotlardan kurtarmaları için Osmanlılara heyetler göndermişlerdir... Osmanlılar, ekseri Avrupa tarihçilerinin iddia ettiği gibi, şiddet yolu ile genişleselerdi, 19. yüzyıla kadar idareleri altında bulunan ülkelerde ne tek bir Hristiyan kalır ne tek bir kilise görülürdü.”

Bir başka Sırp Tarihçisi olan Vlad Corceviç, “Yugoslavya” adlı eserinde şöyle demiştir:

“Neden bu kadar çok Hristiyan, 19.yüzyıla kadar Osmanlıların idaresinde tutunabildi? Osmanlıların Balkanlar’a gelişi ile birlikte kilise ve dini müesseseler de artmıştır. Bu bakımdan İslam Dini’ni yerli Hristiyanlara zorla kabul ettirme iddiası çoktan suya düşmüştür. Bunun en büyük delillerinden biri de Türk veya diğer Müslüman kuvvetlerinin hiçbirinin girmediği yerlerde, mesela Endonezya, Afrika ve Asya’nın çeşitli bölgelerinde, yüz milyonlarca insanın İslamiyet’i kabul etmesidir.”³⁰¹

1922 yılında Saraybosna’yı ziyaret eden, zamanın İçişleri Bakanı Boja Maksimoviç ve Maliye Bakanı Kosta Kumanudi’ye, kilisenin başrahibi tarafından söylenen şu sözler, Balkanlarda Osmanlı yönetiminin başarılarının sebeplerini açıklamıştır: “Bugün, eski Osmanlı zamanından çok daha kötü durumdayız. Osmanlılar zamanında kilisenin geniş arazisinden vergi alınmamaktaydı. Ormanlarımızı da serbest bırakmışlardı. Hiçbir resim veya tekalif tahakkuk ettirilmemişti. Halbuki şimdiki hükümet kiliseden vergi alıyor ve üstelik ormanlarımızı müsadere ediyor.”³⁰²

19. yüzyıla kadar bölgede Osmanlı yönetiminde tam bir huzur ve istikrar olmuş, etnik çatışmalar ve iç savaşlar görülmemiştir. Bu süre zarfında bölgede yaşayan milletler herhangi bir baskıya ve asimilasyona maruz kalmadan dinlerini, dillerini ve kültürlerini muhafaza ederek yaşamışlardır. Ancak Avrupalı Devletlerin özellikle Balkanlar üzerinde planları olan Avusturya ve Rusya’nın kışkırtmalarıyla 19.Yüzyılın başlarında bu bölgede isyan hareketleri başlamıştır. Sırp 1804 yılında isyan ederek Osmanlı Devleti’ne ilk isyan eden millet olmuşlar ve 1829 Edirne Antlaşması ile de yarı bağımsız özerk bir devlet olmuşlardır. Bölgede 1875 yılında başlayan bir isyan hareketi sonunda da 1877 yılında Osmanlı-Rus Savaşı çıkmıştır. Rusya’nın ilerleyişi Batılı ülkelerin devreye girmesiyle durdurulabilmiş ve 1878 Berlin Kongresi’nde alınan bir kararla, Bosna’nın yönetimi Avusturya-Macaristan’a verilmiştir. Ancak Müslüman-Türk

³⁰¹ Zekeriya Yıldız, **a.g.e.** , s 91,92

³⁰² Zekeriya Yıldız, **a.g.e.** , s 93,94

halk, Ortodoks Hristiyanlarla iş birliği yaparak bu yönetime karşı ayaklanmış, Avusturya-Macaristan hakimiyet kurmak için dört ay mücadele etmiş ve çıkan olaylarda 82 bin kişi ölmüştür. Bosna'da yaşayan Müslüman-Türk halkın bir kısmı bu dönemde Anadolu'ya dönmüştür. Yine 1878 Berlin Antlaşması ile Sırp lar bağımsızlıklarını kazanarak tam bağımsız bir devlet olmuştur.³⁰³

1877-78 Türk-Rus Savaşı'nda Sırbistan, Türkleri Balkanlar'dan çıkartmak için Rusya'yla ittifak yapmıştır. Bu tarihten sonra Sırp lar, bölgede yaşayan Müslümanlara ve Boşnaklara zulüm ve işkence yapmaya başlamışlardır. 1908 yılında, Avusturya-Macaristan yönetimi, Bosna'yı ilhak etmiş ve Bosna İslam idaresinden kopmuştur. Bosnalılar, çekilen Osmanlı birliklerine gözyaşlarıyla veda etmişlerdir, çünkü yeni yöneticilerinin kendilerine uygulayacağı zulümleri tahmin edebilmişlerdir. Nitekim Osmanlı'nın bölgeden çekilmesiyle birlikte Müslümanlara yönelik saldırı ve tacizler başlamıştır. Bu dönemde bölge, Hırvat ve Sırp milliyetçilerin propaganda hedefi haline gelmiştir. 1912 ve 13'te, Balkan Savaşları'na aktif olarak katılan Sırbistan bu savaştan sonra topraklarını Makedonya, Sancak ve Kosova dahil olmak üzere genişletmiştir. Ancak bu genişleme Avusturya-Macaristan'ı tedirgin etmiş, Avusturya-Macaristan'ın müdahalesi ile Sırp ilerlemesi durdurulmuştur.³⁰⁴

1.3.Yugoslavya Dönemi (1918–1945)

Avusturya-Macaristan ile Sırbistan'ın sorunları yüzünden 1914'te I. Dünya Savaşı patlak vermiş, Bosnalı Sırp, Boşnak ve Hırvatlar savaş boyunca Avusturya-Macaristan yönetimine karşı bir faaliyette bulunmamışlardır. I. Dünya Savaşı'nın ardından 1918'de Sırp, Hırvat ve Sloven liderleri, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığını ilan etmiş ve adını Yugoslavya Krallığı koymuşlardır. Bosna da daha sonra adı Yugoslavya olacak olan bu Krallığın bir parçası olmuştur. Kurulan Yugoslavya Devletinin (Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı) kurucu halkları Sırp lar, Hırvatlar ve Slovenler aynı ulusun Güneyslav (Yugoslav) ulusunun üyeleri olarak tanınmışlardır. Fakat bu hak yine Güneyslav ırkından gelen Makedon, Karadağlı ve Müslüman Boşnaklara tanınmamıştır. Yeni devlet, Sırp hanedanının hakimiyeti altında kalmıştır. Tamamen Sırp hegemonyasında geçen 1.Yugoslav siyasi tarihinde özellikle Boşnaklar, Arnavutlar ve Türkler ağır baskılar ve eşitsiz uygulamalarla sindirilmeye çalışılmıştır. Sırp lar, devletin

³⁰³ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul, 2003.s.118

³⁰⁴ Bilim Araştırma Vakfı: **a.g.e** ,s.129.

kurucu meclisinin onayladığı Anayasa'nın yürürlüğe girmesiyle Sırplaştırma politikalarını yasallaştırmışlardır. Bu dönemde daha çok Hırvat-Sırp siyasi çatışması olmuştur. Tüm baskılara rağmen 1919'da Müslüman azınlık tarafından kurulan Yugoslavya Müslüman Organizasyonu ise 1939 yılına kadar Yugoslavya yönetiminde etkili olmuştur.

Bu tarihte Yugoslav hükümeti Hırvatların yoğun taleplerini karşılamak için Bosna'nın bir kısmını da kapsayan otonom Hırvatistan Banovina bölgesini oluşturmuştur.³⁰⁵ 2.Dünya Savaşı esnasında, Yugoslavya'nın geçmişten kaynaklanan içyapısı zayıftı. Bünyesinde etnik farklılıklar vardı. Sırp, Hırvatlar, Slovenler, Karadağlılar ve Bosnalılar aslen Slav olmalarına rağmen birbirlerinden oldukça farklıydılar.

Özellikle Sloven ve Hırvatlar uzun süre Avusturya'nın yönetimi ve Katolik etkisi altında kalmışlardır. Sırp ise Ortodoks idiler. Sloven ve Hırvatların alfabesi Latin, Sırp'ların alfabesi ise Rum benzeriydi. Sırp, Birinci Dünya Savaşı'nda savaşmışlardı. Hırvat ve Slovenler ise, kendilerini gelişmiş ve üstün görüyorlardı. İşte bu Hırvat-Sırp çatışması içyapıyı zayıflatmıştı.

Almanya'nın görüşüne göre, böyle bir Yugoslavya dış baskıya direnemezdi. Nitekim Yugoslavya'nın Alman işgaline uğramasından bir hafta geçmeden 6 Nisan 1941'de Belgrad'ı bombalayıp Yugoslavya'ya giren Almanya, kendi güdümünde bir Hırvat-Sloven devleti kurmuştur. Başbakanlığa getirilen Paveliç tarafından Nazi Almanya'sı ile ittifak imzalanmıştır.³⁰⁶

Bu olay karşısında, kral ve hükümet mensupları toplu halde ülkeyi terk ederek sürgünde bir hükümet kurmuşlar, ülkeyi dışarıdan yönetmeye başlamışlardır. Hırvatların Katolik olmaları, Ortodoks Sırp ve Müslüman Boşnaklara karşı cephe almalarını ve Almanlarla birlikte çalışmalarını kolaylaştırmıştır. Hırvatlar kurdukları "Ustashe" adlı örgüt ile, Müslüman Boşnaklara ve Ortodoks Sırlara karşı korkunç bir katliam ve yok etme hareketine girmişlerdir. Müslümanların ve Ortodoksların zorla isim ve dinlerini değiştirmeye çalışmışlardır. Bu olaylar karşısında Yugoslavya halkı dağlara çıkarak etkili bir çete savaşına başlamış ve Alman askerleri dağlara sokulamamıştır. Halkın bu şekilde direnmesi, İkinci Dünya Savaşı boyunca sürmüştür.

³⁰⁵ Bilim Araştırma Vakfı: **Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası**, İstanbul,2003.s. 143

³⁰⁶ Mehmet Suat İlhan, **a.g.e.** , s 32

Direnme örgütleri arasında özellikle Tito'nun çeteleri çok güçlü olmuştur. Sırp bu süre zarfında ülke dışına kaçmış olan hükümete sadık kalmışlar, Nazilere karşı direnişe geçmişlerdir. Sırp'ların kurduğu “Yugoslavya Vatan Cephesi,” diğer bir adı ile Chetniks (Çentikler), Hırvatların kurduğu örgütten saldırganlık ve katliamda geri kalmamıştır. Birbirine karşı bu iki örgüt ülkeyi kan gölü haline getirmiştir.³⁰⁷

II. Dünya Savaşı sırasında Bosna da, Alman ve İtalyan işgal bölgeleri arasında bölünmüştür. Bu dönemde yaşanan yoğun çatışmalar, biraz önce de belirttiğimiz gibi hem işgalci güçler hem de etnik güçler arasında olmuştur. Savaşın devam ettiği yıllarda aşırı milliyetçi Sırp gerillalar (Çetnikler) Bosna'nın köy ve kasabalarına karşı düzenledikleri saldırılarla toplam yüz bin Müslüman'ı katletmişlerdir.

1943 Kasımı'nda, Tito bir Partizan kongresi toplamış ve toplantı sonunda, Güney Slav halklarının eşit olarak katılacağı yeni bir federal Yugoslavya'nın kurulduğu açıklanmıştır. II Dünya Savaşı'nda ülkeyi işgal eden Almanların yenilgiye uğramasının ardından, Yugoslavya'yı Almanlardan kurtaran kişi olarak Tito, büyük bir prestij ve ün kazanmıştır.

Yugoslavya'da 1945 Kasımında yapılan seçimleri Halk Cephesi kazanarak Tito önderliğinde Sovyet modeline uygun bir anayasa hazırlanmış ve altı devletten oluşan Yugoslav Federal Halk Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu Cumhuriyetler; Bosna-Hersek, Hırvatistan, Makedonya, Karadağ, Sırbistan ve Slovenya Sosyalist Cumhuriyetleridir. Böylece Yugoslavya'da 1990'a kadar sürecek olan 45 yıllık “totaliter komünist rejim” başlamıştır.³⁰⁸

Tito bu devletin mareşali ve devlet başkanıdır. Bu kongrede temsil edilen ve Güney Slavları arasında sayılan Bosnalı Müslümanlar çoğunlukla Tito'nun partizanlarına katılmışlardır. Nazi karşıtı direnişte etkin rol oynayan komünistler II. Dünya Savaşı'nın ardından ülkenin yönetimini ele geçirmişlerdir.

Komünistlerin iktidarıyla Müslümanlar üzerindeki baskı politikası yeniden başlamıştır. İslami vakıflara el konulmuş, cami ve medreseler kapatılmış ve yoğun bir dinsizlik propagandası yürütülmüştür. Baskılar sonucunda Bosna-Hersek Müslümanlarının bir bölümü, Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerine göç etmek zorunda

³⁰⁷ Mehmet Suat İlhan, a.g.e. , s 32,33:Sina Akşin:-Melek Fırat,Balkanlar,İstanbul,1993,s.99

³⁰⁸ Mediha Akarslan, Bosna-Hersek ve Türkiye, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1993, s 23-25:

kalmışlardır. Kosova ve Voyvodina 1946 yılında otonom bölge ilan edilmişlerdir. Sonraki 45 yıl boyunca Bosna, Tito Yugoslavyası'nın bir parçası olmuştur.³⁰⁹

2.BALKANLAR'DA SİRP-BOŞNAK İLİŞKİLERİ VE BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİ (1945-1995)

İkinci Dünya Savaşından sonra, milliyetçi eğilimlerin etnik gruplar arasında gerginliğe en çok yol açtığı bölgelerden biri Bosna-Hersek ve burada yaşayan Müslümanlar olmuştur. Müslüman Boşnakların dini kimlikleri 1946 anayasasınca tanınmasına rağmen, Sırbo-Hırvatça dilini konuşan ve köken olarak Yugoslav(Güney-Slav) olan bu gruba “ukus” statüsü tanınmamıştır. 1948 yılındaki nüfus sayımında Bosna-Hersek Müslümanlarına üç seçenek sunulmuş; “Müslüman Sırp”, “Müslüman Hırvat” ve “etnik hiçbir gruba ait olmayanlar” kategorilerinden birini seçmeleri istenmiştir. Ne var ki ezelden beri Sırlığın Ortodoksluk, Hırvatlığın da Katoliklik ile özdeşleşmiş olması sebebiyle Müslüman Boşnakların büyük bir çoğunluğu üçüncü kategoriye (etnik hiçbir gruba ait olmayanlar) seçmişlerdir. Toplam 2,566,277 olarak saptanan Bosna-Hersek nüfusunun 788,403 kişisi üçüncü kategoriye kayıt olan Boşnaklardır. Müslüman Sırlar 71,991, Müslüman Hırvatlar da 25,259 kişi olarak belirlenmiştir.

Buradan çıkan sonuç Müslüman Boşnakların çok azının kendilerini etnik Sırp ve Hırvat kimliğiyle özdeşleştirmiş olmasıdır. Sırp ve Hırvat milliyetçiliklerini dengelemek için Yugoslav Komünist Partisi 1961’de Müslümanların ayrı bir “Etnik Müslüman Grubu” kategorisinde yer almalarına izin vermiştir. Tito genel olarak Hırvatistan ve Sırbistan’ın Bosna-Hersek üzerinde hegemonya kurmalarını engellemek için buradaki iki etnik grubun çatışmasını engelleyecek olan Müslüman etnik kimliğinin inşasına bizzat destek vermiştir. Ayrı bir etnik grup kabul edilmelerine rağmen, Müslüman Boşnaklara Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyeti’nde “kurucu ulus” statüsü verilmemiştir.³¹⁰

Polis Teşkilatı Şefi Aleksander Rankoviç’in 1966’da görevden alınmasını izleyen dönemde Müslüman Boşnaklar da kendilerine “ulus” statüsü tanınması yönünde taleplerde bulunmaya başlamışlardır. Saraybosna Üniversitesi profesörlerinden

³⁰⁹ <http://www.payidar.net>, 10.06.2009: Bilim Araştırma Vakfı: Türkiye ve Balkanlar,Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası, İstanbul,2003s.26

³¹⁰ Hasan Samani, **Yugoslavya’da Etnik Yapı ve Politika**, Hacettepe Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997, s 68

Muhammed Filipovic Müslüman Boşnakların “ulus” statüsünde kabul edilmeleri fikrini ilk kez 1967’de ortaya atmış ve bu yüzden Parti’den ihraç edilmiştir. Buna rağmen bir yıl sonra 1968’de Federal Parti, yapılan anayasa değişikliği ile Müslüman Boşnakları Yugoslavya’nın altıncı kurucu ulusu ilan etmiştir.

Böylelikle Boşnaklar, Karadağlılar ve Makedonyalılardan sonra Sosyalist Yugoslavya’nın 1.Yugoslavya Krallığından farklı olarak üçüncü yeni ulusunu oluşturmuşlardır (1.Yugoslavya’da sadece Sırp, Hırvat ve Slovenler Yugoslav Ulusları olarak kabul edilmişti).³¹¹

Müslüman Boşnakların ayrı bir ulus olarak kabul edilmesi Hırvat ve Sırları doğal olarak tedirgin etmiştir. Buna ilaveten Müslüman Boşnak kimliğinin kurucu ulus statüsüne en büyük tepkiyi Makedonyalılar göstermiştir. Bunun nedeni de “Müslüman” etnik kimliğinin yalnız Bosna-Hersek’te değil bütün Yugoslavya Federal birimlerinde kabul edilmesi olmuştur.

Makedonyalılar, Hırvat ve Sırlar gibi dinin tek başına ulus olma kriteri olamayacağını belirtmişleridir. Boşnaklar, dini-kültürel temelin “ulusal kimlik” için yeterli olduğunu ileri sürerken, Makedonyalılar, kendi cumhuriyetleri içindeki Slav Müslümanların Bosna-Hersek Müslümanları ile hiçbir etnik bağı bulunmadığını kabul ettirmeye yönelik çabalarında “ulusal kimliklerin” tanınmasında “dil” ve “etnik bağ” unsurlarını öne çıkarmaya çalışmışlardır. Kısaca Makedonyalılara göre Makedonca konuşan herkes Makedonyalı idi.³¹²

Bütün bu tepkilere rağmen Müslümanlar 1971 nüfus sayımında ilk kez “ulus” olarak ayrı bir kategori oluşturmuşlardır. Yani 1971’e kadar süren “Müslüman” tartışması, bu tarihte Müslümanların ayrı bir kimlik (etnik) olarak nüfus sayımında yer almasıyla sonuçlanmıştır. Bu tarihten sonra Müslüman milliyetçi eğilimlerinin Hırvat ve Arnavutlar gibi kitlesel gösterilere dönüşmesine bile arttığı görülmüştür.

Boşnaklar, Bosna-Hersek anayasasında yer alan “Bosna-Hersek Cumhuriyeti, Bosna-Hersek Uluslarının (Hırvatlar, Sırlar ve Müslümanlar) ve burada yaşayan diğer ulusallıkların devletidir” ifadesini diğer cumhuriyetlerde olduğu gibi en geniş etnik grubun öncelikle ifade edildiği şekilde (örneğin; Karadağ Sosyalist Cumhuriyeti, Karadağ Ulusunun ve burada yaşayan diğer ulus ve ulusallıkların devletidir) değiştirmeye yönelik taleplerde bulunmaya başlamışlardır. Bazı kesimler de

³¹¹ Hasan Samani, **a.g.e.** , s 68,69

³¹² Hasan Samani, **a.g.e.** , s 69

Boşnakçanın ayrı bir dil olduğunun kabul edilmesi yönünde istekte bulunmaya başlamışlardır.³¹³

İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde, Tito'nun önderliğindeki Yugoslavya'da etnik gerilim geçici de olsa bastırılmış, ancak Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte eski ön yargılar, özellikle de fanatik Sırp milliyetçilerinin baskıcı zihniyeti yeniden su yüzüne çıkmıştır.

1968'de Boşnak Müslümanların ayrı bir millet olarak kabul edilmesini hazmedemeyen Sırlar, Tito'nun ölümü ile beraber Müslümanları karalamaya başlamışlardır. 1987'de Sırp basını, Müslüman Boşnakların İkinci Dünya Savaşı'nda Nazilerle işbirliği yaptığı iddialarını ve Almanların, Boşnaklardan oluşan "Hançer" isimli bir SS örgütü kurmuş olduğu iddialarını yeniden gündeme getirmeye başlamışlardır.³¹⁴

1980 yılında Tito'nun ölümünün ardından, ülke içinde büyük bir çözülme ve karışıklık dönemi başlamıştır. Özellikle Slovenya ve Hırvatistan'daki çözülme, Sırp Başkan Miloseviç'in radikal Sırp milliyetçiliğini körüklemesi ve Sırların merkezi otoritedeki gücünü artırmak istemesi, Sırp olmayanların tepkilerini artırmış, etnik gruplar arasındaki gerilim tehlikeli bir seviyeye ulaşmıştır. Sırların 1989 yılından itibaren diğer Yugoslav Cumhuriyetlerini kontrol etmek için girişimlere başlaması da gerilimi iyice artırmış ve korkunç olayların başlamasına yol açmıştır.³¹⁵

1990'da gerçekleşen seçim sonuçlarına göre, Yugoslavya'yı oluşturan altı cumhuriyette de milliyetçi partiler çoğunluğu kazanmıştır. Kasım 1990'da Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nde de seçimleri "Demokratik Eylem Partisi" kazanmış ve Aliya İzzetbegoviç Bosna-Hersek devlet başkanı seçilmiştir. Ancak Bosna-Hersek'te yapılan bu serbest seçimler, buradaki etnik bölünmelerin ne denli kesin çizgilerle belirlendiğini ortaya çıkarmıştır.

Seçimde kullanılan oyların %38'ini alan Aliya İzzetbegoviç'in "Müslüman Demokratik Eylem Partisi" 240 sandalyeden 86'sını elde etmiştir. Radovan Karadžić'in "Sırp Demokrat Partisi" %30 oyla 72 sandalye, Mate Boban'ın "Hırvat Demokratik Birliği" ise %16 oyla 44 sandalye kazanmıştır.

Hükümet için, Müslüman Demokratik Eylem Partisi, Sırp Demokrat Partisi ve Hırvat Demokratik Birliği koalisyon yapmışlardır. İki Müslüman, iki Sırp, iki Hırvat ile

³¹³ Hasan Samani, **a.g.e.**, s 69,70

³¹⁴ Mehmet Suat İlhan, **a.g.e.**, s 34,35: İlhan Uzgel; **Balkanlarla İlişkiler**, İstanbul,2004,s.491

³¹⁵ İlhan Uzgel; **Balkanlarla İlişkiler**, İstanbul,2004,s.491

Macar, Arnavut ve Karadağlı azınlıkları temsilen de bir kişi olmak üzere yedi kişiden meydana gelen Başkanlık Kurulunun Başkanlığına (Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığına) Aliya İzzetbegović seçilmiştir.³¹⁶

Haziran 1991’de, Slovenya ve Hırvatistan Yugoslavya’dan ayrılacaklarını ilan edince, %70’i Sırp ve Karadağlılardan oluşan Federal Yugoslav Ordusu önce Slovenya’ya müdahale etmiştir. Ama daha sınırdaki bir direnişle karşılaşınca, Sırp azınlıklar olmadan bir şey yapamayacaklarını anlayıp geri çekilerek Hırvatistan’a girmişlerdir. Yüzlerce Hırvat’ın öldüğü çatışmalarda, Hırvat topraklarının %30’u Sırp’ların kontrolüne geçmiş ve Hırvat endüstrisinin %40’ı tahribe uğramıştır. Birleşmiş Milletler, Barış Gücü gönderme kararı alınca Milosević Batı’yı daha fazla karşısına almamak için geri çekilmiştir.

Bu dönemde, Batı’nın, bağımsızlığını ilan eden Cumhuriyetleri tanımama yönündeki tavrını Almanya bozmuş ve AT kararlarına rağmen Hırvatistan ve Slovenya’yı tanıyacağını açıklamıştır. Bu karar, Avusturya ve Macaristan tarafından şiddetle kabul görmüştür. Çünkü bu devletler arasında tarihten gelen bir birlik vardı. Almanya’nın bu tavrı sonucu Avrupa Topluluğu da Ocak 1992’de Slovenya ve Hırvatistan’ın bağımsızlığını tanımıştır.³¹⁷

Bundan cesaret alan Makedonya da Eylül 1991’de bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Yunanistan’ın çabaları sonucu, Maastrich sürecinde problem çıkmasını istemeyen AT Ülkeleri Makedonya’yı tanımamışlardır. Amerika ise Bush Hükümetinin Başkanlık seçimi öncesinde, Rum seçmenleri küstürmek istememesi yüzünden Makedonya’yı tanımaktan uzak durmuştur. Batı’nın takındığı bu anlamsız tavrın, bölgedeki istikrarsızlığı arttırmada rol oynayacağı daha sonra görülmüştür. Ama asıl problem, 9 Ocak’ta Sırp azınlığın ve Şubat’ta ise Bosna-Hersek Cumhuriyeti’nin bağımsızlık ilan etmesi ile ortaya çıkmıştır. Sırp’lar; “Bosnalılar Müslümanlaşmış Sırplardır.” diyerek olayların bugünkü seyrine ulaşmasına sebep olmuşlardır.³¹⁸

Bosna-Hersek Cumhuriyeti de bir referandum sonucu Mart 1992 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Sırp’ların boykot ettiği bağımsızlık referandumunda Müslüman ve Hırvatların tamamı bağımsızlık yönünde oy kullanmışlardır. Yugoslavya’nın kurucu liderlerinden ve daha sonra da yönetimle ters düşen Milovan Cilas 1990 yılının sonlarından itibaren, Yugoslavya’daki bir iç savaşta en vahim

³¹⁶ Mehmet Suat İlhan, **a.g.e.**, s 35

³¹⁷ Burak Taşkent, **Bosna’ya Müdahale’ye Avrupa Engeli**, Zaman, 21 Ocak 1993

³¹⁸ Burak Taşkent, **a.g.e.s.**13

çatışma alanının Bosna-Hersek'te olacağı korkusunu seslendirmeye başlamıştır. Cilas öngörüsünde yanılmamış ve Bosna-Hersek bir insanlık dramına dönüşecek savaşın içine gömülmüştür.³¹⁹

2.1.Sırp-Boşnak Savaşı (1992-1995)

Doğu bloğunun yıkılmasının ardından 1 Mart 1992 tarihinde gerçekleştirilen referandumla birlikte Bosna-Hersek de bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Büyük Sırbistan kurma hayalindeki Sırlar, Belgrad'ta Devlet Başkanı Miloseviç ve Genelkurmay Başkanı Perisiç'in desteğini alarak sözde Bosna Sırp Devleti ve Sırp Demokrat Partisi (SDS) Başkanı olan eski bir psikiyatri doktoru Radovan Karadzic ve General Ratko Miladic öncülüğünde Bosna-Hersek'i işgal ederek orada etnik arındırma çalışmalarına başlamışlardır.

Üç yıl boyunca Sırlar uluslararası hiçbir konvansiyona kulak asmayarak insanlık dışı uygulamalarını pervasızca sergilemişler ve daha savaşın ilk evrelerinde Nisan 1992'de Srebrenica'nın hemen dışında bulunan Bratunac köyünde yaklaşık 350 Bosnalı Müslüman, Sırp paramiliterleri ve özel polis güçleri tarafından ölümcül işkenceye tabi tutulmuş ve katledilmiştir.³²⁰

International Herald Tribune gazetesi yorumcularından William Pfaff imzası ile yayımlanan bir yazıda, Sırların intikam planından bahsedilmiştir. William Pfaff'a göre, üç yetkili Sırp bilim adamının hazırladığı intikam planını Dragoyap Mihailov uygulamıştır. Bu planda, özellikle 1389 Kosova yenilgisinin intikamı dikkat çekmiştir. Amaç iki milyona yakın Müslüman Türk'ü Avrupa'dan çıkarıp "Büyük Sırbistan"ı kurmaktır.³²¹

"Büyük Sırbistan" hayali, Sırbistan Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç'in, 17 Aralık 1992'de Belgrad'da Taş Meydan'da yaptığı basın toplantısında söylediği şu sözlerle daha iyi anlaşılmıştır:

"Büyük Sırbistan ve Sırp İmparatorluğunun kurulmasına az bir zaman kaldı. Tam, 1389 Kosova Meydan Muharebesi'nden bu yana Büyük Sırbistan kurulamadı. O gün artık gelmiştir. Dünya basınına bakmayınız. Batılılar toparlanıp üzerimize gelemeler. Aldıkları kararlar ve uyguladıkları ambargo, dünya kamuoyunu oyalamak içindir. Gizlice bizi destekliyorlar. ABD, AT ve BM Güvenlik Konseyi, Balkan Savaşı

³¹⁹ Ahmet Maranki, **a.g.e.**, s 23

³²⁰ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

³²¹ Mehmet Suat İlhan, **a.g.e.**, s 37

çıkmasından korkar. O halde biz, Büyük Sırbistan'ın doğması için en kısa yoldan hareketimizi sürdürmeliyiz.

Tek çare, Büyük Sırbistan'ın doğmasını bugüne kadar önleyenlerin tasfiye edilmeleri ve bu suçluların, faturasını kanları, malları, mabetleri ve ırzları ile ödemeleridir. Faturayı biz ödeyecek değiliz. Yugoslavya'nın tarihi birliğine ve Büyük Sırbistan'ın kurulmasına varlıklarıyla engel olan bazı Hırvatlar ve Müslümanlar, Kosova ve Makedonya'daki Arnavut ve Türkler ödeyecektir bu faturayı.

Bu büyük ideal peşinde koşarken en büyük zaaf, acıma hissine kapılmaktır. Büyük Sırbistan'ın varlığına tahammül gösteremeyenlere biz de hoşgörü ile bakamayız. Yapılan şey, bir kurtuluş savaşıdır. Ve buna engel olanlar da cinsi ve yaşı ne olursa olsun, etnik temizliğe tabi tutulacaklardır. Engel olanları, kökleri ile sökmek vazifemizdir. Ya geçmişe bağlılık hayallerini bırakıp bizden yani Sırp ve Ortodoks olurlar; ya da yok edilirler.

Hiç merak etmeyiniz. Batı kendini toparlayıp göstermelik hareket edinceye kadar, biz bu temizliği, Sırp olmayanları imhayı, ABD ve AT'nin gizli desteği ile bitireceğiz. Bu tarihi fırsatı kaçırsak 500 sene daha parçalanmış olarak yaşarız. Bu engellerin, her türlü silahla, topla, kişisel gayretlerle kaldırılmaları faaliyeti sürecektir. Acıma yok. Büyük Sırbistan'a mani olan kim olursa olsun, faturasını ödeyecektir. Bana “Gülmeyen Başkan” diyorlar. Son Müslüman engel de ortadan kalktıktan sonra ben de güleceğim.”³²²

Uzmanlar, Sırp askerlerinin Bosna-Hersek'teki Müslümanlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri her türlü zulüm, işkence, tecavüz, kısaca “etnik arındırma” dediğimiz eylemlerinin “Sırp Terör Planı'nın” bir parçası olduğunu belirtmektedirler.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Temsilcisi Tadeusz Mazowiecki'ye göre, Sırpların Bosna-Hersek'te gerçekleştirdikleri etnik temizlik, savaşın sonucu değil amacıdır. Bu amaca da katliam, adam öldürme, tehdit, tecavüz ve tahrip büyük ölçüde ulaşılmıştır.³²³

Saraybosna'da devriye gezen Müslüman devriyelerin yakaladığı Sırp çeteciler, televizyon ekranı karşısında şu itirafı yapmışlardır:

³²² Mehmet Suat İlhan, **a.g.e.**, s 38,39

³²³ Milliyet, 15 Kasım 1992

“Evlere girip Müslümanları öldürmek için emir aldık. Bize, öldürdüğümüz her Müslüman için 500 dolar ya da mark mükafat veriyorlar. Bu parayı, Hristiyan Kiliseler Birliği, ABD, Fransa, Almanya ödiyor” demişlerdir.³²⁴

ABD Hükümet uzmanları, Sırp liderleri tarafından, “sistemik aşağılama ve soykırım” yapılmasına yönelik, askerlere yapılan açık bir konuşma veya emir ele geçiremediklerini söylemişlerdir. Ancak öyle görünüyor ki, komutanlar yaygın biçimde, tecavüz konusunda askerlerini teşvik etmekte hatta emir vermektedirler. Çok sayıda mağdurun, şahitlerin ve ele geçirilen bazı Sırp suçluların ifadelerinin birbirleriyle tutarlılığı gösteriyor ki, bu eylemler kesinlikle tesadüfi olamaz.³²⁵

Tecavüz, acımasızca gözdağı verme, sürme ve açıktan öldürme yoluyla, tarihi Müslüman nüfusa ait tüm bölgeleri ortadan kaldırmaya yönelik “etnik arındırma” politikasının ayrılmaz bir parçasıdır.³²⁶

Nisan 1992 yılında, Sırp ve Hırvatlar arasında başlayan bu iç savaş sırasında Müslümanlar Sırlara karşı Hırvatların yanında yer almışlardır. Yugoslavya ordusunun desteğini alan Sırp, Bosna'nın %70'ini ele geçirmişler, Saraybosna'yı ablukaya almışlar, korkunç katliamlar düzenlemişler ve "etnik temizlik" adını verdikleri soykırım sürecini başlatmışlardır. Hırvatistan'la birleşen Hırvatlar da, 1993 Mayıs'ında Bosna'nın merkezini, Mostar'ın Müslüman bölgesini ve Hersek'i ele geçirmek için eski müttefikleri olan Müslümanlara saldırmışlardır. Bu çatışmalarda da büyük kayıplar verilmiş, aralarında pek çok kadın, çocuk ve yaşlının da yer aldığı çok sayıda Müslüman katledilmiştir.³²⁷

Bu dönemde başta bazı Avrupa ülkeleri olmak üzere dünya ülkelerinin büyük çoğunluğu, Müslümanların Avrupa'nın ortasında yaşadıkları katliama seyirci kalmıştır. Müslümanlar için güvenli bölgeler kurulmaya ancak 1993 yılında başlanmış, ama başta Srebrenica olmak üzere, bu bölgelerde yapılan katliamlara da çoğu zaman seyirci kalınmıştır. Savaş sonrasında Srebrenica'da açılan toplu mezarlardan, çocuk kadın ayırt edilmeden katledilmiş yaklaşık 8000 kişinin cesedi çıkartılmıştır. 250 bin kişinin öldüğü, 20 bin kişinin kaybolduğu savaşta, ölenlerin %90'ı Müslüman'dır. Öldürülenlerin çoğuna da korkunç işkenceler yapılmış, on binlerce Müslüman kadına

³²⁴ M.Necati Özfatura, **Türkiye**, 17 Nisan 1992

³²⁵ “A Pattern of Rape”, **Newsweek**, 11 Ocak 1993, s 26

³²⁶ Newsweek, a.g.e., s 27: Murat Hatipoğlu: **Kuruluşumuzdan Günümüze Makedonyo Cumhuriyetinin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000)** Ankara2001,s.166-168

³²⁷ Türkiye ve Balkanlar, **a.g.m.**

tecavüz edilmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da yaşanan bu en büyük felaket, tarihe bir utanç vesikası olarak geçmiştir.³²⁸

1992 yılında başlayan Bosna savaşında, bir yandan Saraybosna kuşatması sürdürülürken, diğer yandan da kuzeyde ve özellikle Bosna'nın doğusunda yer alan Drina nehri civarındaki Boşnaklar etnik temizliğe maruz kalmışlar, savaşın en dehşet verici acılarını ve katliamlarını yaşamışlardır.

Bosna'nın en doğusunda, Sırbistan sınırında yer alan Srebrenica direnişine devam etmiş, Bosna Sırplarının Belgrad'la aralarındaki engellerden birini oluşturmuştur. Binlerce insan savaştan önce 10 bin kişilik nüfusunun 8 bin'i Müslüman olan Sırp kuşatması altındaki Srebrenica'ya sığınmış, böylece kasabanın nüfusu 60 bine yükselmiştir. Kış ayları olmasına rağmen on binlerce insan sokaklarda yatmış, bunun yanında açlık bütün şehri kasıp kavurmuştur. Miloşeviç'in eski korumalarından polis şefi Nasır Oriç'in kurduğu direniş örgütü ilk yıllarda Srebrenica'yı kahramanca savunmuş ancak bir süre sonra cephane ve yiyecek tükenmeye başlayınca direniş de kırılmaya başlamıştır.³²⁹

Buraya konuşlandırılan BM askerleri ise değil buradaki sığınmacıları dışarıdan gelen yardımları bile korumaktan aciz kalmıştır. Sırpların bilgisi ve izni olmadan yardımlar kasabaya sokulmamış, nadiren izin verilen yiyecek ve içecekler Sırplar tarafından zehirlenmiştir. Yiyecekler ihtiyaç sahiplerine ulaşmak yerine kısa sürede karaborsacıların eline geçmiş, kasabada her gün 20-30 kişi açlıktan ve hastalıktan ölmeye başlamıştır.

Barış gücünde görev yapan BM askerlerinin korumakla görevli oldukları insanlara karşı takındıkları iğrenç tavır da yaşanan trajediyi bir kat daha artırmıştır. Kendilerinden yiyecek ve yardım istemeye gelen kadınları, verecekleri bir paket sigara veya bir parça yiyecek karşılığında seks yapmaya zorlamışlardır. Birçok kadın kendi çocuklarının gözü önünde askerlerle ilişkiye girmeye razı olmuştur. Burası adeta her türlü saldırıya açık, yardım ve destekten mahrum meşrulaştırılmış bir toplama kampına dönüşmüştür.³³⁰

Sırplar, Müslümanlara yönelik etnik arındırma uygulamalarıyla 2. Dünya Savaşı sırasında Nazi ve Hırvat Ustaşalarının uyguladığı soykırımları taklit eder gibiydiler.

³²⁸ Türkiye ve Balkanlar, **a.g.m.**

³²⁹ Murat Hatipoğlu: **Kuruluşumuzdan Günümüze Makedonyo Cumhuriyetinin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri (1991-2000)**, s.169: <http://www.tumgazeteler.com>, 14.07.2009

³³⁰ <http://www.tumgazeteler.com>, 14.07.2009

Toplama kamplarının kurulması, toplu öldürmeler, kadınlara tecavüz, göçe zorlamalar Sırların etnik arındırma adına takip ettikleri yöntemlerdi.

1992'nin sonlarına gelindiğinde savaşta yaklaşık 130.000 kişi ölmüş, 500.000 kişi de yurt dışına sığınmıştır. Yaklaşık 3 milyon Bosna-Hersekli Müslüman, Sırp ve Hırvat evlerini terk ederek ülke içinde daha güvenli bölgelere göç etmişlerdir. Sırların oluşturdukları toplama kamplarında tutulan yaklaşık 20.000 Boşnak kadına sistematik olarak tecavüz edilmiştir.³³¹

2.1.1. Mayıs-Eylül 1992 Olayları

BM teşkilatı, Sırların insan haklarını ihlal ettiklerini kabul etmiş ve onları suçladığı gibi AT da konuyu incelemek üzere özel temsilci göndermiş, Sırların suçlu olduğu bütün dünyaya duyurulmuştur. Bu arada 12 Mayıs 1992 tarihinde yapılan Avrupa Topluluğu Dışişleri Bakanları toplantısında Sırp vahşetinin durdurulması için politik baskının artırılması ve Sırp ordusunun Saraybosna çevresinden çekilmesinin sağlanmasına karar verilmiştir.³³²

Türkiye, AT'nin ve BM'nin yaptığı tüm barış görüşme tekliflerini desteklemiştir. 17-18 Haziran 1992 tarihleri arasında İstanbul'da 39 İslam Ülkesinin "İslam Ülkeleri Dışişleri Bakanları Toplantısı"na ev sahipliği etmiş ve Bosna-Hersek'teki acil durumun görüşülmesini temin etmiştir. Bu toplantıda; Saraybosna hava alanının açılması, BM'nin gösterdiği çalışmalara tam destek verilmesi, Bosna-Hersek için güvenlik hatlarının kurulması, insani yardımların derhal yapılması, çeşitli İslam Ülkelerinden gelecek yardımların sağlanması için bir irtibat bürosunun kurulması gibi hususlar karar altına alınmıştır.³³³

Temmuz ayında olağanüstü Avrupa Komisyonu toplanmış, Sırlar yine kınanmış, ambargonun devamına karar verilmiştir. Aynı şekilde daha sonraki tarihlerde yapılan görüşmelerde Türk hükümeti temsilci ve gözlemciler göndermiştir. Ancak bütün bunlara rağmen Sırların saldırılarını durdurmak mümkün olmamıştır. Açıkça Müslümanlara karşı dini ve etnik temizleme politikalarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Buna Romanya, Yunanistan ve Rusya ambargoyu delmek suretiyle yardımcı olurken Ortodoks ve Slav kardeşliğini ileri sürerek yardımlarını geleneksel bir

³³¹ Hasan Samani, a.g.e. , s 93

³³² Ergünöz Akcora, a.g.e., s 104

³³³ Ergünöz Akcora, a.g.e., s 104

görev olarak telakki etmeleri karşısında Avrupa ülkeleri, ABD ve BM seyirci kalmaya devam etmiştir.³³⁴

26-28 Ağustos 1992 Londra’da ve 3 Eylül 1992 Cenevre’de başlayan barış konferanslarında Slavlar uluslararası alanda az da olsa yalnız kalmaya başlamışlardır. Burada alınan kararlarda: Sırpların ellerindeki ağır silahların BM Teşkilatının kontrolüne verilmesi; Bosna-Hersek’ten aldıkları toprakların geri verilmesi; Toplama kamplarının derhal kapatılması ve insani yardımların engellenmemesine karar verilmiş; ancak bu müeyyidelerin uygulanmasında yine bir başarı sağlanamamıştır.³³⁵

2.1.2. Aralık 1992 – Nisan 1993 Olayları

1992 Aralık ayında Naser Oriç, Srebrenica’nın kuzey-batısında Sırpların elindeki bölgelere karşı, saldırıya geçmiştir. 14-15 Aralık tarihlerinde Loznica, Bjelovac ve Sikiric köyleri toptan imha edilmiştir. 24 Aralık’ta İslamcılar, Kravica-Bratunaç yolun kesrimi ve Glogova tepelerini tutmuştur. Oriç, buradan da Cerska-Kamenica bölgesinde bulunan Ferid Hociç’in müfrezesine askerlerinin bir kısmını göndererek Boşnak kuvvetlerini birleştirmiştir. Srebrenica’nın etrafındaki “Sırlardan arındırılmış” çember gittikçe genişletilmesine rağmen gerekli önlemleri almayan BM’nin tavrı İslamcı güçleri cesaretlendirmiştir. Boşnak Ordusu güney-doğuya doğru hızla ilerlemiş, Cosici ve Kusici köyleri ile Sırbistan’ın sınırında bulunan Skelani köyüne baskınlar yapmıştır. Sırp milisi, üye sayısının az olması nedeniyle başarısız olmuştur.

Sırp siviller Sırbistan’a tek köprü üzerinden kaçmaya, Drina nehrinden yüzererek geçmeye çalışırken Boşnaklar tarafından ateşe tutulmuşlardır. Skelani’ye baskın sonucu 65 Sırp öldürülmüş veya suda boğulmuş, 165 kişi de yaralanmıştır.³³⁶

On gün içinde Boşnaklar, Drina nehrinin batı kıyısında hakim duruma geçmişlerdir. Sırp, İslamcıların saldırılarını devam ettirmesi yüzünden buna yanıt vermek için orduyu Skelani’ye kaydırmak zorunda kalmıştır.

26-30 Ocak arasındaki çatışmalarda İslamcı kuvvetler Sırbistan sınırından geri atılmıştır. Ocak ayı sonunda başlayan Skelani’de başlayan taarruz, Şubat ayında Bratunaç ile Potoçari’ye hakim 773 metrelik Çauş tepesi, Kamenica, Bjelovac ve Sikiric köylerinin Boşnak işgalinden kurtarılmasıyla sonuçlanmıştır. Kamenica ve çevresindeki bulunan toplu mezarlar, parçalanmış ve işkence izleriyle dolu cesetler yabancı

³³⁴ Ergünöz Akcora, **a.g.e.**, s 105

³³⁵ Ergünöz Akcora, **a.g.e.**, s 105

³³⁶ M.Murat Taşar, **Srebrenica İçin Adalet İstiyorum**, 28.07.1996:

gazetecilere gösterilmiştir. Fakat Batı medyası, bu olay karşısında suskunluğa gömülüp Sırpların Şeytanlaştırılması kampanyasını sürdürmüştür.³³⁷

Ancak, Amnesty International 21 Ocak 1993'de yayınladığı bir raporda, Sırp askerlerinin organize ve sistematik bir şekilde tecavüzde bulunduğunu belirtmiştir. Söz konusu bulgular, 19 Ocak 1993'de Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından Kongreye sunulan Yıllık İnsan Hakları Raporuyla da tutarlılık arz etmektedir. Aynı şekilde, Avrupa Topluluğu Bakanlar Konseyi'ne sunulan gizli rapor (Bu rapor daha sonra basına sızdırılmıştır.) tarafından da desteklenmiştir. Avrupa Topluluğu'na sunulan rapor, tecavüz edilen Müslüman kadın sayısının en az 20.000 olduğunu ve bunun Sırplar tarafından bir savaş silahı olarak kullanıldığını belirtmiştir. Amerikan raporu ise, Sırplar tarafından Müslümanlara karşı sergilenen zulmün, Nazi döneminden bu yana Avrupa'da görülen her türlü barbarlığı gölgede bıraktığını vurgulamıştır.

27 Şubatta biri batıdan diğeri güneyden olmak üzere iki müfreze Çerska'ya hücum etmiştir. 28 Şubatta ABD Hercules uçakları tarafından Doğu Bosna'ya havadan gıda ve ilaç atılması kararının uygulanmasına başlandığı, ancak yardım paketlerinin Çerska'yı ele geçiren Sırlara ulaştığı kaydedilmiştir. Boşnak mülteciler, Çerska'dan 7 km uzaklıktaki Konyeviç Polye'ye çekilmiştir.

18 Martta Bosna-Hersek Hükümeti, ülkenin doğusunda Srebrenica'da yaşanan drama çözüm bulunması için BM Güvenlik Konseyi'ni acil olarak toplantıya çağırmıştır. Barış görüşmeleri için New York'ta bulunan Bosna-Hersek Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç de görüşmelerden çekildiğini açıklamıştır. İzzetbegoviç, *"Bu görüşmeleri kesiyoruz anlamına gelmesin. Otellerimizde kalacağız ve Sırpların insanları öldürmeyi durdurmalarını bekleyeceğiz"* demiştir. 19 Martta Aliya İzzetbegoviç, New York'ta yaptığı açıklamada, New York'ta başlayan barış görüşmelerine Sırp saldırıları kesin bir şekilde durmadıkça iştirak etmeyeceğini bildirmiştir. (25 Martta Aliya İzzetbegoviç, Radovan Karaciç ve Mate Boban New York'ta sürdürülen barış görüşmeleri çerçevesinde bir araya gelerek üçlü bir görüşme yapmışlardır.)³³⁸

20 Martta Sırp kuşatması altındaki Srebrenica kentine gece girmeyi başaran yardım konvoyu kadın, çocuk ve yaralıları alarak kentten ayrılmış ve ertesi gün de yaklaşık 600 sivil taşıyan 19 araçlık BM Konvoyu Tuzla Kentine varmıştır. Bundan

³³⁷ M.Murat Taşar, a.g.e. İlhan Uzgel; **Balkanlarla İlişkiler**, İstanbul,2004,s.495

³³⁸ M.Murat Taşar, **a.g.e.**

sonra Ratko Mladić komutasındaki Bosna Sırp Ordusu, Srebrenica'ya saldırıya tekrar başlayıp Kraglivoda köyü ve 900 metrelik Osmaçe tepesini ele geçirmişlerdir.

. 26 Mart günü Eski Yugoslavya'daki UNPROFOR Komutanı General Lars-Erik Walhgren ile Bosna-Hersek'teki UNPROFOR Komutanı General Philippe Morillon, Belgrad'da Bosnalı Sırp'ların Başkomutanı General Radko Mladić ile görüşmüşlerdir. General Walhgren görüşmeden sonra yaptığı açıklamada, Sırp komutanının yarın saat 12.00'den başlayarak ateşkes ilan ettiğini ve ateşkesin yanı sıra, Srebrenica'ya gitmek için bekleyen 20 kamyonluk yardım konvoyunun yoluna devam etmesi için izin verdiğini de bildirmiştir. Aynı gün ABD Başkanı Bill Clinton, Beyaz Saray'da Aliya İzzetbegoviç ile görüşmüş, Bill Clinton Aliya İzzetbegoviç'e, Batı Avrupa ülkelerinin Boşnakları desteklemeye razı edilmesi için, kendisi ve Helmut Kohl'un çabalarının yoğunlaştırılacağını söylemiştir.

29 Mart günü de Alman, Amerikan ve Fransız uçakları tarafından Srebrenica'ya 3.5 ton yiyecek atılmıştır. Bu arada UNHCR görevlileri 60.000 kişinin yaşadığı şehri boşaltmanın planını yapmaya başlamışlardır. Ancak Srebrenica'dan sivillerin tahliyesine Müslüman komutanlar tarafından, "Sırp'ların etnik temizlik politikasına yardımcı olacağı" gerekçesiyle izin verilmemesi nedeniyle BM Mülteciler Yüksek Komiserliği şehre yardım göndermeyi durdurmuştur.

30 Mart günü Sırp'lar, Naser Oriç'in 48 saat içinde kayıtsız şartsız teslimini istemişlerdir. Sırp görüşmeci Albay Dragutin İlić, Bratunaç'ta UNHCR görevlileri ile yaptıkları görüşme sırasında, "Ya onları direnmekten vazgeçirip siz hepsini şehir dışına çıkaracaksınız, ya da biz şehri iki gün içinde alacağız" demiştir.³³⁹

13 Mart günü Batı medyası tarafından, Bosna-Hersek üzerinde ilan edilen uçuşa yasak bölge kararının ihlal edildiği ve Srebrenica yakınındaki Müslüman mevzilerinin uçaklarca sürekli olarak bombalandığı bildirilmişti. Bu nedenle 19 Mart günü BM Güvenlik Konseyi'nde, Bosna-Hersek üzerindeki uçuş yasağının ihlal edilmesi durumunda güç kullanılmasını öngören karar tasarısı üzerinde anlaşma sağlanmıştır. 31 Mart 1993'te ABD'nin baskısı altında bulunan BM Güvenlik Konseyi 816 no'lu kararı ile NATO'ya, tüm Sırp uçaklarını vurmaya izin vermiştir.³⁴⁰

1 Nisan günü Sırp'lar, şiddetli topçu ateşi açılması ile Skenderoviç ve Zeleni Yadar'a yönelik saldırıları sürdürmüşlerdir. 6 nisan günü Bahreyn'de bulunan Aliya

³³⁹ M.Murat Taşar, a.g.e.32: İlhan Uzel; **Balkanlarla İlişkiler**, İstanbul,2004,s.495

³⁴⁰ M.Murat Taşar, a.g.e.: 34

İzzetbegoviç, Saraybosna Radyosundan uydu bağlantısı ile yaptığı konuşmada, Sırp kuşatması altında bulunan Srebrenica'daki durumu çok kritik olarak nitelemiş ve "Artık günlerin değil, dakikalrın sayılı olduğunu" söylemiştir. Öte yandan İslam Konferansı Örgütü, BM'ye başvuruda bulunarak, Srebrenica'nın kurtarılması için somut önlemler alınmasını istemiştir.

12 Nisan saat 12.00'da BM 816 no'lu kararı uyarınca NATO'ya bağlı savaş uçakları Deny Flight (Uçuş Yasağı) Harekatı başlatmıştır. Aynı gün de UNHCR Sözcüsü John Mc Milan, Srebrenica'ya Sırp birliklerinin açtıkları yoğun top ateşi sonucu 15'i çocuk 56 kişinin öldüğünü, 73 kişinin de yaralandığını açıklamıştır. Nihayet, iki haftalık şiddetli savaşıardan sonra 14 Nisan gecesi Sırplar savunma hatlarını güneyden ve doğudan yarmayı başarmışlar, şehrin güneyindeki Zeleni Yadar köyünü de ele geçirmişlerdir. Savunma hatlarının yarıldığı ve Srebrenica'nın teslim olacağı haberi Saraybosna'ya ulaştırılmıştır.³⁴¹

16 Nisan günü BM Barış Gücü'nün Zagreb'deki bürosu tarafından yapılan açıklamada, Barış Gücü Komutanı General Lars-Eric Wahlgren'in, Slobodan Miloşeviç ve Radovan Karaciç ile görüştüğü bildirilmiştir. Açıklamada, "General Wahlgren, İkinci Kanada Taburu'na Tuzla'dan acilen hareket etme ve yarın Srebrenica'ya girme talimatı verdi" denilmiştir. BM Sözcüsü Joe Silis de New York'ta yaptığı açıklamada, Miloşeviç'in BM yetkilileri ile temas kurarak Bosna'daki Barış Gücü askerlerinin Srebrenica'ya gönderilmesini istediğini bildirmiştir. Srebrenica'da bulunan Hans Wens adlı bir insani yardım görevlisi, Tuzla kentine gönderdiği radyo mesajında, "Srebrenica'da artık her şey bitti. Hiçbir umut kalmadı, halk dehşet içinde, insanlar ne yapacaklarını bilmiyorlar" demiştir. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Sırp öncü birliklerinin kuşattığı Srebrenica kenti ve çevresinde "Güvenli Bölge" oluşturulmasını kararlaştırmış ve Sırp birliklerinin bölgeden derhal çekilmesini istemiştir.³⁴²

2.1.3.Srebrenica ve Jepa "Güvenli Bölgeleri"

1993 yılında Srebrenica'nın etrafındaki çember iyice daraltılmaya başlamış, buradaki insanların ve Saraybosna'daki Bosna Hersek Hükümeti'nin tüm uyarılarına rağmen BM ve NATO gerekli önlemleri almamakta direnmiştir. Açlıktan ölmek üzere

³⁴¹ M.Murat Taşar, a.g.e. İlhan Uzel, Balkanlarla İlişkiler, İstanbul, 2004, s.497

³⁴² M.Murat Taşar, a.g.e.

olan insanların, Nazi toplama kamplarını andıran görüntülerinin dünya medyasına yansması herkesi dehşete düşürmüştür. Sürekli toplanan ve ciddi bir karar almaksızın dağılan BM Güvenlik Konseyi, nihayet 16 Nisan 1993 yılındaki olağanüstü toplantının ardından yayınladığı 819 sayılı bildiriyle Srebrenica kenti ve çevresinde "Güvenli Bölge" oluşturulmasını kararlaştırmış ve Sırp birliklerinin bölgeden derhal çekilmesini istemiştir.³⁴³

17 Nisan günü BM Güvenlik Konseyi, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne karşı uygulanan yaptırımların sertleştirilmesini kararlaştırmıştır. Güvenlik Konseyi, aldığı 820 sayılı kararında; Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğünü, egemenliğini ve siyasi bağımsızlığını yeniden teyit etmiş, zor kullanılarak toprak gasp edilmesi ile etnik temizlik kampanyasının kabul edilemez olduğu ve Bosna'daki sivililerin karşı karşıya bulunduğu durumun derin bir kaygıya yol açtığı vurgulanan kararda, Yugoslavya ile Bosna ve Hırvatistan'da Sırpların elindeki bölgelerde, daha önce alınan BM Güvenlik Konseyi kararlarının ihlalleri anlamına gelen tüm faaliyetler kınanmıştır. 18 Nisan günü Ratko Miladić ile Sefer Halilović, BM Koruma Gücü Komutanı General Lars-Eric Walhgren eşliğinde Saraybosna Havaalanındaki tarafsız bölgede bir araya gelmişler ve Sırp kuşatması altındaki Srebrenica için ateşkes anlaşması imzalamışlardır.³⁴⁴

Bundan sonra Srebrenica'dan helikopterlerle ağır yaralıların tahliyesine başlanmıştır. Sırp Komutan General Ratko Mladić yaptığı açıklamada, Müslüman askerlerin silahlarının Srebrenica'da imha edilmesini ve Müslümanların tanktan bıçağa kadar ellerindeki silahları teslim etmelerini istemiştir. Müslümanların elindeki obüsler ve 300 hafif silah BM Barış Gücü tarafından "Güvenlik Konseyi'nin 819 numaralı kararını yerine getirme" gerekçesiyle toplanmış ve Potoçari üssüne yerleştirilmiştir. BM Koruma Gücü Sözcüsü Barry Frewer yaptığı açıklamada, Müslümanların ateşkes anlaşması uyarınca ağır silahlarını teslim ettiklerini, ancak Sırpların olası bir saldırısına karşı Srebrenica'da bulunan Kanada birliğinin Müslümanları savunacağını söylemiştir.

VRS Genelkurmay Başkanı Manoylo Milovanović de yaptığı açıklamada, Srebrenica'daki Müslümanların, ellerindeki silahları BM Koruma Gücü'ne devrini öngören anlaşmayı ihlal ettiklerini ileri sürerek, "Müslümanlar çoğunluğu eskimiş, kullanılmaz durumda olan küçük çaptaki silahlarını BM Gücü'ne verdi" ifadesini kullanmıştır.

³⁴³ <http://www.tumgazeteler.com>, 14.07.2009

³⁴⁴ M.Murat Taşar, **a.g.e.**

Bosna'daki BM Kuvvetleri'nin Komutanı Philippe Morillon ise, Srebrenica'da güvenliği sağladıklarını belirterek “Sırp, bundan sonra Srebrenica'ya ateş açarlarsa bütün dünyaya saldırmış olacaklardır” demiştir. İngiltere Hükümeti de, Srebrenica kentini savunma görevini üstlenen BM gücüne bağlı 139 Kanadalı askeri, güç durumda kaldıklarında kurtarmak için gerekirse kuvvet kullanabileceğini açıklamıştır. (1994 Şubat ayında Kanadalı UNPROFOR askerlerinin yerine Dutchbat'ı geçirmişlerdir.)³⁴⁵

Mayıs ayı başında Sırp, Jepa bölgesini ele geçirmeye ve Han-Pjesak'taki VRS karargahını güvenlik altına almaya çalışmıştır. Jepa'nın düşeceği haberinin New-York'a ulaştırıldığı zaman uluslararası toplum yine Müslümanların imdadına yetişmiştir.

6 Mayıs 1993'teki olağanüstü toplantısında almış olduğu 824 no'lu kararıyla BM Güvenlik Konseyi, Saraybosna, Tuzla, Jepa, Gorajde ve Bihaç ile birlikte Srebrenica'yı da güvenli bölge ilan etmiştir. Fransız General Philippe Morillon, Saraybosna'daki başkanlık konutunda Aliya İzzetbegović ile görüşerek Jepa'yı kurtaracağına dair söz vermiştir. Sırp, “Silahsızlandırma Anlaşması”nı kabul etmek zorundaydılar. Ancak, Jepa “Güvenli Bölgesi” de Srebrenica “Güvenli Bölgesi” gibi kağıt üzerinde kalmıştır.³⁴⁶

2.1.4.NATO ve BM'nin Müdahalesi

28 Şubat 1994'te “Bosna-Hersek'te uçuş yasağını” ihlal eden 4 Sırp uçağı, Robert G.Wright ve Scott O' Grady'nin yönettikleri 2 Amerikan F-16 uçağı tarafından düşürülmüştür. ABD'nin saldırısı sonucu üç Sırp pilotu ölmüştür. 10 ve 11 Nisan 1994 tarihlerinde, NATO iki havadan destek operasyonu düzenleyerek Gorajde güvenli bölgesinin çevresindeki Bosnalı Sırp tanklarını ve birliklerini bombalamıştır.

5 Ağustos ve 22 Eylül 1994 tarihlerinde, NATO uçakları Saraybosna bölgesindeki Bosnalı Sırp mevzilerini de bombalamıştır.

21 Kasım 1994'te NATO uçakları BM tarafından güvenli bölge ilan edilmiş olan Bihaç'ı korumak üzere Krayina'daki Sırp üslerine akın yapmış ve Udbina Havaalanına yoğun bombardıman etmişlerdir.

22-23 Kasım 1994'te, NATO uçaklarının Bosanska Krupa, Dvor-na-Uni ve Otoka'daki Sırp mevzilerini bombaladıkları ve bu saldırının UNPROFOR'un isteği üzerine gerçekleştirildiği belirtilmiştir. NATO'nun hava saldırısı Krayina Sırp,

³⁴⁵ M.Murat Taşar, a.g.e.

³⁴⁶ M.Murat Taşar, a.g.e. , Münire Coşkun, **Bosna'da Savaş Yüreğimde Kan Gülleri**, , İstanbul, 2007, s 137

Müslüman özerklikçi ve Bosna Sırp güçlerinin Bihaç, Cazin ve Velika Kladuša'ya doğru ilerlemelerine mani olamamıştır. Krayina Sırp'lar için Bihaç güvenli bölgesi sırtına takılı bıçaktı. Savaş süresince Sırp'lar ve Müslüman özerklikçileri, kuşatılmış 5. Kolordu kuvvetlerini imha edip Krayina'nın cephe gerisinin güvenliğini sağlamak ve Batı Bosna Müslüman bölgesi üzerinde iktidarı Fikret Abdiç'e devretmek amacını gütmüşlerdir. Bihaç'ın düşmesi tehdidi Amerikalıları endişelendirmiştir. Atif Dudaković (Bosna-Hersek Ordusunun kilit adamıdır) ve 5.Kolordunun durumunun umutsuz olduğunu gören Amerikalılar, stratejik kent olan Bihaç'ı kurtarmak amacıyla ABD eski başkanı Jimmy Carter'i arabulucu olarak Bosna'ya göndermiştir.

19 Aralık 1994'te Sırp Cumhuriyeti'nin başkenti Pale'de Radovan Karaciç ile görüşen Jimmy Carter, Bosnalı Sırp'ların barış istediklerini ve barış için öne sürülen şartları yerine getirdiklerini belirtmiştir. Barıştırmacı Carter, NATO'nun artık tarafsız olacağına ve hiçbir hava saldırısı olmayacağına dair vaatlerde bulunmuştur. Carter "gönüllü arabuluculuk" yapmaya gittiği Bosna-Hersek'te ülke çapında ateşkes ilan edilmesi için Boşnak ve Sırp'ları ikna ettiğini de söylemiştir. Karaciç de, Carter'in vaatlerine inanmış ve bu nedenle 31 Aralık 1994'te Bosna-Hersek'te Sırp'lar ve Boşnaklar arasında 4 ay süreli ateşkes anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma uyarınca Bosna Sırp kuvvetleri Bihaç'tan çekilmiştir.³⁴⁷ Aslında savaş başladığından beri Boşnak yanlısı tutum takınan Amerikalıların tarafsızlık içinde bulunmak gibi bir niyeti hiçbir zaman olmamıştır.

25 ve 26 Mayıs 1995'te NATO uçakları, UNPROFOR istihbaratı verilerine dayanarak Pale çevresinde iki Sırp cephaneliğini bombalamıştır. NATO'nun saldırısı ve UNPROFOR'un casusluk faaliyeti Sırp'ları kızdırmıştır. Sırp'lar misilleme olarak 284 BM askerini ve gözlemcisini esir almışlar, esirleri cephaneliklerin kapılarına, köprü ayaklarına ve bombalanması muhtemel yerlere zincirlemişler ve NATO başka bir saldırı yaparsa ellerindeki esirleri öldüreceklerini söylemişlerdir.

Ayrıca 2 Haziran'da Sırp'lar tarafından güncellenerek kullanılan SA-6 sistemi, Scott O' Graddy'nin F-16'sını da düşürmüştür. Yüzbaşı O' Grady, altı gün boyunca Sırp sahasında saklanmış ve Amerikan denizcileri tarafından kurtarılmıştır.

NATO ve BM'nin haftalar süren bu aşağılanması en başta Fransa olmak üzere birçok ülkede tepkilere yol açmıştır. Fransa kamuoyunda tepkilerin daha çok olması

³⁴⁷ Federal Commission For Missing Persons, "Preliminary List of Missing and Killed in Srebrenica", 2005

Sırların esir aldığı bu askerlerin çoğunluğunun Fransız olmasındandı. Fransa hükümeti krizin son bulması için Eski Yugoslavya'daki UNPROFOR'un Komutanı Fransız General Bernard Janvier'den elinden geleni yapmasını istemiştir.³⁴⁸

Sırları kaygılandıran bir sorun vardı. Tıpkı Gorajde, Saraybosna ve Bihaç'a saldırı durumunda olduğu gibi, Sırların Srebrenica ve Jepa'ya saldırısı durumunda Yine NATO'nun güç kullanabilmesiydi. 4 Haziran 1995'te Janvier, Ratko Mladić'le Zvornik'te görüşmüştür. Janvier, Sırların esir aldıkları askerlerin serbest bırakılmasına karşılık gelecekte Sırlara karşı hiçbir NATO hava saldırısı olmayacağı teklifini yapmıştır.

9 Haziran'da Split'te Bernard Janvier ve Bosna'daki UNPRUFOR'un Komutanı İngiliz General Rupert Smith ile görüşen BM Genel Sekreterinin Yugoslavya'daki Özel Temsilcisi Yasuşi Akashi bu anlaşmayı onaylamıştır. Akashi, kamuoyuna yaptığı açıklamada BM'nin barışı koruma ilkelerine kesinlikle uyacağını söylemiştir, diplomatik bu ifadenin normal dildeki karşılığı UNPROFOR'un artık Sırlara karşı bir saldırı için NATO'ya izin vermeyeceği idi. Akashi'nin "tarafsızlık" garantisi, kışkırtma niteliği taşıdığından Sırların Srebrenica'ya saldırmasının yolunu açmıştır. 7, 13 ve 18 Haziran 1995 tarihlerinde, Bosnalı Sırlar tarafından, rehin aldıkları BM görevlileri serbest bırakılmıştır.³⁴⁹

Rehine krizi ile beraber güçsüzlüğü iyice ortaya çıkan BM, Temmuz 1995'de, güvenli bölgelerden biri olarak ilan edilmiş Srebrenica'ya yönelik Sırp saldırıları ile daha da güç duruma düşmüştür. Çünkü, Srebrenica'yı ele geçiren Sırlar, yaklaşık 400 Hollandalı barış gücü askerini ele geçirmişlerdir ve Hollanda hükümeti, tüm kendi askerleri Bosna'dan çıkıncaya kadar hava saldırılarına izin vermeyi reddetmiştir.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi'ne göre, 12-16 Temmuz 1995 tarihleri arasında Srebrenica'da öldürülen Bosnalı Müslüman sayısı 7079'dur. Kendilerine karşı bir eyleme girişilemeyen Sırlar, burada öyle katliamlar gerçekleştirmişlerdir ki, bu savaş boyunca yaşanan olaylardan hiçbiri, yoğunluk açısından Srebrenica ile boy ölçecek düzeye ulaşmamıştır.³⁵⁰

Ağustos sonlarında, Saraybosna pazarında gerçekleşen Sırp bombardımanında 37 kişinin ölümünden sonra BM, Bosnalı Sırlara bir ultimatoma yayınlamış; bu

³⁴⁸ Federal Commission For Missing Persons, a.g.e., 2005

³⁴⁹ Federal Commission For Missing Persons, a.g.e., 2005

³⁵⁰ Merve İrem Yapıcı, **Bosna-Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslar arası Hukuktaki Yeri**, Uluslar arası Hukuk ve Politika, Cilt 2, No:8, 2007, s 8,9

ültimatomda Saraybosna'ya yapılan bombardımanın kesilmesini, güvenli bölgelere yapılan saldırılara son verilmesini, Saraybosna kuşatmasındaki ağır silahların geri çekilmesini ve Saraybosna'da hava ve kara yoluyla girişe izin verilmesini talep etmiştir.

30 Ağustos tarihinde, Bosnalı Sırpların bu istekleri reddetmesinden sonra, NATO askerî hedefler üzerine ağır bir hava saldırısı başlatmış ve Bosnalı Sırplar ancak bundan sonra NATO isteklerine uyum sağlamışlardır. Bu saldırı, o zamana kadar NATO tarihinde gerçekleşen en büyük askerî eylem olmuştur.³⁵¹

20 Eylül günü NATO ve BM kuvvet komutanları, Bosnalı Sırpların BM'nin belirlediği şartlara uyduklarına karar vermişler ve hava saldırılarına son verilmiştir. Nihayet, 14 Aralık 1995'de Bosna Hersek devleti ve onu oluşturan Federasyon (Boşnak ve Hırvatların oluşturduğu Bosna-Hersek Federasyonu) ve Bosna Sırp Cumhuriyeti'nin temsilcilerinin imzaladıkları Dayton Barış Anlaşması ile Bosna-Hersek'teki dört yıllık savaş sona erdirilmiştir.³⁵²

2.1.5.Batı Slavonya Etnik Temizliği

1 Mayıs 1995'te, Hırvat kuvvetleri, Batı Slavonya'ya saldırmışlardır. 1992 Şubat ayında BM Güvenlik Konseyi, UNPROFOR askerinin, "Birleşmiş Milletler koruması altındaki üç bölge" olan Doğu Slavonya, Batı Slavonya ve Krayina'ya gönderilmesi kararını almıştır. Ancak Batı Slavonya'yı korumakla görevli UNPROFOR kuvvetleri, burada yaşayan Sırları korumamış, aksine Sırlardan Hırvat saldırısı haberini saklamışlardır. Burada görevli Arjantin, Nepal ve Ürdün taburları, saldırılar konusunda birkaç saat önceden uyarıldıkları için askeri operasyon sahasından başka yerlere kaçmışlardır.

Batı Slavonyalı Sırp güçleri hain saldırıya karşı ciddi bir direniş gösterememiş ve bozguna uğramışlardır. Çok kısa bir süre devam eden "sınırlı polis harekati" sonucu 450 civarında Sırp öldürülmüş ve 18.000 kadar Sırp yerinden edilmiştir. Batı Slavonya'dan sürülen Sırplar da Sırp Cumhuriyeti'ne yerleşmişlerdir. Temmuz ayı ortasında ise Sırp Cumhuriyeti Parlamentosu Başkanı Momçilo Krayişnik, BM koruması altındaki Srebrenica'nın alınmasının UNPROFOR tarafından koruma altına alınan Batı Slavonya etnik temizliğinin intikamı olduğunu belirtmiştir.³⁵³

³⁵¹ Merve İrem Yapıcı, **a.g.e.**, s 9

³⁵² Merve İrem Yapıcı, **a.g.e.**, s 9

³⁵³ Federal Commission For Missing Persons, **a.g.e.**, 2005

3.SREBRENİCA KATLIAMI (1995)

Şu anda nüfusunun çoğunluğunu Sırpların oluşturduğu Srebrenica bölgesi 1992 yılında başlayan savaş öncesi, Müslüman bölgelerden biri idi. 1990'daki Yugoslavya nüfus sayımlarına göre 36.666 nüfusluk Srebrenica bölgesi yüzde 75.2 oranında Boşnak çoğunluğa sahipken Sırplar bölgenin sadece yüzde 22.7'sini oluşturuyordu.³⁵⁴

Srebrenica'nın güvenli bölge olarak ilan edilmesinin üzerinden geçen iki yıl içerisinde değişen hiçbir şey olmamıştır. Srebrenica'ya konuşlanan Hollandalı Birlik, oluşturulan sözde güvencelerden sonra katliama giden yolu açacak olan ve Sırpların işlerini kolaylaştıracak tutarsız kararlarını hemen uygulamaya başlamıştır.

Buna göre "Güvenli Bölge" kavramı gereği Boşnakların ellerinde bulunan silahlarını Barış Gücü'ne teslim etmesi gerekiyordu. Oysa Sırlara hiçbir ciddi yaptırım uygulanmazken Boşnakların savunması kırılıyor, Sırplar için hazır hedefler haline getiriliyordu.³⁵⁵

Bundan sonraki süreçte bir hava operasyonu yapılması gündeme geldi. Ancak yıllarca üzerinde tartışılan bu düşünce bir türlü hayata geçirilemiyordu. Bunda, Sırpların rehin aldıkları ve çoğu Fransız olan 350 kadar BM askerinin yanı sıra, bizzat Bosna'daki Barış Gücü'nün Komutanı Fransız General Bernard Janvier tarafından dile getirilen Srebrenica ve Gorazde gibi kuşatılmış bölgelerin "barışın önünde en büyük engel olması" fikri de etkili olmuştur. Bu nedenle 1995 kışında ilan edilen geçici ateşkesin ardından, Sırplar önlerinde en büyük engel olarak gördükleri Srebrenica'yı ele geçirmek için harekete geçerek çemberi iyice daraltmaya başlamışlardır.

BM Genel Sekreteri Boutros Boutros Gali, BM Özel temsilcisi Yasuski Akashi ve Janvier krizin müzakere yoluyla çözüme kavuşturulabileceğini söyleyerek hava saldırısına karşı çıkmıştır. Hatta Janvier, bu bölgelerin BM askerlerinin güvenliği açısından savunulması zor yerler olduğu gerekçesiyle BM'nin burayı boşaltılması gerektiğini savunmuştur. Janvier'in tek endişesi uluslararası topluluğun böyle bir teklifi asla kabul etmeyeceğiydi. Ancak böyle bir alçaklık uluslararası topluluk tarafından büyük bir hüsnü kabul görmüştür. BM adına Mladić'le birlikte bu alçaklığı planlayan Janvier, Srebrenica halkını ölüme mahkûm etmişti bile. Sırp liderlerle sık sık bir araya

³⁵⁴ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

³⁵⁵ <http://www.tumgazeteler.com>, 14.07.2009

gelen Janvier ve Akashi Sırlara, Güvenli Bölgedeki insanları korumak gibi bir kaygılarının olmadığı mesajını iletmışlerdir.³⁵⁶

Mart ve Nisan aylarında Birleşmiş Milletler askerleri, OP Romeo ile OP Qebec isimli gözlem kulelerinin yakınlarında Sırp askerlerin sayısındaki artışı fark etmişlerdir. Yeni katılımcılar çok iyi silahlandırılmıştır. Sırp askerlerin komutanlarından biri Hollandalı askerlere bu iki gözetleme kulesini ele geçireceklerini dahi söylemiştir.³⁵⁷

1995 yılının ilkbaharında Sırp Srebrenica'ya saldırı planlarını uygulamaya hazırlanmışlardır. Radovan Karadžić Mart ayında yaptığı açıklamada savaşın artık bitmesi gerektiğini ve sorunların barış yoluyla çözülmesini belirtmiştir. Dünya kamuoyuna bu mesajı verirken öte yandan “7 no’lu talimat” adı altında adamlarına şu emri vermiştir. Emrin içeriği şöyledi: *“Srebrenica ile Zepa arasındaki ulaşım ve iletişim mutlaka yok edilmeli. Srebrenica halkına yönelik her gün yapılacak saldırılarla insanlar korkutulacak ve şehri terk etmelerini sağlayacak her türlü ortam oluşturulacak.”* 1995 yılının ortalarına gelindiğinde bu talimata göre yerine getirilen uygulamalar Boşnak sivil ve askerleri canından bezdirmiştir. Temmuz ayı başlarında Srebrenica bölgesinde konuşlu olan 28.tümen bir an önce insani yardım konvoylarına uygulanan engellerin kaldırılması çağrısında bulunmuştur. Çünkü artık insanlar açlıktan ölmeye başlamışlardır.³⁵⁸

3.1.Srebrenica'nın Düşmesi

Bosna Savaşının sonlarına doğru Müslümanların birçok cephede zafer kazandığı bir sırada öne çıkarılan Dayton Barış Müzakereleriyle savaşın sona ereceğini gören Sırp, avantaj elde etmek için iki stratejik kent olan Gorajde ve Srebrenica'yi ele geçirmek amacıyla 1995 Temmuz ayı başlarında bütün güçleriyle bu iki kente saldırmışlar ve tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birini tüm dünyanın seyirci bakışları arasında sergilemişlerdir. BM tarafından 1993'te güvenli bölge olarak ilan edildikten iki yıl sonra Srebrenica, 1995 yılının yaz ayında II.Dünya Savası'ndan sonra meydana gelen en büyük toplu katliamın kurbanı olmuştur.³⁵⁹

6 Temmuz 1995'te daha önce Kuzey Bosna'daki Sırp saldırılarından kaçan binlerce sivilin sığındığı Srebrenica kenti 3 bin Sırp asker, 10 tank, bir zırhlı personel

³⁵⁶ <http://www.tumgazeteler.com>, 14.07.2009

³⁵⁷ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 138

³⁵⁸ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 138

³⁵⁹ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

taşıyıcı ve 52 top ile Sırlar tarafından kuşatılmış, kent beş gün boyunca bombalanmıştır. 6750 kişilik ihtiyat kuvveti ise Srebrenica etrafındaydı. Ratko Mladić komutasındaki Sırlar Srebrenica'ya olan saldırılarını sıklaştırdıklarında Müslümanların daha önce toplanan silahlarını geri almak için yaptıkları başvuru sorumlu Hollandalı Komutan Albay Karremans tarafından reddedilmiştir. Beş gün süren saldırılar sonucu Sırlar, bölgenin güneyinde bulunan Birleşmiş Milletlere ait beş kontrol noktasını ele geçirmişlerdir. Görev yerlerinin saldırıya uğraması üzerine Birleşmiş Milletler askerlerinden bazıları geri çekilirken, bazıları da Sırlara teslim olmuştur.³⁶⁰

10 Temmuz 1995 gününün sabahında Srebrenica'da gerginlik hat safhaya çıkmıştır. Şehir halkından silahlı olanlar sokaklara taşmıştır. Hollandalı Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerlerinin komutanı Albay Karemans ise yetkililerden, NATO müdahalesinin bir an önce yapılması için çağrıda bulunmuştur. Ancak bu çağrılara 11 Temmuz 1995 saat 14.30'a kadar cevap alınamamıştır. NATO Hava Kuvvetleri Srebrenica'ya doğru hareket eden iki Sırp tankına ateş açmıştır. Şehir dışındaki Sırp mevzilerini de bombalamayı denemişler ancak görüş mesafesinin yeterli olamaması gerekçesiyle bombardımanı yapmamışlardır.³⁶¹

11 Temmuz'da BM yalnızca iki F16'yı kent üzerinde bir uçuş yaptırmakla yetinmiş, bir-iki tane Sırp tankı vurulmuş başka bir müdahale olmamıştır. Hollandalı askerler bir gece yarısı Bosna'daki BM Barış Gücü komutanı, Fransız General Janvier'den aldıkları emir doğrultusunda tek bir kurşun bile atmadan yakındaki Potoçari kampına çekilerek kenti boşaltmışlardır.³⁶²

Bu süreç içerisinde Sırlar ellerinde rehin tuttıkları Birleşmiş Milletler askerlerini öldürecekleri ve Potoçari'deki Birleşmiş Milletler karargahını bombalayacakları ve şehri terk eden 20.000 ile 30.000 sivilin dağılmış halde bulunduğu bölgeyi bombardımana tutacakları tehdidinde bulunmuşlardır. Bu da NATO müdahalesinin ertelenmesine neden olmuştur.

Potoçari'deki Birleşmiş Milletler karargahına sığınan binlerce Srebrenicalı sivil, şehrin artık Sırların eline düştüğünün farkındaydılar. 11 Temmuz 1995 gecesi buraya sığınan sivil Boşnakların sayısı 20.000 ila 25.000 arasındaydı. Bu insanların pek çoğu Birleşmiş Milletler karargahının binasına sığınırken, diğerleri de civarda bulunan fabrika binalarına sığınmışlardır. Çoğunluğu kadın, çocuk, yaşlı ve sakattı. Dayanılmaz

³⁶⁰ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009, Münire Coşkun, a.g.e., s 138,139

³⁶¹ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 139

³⁶² <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

bir Temmuz sıcaklığı vardı. Aç, susuz ölüm tehlikesi altındaydılar. O günlere tanık olan Birleşmiş Milletlerin Hollanda taburu subaylarından biri o günü şöyle aktarmıştır:

*“Panik halindeydiler. Toplu halde onları sakinleştirmeye çalışan askerlerime doğru yürüyorlardı. Bu karmaşada yere düşenler diğerlerinin ayakları altında eziliyordu. Bu, korkunç bir görüntüydü. Hava karardığında vahşet başladı. Ateş sesleri, acı çığlıklar gece boyunca etrafı kuşattı. İnsanlar gece boyu duyum aldıkları katliam ve tecavüzlerden söz etmiş. Böylece karargahın içindeki panik daha da artmıştı. Çentikler insanları gruplar halinde alıp bir yerlere götürüyordu. Sivillerden biri üç erkek kardeşin bu şekilde götürülüşüne şahit olmuş. Küçük olan henüz 7 yaşlarındaymış. Sabah olduğunda oğullarını aramaya çıkan anneleri, onları başları kesilmiş halde bulmuş.”*³⁶³

Daha sonra ortaya çıkan bir video kasedinde Mladić, Srebrenica’yı terkeden Hollandalı askerlerin komutanı Karremans’a, bir hediye verirken görülüyordu. Sırplar Hollandalı askerlerin civar kasabalara kadar gidip yiyecek, sigara almalarına müsaade ediyor, karşılıklı birbirlerine iltifatlarda bulunuyorlardı.³⁶⁴

Tarihin en karanlık günlerinden biri olan 11 Temmuz 1995’te, Sırp televizyonu soykırımın mimarı Sırp Ordu Komutanı General Ratko Mladić’in bir tepe üzerindeki görüntülerine yer vermiştir. Mladić televizyon seyircilerine hitaben, Türkler’den intikam alma zamanının geldiğini ve şehrin Sırp milletine bir hediye olduğunu söylemiştir. Aynı gün Ratko Mladić komutasındaki Sırplar hiçbir direnişle karşılaşmadan kente girmişlerdir. Sırp güçleri, kenti güçleri altına aldığı sadece beş günde 8.000 masum Müslüman sivil kurşuna dizerek, yakarak ve diri diri gömerek insanlık dışı birçok yöntem uygulayarak katletmiştir.³⁶⁵

O günlere şahit olan bir başka kişi ise 12 Temmuz 1995 sabahında Potoçari’deki “Transport” firması binasının yanında traktöre benzeyen bir araca 30 civarında cesedin yüklendiğini görmüş. Buraya yakın bir başka fabrikanın arkasında da Sırpların yüzlerce erkeği öldürüp kamyonlara yüklediklerini gördüğünü aktarmıştır. 12 Temmuz sabahı Sırplar, Potoçari’deki karargaha sığınan 300 kadar erkeği dışarı çıkarmışlar, onları yakındaki bir başka fabrika binasına yerleştirmişler, kısa zaman sonra da bu insanların cesetlerini kamyonlara yüklemişlerdir.³⁶⁶

³⁶³ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 139,140

³⁶⁴ <http://www.tumgazeteler.com>, 14.07.2009

³⁶⁵ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

³⁶⁶ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 140

Daha sonra buradaki insanları otobüslere bindirmeye başlamışlardır. Kalabalıklara karışarak otobüslere binmeye çalışan delikanlıları gruplardan ayırmışlar, hatta yaşlı erkeklerin dahi otobüslere binmesine izin vermemişlerdir. Onları da Potoçari’de “Bjela kuca” diye bilinen binaya yerleştirmişlerdir. Öte yandan otobüslerle Kladanj şehrine ulaşan ilk kafilede hiç erkek yoktu.

Bu arada Hollandalı Birleşmiş Milletler Barış Gücü askerleri “Bjela kuca” yani beyaz eve götürülen erkeklerden hiçbirinin geri dönmediğini fark etmişlerdir. Hollandalı çavuş Waasen, Sırp askerlerin silahsız erkeklerin başlarına kurşun sıktıklarına tanık olmuştur. Bu arada Sırp, beyaz evden yükselen silah sesleri üzerine buraya girmek isteyen Hollandalı Albay Joseph Kingori’ye de binaya giriş izni vermemişlerdir.³⁶⁷

Şehrin düştüğü akşam, BM Genel Merkezi’ne bir rapor gönderen BM Özel temsilcisi Yasuski Akashi yaşananları önemsemeyen ifadeler kullanmıştır. Oysa bu esnada insanlar dağlarda ve yollarda vahşi hayvanlar gibi acımadan doğranmıştır.³⁶⁸

Srebrenica’da yapılan katliamın Karadziç ve Mladić’ten sonra başlıca sorumlusu Sırp Kumandan General Obrenovic’dır. Obrenovic ve adamları Srebrenica katliamı haberinin yayılmasını engellemek ve delilleri yok etmek amacıyla da cesetleri toplu mezarlara gömmüşler, ancak gerek Obrenovic’in gerekse diğer Sırp kumandanların gizlemeye çalıştıkları toplu mezarlar savaş sonrası birer birer ortaya çıkmıştır.³⁶⁹

3.2.Potaçari Kampı-Mültecilerin Tahliyesi

11 Temmuz 1995 gecesi Potoçari karargahındaki gergin ortam esnasında, Boşnaklar, savaşıyor durumdaki erkeklerin ormana kaçmaları gerektiğiyle ilgili alınan karardan haberdar olmuşlardır. Ormandan, Bosna-Hersek ordusunun 28. tümenine katılmaları ve kuzeye yani Bosna-Hersek ordusunun kontrolündeki bölgeye geçmeleri planlanmıştı. Aynı gece saat 22.00’da 28. tümen komutanlığı Srebrenica’daki Boşnak belediye yetkilileriyle birlikte erkeklerden oluşacak konvoyun hazırlanması kararını almışlardır.

15 ile 16 yaşlarındaki gençler konvoyla katıldıkları halde Sırpların eline geçmekten, öldürülmekten korkmuşlardır. Bu nedenle orman içlerinden hareket ederek Tuzla şehrine daha kolay varacaklarını düşünmüşlerdir. Bu arada Jaglici ve Susnjar

³⁶⁷ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 140,141

³⁶⁸ <http://www.tumgazeteler.com>, 14.07.2009

³⁶⁹ <http://www.wowturkey.com>, 18.05.2009

köylerinde konvoylar oluşmaya başlamıştır. Konvoydaki insanların sayısı 10 ila 15 bin civarındaydı. Bunların arasında çok azı silahlı olan 28. tümene mensup askerler de bulunmaktaydı.³⁷⁰

11 Temmuz 1995 tarihinin gece yarısına varan saatlerde konvoy Konjevic Polje ve Bratunac istikametine doğru harekete geçmiştir. Tuzla şehrine giden yol üzerindeki Konjevic Polje ile Nova Kasaba arasındaki asfalt yolu geçmek üzere olan konvoy bir anda ağır bombardıman altında kalmıştır. Konvoyun üçte biri karşıdan karşıya geçebilmeyi başarırken diğerleri aksi yönde kalmıştır. Böylelikle konvoy ikiye bölünmüştür. Caddeyi geçemeyenler bir gün ve bir gece sürekli ateş altında kalmışlardır. Bu vahşetten sağ olarak kurtulanlar yaşadıkları vahşeti gerçek bir “insan avı” olarak yorumlamışlardır.³⁷¹

Sırpların Bratunac’ta eşlerinden ayırıp oraya yerleştirdikleri erkeklerin sayısı bin kadardı. Ardından konvoy arasından esir aldıkları erkekleri de buraya yerleştirmişlerdir. Böylece Boşnak erkek esirlerin sayısı binlerceyi bulmuştur. Srebrenica’nın tamamen ele geçirilmesinden sonra bu insanların izleri tamamen yok olmuştur. Bunlardan bazıları esir alındıkları anda öldürülmüştür. Ancak hemen hemen tamamı 13 Temmuz 1995 günü Srebrenica’nın kuzeyindeki bölgelerde tamamen planlanmış olarak toplu halde katledilmişlerdir. Erkek esirleri genellikle boş okullara veya depolara koymuşlardır. Aradan birkaç saat geçtiğinde ise onları otobüs ve kamyonlarla farklı yerlere götürüp toplu halde öldürmüşlerdir.³⁷²

13 Temmuz 1995 öğleden sonra ikiye bölünen konvoyda bulunan insanlar ormana doğru kaçışmaya başlamışlardır. 1000 ile 1500 civarında erkeklerin tamamı, Sandiç yakınlarındaki alanda Sırpların eline düşmüştür. Bazılarını otobüslerle bazılarını da yürüterek Kravica’daki depolara yerleştirmişlerdir. Saatler 18.00’i gösterdiğinde depo hınca hınç dolmuştur. Çetnikler, depoda bulunan insanların üzerlerine el bombaları atmaya ve makineli tüfeklerle ateş açmaya başlamışlardır. Buradan sağ olarak kurtulan tanıklardan biri o günü şöyle aktarmıştır:

“Üzerimize doğru müthiş bir ateş açtılar. El bombaları, makineli tüfeklerle ateş ediyorlardı. Binanın içi kapkaranlıktı. Ateşin hangi yönden açıldığını göremiyorduk. İnsanlar feryat ediyor ve yardım çağrısında bulunuyorlardı. O zaman bir dakika kadar ateşe ara veriyor sonra yeniden başlıyorlardı. Gece yarısına kadar bu şekilde devam

³⁷⁰ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 141

³⁷¹ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 141,142

³⁷² Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 142

ettiler. Deponun camlarından dışarıya kaçmaya yeltenenler bina dışındakiler tarafından anında öldürülüyordu. Ateş sesleri kesildiğinde deponun içi cesetlerle doluydu.”³⁷³

Kravica’daki depolarda bulunan saç ve kan örneklerinin analiz edilmesi sonrası burada büyük bir katliamın yapıldığı resmen kanıtlanmıştır. Uzmanlar binanın duvarlarında ve tabanında insan kanları, kemik artıkları ve boş kovanlar bulmuşlardır. Burada hayatını kaybedenlerin Glogova 2 ve Zeleni Jadar olarak adlandırılan toplu mezarlara gömüldükleri tahmin ediliyor.

13-14 Temmuz 1995 günü Potoçari’den Kladanj’ye hareket eden otobüsler Sırp tarafından Tisci’de durdurulmuştur. Otobüslerdekiilerin çoğu kadın, çocuk ve yaşlıydı. Az sayıda erkek de vardı. Sırp erkekleri otobüslerden indirmişti. Olayın görgü tanıklarının ifadelerine göre Sırpların Tisci’de yaptıkları operasyon da son derece organizeydi. Olayın görgü tanığı şunları aktarmıştır:

“Okul binasında tutulan çok sayıda esirle bir aradaydım. Okulun içinde olan askerlerden biri telsiz telefon aracılığıyla bazı emirler alıyordu. Gece yarısına doğru 22 erkekten oluşan bir gurup esiri kamyonlara yüklediler. Hepsinin elleri arkadan bağlıydı. Hareket halindeki kamyon bir an durdu. Yol üzerinde duran Sırp asker:

‘-Bu yöne doğru değil, daha önce diğerlerini götürdükleri tarafa götür!’ dedi. Kamyon daha sonra başka bir noktada durdu. Kamyon kasasını açıp, esirlerin üzerine makineli tüfeklerle ateş açtılar.”³⁷⁴

3.3.Toplu Mezarlar

Bratunac’ta esir tutulan kalabalık bir grup, 14 Temmuz 1995 sabahının erken saatlerinde 30 otobüsle Orahovac yakınlarındaki bir yere götürülmüştür. Okulun spor salonu esirlerle dolmuştur. Otobüslerle getirilenler de aynı yere konulunca insanlar kalabalık nedeniyle nefes alamaz hale gelmişlerdir. O günü yaşayıp da hayatta kalabilenlerin aktardığına göre esirlerin sayısı 2000 ile 2500 kişi civarındaymış. Sırp General Mladić esirlerin tutulduğu salonun kapısında görünmüş ve: *“İşte gördüğünüz gibi hükümetiniz sizinle ilgilenmek istemiyor... Sizinle ilgilenmek bana düştü!”* demiştir.

³⁷³ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 143

³⁷⁴ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 143,144

Kurşuna dizilme esnasında hayatta kalabilen tanık şunları aktarmıştır:

“Spor salonunda geçirilen birkaç saat sonrası esirleri küçük guruplar halinde dışarıya çıkarmaya başladılar. Ancak dışarıya çıkarmadan önce her esire birkaç damla su içiriyor ve gözlerini bağlıyorlardı. Ardından okul binasının bir kilometre uzağında kurşuna diziyorlardı. Katliam yeri olarak birbirine yakın iki tarlayı tercih etmişlerdi. Tarlalardan biri cesetlerle dolduğunda, diğer tarlaya geçiyorlardı. Sonra kepçeler getirip cesetleri gömmek için büyük çukurlar açtirdılar. General Mladić kırmızı bir araçla olay yerine gelip katliamları olay yerinde izledi.”³⁷⁵

Tanıkların bu anlatımları uzmanların hazırladıkları raporlarla doğrulanmıştır. Buna göre; havadan çekilen fotoğraflarla 5 ve 27 Temmuz 1995 günleri Orahovac toprağında büyük çukurların açıldığı tespit edilmiştir. 7 ve 27 Eylül 1995 günleri benzer çukurların açıldığı da belgelenmiştir. Bu bölgede “Lazete 1” ve “Lazete 2” olarak adlandırılan iki büyük toplu mezar bulunmuştur. 13 Haziran ve 3 Ağustos günlerinde açılan bu toplu mezarlarda bulunanlar arasında 130 erkek olduğu tespit edilmiştir. Toplu mezarda 138 adet de gözbağı bulunmuştur. Bu arada Srebrenica’nın Sırpların eline geçmesinden sonra kayıp listesinde yer alanlardan 23 kişinin bu cesetler arasında bulunduğu belirlenmiştir.

“Lazete 2” toplu mezarı, 19 Ağustos ve 19 Eylül 1996 tarihlerinde, Tuzla’dan gelen ekipler ve sınır tanımayan doktorlar organizasyonu işbirliğiyle ortaya çıkarılmıştır. Toplu mezarda bulunan cesetlerin çıkarılma işlemi 2000 yılında tamamlanabilmiştir. Bu arada “Lazete 2” toplu mezarından çıkarılan 243 cesedin tamamı erkekti. Uzmanlar hepsinin ateşli silahlarla öldürüldüğünü rapor etmiştir. Bu mezarda da 147 gözbağı bulunmuştur.³⁷⁶

“Lazete 1” ve “Lazete 2” toplu mezarlarının havadan çekilen fotoğraflarından elde edilen sonuçlara göre bu mezarlarda bulunan cesetlerin bir kısmının buradan çıkarılıp, 7 Eylül ve 2 Ekim 1995 tarihlerinde, Cesta za Hodzice mevkiine gömüldükleri tespit edilmiştir. Bu toplu mezarlar ise 1998 yılında açılmıştır. Katledilen Srebrenicalıların gömülü oldukları toplu mezarlardan 2002 yılına kadar 5000 kişinin cesedi çıkarılmıştır. Bunlardan 200’ünün kimliği tespit edilebilmiştir. 2005 yılında

³⁷⁵ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 144,145

³⁷⁶ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 145

çıkarılan ceset sayısı 6000'e yükselirken, kimliği tespit edilenlerin sayısı ise 2000'i bulmuştur.³⁷⁷

Toplu mezarlarla ilgili olarak 09.12.2009 tarihinde Hürriyet Gazetesinde çıkan bir haber ise "Bosna'da Toplu Mezarlar hakkındaki bilgiler ise şöyledir:

Bosna'nın Srebrenica kentinde bulunan bir toplu mezardan yaklaşık 120 kişinin kalıntıları çıkarıldı.

Adli tıp uzmanlarından oluşan ekibin üyelerinden Sadık Selimoviç, yaptığı açıklamada, 3 haftadır süren çalışmaların ardından mezarda 12 eksiksiz iskelet ve 106 kişiye ait kemik parçaları bulunduğunu söyledi.

Vidikovaç bölgesi yakınlarında ortaya çıkarılan 23 metre uzunluğunda 3 metre genişliğindeki toplu mezarın derinliğinin 1,5 metre olduğu kaydedildi. Bu toplu mezarın Srebreniça katliamının kurbanlarının cesetlerinin bulunduğu 80. toplu mezar olduğu belirtildi. Tarihin en büyük katliamlarından birinin yapıldığı Srebreniça'da, Temmuz 1995'te genç ve yaşlı 8 bin Boşnak katledilmişti."³⁷⁸

Yetkililerin bildirdiğine göre Sırplar 1995 yılının sonbaharından itibaren toplu mezarları gizlemek amacıyla buradan çıkardıkları cesetleri farklı yerlere gömmeye başlamışlardır. 1995 yılının Eylül ve Ekim aylarında pek çok mezardaki cesetleri farklı yerlere aktarmışlardır. Sırplar Srebrenica'yı ele geçirdikten sonra kendilerine yapılan uluslar arası baskı neticesinde toplu mezarları gizleme gayretine girişmiştir. Toplu mezarlardan çıkardıkları cesetleri normal mezarlıklara gömmeye başlamışlardır. Böylelikle normal mezarlıklarda yatan binlerce insanın çarpışmalar sırasında öldüğü şeklinde bir görüntü sergilemek istemişlerdir. Ancak Boşnaklar arasında: "Sırplar yalan söylediklerinde bile onlara inanmayınız!" şeklinde bir söz vardır. Şimdi ise sevenlerinin ardından acı çeken binlerce kadın var. Toplu mezarların başlarına gidip oradan çıkan kemiklere bakarak, yitirdiklerinin izlerini bulmaya çalışıyorlar. Her yılın 11 Temmuz günü sokaklara dökülüp, isimleri kayıp listesinde olan yakınlarının izini sürüyorlar."³⁷⁹

3.4.Ölü Sayısı

3 yıl içinde Sırplar tarafından işkence yapılarak ve katledilerek öldürülen Bosnalı Müslüman sayısı 200 bini aşmış, 2 milyon Müslüman evlerinden sürülmüş, 50

³⁷⁷ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 145,146

³⁷⁸ Hürriyet Gazetesi, 09.12.2009

³⁷⁹ Münire Coşkun, **a.g.e.**, s 146,147

bine yakın Müslüman kadına tecavüz edilmiş, Sırp toplama kamplarına alınan Müslümanlar inanılması zor işkenceler görmüş, on binlercesi ise sakat kalmıştır.³⁸⁰

1992-1995 arasında Uluslararası Kızılhaç Örgütü verilerine göre Bosna-Hersek'te 312.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu kayıpların 200.000 kadarı Boşnak halkına ait olup Bosnalılar dünyanın gözü önünde ve Avrupa'nın göbeğinde sistematik bir soykırıma tabi tutulmuştur.³⁸¹ Bosna'da 800 cami ortadan kaldırılmış, 300.000'e yakın insan öldürülmüştür. Ölen çocuk sayısı 35.000, yaralı ve sakatlar ise 78.000'dir. 80.000 kadın ve kız çocuğuna tecavüz edilmiştir. Karşı koyanlar ise boğulmuşlardır.³⁸²

300.000 kişinin ölümüne ve yüz binlerce sivilin yurtlarından göçmesine neden olan dört yıllık Bosna Savaşını sona erdiren Dayton Anlaşması, ABD'nin Ohio eyaletine bağlı Dayton adlı bir kasabadaki bir hava üssünde haftalar süren müzakerelerden sonra karara bağlanmış ve 14 Aralık 1995'te Paris'te imzalanmıştır. Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegović'in ifadesiyle "Adil olmasa da olabileceğin en iyisi" olan bu anlaşma da türünün tek örneğidir.³⁸³

1995 yılında Amerika'nın baskısı ve NATO bombardımanının ardından sona eren savaş, ardında büyük bir enkaz bırakmış; Bosnalı Müslümanlar tarihin en büyük felaketlerinden birini yaşamışlardır. Aralık ayında Tudjman, İzzetbegović ve Milosević arasında imzalanan Dayton Barış Anlaşmasına göre Bosna, Müslüman-Hırvat Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti'nden oluşmuş ve yeni devletin anayasası da hazırlanmıştır. Yine bu anlaşmaya göre, başka ülkelere sığınmış olan yaklaşık 2,3 milyon kişilik nüfusun kendi evlerine dönüşü garanti altına alınmıştır. Ülkede konuşlanan barış gücü, 1997'den itibaren İstikrar Gücü haline gelmiştir ve halen bölgede daimi olarak 31 bin kişilik uluslararası askeri ve polis gücü bulunmaktadır.³⁸⁴

3.5.Son Gelişmeler

Pek çok millet ve azınlıktan oluşan Yugoslavya etnik ve dini yönden çok çeşitlilik arzeden bir ülkedir. Bu durum Tito'nun ölümünden sonra siyasî iktidarsızlığın artması ve ekonomik bozukluk bu milletler topluluğunun bağlarını zayıflatmış ve dağılma durumuna getirmiştir. Buna 1981 yılında Kosova'da ki Arnavutların isyânı ile 1987 yıllarında başlayan Sırpayaklanması ve Doğu Blok ülkelerinde meydana gelen

³⁸⁰ <http://www.wowturkey.com>, 18.05.2009

³⁸¹ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

³⁸² <http://www.tesbitler.com>, 12.05.2009

³⁸³ <http://www.erulke.com>, 11.05.2009

³⁸⁴ Türkiye ve Balkanlar, **a.g.m.**

gelişmelerde milliyetçi akımların gelişmesi dağılmaya büyük hız kazandırmıştır³⁸⁵
Yugoslavya'yı iç savaşa iten diğer sebepler arasında;

-Sırların tek başlarına Devlet başkanları Slobodan Miloseviç'in destekleri ile
Yugoslavya'yı kurdukları baskı ve egemenlik ile Sıbistan yapmak istemeleri,

-Hırvatistan temsilcisi Mesic'in devlet başkanı seçilmesini Sırların engellemek
istemeleri,

-Sırlar ile Hırvatların ve Boşnakların tarihten gelen düşmanlıkları, -Hırvatların
Katolik, Sırların ve bazı Slav kavimlerinin Ortadoks, Boşnakların ise Müslüman
olmaları ve ayrı düşünce ve kültür yapısına sahip olmaları,

-Yugoslavyanın yıkılmasından çıkar bekliyen güçlerin bu çatışmaları tahrik ve
teşvik etmesi.,etnik guruplar arasında milliyetçilik, kin ve nefret duygularının
körükleme, gibi sebepleri sıralamak mümkündür.

Bosna-Hersek'te yaşayan halklar, "Sırp Hırvatçası" adı verilen bir dili ortaklaşa
kullanmaktadırlar. Müslüman çoğunluk da buna dahildir ve kullandıkları, çoğu zaman
"Boşnakça" diye adlandırılan dil, esaslı biçimde Sırp-Hırvat karışımıdır. Ancak bu
arada, uzun süre Osmanlı idaresinin tesiri ile Bosna-Hersek'te Türkçe, Arapça ve Farsça
kökenli hatırı sayılır oranda kelime ve deyim de günlük konuşmalara girmiştir.³⁸⁶

Dilde görülen bu ortaklığa rağmen, Bosna-Hersek'te yaşayanları gene de bir
millet bütünü içinde toplamak mümkün değildir. Bunun ana sebebi ise, ülkedeki
mezhep çeşitliliği olarak gösterilebilir. Bu anlamda tam bir mozaik söz konusudur. Bu
mozağin parçaları içinde Katolik, Ortodoks, Bogomil, Müslüman, Yahudi, Protestan ve
Pataren unsurlar mevcuttur.³⁸⁷

Sırlar 4 Kasım 1991'de " Kuzey Bosna Özerk SırpBölgesi" ni kurdukları gibi
Aralık ayı içinde Saraybosna'da bağımsızlıklarını ilân ederek " Sırp-Bosna-Hersek"
adında yeni bir cumhuriyet kurmuşlardır. Bununla idareyi sayılarının az olmasına
rağmen ellerinde tutmak istemişlerdir.³⁸⁸

Balkanlardaki bu gelişmeler müslüman toplumları endişelendirmiş nitekim
katliamın başlaması endişeleri doğrulamıştır. Bunun üzerine Bosna-Hersek

³⁸⁵ Oya Akgönenç , Mughisuddin; Bosna-Hersek Güney Slâvları Birliği Dağılırken ,SKD, S.33, s.35.

³⁸⁶ M.Lütfullah Karaman, Bosna-Hersek ve Bosna-Hersekliiler, Vakıfbank ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, Bosna-Hersek, İstanbul, 1992, s 69

³⁸⁷ M.Lütfullah Karaman, **a.g.e.**, s 69-72

³⁸⁸ Branislav Dujurdjev; Bosna Hersek, **İslam Ansiklopedisi**,C.6, Diyanet Yayını. İstanbul, 1992, s.297 -304.

Cumhurbaşkanı Ali İzzet Begoviç, Başbakan Birinci Yardımcısı Muhammed Çengiç Türkiye ve islam ülkelerinden destek istemiştir. Bu amaçla Türkiye'ye 2 Ocak 1992'de gelen Dışişleri Bakanı Haris Sitajdziç bağımsızlık taleplerinin kabulünü istemiştir. Yine 15 Ocak 1992'de bağımsızlığının tanınmasını AT'den resmen talep etmiştir. Sırlar yeniden olayı pretosto etmişler ve kabul etmeyip silaha sarılmışlardır.³⁸⁹

Balkanlar'daki gelişmeler sonucu ABD, batılı devletlerin, Avrupanın, Avrupa Topluluğunun ve AGK(Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı)' in politikalarına baktığımız zaman:

- Türkiye; Her vesile ile Balkanlar'dan Türkleri ve müslümanlığı kabul etmiş olan diğer kavimleri göçe sevk etmiş, soy kırımı ve katliam ile Osmanlı izlerini yok etmeye çalışanlara karşı çıkmıştır. Son Bulgaristan örneğinden sonra Bosna-Hersek katliamı ile Türkiye diplomatik yollardan buradaki Sırp vahşetini durdurmaya çalışmıştır. Bu maksatla pek çok girişim yanında 6 Şubat 1992 tarihinde Bosna-Hersek, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını tanımıştır.

- ABD; Sloven ve Hırvatlara karşı yapılan saldırıları kınamış ancak Yugoslav bütünlüğünden yana olduğunu bildirerek bağımsızlıklarını tanımamıştır.

- Fransa; bu bölgeye fazla gözlemci gönderilmesini talep etmiş ancak Sırbistan'ın yanında olmuştur.

- İtalya; Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlık kararını tanımış ve Yugoslav ordusunun buraya bir saldırısını engelliyeceğini açıklamıştır. Ayrıca ambargonun tam olarak uygulanmasına ve diplomatik sonuçlar alınmasına gayret sarfeden devletler arasındadır.

- Almanya; sıcak denizlere inmek istediğinden Fransa'nın muhalefetine rağmen Slovenya ve Hırvatistan'ı desteklemeye ve Yugoslavya ile imzaladığı bütün ticari ve ulaşım antlaşmalarını iptal etmiştir..Diğer devletler Almanya'yı bu konuda uyarmalarına rağmen tutumunu değiştirmedeği gibi . Sırbistan ve Karadağ'dan yapılan kara, deniz ve hava ulaşımını durdur-muştur. Buna mukabil Slovenya ve Hırvatistan'a yaptığı yardımları da arttırmıştır.

- Yunanistan; Dini yöhnden Sırları desteklemekle birlikte Makedonya üzerindeki emelleri doğrultusunda hareket ederek bağımsızlığını tanımayarak ambargoyu delmeye ve Sırlara her türlü silah ve malzeme yardımı devam ettirmiştir.

³⁸⁹ İlker Alp; Balkanlar ve Yugoslavya Olayları, **SKD**,S.332, s.22-24

- Avusturya: Almanyanın politikasını izlemiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus harbi sonrası bu toprakları ele geçirme politikasını sürdürmüştür. Yugoslavya'nın dağılması sonrası Slovenya ve Hırvatistan'ı desteklemiş ve 1992 içinde bağımsızlıklarını tanımıştır.

-Romanya, Macaristan ve Bulgaristan, Yugoslavya'nın topraklarında gözü olan bu ülkelerin tarihi ilgi ve iddiaları bulunmaktadır. Mesela, Voyvodina bölgesinde, macarlar ve Romenler yaşadığı gibi, Bulgaristan'da Ege denizine inebilmek için Makedonya topraklarında daima hak iddia etmişlerdir.

3.6.Türkiye'nin Çabaları

Türkiye'nin bu durumda Balkanlar'da ki kültürel mirası ve müslüman unsurun korunmasını ancak barışçı yollardan sağlanacağına inanarak girişimlerini ve yardımlarını yapmaya çalıştığı görülmüştür. Balkanlar Türkiye için ayrı bir önem taşımaktadır. Öncelikle tarihi bağları bulunmaktadır. Daha sonra Avrupa'ya açılan kapısıdır. Tarihi sebeplerden kaynaklanan kültürel etkisi her an hissedilmiştir. Müslüman Türk, Arnavut ve Boşnak nüfusun yoğun olduğu Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek ve Kosova Türkiye ile ilişkilerine büyük önem vermiştir. Bu bölgelerdeki insanlar daima Türkiyeden destek istemişler ve beklemişlerdir.

SONUÇ

Bosna-Hersek ile Makedonya'nın bağımsızlıklarını ilân etmeleri ancak pek çok batılı ülkenin kayıtsız kalmalarının ve tanımamalarının en belirgin özelliği bu bölgede bir müslüman devletin ortaya çıkışını hazmetmemeleri ve Viyana bozgununun son halkasını teşkil eden Türkleri Balkanlardan atma ideallerinin yeniden hortlamasıdır. Bu gerçeği pek çok batılı lider gibi Sırp'lar da açıklamaktan çekinmemişlerdir. Balkanlar ve eski Yugoslavya'da meydana gelen olaylar bir müdahale edilmediği takdirde bu sınırlar içinde kalmıyacağı bilinen bir gerçektir.

Türkiye'nin, Balkanlar bölgesinde önemli bir mevkide olup bölge ile çeşitli bağları bulunduğu görülmektedir.. Türkler dışında bölgede Boşnak, Arnavut, Pomak ve Çerkez olmak üzere 8.500.000 Müslüman yaşamaktadır. Aralarındaki ortak nokta da Osmanlı tarihi ve kültürüdür. Balkanların barış ve istikrarı Türkiye'nin güvenliğini yakından ilgilendirir. Balkanlar denkleminde Türk-Yunan dengesi temel öğelerden birisidir. Türkiye ve Yunanistan 1999 yılı içinde ikili ve çok yönlü bir işbirliği sürecini başlatmışlardır.³⁹⁰

Balkanlar'ın kaderi, kendi dinamiğine, uluslararası toplumun müdahalesine ve özellikle Avrupa Birliği'nin politikalarına göre şekillenme yolundadır. Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, başta Bosna-Hersek ve Kosova, olmak üzere Voyvodina, Sancak ve Karadağ sorunlarına bitmiş gözüyle bakılamaz. Bu bölgelerde her an sıcak gelişmeler olabilir.

Balkanlar, konumu ve yapısı itibariyle, asırlardır irili ufaklı devletlerin ilgi odağı haline gelerek sayısız çatışma, isyan ve savaşa sahne olmuştur. Bugün de insanoğlu ulaştığı medeniyet seviyesini göz ardı ederek, aynı sahnelerin oluşmasına zemin hazırlamakta ve bölgeyi barut fıçısına kolayca dönüştürebilmektedir. Bunu yapanlar, yapanlara müdahale etmeyerek cesaret verenler ne yazık ki demokrasi ve insan haklarının en ateşli savunucuları ve sahip oldukları medeniyetle övünen Batı ülkeleridir. Medeni olarak geçinen bu ülkeler ki! Balkanlarda bir Müslüman toplumu ve devletinin varlığını kabul edemeyen ve onların maruz kaldığı Sırp vahşetini ve soykırımını görmezden gelen Avrupa'nın başta İngiltere olmak üzere Fransa, Almanya ve İtalya gibi devletleridir.³⁹¹

³⁹⁰ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

³⁹¹ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

Bosna-Hersek'te ve Kosova'da yaşanan katliamlara tarihsel açıdan bakıldığında, Sırp'ların 600 yıl önce aldıkları mağlubiyetin acısını çıkarmaya çalıştıkları ortaya çıkmaktadır. Çünkü Sırp'lar, Boşnakları ve Kosova'daki Müslüman Arnavutları Osmanlı'nın devamı olarak gördükleri için asimilasyon uygulamışlar, Osmanlı'dan kalan tüm izleri yok etmeye çalışmışlar ve tüm söylemlerinde Osmanlı'yı hedef almışlardır. Saldırıları sadece insanlarla sınırlı kalmamış, Osmanlı'yı hatırlatacak camilere, binalara, çeşmelere, köprülere, kısaca tarihin tüm izlerine yönelmiştir.

Birleşmiş milletler bu acı durumu önlemek için bazı tedbirler almış görünmekle birlikte ciddiyetten uzak tutumu ve Sırp'ları daha da cesaretlendirecek duruma getirmiş, olayın vahametini daha da arttırmıştır.

Durumun vahameti karşısında Sırp'lara karşı müeyyide uygulamaya yani ambargo uygulanması kararı alan BM Teşkilatı başarısız kalmış, bu ambargo zaman zaman Rusya ve Yunanistan tarafından delinmeye çalışılmıştır. Sırp'lar Rusya ile soy ve din bakımından yakın bağlarının bulunuşu ve Yunanistanın din bağları yanında Makedonya üzerindeki emelleri Sırp'lara yardım etmelerinin başlıca özelliğini teşkil etmiştir.

Güney Slavların Sırp olmıyan bir boyu olarak bilinen ve Boşnak denilen bu Müslüman kişiler tarihin belirli dönemlerindeki gibi bölgesel çatışmalar bir Hristiyan-Müslüman çatışmasına dönüşmüş ve Sırp'lar ellerindeki üstün silahlar ile Boşnaklı Müslümanları, kadın, çocuk, yaşlı hasta demeden katletmeye başlamışlardır. Bazılarını ise toplama kamplarına sürmüşler, kadın ve kızların namusları kirletilmiş akla hayale gelmiş işkenceler yapmışlardır.

1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Bosna-Hersek'in Avusturya'ya geçmesi katliamın ve hristiyanlaşmalarda zorlamaların görülmesi, olayların altında yatan gerçeğin Balkanlardaki son müslüman ve Türk soyunu yoketmek, onların medeniyet ve kültür izlerini ortadan kaldırmak olduğudur. Boşnaklar kendi ifadeleri ile " 250 yıldır süregelen Müslümanları yoketme plânının sonucudur " diyerek bu durumu teyid etmişlerdir.

Osmanlının yıkılış döneminde Balkanlar'dan 413.000 Müslüman Türk evlerini barklarını bırakarak Osmanlı Devleti bölgelerine ulaşmıştır. 1911'de Balkanlarda 2.315.293 Müslüman yaşıyordu. Kalan Müslüman nüfus 1270.114 dür. 413.000 göç ettiğine göre 632.408 sivil imha edilmiştir.

Bütün bu saldırılar, tecavüzler, yağmalar, cinayetlerin nasıl olduğu belgelere dayanmaktadır. Düzmece olay ve belgelerle Ermeni meselesini dillerine dolayanlar milyonlarca Türkün kanını, canını, malını, toprağını kaybetmesini önemli bulmamaktadır. Hangi demokrasi ve insan hakları savunucusu Batı Ülkesi ve parlamentosu o zaman veya şimdi kesinlikle bir soykırımı olan bu savaşlar hakkında bir karar almıştır. Balkanlar'da ve Kafkasya'da milyonlarca Türk akla hayale sığmayan işkencelere maruz kalarak öldürülürken ve yüzlerce yıldan beri oturduğu topraklardan atılırken insan hakları savunucusu Avrupalıların sesi niye çıkmadı? Şu bir gerçektir ki; Avrupa, Türk'ü Haçlı Seferlerinden beri bir tehdit olarak görmektedir. Bu nedenle, Türkler dün olduğu gibi, bugün de Avrupa ailesinden sayılmamaktadırlar ve ne yaparsa yapsınlar Avrupa'ya yaranamayacaktır, çünkü Türkler Müslüman'dırlar ve Osmanlı torunlarıdırlar. Balkanlar'ın ve Kafkasya'nın kaybında olduğu gibi, Anadolu'da yaşayan Türk milleti üzerine de tuzaklar, bölme, parçalama ve yıkma planları yürürlüğe konmuştur ve konacaktır da.³⁹²

1912 İkinci Viyana Bozgunu sonrası Avrupa ülkelerinin oluşturdukları "Kutsal İttifak" ile Türkleri Balkanlardan atma hareketi Osmanlı Devletinin 1877-1878 Osmanlı Rus Harbi ve Ayastefonos Antlaşması ile Balkanlar'daki topraklarını ve nüfuzunu kaybettikten sonra en ağır darbeyi 1912 yılında I.Balkan Savaşı ile almıştır. Ancak bölgeyle olan tarihi ilgisini Lozan Antlaşması sonrasında sınırlarımızın dışında kalmalarına rağmen kesmemiştir.

1987 yılından itibaren ayaklamaların başlaması gelişen tedirginlik Yugoslavya'yı parçalanma sürecine sokmuştur. Bu parçalanmada Bosna-Hersek önceleri yerini almamış ancak, kendi tarihi ve toprakları saldırıya uğrayıp parçalanmaya başlayınca Bosna-Hersek'te bağımsızlığını ilân edip mücadeleye girmiştir.³⁹³

1990 Kasımında yapılan serbest seçimler sonucu tüm Yugoslavya'da ve umumiyetle Bosna-Hersek'te etnik bölünmelerin başlaması sonucu çözülme başlamıştır. Yugoslavya'yı meydana getiren sosyalist cumhuriyetler doğu-blok devletlerinde ve SSCB olduğu gibi birlikten ayrılmalara ve bağımsızlıklarını ilân etmeye gitmişlerdir. Bu bağımsızlıkları bazı çıkarı olan devletler menfaatleri doğrultusunda kimisini desteklemişler kimisini de desteklememişlerdir. Böylece iç mücadeleyi körüklemiş ve acı olayların devamını sağlamışlardır. İşte bağımsızlığını ilân eden ve bazı devletler

³⁹² <http://www.mersin-targovishte.blogspot.com>, 09.10.2009

³⁹³ Oya Akgönenç Mughisuddin; Bosna-Hersek Güney Slâvları Birliği Dağılırken, **SKD**,S.334, s.33-35,48..

tarafından tanınan Bosna-Hersek komşusu Sırbistan tarafından tanınmamış ve kanlı bir iç savaşın. Nisan ayından itibaren devam etmesine ve tam bir savaş alanına dönmesine sebep olmuşlardır. Bunun sonucu pek çok Bosna-Hersekli Müslüman yerlerini, yurtlarını terk ederek başka bölgelere göç etmek zorunda kalmıştır.

Bu gün Bosna-Hersek'te meydana gelen olayların ortaya konulmasını anlamak için 1991-1992 yıllarında Yugoslavya genelindeki gelişmeleri iyi değerlendirmekte fayda vardır. Öncelikle Hırvatve Slovenler federal cumhuriyetten ayrılmak istekleri dış ülkelerin tanınmaları ile Sırları rahatsız etmiştir. Hırvatlar ilk etapta Bosna-Hersek'i kendi topraklarına katma çabaları üzerine Hırvatistan'daki Sırlar oturdukları bölgeleri özerkbölge ilân etmeye zorlamıştır.

Bosna-Hersek'te işlenen korkunç soykırımı ve onur kırıcı olayları yerinde incelemek üzere BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından bölgeye gönderilen Polonya eski başbakanlarından Tadeusz Mazowiecki'nin 30 Kasım 1992 tarihli "International Herald Tribune" gazetesine yazdığı yazıdan alınan iki cümle herhangi bir açıklamayı gerektirmeyecek kadar açık ve ilerideki kuşaklara aktarılması gereken bir ibret dersidir. *"BM İnsan Hakları Komisyonunun bir özel raportörü olarak, Bosna-Hersek'te kitle halindeki insan hakkı ihlallerini dehşet duyguları içinde gördüm. Uluslararası memurlar ve BM askerlerine karşı kan dökümü sürmektedir. Toplanan deliller, bu korkunç terörün sorumlusu hakkında herhangi bir kuşkuya yer vermeyecek kadar açıktır. Sorumlusu, Sırbistan makamları tarafından desteklenen Bosna-Hersek'teki Sırp politik ve askeri liderleridir ." Eğer bu kan içici canavarlaşmış yaratıklara "lider" denirse...*³⁹⁴

1992 Aralık ayı sonu itibarı ile : Slovenya'da 39.000 Müslümandan 200'ü, Hırvatistan'da 94.000 müslümandan 1650'si, Karadağ'da 85.000 Müslümandan 300'ü, Sırbistan'da 175.000 müslümandan 2100'ü, Kosova'da 282.000 müslüman dan 250'si, Makedonya'da 409. Müslümandan 650'si, Bosna-Hersek'te 1.750.000 müslümandan 79.000'ni katledilmişlerdir.³⁹⁵

1992 Bosna-Hersek ile Sırbistan arasındaki savaş ve Bosna-Hersek'in başşehri olan Saraybosna'yı ele geçirmek için bütün güçleri ile saldırıları devam etmiştir. Bu saldırılar sonucu 100.000 kişi yerlerinden olurken, çocuk, kadın, erkek, genç ve yaşlı

³⁹⁴ <http://www.cografya.gen.tr>, 25.08.2009

³⁹⁵ Miloseviç'e SoykırımRaporu ; Zaman Gazetesi, 26.Aralık 1992,s.5

300.000 kişinin hayatını kaybettiği, çoğunun katledildiği, bunun yanında kadın, kız ve çocuk demeden sırp lar tarafından tecavüze uğruyarak kirletildikleri görülmüştür.

Yine 1992-1995 arasında Uluslararası Kızılhaç Örgütü verilerine göre Bosna-Hersek'te 312.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu kayıpların 200.000 kadarı Boşnak halkına ait olup Bosnalılar dünyanın gözü önünde ve Avrupa'nın göbeğinde sistematik bir soykırıma tabi tutulmuştur. Bosna'da 800 cami ortadan kaldırılmış, 300.000'e yakın insan öldürülmüştür. Ölen çocuk sayısı 35.000, yaralı ve sakatlar ise 78.000'dir. 80.000 kadın ve kız çocuğuna tecavüz edilmiştir. Karşı koyanlar ise boğulmuşlardır.

Sırpların unutulmayacak bu vahşeti tarih önünde kara bir leke olarak kalacaktır. Türk milleti tarih boyunca pek çok vahşet yaşamıştır. Her yeni vahşet bir diğerini getirirken bizlerin milli birlik ve beraberliğini daha da güçlendirmeli, yekvücut olarak mücadelemizi devam ettirmemiz gerektiğini unutmamamız lazımdır. Nazi zulmünü hala gündemde tutanlardan, bu insanlık dramının suçlularını, savaş suçlusu olarak yargılamalarını beklemek saflık olur. Çünkü Türk ve Müslüman unsurların karşısında bir haçlı zihniyeti olduğu müddetçe bu gibi olayları görmek daima mukadder olacaktır.³⁹⁶

Türkiye bu bakımdan Balkanlar'da cereyan eden olaylar karşısında alacağı cesur ve doğru kararlar ile bunu yönlendirmeye çalışmıştır. Nitekim olayların başladığı andan itibaren Yugoslavya'nın eski yapısını devam ettiremeyeceği anlayınca bağımsızlığını ilân eden Slovenya, Hırvatistan, Makedonya ve Bosna-Hersek Cumhuriyetlerinin ayırt etmeden tanımıştır. Böylece barışa ve Sırpların yapmış oldukları insanlık dışı katliama dur demeye çalışmıştır.

Bu maksatla uluslararası alanlarda Bosna-Hersek olaylarını gündemde tutmaya çalışmış pek çok girişimlerde bulunmuştur. BM teşkilatı Sırpların insan haklarını ihlal ettiklerini kabul etmiş ve onları suçladığı gibi AT'da konuyu incelemek üzere özel temsilci göndermiş, Sırpların suçlu olduğu bütün dünyaya duyurulmuştur. Bu arada 12 Mayıs 1992 tarihinde toplanan Avrupa Topluluğu Dışişleri Bakanları toplantısında Sırp vahşetinin durdurulması için politik baskının artırılması ve Sırpordusunun Saraybosna çevresinden çekilmesinin sağlanmasına karar verilmiş

Türkiye AT'nın ve Bm'nin yaptığı tüm barış görüşme tekliflerini desteklemiştir. 17-18 Haziren 1992 tarihleri arasında İstanbul'da 39 Ülkelerin "Ülkeleri Dışişleri Bakanları Toplantısı" na ev sahipliği etmiş ve Bosna-Hersek'teki acil durumun

³⁹⁶ Ergünöz Akcora, a.g.e., s 105

görüştürmesini temin etmiştir. Bu toplantıda; Saraybosna hava alanının açılması, BM' in gösterdiği çalışmalara tam destek verilmesi, Bosna-Hersek için için güvenlik hatlarının kurulması, insani yardımların derhal yapılması, çeşitli slam ülkelerinden gelecek yardımların sağlanması için bir irtibat bürosunun kurulması gibi hususları karar altına alınmıştır.

Temmuz ayında olağanüstü Avrupa Komisyonu toplanmış, Sırlar yine kınanmış, amborgonun devamına karar verilmiştir. Aynı şekilde daha sonra ki tarihlerde yapılan görüşmelere Türk hükümeti olarak temsilci ve gözlemciler göndermiştir Ancak bütün bunlara rağmen Sırların saldırılarını durdurmak mümkün olmamıştır. Açıkça müslümanlara karşı dini ve etnik temizleme politikalarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Buna Romanya, Yunanistan ve Rusya amborgoyu delmek suretiyle yardımcı olurken Ortodoks ve Slav kardeşliğini ileri sürerek yardımlarını geleneksel bir görev olarak telakki etmeleri karşısında Avrupa ülkeleri ABD ve BM seyirci kalmaya devak etmiştir.

26-28 Ağustos 1992 Londra'da ve 3 Eylül 1992 Cenevrede başlayan barış konferanslarında Slavlar uluslararası alanda az da olsa yalnız kalmaya başlamışlardır. Burada alınan kararlarda :

- Sırları ellerindeki ağır silahların BM teşkelatının kontrolüne verilmesi,
- Bosna-Hersek'ten aldıkları toprakların geri verilmesi ,
- Toplama kamplarının derhal kapatılması ve insani yardımların engelmemesine karar verilmiş ancak bu müeyyidelerin uygulanmasında yine bir başarı sağlanamıştır.

Bu durumda Türkiye'ye düşen en büyük görev muhakkak ki olayı devamlı olarak gündemde tutmak, aktif bir politika ile gölge düşürülmemeye gayret sarfetmektir.. Aksi takdirde elde edilecek sonuç çok daha acı olacaktır.

KAYNAKLAR

- ACAROĞLU Mehmet Türker, Balkan Araştırmaları Kaynakçası, Tanıtan, Küçükçekmece, 1990
- AĞANOĞLU H.Yıldırım, Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Makus Talihi: Göç, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2001
- AKARSLAN Mediha, Bosna-Hersek ve Türkiye, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1993
- AKÇORA Ergünöz, Dünden Bugüne Bosna-Hersek, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, S 89, İstanbul,1994
- AKŞİN Sina-Melek Fırat, Balkanlar, İstanbul,1993,s.99
- ALP İlker: Batı Trakya Türkleri; Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 33, Cilt: XI, Kasım 1995, s.4-14:
- ALP İlker: Balkanlar ve Yugoslavya Oyunları, Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.332, Ankara, 1992,s.17-29
- ARMAOĞLU Fahir; Balkanlarda Yeni Yapılanma, Siahlı Kuvvetler Dergisi, S.339, Ankara, 1994,s.6-8
- ARŞİV BELGELERİNE Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi-I-Balkanlar'da Yunan Mezalimi, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1995
- AYDIN Mustafa, ALKAN M.Nail, "Turkey And The Balkans. : An Extensive Bibliography Of Studies In English, German and French On Turkish Foreign Policy (1923-1997)", Ankara: Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, 1997
- BABUNA Aydın, Çeviri: Hayati TORUN, Geçmişten Günümüze Boşnaklar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 107, İstanbul, 2000
- BAĞCI Hüseyin; Türk Dış Politikasında 1950 li Yıllar, Ankara, 2001
- BİLİM ARAŞTIRMA VAKFI: Türkiye ve Balkanlar, Balkan Ülkelerinde Müslüman-Türk Kültür Mirası, İstanbul, 2003
- CANPOLAT, İbrahim S. Yeni Dünya Gerçekliğinde Balkanlar ve Türkiye, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Ankara,1994.S.341,s.7-14
- COŞKUN Münire, Bosna'da Savaş Yüreğimde Kan Gülleri, 3F Yayınevi, İstanbul, 2007

- DEVLET ARŞİVLERİ Genel Müdürlüğü: Balkanlar İçinde Türkiye Dışındaki Türkler Bibliyografyası, 1.Cilt, Ankara, 1992
- ERGÜL; Yalçın Güneşi Bosna-Hersek Üzerine Doğurmak, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Ankara,1994,S.340,s.78-84
- GENELKURMAY (ATASE): Geçmişten Günümüze Kosova Tarihi ve Türkiye-Kosova İlişkileri, Ankara 2009
- GLENNY Misha, Çeviri: Mehmet HARMANCI, Balkanlar 1804-1999, Sabah Kitapları, 2001
- GÜLENSOY Tuncer, “Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları:33; Biyografiler-Bibliyografyalar Dizisi:7, Ankara, 1981
- GÜRKAN İhsan: Jeopolitik ve stratejik yönleriyle Balkanlar ve Türkiye, Balkanlar, Ortadoğu ve Balkan İncelemeler Vakfı, İstanbul, 1997,s.127-139
- HALAÇOĞLU Ahmet, Balkan Harbi Sırasında Rumeli’den Türk Göçleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994, Hürriyet, 09 Aralık 2009
- HATİPOĞLU Murat: Kuruluşumuzdan Günümüze Makedonyo Cumhuriyetinin Dış Politikası ve Balkan Ülkeleriyle İlişkileri(1991-2000) Ankara2001,s.166-168
- İLHAN Mehmet Suat, Bosna-Hersek Vahşeti ve Dünya Kamuoyu, Bizbize Yayınları, Ankara, 2007
- İŞÇEN Oktay, Bosna-Hersek Dramı ve Tepkide Ölçü, Milliyet, 20 Ocak 1993
- KAPTAN Atike, Geçmişten Günümüze Bosna-Hersek Tarihi ve Türkiye Bosna-Hersek İlişkileri, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2008
- KARAMAN M. Lütfullah, Bosna-Hersek ve Bosna-Hersekliler, Vakıfbank ve Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, 1992
- KAYNAK Yaşar Mehmet -Hamit Pehlivanla; Balkanlarda Değişen Dengeler ve Etnik Grupların Mücadeleleri, Silahlı KuvvetlerDergisi, S.338, Ankara, 1993, s.21-38
- KESKİN Fuat: Royaumont Süreci ve Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi “ Balkanlarla İlişkiler” İstanbul,2004
- KRCSMARİK J., Bosna-Hersek İslam Ansiklopedisi, C.2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1979

- LATİÇ Cemalüddin, Çev: Enver İbrahim-Kadiç-Sezin Serdar, Varolmak Ya da Olmamak, Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi, S.3, Bursa, 1992
- MALCOLM Noel, Çeviri: Aşkı KARADAĞLI, Balkanların Gülen Çehresi, Ankara, 1999
- MARANKİ Ahmet, Balkan Mezalimi, Timaş Yayınları, İstanbul, 1993
- MCCARTY Justin, Ölüm Ve Sürgün, İnkılap Kitabevi, 2003
- MEŞRİ Mehmed, Kitab-ı Cihannüma, Çev:Faik Reşit Unat, Mehmed A.Köymen, Türk Tarik Kurumu Yayınevi, Ankara, 1987
- MISIROĞLU Kadir, Yunan Mezalimi, Sebil Yayınevi, 1979. Milliyet, 15 Kasım 1992
- MUGHİSUDDİN Oya Akgönenç; Bosna-Hersek Güney Slâvları Birliği Dağılırken, Silah Kuvvetler Dergisi, Ankara, 1992, S.334, s. 39-49
- MUJEZİNOVIÇ Mirzet, Avrupa Birliği'nin Batı Balkan Politikası Çerçevesinde Bosna-Hersek İle İlişkileri, Uluslar arası Hukuk ve Politika, Cilt 3 Sayı 12, 2007
- Newsweek, A Patten of Rape, 11 Ocak 1993
- ÖZDAĞ Muzaffer; Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine Ankara,2001,
- ÖZFATURA M.Necati, Türkiye, 17 Nisan 1992
- ÖZTUNA Yılmaz, Büyük Türkiye Tarihi, Cilt 12, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 1983
- ÖZTUNA Yılmaz, Rumelini Kaybımız, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1990
- R.HAN Mucirib (Çev. Mustafa Gençoglu); Balkanlarda Öteki Sırların ve Türklerin Tarihi İnşaları, Türkiye Günlüğü, S.80,Ankara, 2005, s.93-107
- SAMANİ Hasan, Yugoslavya'da Etnik Yapı ve Politika (1918-1992), Hacettepe Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997
- SAMARY Catherine, Parçalanan Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş, Türkçesi Bülent TANATAR, Yazın Yayıncılık, İstanbul, 1995
- SARAY Mehmet, Türkiye ve Yakın Komşuları, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006
- ŞAHİN İlhan, Osmanlı Döneminde Sarayova'nın Kurtuluşu ve Yükselişi, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve Vakıfbank Yayını, İstanbul, 1992
- ŞİMŞİR Bilal N., Rumeli'den Türk Göçleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1989
- TAŞAR M.Murat, Srebrenica İçin Adalet İstiyorum, 28.07.1996
- TAŞKENT Burak, Bosna'ya Müdahaleye Avrupa Engeli, Zaman, 21 Ocak 1993

- TÜRBEDAR Erhan, Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı, Asam Yayınları, Ankara, 2003
- TÜRBEDAR Erhan: Bosna-Hersek Açılımının Geleceği, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı,(TEPAV)Ankara,2010,s.1-5
- TÜRBEDAR Erhan: Kosava 'nın Bağımsızlık İlanının Sirbistan, Bosna-Hersek ve Makedonya'ya Etkileri, Avrasya Dosyası, C.14.S.1, Ankara, 2008, s.23-55
- TVERİTİN Anna S., Çev:Ataöy Türkkaya, Doğu Kaynaklarının Genel Olarak Tarih ve Balkan Halklarının Kültürel Tarihi İçin Önemi, Ankara Üniversitesi-Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:25, No:2, 1970
- YAPICI Merve İrem; Bosna Hersek'te Gerçekleştirilen Askeri Müdahalenin Uluslararası Hukuktaki Yeri, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 2, No: 8, Ankara, 2007, s.1-24
- YILDIZ Zekeriya, Geçmişten Günümüze Bosna-Hersek, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1993
- ZEREN Mehmet, Bosna'da Katliam, Yakındoğu Tic.Ltd.Şti., İstanbul, 1993

<http://tr.wikipedia.org>

<http://www.angelfire.com>

<http://www.balgoc.org.tr>

<http://www.cografya.gen.tr>

<http://www.erulke.com>

<http://www.mersin-targovishte.blogspot.com>

<http://www.payidar.net>

<http://www.teknocep.net>

<http://www.tesbitler.com>

<http://www.tumgazeteler.com>

<http://www.vahdet.com>

<http://www.wowturkey.com>

E K L E R

Berlin Antlaşmasına göre kaybedilen topraklar

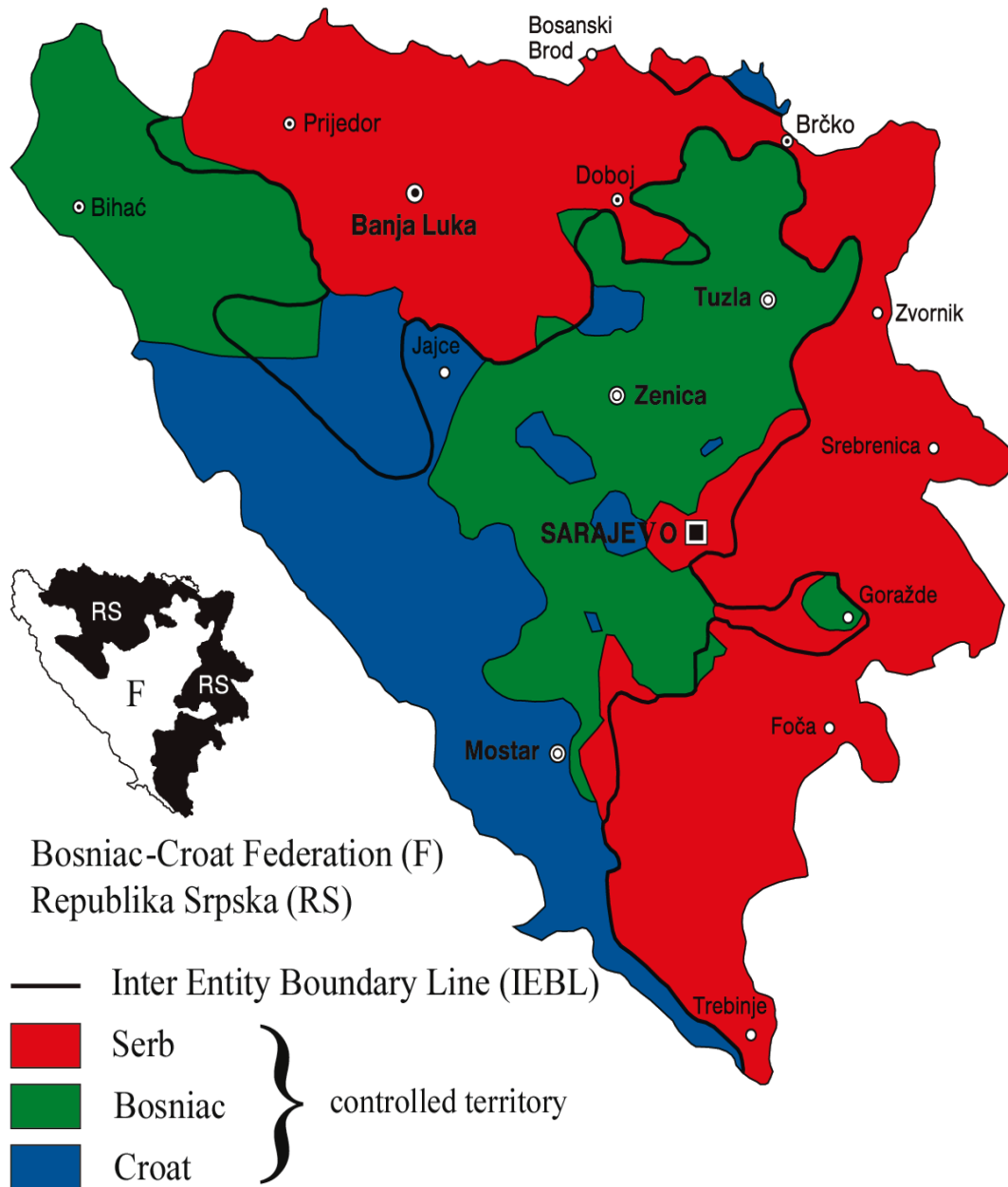

Balkanlar

Bosna-Hersek

Bosnia and Herzegovina under the Dayton Peace Agreement and the front lines at the end of 1995

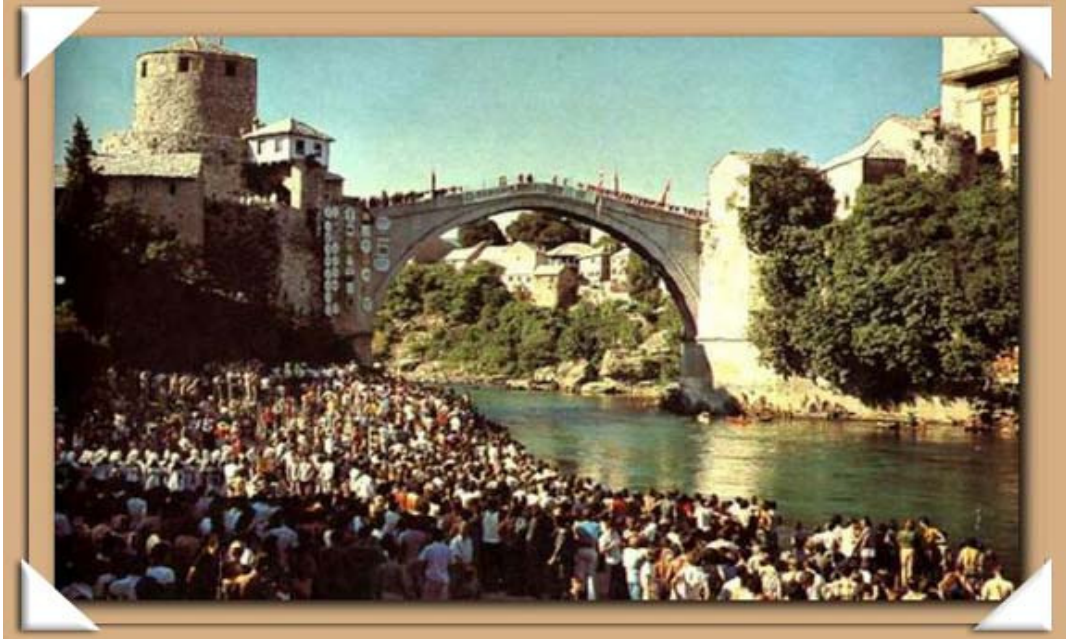

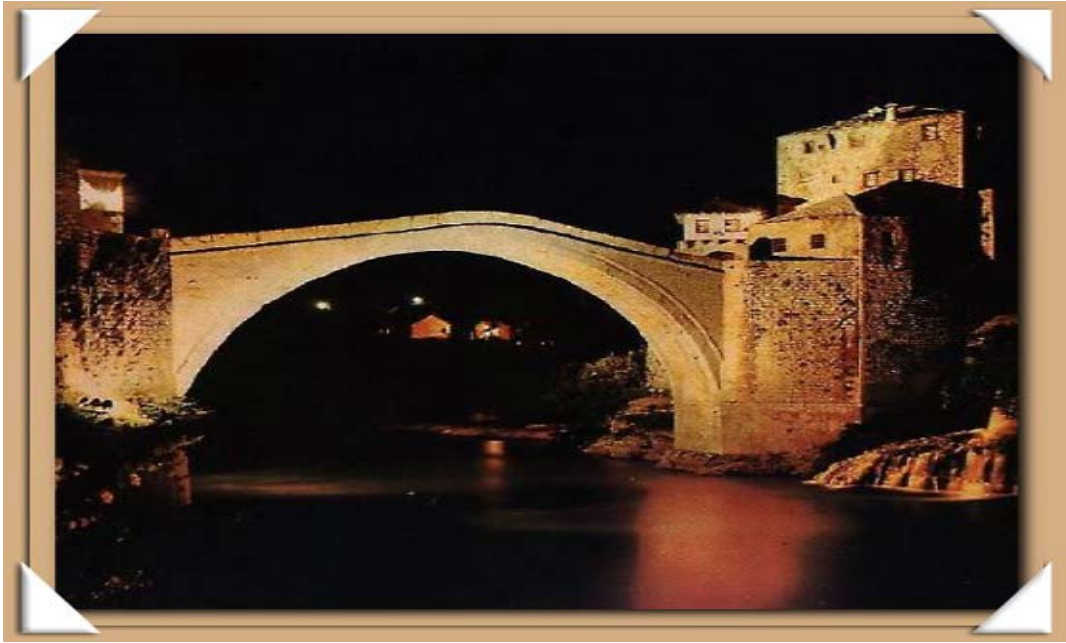
Bosna-Hersek Bayrağı

Bosna Hersek Federasyonu Bayrağı

Mostar Köprüsü

Mostar Köprüsü

Türk askerleri

Türk Zabıtlar

27 Ocak 2011 Perşembe – Habertürk- Bosna Yitirdiği Hafızasını Arıyor
Yangında 2 milyon eserin yok olduğu milli kütüphanenin restorasyonu için
500 bin Euro'ya ihtiyaç var.

<http://tr.wikipedia.org> - 465 sivilin defnedilişi - Srebrenica -11 Temmuz 2007

<http://www.kanalahaber.com>-Srebrenica Katliamı

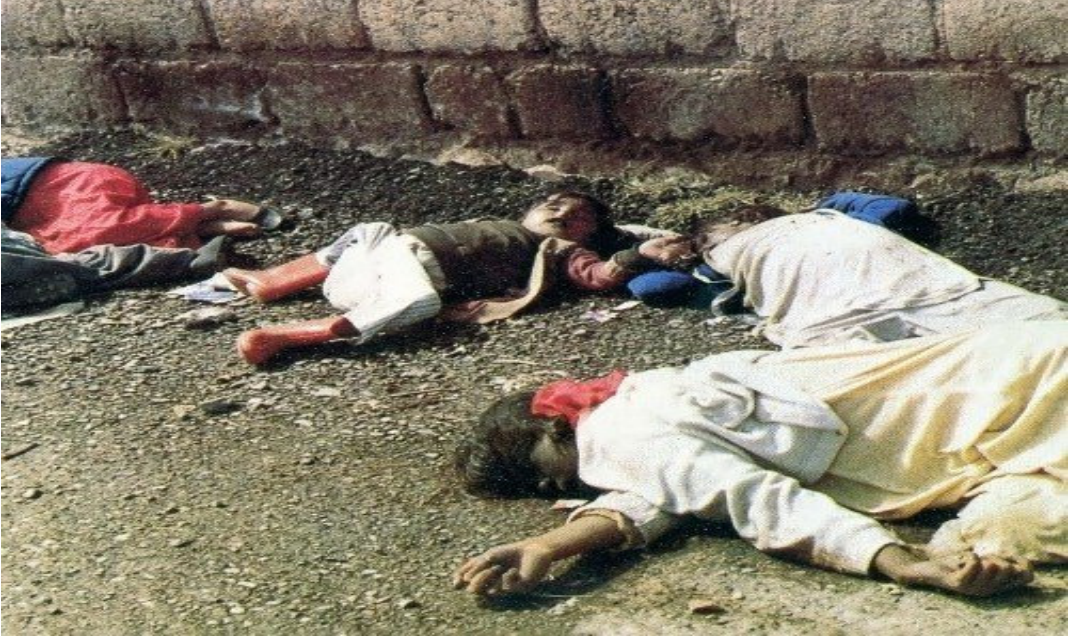
<http://www.kanalahaber.com>-Srebrenica Katliamı

<http://www.turkcebilgi.com> - Srebrenica katliamı resimleri

<http://www.turkcebilgi.com> - Srebrenica katliamı resimleri

<http://www.turkcebilgi.com> - Srebrenica katliamı resimleri

<http://www.turkcebilgi.com> - Srebrenica katliamı resimleri

<http://2.bp.blogspot.com> – Bosna Katliamı

<http://i.onbesyirmibes.org>-Bosna-Hersek Sırbistan Katliamı

<http://www.risalehaber.com> – Bosnalı çocukların dramı

<http://www.sevgi.us> – Müslümanların katledildiği Bosna-Hersek Savaşı

ÖZGEÇMİŞ

1 Mart 1975 yılında Konya'nın Yunak ilçesine bağlı Kılar Köyünde doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Konya'nın Akşehir ilçesinde tamamlamıştır. 1989 yılında yapılan polis koleji sınavlarını kazanarak Ankara Polis Kolejinde lise öğrenimine başlamıştır.

1993 yılında polis kolejinden mezun olarak aynı yıl Polis Akademisi'ne geçiş yapmıştır. 1997 yılı Temmuz ayında Polis Akademisi'nden komiser yardımcısı olarak mezun olmuş ve profesyonel meslek hayatına Mersin'in Tarsus ilçesinde başlamıştır.

1999 yılı Mart ve Kasım ayları arasında İstanbul'da vatani görevini kısa dönem olarak yerine getirmiştir. 2004 yılı Temmuz ayında mecburi hizmet (şark görevi) olarak Elazığ Zülfü Ağar Polis Meslek Yüksek Okulu'na tayin olmuştur.

2007 yılında Elazığ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.

2008 Mart-2009 Şubat ayları arasında Uluslar arası Barış Gücü BM'ye bağlı olarak Kosova'da başkent Priştina'da bir yıl görev yaparak ülkemizi başarıyla temsil etmiştir.

2010 yılı Temmuz ayında mecburi hizmet görevini tamamlamış ve Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığına tayini çıkmıştır.

Halen Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığında görev yapmakta olan yazar evlidir ve 5 yaşında Kayra Nail isminde bir oğlu bulunmaktadır.